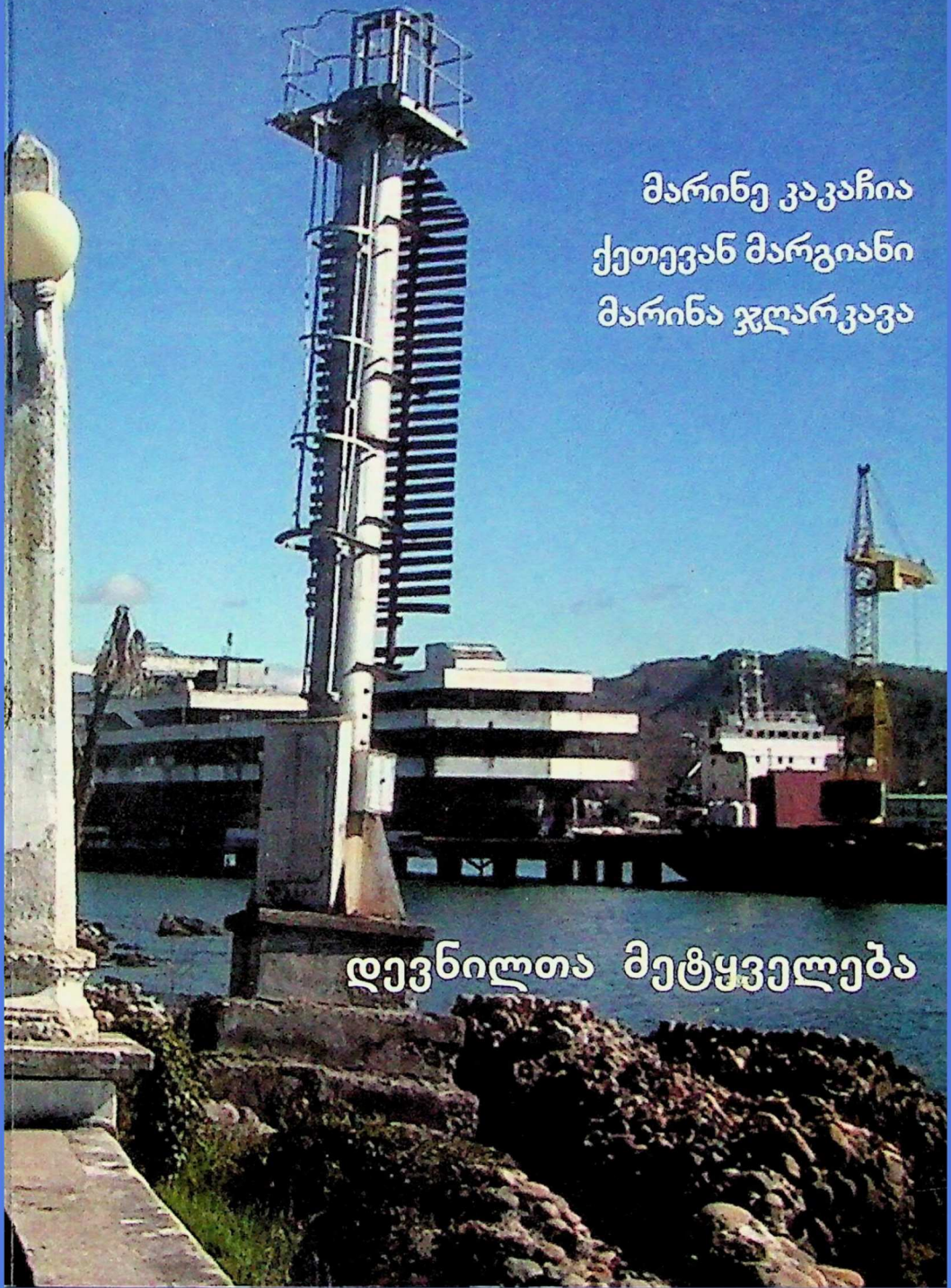
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მარინე კაკაჩია
ქეთევან მარგიანი
მარინა ჯღარკავა

დევნილთა მეტყველება

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მარინე კაკაჩია ქეთევან მარგიანი
მარინა ჯღარკავა

დევნილთა მეტყველება

(მასალები ქართველურ ენათა შესწავლისათვის)

თბილისი 2016

წიგნში წარმოდგენილია აფხაზეთიდან დევნილი სხვადასხვა თაობის მეტყველების ნიმუშები, ჩაწერილი და შეკრებილი, როგორც საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ.

რედაქტორი: პროფ. **მერაბ ნაჭყებია**

რეცენზენტები: პროფ. **მედეა საღლიანი**
პროფ. **ბიძინა ლემონჯავა**
პროფ. **თამილა ზვიადაძე**
კონსულტანტი: **სოფიკო ბერულავა**

ავტორები მადლობას უხდიან აფხაზეთის განათლებისა და კულტურის სამინისტროს გაწეული მხარდაჭერისათვის.

© მ. კაკაჩია, ქ. მარგიანი, მ. ჯღარკავა
გამომცემლობა „საარი“, 2016.
ISBN 978-9941-461-56-9

წინასიტყვაობა

ქართველოლოგიურ კვლევით ცენტრებში ბოლო პერიოდში ქართველური ენების კვლევას განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა, რამდენადაც ქართველურ ენათა შედარებითი კვლევა ქართველოლოგიურ ლინგვისტიკაში მემკვიდრეობით გადმოცემული ამოცანაა. ამ ამოცანის ნარმატებით გადაწყვეტის საფუძველი წინა თაობის მეცნიერთა მიერ არის მომზადებული.

აფხაზეთი საქართველოს ძირძველი და განუყოფელი კუთხეა. ამ სამყაროში ყოველთვის ერთმანეთს ერწყმოდა და ერწყმის სხვადასხვა ენობრივ-დიალექტური მოვლენა, რაც ამ მხარის მცხოვრებთა მეტყველებას ინტერფერენციული იერსახის მატერებელს ხდის.

წინამდებარე წიგნის მიზანია პუბლიკაცია დევნილთა მეტყველებისა, რომლის აღნუსხვას, ჩაწერას საკუთარი ძალებითა და სახსრებით ვახორციელებთ უკვე რამდენიმე წელიწადია. შეკრებილი მასალა – საკმაოდ საინტერესო სამუშაო ტექსტები და მასალები იქნება ინტერფერენციის, ქართველურ დიალექტთა ურთიერთზემოქმედების, ქართველურ ენათა საერთო ტიპოლოგიის ჩვენებისა და, ზოგადად, ლინგვისტური თვალსაზრისითაც, რამდენადაც სამწუხაროდ, უკვე დევნილობაში ცხოვრების ათეულმა წლებმა, მთელ მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესმა და სხვა არაერთმა ფაქტორმა მნიშვნელოვანი ასახვა ჰპოვა დევნილთა მეტყველებაში. ამ ეტაპზე ამ ცვლილებათა მხოლოდ აღნუსხვას, სამომავლოდ კი ლინგვისტურად შესწავლას ისახავს მიზნად წინამდებარე პუბლიკაცია.

წიგნში წარმოდგენილი მასალები ქართველურ ენათა შესწავლისათვის მნიშვნელოვანია და ფასეული არა მხოლოდ იმით, რომ პირველად მოხდა ერთგვარი სისტემატიზაცია და თავმოყრა

დევნილთა მეტყველებისა, არამედ იმითაც, რომ სხვა ანალოგიური (განსაკუთრებით ადრინდელი) პროზაული პუბლიკაციებისაგან განსხვავებით, აქ მეგრულისა და სვანურის პარალელურად მოცემულია შესაბამისი ქართული ტექსტი სიტყვასიტყვითი, ზედმიწევნითი თარგმანითურთ.

წიგნის ავტორებმა „დევნილური ცხოვრების" რთულ პირობებში მასალები მოიპოვეს და აგროვეს მისხალ-მისხალ, მარცვალ-მარცვალ. აწარმოეს რთული საველე სამუშაოები, რაც არ არ გულისხმობს მარტო აუდიო-ვიდეო ჩანაწერების გაკეთებას. ვიტოვებთ იმედს, რომ გამოცემამ ახალი, ლინგვისტურად საინტერესო ფორმებითა და ფაქტებით უნდა გაამდიდროს ქართული დიალექტოლოგიური ტექსტური კორპუსი. აღნიშვნის ღირსია ის გარემოებაც, რომ ავტორებს – მარინე კაკაჩიას, ქეთევან მარგიანის, მარინა ჯღარკავას – აქვთ ქართველურ ენებზე სალექციო, სამეცნიერო და პრაქტიკული მუშაობის მრავალწლიანი გამოცდილება, იმავდროულად გარკვეული სამუშაოები აქვთ ჩატარებული ქართველური ენების მორფოსინტაქსის საკითხებზე.

ავტორთა მრავალწლიანი გარჯისა და შრომის მიუხედავადაც კი თემატურად საკმაოდ საინტერესო და დატვირთული წიგნი დღის სინათლეს ვერ იხილავდა, რომ არა აფხაზეთის განათლების სამინისტროს ეგიდით განხორციელებული უკვე მრავალწლიანი პროექტი „აფხაზეთის მეცნიერთა მხარდაჭერის პროგრამა", რომელმაც არც მეტი და არც ნაკლები, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ სასიცოცხლო სული შთაჰბერა არაერთი აფხაზეთელი ქართველისა, და ზოგადად, დევნილ მეცნიერთა ნააზრევსა და ნაჯაფარს.

საკვლევი თემა უაღრესად აქტუალურია ქართველური ენების შედარებითი გრამატიკის შესწავლის კუთხით. უნდა აღინიშნოს, რომ დევნილთა მეტყველება ინტერფერენციის თვალსაზრისით

დღემდე კვლევის ობიექტი არ ყოფილა. წიგნის ღირსებად უნდა ჩაითვალოს დევნილთა მეტყველების საერთო ქართულ კონტექსტში კვლევის პერსპექტივის დასახვა.

ციტატი უცხოელი ექსპერტის შეფასებიდან: „ასეთი წიგნის შექმნაზე ბევრი მეცნიერი იოცნებებდა, მაგრამ მისი განხორციელება, ვფიქრობთ, სწორედ ასეთ ჯგუფს ძალუძს – რომელიც დაკომპლექტებულია ქართველური ენების არა მხოლოდ ღრმად მცოდნე, არამედ ამ ენათა მატარებელ მეცნიერთაგან. ავტორთა – მარინე კაკაჩიას, ქეთევან მარგიანის, მარინა ჯღარკავას – მეცნიერული ბიოგრაფიის გაცნობა მიგვანიშნებს, რომ საქმე გვაქვს იმ ადამიანებთან, რომლებსაც ამ საკითხებზე ფიქრი გუშინ და დღეს კი არ დაუწყიათ, არამედ დიდი ხანი ემზადებოდნენ და „ზრდიდნენ" თავიანთ თავს და ერთმანეთს ამ პრობლემის შესაჭიდებლად. მათი მზაობა ამ რთული პასუხისმგებლობის მისაღებად იმედს და პატივისცემას ბადებს".

პროფესორ ი. ჩანტლაძეს დავესესხებით: შემთხვევითი არაა, რომ თავის დროზე ნიკო მარი საგანგებოდ აღნიშნავდა: **„საქართველო ცოცხალ საენათმეცნიერო მუზეუმს წარმოადგენს"**-ო. თავი რომ დავანებოთ არამონათესავე ენებს, საქართველოს ენობრივი სამყაროს საოცარი სიმდიდრის საჩვენებლად მარტო ქართული ენის 17 თუ უმწერლობო ქართველურ ენათა (სვანური, მეგრული, ლაზური) 10 დიალექტის დასახელებაც იკმარებდა.

ფასდაუდებელია დამწერლობისა და მწერლობის მნიშვნელობა ცალკეულ ეროვნებათა თუ ეთნოსთა ღინგვოკულტუროლოგიური შესწავლის თვალსაზრისით. უპირველეს ყოვლისა, უძირითადესი როლი ენიჭება სახელმწიფო (სალიტერატურო) ენას, მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ცოცხალი მეტყველების კვლევა ნაკლები ღირებულებისაა! არა მხოლოდ არქაულ ლექსემათა თუ გრამატიკულ მოვლენათა შემონახვის თვალსაზრისით,

არამედ არაკანონიკურ, არანორმირებულ, თავისუფალი განვითარების მქონე უმწერლობო ენებსა თუ დიალექტ-კილოკავებს უდიდესი ღვაწლი შეიძლება ჰქონდეთ უნივერსალიათა თუ „ენების ფილოსოფიურ-თეორიული პრობლემების გადასაწყვეტად" (ვ. ჰუმბოლდტი).

საუკუნის წინ ითქვა დიდებული რამ ნიკო მარის მიერ: „ვფიქრობდი, რომ სინას მონასტრის ბიბლიოთეკაში დაცული უძველესი ქართული დათარიღებული ხელნაწერი 864 წლისა მომცემდა ქართული ენის უძველეს სახეს, მაგრამ იმედი გამიცრუვდა და განცვიფრებულიც დავრჩი: **ძველი სამწერლობო ენა არ აღმოჩნდა იმდენად არქაული**, რამდენადაც ვფიქრობდი; პირიქით, ის ამტკიცებდა ცოცხალი ქართული მეტყველების ბევრ თავისებურებათა კანონიერებასა და სიძველეს" (მარი).

წერილობით ძეგლებს, თუნდაც უძველესთ, არ შეუძლიათ გასწიონ ხალხური ცოცხალი ენის მაგივრობა. ისინი ვერ წარმოადგენენ მთელი სიმდიდრითა და მრავალფეროვნებით ენის ფორმებსა და ფუნქციებს. ამისათვის მეტად მნიშვნელოვანია ისეთი ენების შესწავლა, რომლებიც ქმნიან მეტყველების ფორმების თავისუფალი განვითარების აუცილებელ პირობებს და შებოჭილი არ არიან ლიტერატურის საქმეში ჩარევით. ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იდიომები ქართული (ქართველური) ტომების: ლაზების, მეგრელებისა და სვანებისა. ამ ერებში **ენა ცოცხლობს ჯერ კიდევ თავის ბუნებრივ – მუდმივი წვის მდგომარეობაში და სწორედ ამ ენებს უნდა მივაქციოთ ჩვენ განსაკუთრებული ყურადღება, თუკი გვინდა წარმოვადგინოთ ქართული ენის ნათესაობა და განვითარება** (ცაგარელი).

როცა არქაიზმებზეა მსჯელობა, ქართველურ ენათა სამყაროდან, უპირველეს ყოვლისა, სვანური უნდა გაგვახსენდეს, მით უფრო, რომ სხვებთან შედარებით მან ყველაზე ნაკლებ განიცადა

ინტერფერენციის პროცესები მონათესავე თუ არამონათესავე, სამწერლობო თუ უმწერლობო ენებთან (ი. ჩანტლაძე).

წინამდებარე წიგნში წარმოდგენილ ტექსტთა თემატიკა მრავალფეროვანია... წარმმართველი კი, ბუნებრივია, მშობლიური აფხაზეთის, მშობლიური ოდაბადეს მონატრებაა... დევნილობასი ცხოვრების უკვე ათწლეულთა მიუხედავადაც კი ჯერაც მოურჩენელი ტკივილები და სულის იარებია ძმათამკვლელი ომის ტრაგიკულ დღეთა... თუმცა ავტორებს მუშაობის პროცესშიც კარგად ჰქონდათ გააზრებული, რომ შინაარსობრივზე უფრო მნიშვნელოვანი ამ შემთხვევაში ენობრივი სპეციფიკაა, ლინგვისტურად საინტერესო ფორმებია, რომელთაც მრავლად წავაწყდით სხვადასხვა ასაკის, სხვადასხვა სოციალური ფენის, სხვადასხვა თაობის დევნილთა, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდების მეტყველებაში.

რესპოდენტებს ვარჩევდით აფხაზეთის თემატიკაში გარკვეულობის, ფაქტების ფლობის, ორატორული ნიჭის... მიხედვით. ვცდილობდით მასალებში ასახულიყო ძალდაუტანებელი, ბუნებრივი ფორმები და გამოთქმები, ჩვეულებრივი მეტყველება აფხაზეთის ყველა კუთხის წარმომადგენლებისა, განსაკუთრებით საინტერესო აღმოჩნდა მუშაობა ახალგაზრდებთან ახლებური აზროვნებისა და მენტალობის, მშობლიური ენა-კილოების არასრულყოფილად ცოდნის გამოც. წიგნში მათ განსაკუთრებული ადგილი ეთმობათ.

ყველა დევნილი, ვისთანაც წიგნზე მუშაობის მანძილზე ვითანამშრომლეთ (უნდა ითქვას, რომ ინფორმატორთა საერთო რაოდენობამ ასეულს გადააჭარბა), შეთანხმებულივით ერთხმად აღნიშნავდა, რომ რომ დევნილობაში ცხოვრების ორმა ათეულმა წელმა მათ გარკვეულწილად დაავიწყა მეგრული, რუსული, სვანური... ისინი თავადაც ამაჩნევენ და ხედავენ საკუთარი საუბრის

ამ „მეტამორფოზებს“. „ჩემი მეტყველება უფრო დაიხვეწა“ – ასეთია მათი თვითშეფასება.

ეს ცვლილებები, ანუ ინტერფერენციები რამდენად საინტერესოა ენათმეცნიერულად, უნდა აჩვენოს მომავალმა კვლევამ.

ჩვენ, ავტორები, ამ ეტაპზე არ ვაკეთებთ დასკვნებს, ვიფარგლებით მხოლოდ ტექსტების, მასალის, ფაქტების კონსტატაციით.

და მაინც... ვფიქრობთ, რომ დევნილთა მეტყველების პუბლიკაციით არაერთი ტკივილიანი პირადი ისტორიისა და ეპიზოდის აღნუსხვით გარკვეულწილად ვალი მოვიხადეთ ადგილის დედის, მშობლიური აფხაზეთის სიყვარულისა და მონატრების, განსაკუთრებული მოკრძალებითა და მუხლდრეკით კი – სამშობლოს ერთიანობის სადარაჯოზე სიცოცხლეგაღებულ გმირთა ხსოვნის წინაშე.

დევნილთა მეტყველების ლინგვოკულტუროლოგიური კვლევის პირველი ნაბიჯები, თავისთავად ცხადია, უშეცდომო ვერ იქნება. ამიტომაც ავტორები მადლიერებით მიიღებენ და სამომავლოდ გაითვალისწინებენ ქართველოლოგთა, განსაკუთრებით კი ქართველური ენების მკვლევართა, სპეციალისტთა, ქომაგთა, გულშემატკივართა ყველა სახის შენიშვნას, რჩევას, რეკომენდაციას.

ქეთევან მარგიანი
მარინე კაკაჩია
მარინა ჯღარკავა

შეხვედრა უწმინდესთან

წიფიანი რომანი, 52 წლის;
დალის ხეობა, გულრიფში

დაწლ ერ ჩუ აწდქარვაწნ ი დალარ ერ ეჩეგ-ამეგ ჩიაწგ ლიფხე-ჟურალდ, ეჩქა თენგო კორძაიაწშ ი ლაშა მარგიანაწ მეთაურობით შეიქმნა დალრე საბჭო. ალ საბჭოისგა არდა ჟორი-ჟორი მარე ჩი სოფელხაწნ. ეჩქა კომპენსაციაწლს ხაჰრეჟდახ დალარს იეშდ ათასს, საბჭრ წევრაწლს ნეკვაწდ, ერე ალა ერ იმვაწლაჟინ იეშდოხ-ვიშდ ათასთეჟინ ჟი ანცხემნაწვნაწნ.

ხშირ-ხშირდ ხვიყვბაწლდ მაწწვდუნლა დალრეშ ი ჩრმიშ, მარე განსაკუთრებით ლტოლვილრე მაჭკჟრას უშხვარ ხრემშერაწლდად.

ეჯ ჩიქქა დალხაწნ ანჳაწდ ბაწჟინ, ერე აფხზაწრ ი რუსაწლ ესერ ნაწწსიხ, სგა ლიტეხს ნატრულიხ. მარე სგამეტხაწლას ეჩქა უცეფდ მოლალატეს ხაჟშხენდახ თავრობისგა. ი მოლალატემი ჟახე დაწრს ხეკვაწდ. ამღა ოთრმბვალედ, ოხუნდუნედ უწმინდესცახაწნ შეხვე-დრა, აღო უწმინდეს როქ იმ გუწაწქვინნე. სგა ლოხხვიდდად მეუფე დანიელს, ავუხსენით მაწგ ამჟიჟ ამჟიჟ როქ. ეჯნემდ ჩუენბაცე ი გაცხაწდ ჟორი ლადეღისგა სგა ანჳერნე უწმინდესთე. ხუასვდ მაგ დალარ: ლაშა მარგიან, თენგო კორძაია, ლეო ჯაჭვლიან, მამა ნიკოლოზი (გუგუსიან), ბადრი გერლიან, თამაზ გუჟეჯიან, რომან წიფიან...

ალა ლაწსუ მიშგუ ცხოვრებაისგა ერთ-ერთ უბედნიერეს ლა-დეღ. უუწმინდესდ ჩუ ანმაწზრე ი ქა ოგვჭვედჟელე. შვილებოშ გარ ნაგჟრგაწლდა, გაცხაწდ მამაშვილურად. ლაშა მარგიანდ ი

თენგო კორძაიად აუხსნეს, ერე ამშელდ ზაიჳ ნაშიჳლ როქ ლიცთე ენშჷდდა. 16 ზაჲ როქ ამჟი შევინარჩუნეთ დაჲლ. შევინარჩუნეთ დაჲლ საქართველოდ. ათხე ეჩხანქა ქა ანშიდხ ი ხვიშდ ლტოლვილარ. ეჩხან სგა ლიტეხს ნაჭრაჟიხ, მარე სგა ოტხენიდ, ეჩქა მთავრობაჲ ხაჲლხ მოღალატაჲლს ნაჲჟხენი...

ალა ერ ქა ხაჲქვეხ, მადხვაჲ ხანს ლასუ მდუმარება... ი იმ ხეწაჲდ მიშგუ თერაჲლ: უწმინდესს ქჷმრაჲლშუ ახგვეშლაჲნ ჟი თერაჲლ: **სვანი და მოღალატე? ასეთი რამ არ იცის საქართველოს ისტორიამ!**

გლახ როქ სგა შვიდბიაჲნდ ოტხენიდ, ეჩე საბუთს ესერ ნეშგუემხმა? თუნდაც როქ ნაშგვმინახ, ღო როქ მაჲდ, მთავაჲრ ესერ ლი გულით ქართველობა და არა ფორმალურად ქართველობა. ი მიჩა ქორშაჲლი ესერ ლიხ ნაჲლზიგუ ვლადიკავკაზს, მარე მთელ ოჯჯახ, გეზლირი ი მშობლაჲრი მაგ ესერ ქართველაჲრდ აჲმსედჳლიხ.

უწმიდესცახაჲნ ალ ეშხუ შეხვედრად გარ ღირდა სიცოცხლე. მეჰად ეშ მაბურზუნე, პატრიარქი სიტყვაჲლს ი გულწრფელობას ერ ხვიშყდუნე. იმიტომ რომ დევნილის შემწეობა ზუსტად მახსოვს, მაშინ იყო საცოდავი 11 ლარი.

ეჩქანღო ჟი ანჷგაჲნ ი სგა აჩაჲდ. ქა ანჳიდ 20 ათას ლარ, ალაროქ მიჩაშხაჲნქა დალიაჲ ხეობას ი დალაჲრს. აჯაღ ჩუდ ანმაზრე ი ამჟი ქა ონჳვაჲდდ.

ალ ჲერვეშდ ათაჲს ლაშად, იმვაჲჲჟინ დალიაჲ გამგებელდ, მთლიანდ ი მეგუდ გაუნაწილა დალიაჲ ბოფშაჲრს. მაჲმ მიხა, თუით-თუითჟინ მაჲზუმ დო ათხვიდხ, მარე ეჩქა ალა ლაჲსუ გუნ მაჲდილ ი ლასგრგებ, ეჯღ'ერე დევნილის შემწეობა ეჩქა ლაჲსუ ჲეშდეშხუ ლარ.

ბედნიერ ლი საქართველო ი ქართველ ხაჲლხ, ამჟიშ უწმინდეს ჲერ აგვზგზე ღერბეთდ. ხუაჲჲ ხანს უუ გვაჲრ უწმინდესი სულიერ წინამძღოლობა.

თარგმანი

დალის ხეობა რომ დაიკარგა და დალელები რომ ყველგან მიმოვიფანტეთ, მაშინ თენგო კორძაიასა და ლაშა მარგიანის მეთაურობით შეიქმნა დალელთა საბჭო. ამ საბჭოში ყველა სოფლიდან იყო ორ-ორი კაცი. მაშინ დევნილებს კომპენსაციას აძლევდნენ ათი ათასს. საბჭოს წევრებს გვინდოდა, რომ ეს თანხა მთავრობას როგორმე აეწია თხუთმეტი ათასამდე.

ხშირ-ხშირად ვიკრიბებოდით და დალელების და, საერთოდ, დევნილების გასაჭირს ერთმანეთს ვუზიარებდით.

იმ პერიოდში კოდორის ხეობიდან მოგვივიდა მაცნე, რომ რუსები და აფხაზები დალში დაბრუნებას მოგიწოდებენო. მაგრამ დაბრუნებულებს მაშინ ეძახოდნენ მოღალატეს, ძალზედ ადვილად აკერებდნენ მოღალატის იარლიყს. ასეთი სახელი კი, ბუნებრივია, არავის არ უნდოდა.

დავილაპარაკეთ ერთმანეთში, მოვინდომეთ შეხვედრა უწმინდესთან, რომ გვეკითხა ღჩევა-დარიგება. შევხვდით მეუფე დანიელს, ავუხსენით საქმის ვითარება – ასე და ასეაო.

მეუფე დანიელმა ორ დღეში, მართლაც, შეგვახვედრა პატრიარქს. ვიყავით სულ ათი კაცი, დალისხეობელები: ლაშა მარგიანი, თენგო კორძაია, ლეო ჯაჭვლიანი, მამა ნიკოლოზი (გუგუსიანი), ბადრი გერლიანი, თამაზ გუჟეჯიანი, რომან წიფიანი...

ეს იყო ჩემს ცხოვრებაში ერთ-ერთი უბედნიერესი დღე. უწმინდესმა დაგვლოცა შვილებო... შვილებო... ასე მოგვმართავდა მხოლოდ. დიდხანს გვისმენდა. ლაშა მარგიანმა და თენგო კორძაიამ გულისტკივილით აუხსნეს ამდენი ხნის ნაომარ-ნაწვალები წყალში ჩაგვეყარაო. 16 წელი ვიომეთ კოდორელებმა, ვიბრძოლეთ, რომ ეს ერთი ხეობა მაინც შეგვენარჩუნებინა საქართველოსთვის. ბოლოს კი განგვაიარაღეს და ხეობა დაგვაკარგვინეს.

ახლა იქიდან გვთავაზობენ დაბრუნებას. მაგრამ დაბრუნებულებს ხელისუფალნი აკერებენ მოღალატის იარლიყს. ჩვენ ეს არ გვინდა.

ამის მერე ცოტა ხანი იყო მდუმარება. და რა ნახეს ჩემმა თვალებმა. უწმინდესს თვალები ცრემლებით აევსო... და წარმოთქვა: **სვანი და მოღალატე? ასეთი რამ არ იცის საქართველოს ისტორიამ!**

დაბრუნების შემთხვევაში ადგილზე საბუთს, ალბათ, მოგთხოვენო. მერე რა, შვილებო, მთავარი ქართული საქმის საკეთებლად ხომ გულით ქართველობაა და არა ფორმალურად ქართველობა. და მოგვიყვა საკუთარი მშობლების მაგალითი – ჩრდილოკავკასიაში წლების მანძილზე ცხოვრების მიუხედავად, მშობლებიცა და შვილებიც ქართველებად დავრჩით და ყოველთვის ქართულ საქმეს ვაკეთებდითო.

საქართველოს ამ უწმინდეს ადამიანთან ამ ერთ შეხვედრად ღირდა სიცოცხლე. სულ ჩამესმის პატრიარქის „შვილებო" და ტანში ყოველთვის მბურძგლავს, უწმინდესის გულწრფელობა და სიტყვები რომ მახსენდება.

მერე წამოდგა. შევიდა. ჩემგან დალის ხეობას და დალელებსო და ოცი ათასი გადმოგვცა. კიდევ ერთხელ დაგვლოცა და ასე წამოვედით.

ეს ოცი ათასი ლაშა მარგიანმა, როგორც გამგებელმა ერთნაირად და თანაბრად გაუნაწილა დალის ხეობის ბავშვებს. არ ვიცი, თითოეულს რამდენი შეხვდათ ამ კოდორელ ბავშვებს, მაგრამ იმ დროს ეს იყო ძალზედ დიდი თანადგომა, სულიერი გამხნევება და თანაალმობა.

ბედნიერია საქართველო და ქართველი ხალხი, ასეთი უწმინდესი რომ გვაჩუქა ზეცამ, გამოგვიგზავნა ღმერთმა. დიდხანს გქვონოდეს უწმინდესის სულიერი წინამძღოლობა.

„მე ვარ აზიატი, ვარ ვაკელი, ვარ კოდორელი“

წიფიანი ლევან, 17 წლის; კოდორი – თბილისი
დადვანი ნინო, 15 წლის; ოჩამჩირე – თბილისი

ლევანი: – აღო ხოჩა ნაბოზუ ჯაარ მიშგუ ხოჩა დივო. მაგვარდ ხარი?

ნინო: – ბგგიდ ხვარი.

ლევანი: – აღო, ათხე სი მექარ მი, მაი ჯაშყიდ კოდორხარ.

ნინო: – მაი მაშყიდ კოდორხარ: გუნ კოწეელარ ხვაასვდად ნაი ეჩე ერ ესღურდად ი ერ ჯააქვა ერე ხვაი მაალეგვეშ მაშყიდგჯ, მაამ ხვიირა სწორ, მარე მაი მაშყიდ ეჯა ლი ერე...

ლევანი: – ლოხსგი ალის, მაი ხოჩამდ ხოხლა ლუშნუდ ლიგრგალ.

ნინო: – გუნ ხოშა ჰაზვ ხელვაანდა ბებოს ი ნაი, ბოფშარს გუნ გვალატდა ალ ჰაზვისგა ლითამაშავაალ.

ლევანი: – ლიშდრაალ.

ნინო: – ლიშდრაალ ვო. ლამპატივდ. ი ზაფხულისგა ესღურდად ჩიი ზავს.

ლევანი: – მიი მაშყიდ აჯი. ეჩქანღვე, ეჩეჩუ ერ ლასვ ბგგი ხოშა ბოსელ, ლამნგარ ერ ხად გუშგვეი ბებოს, ჯაშყიდ მა ეჯი?

ნინო: – მაშყიდ, მაშყიდ. სი ეჯა ჯაშყიდ მაა, ეშხუ ზავს თივას ერ ხვიკედდად ი მეერმე სართულჟი ერ ლაასვდა ხვაი თივაა ზვინარ?

ლევანი: – გუშგვეი ბიძია ლაშა ერ გვატუულდა... ჰაზვისგა მარწყვ ერ გუღვაანდა.

ნინო: – ბასყ.

ლევანი: – ვოო, მაგვარდ მალატდა ეჯი.

ქეთევანი: – ლამგნგარისგა მაჲ ხეკვად ბასყს, ეჯა ლარტამისგა ლასვ.

ნინო: – ლამნგარცახან ერ ბოსტან არდა, ეჩეისგა ხეკვეს ხეექვან ალას. სერ იმეჟი გვამიედა ათხე ლიგგრგაალ?

ლევანი: – კუმაშ ხაადდა ბებოს.

ნინო: – ხოჩა სახელარ ხულვაანდახ ეჯიარს.

ლევანი: – ჯაშყიდმაა მაი ხეეშხანხ?

ნინო: – ლამაზო ხეეშხაანდა ეშხუს.

ქეთევანი: – ეჯა ჯაშყიდმა, კუმაშთე ერ ალჩად აშხვინ ჟიბე ნაკართე.

ნინო: – ვო, ვოო მაშყიდ.

ქეთევანი: – ქ'ერ ახსგიი ეჩხანქა. ეჩქა ხასვ მაჲ, სემი ლგზაჲ. ხომ ჩუჯაშყიდ მოლ ი ეჩქხანქა ცხიკარ იბნრლდახ – ჟიბენაკარ. ალ კუმაშ სგ'რნფიშვდდ მიჲ ნინოდ. ათხე ქრხსგიდდად მოლხანქა ი ალა გუშგვეჲ დაბარ ი ლექჭმალ ი ალამაგ ანთერრნან ჯვედიას. გამოჩნდა მოკლედ შდიხი ამზუმაში ბაღ ეჩხან, იშგვიდაშირ ბუჩქ... შდიხ ლექვანხან ი ჩვრბ მგრამ ჯვედიას გამოჩნდა ეჯე ქორ.

ქადსგრდრალ ამნემდა ნინოდ ი „ალ მამულარ ესერ მაგ გუშგვეი ლიხა, ბებრშ ესერ ლიხაა?" ვოოჯი ი... „დედა, მაშინ ბებოს ელიზონდოვებზე დიდი მამულები ჰქონია და". ი ალა, ელიზონდოვალ მი მამ მიხალდა, დარ დო ლასვხ, მარე ეჩქა სერიალ მირ გადიოდა ი ნინოს ეჩქხანქა ჩუხოხალდა. ათხე, აჯაღ მაჲ ჯეშყდენიხ?

ლევანი: – ეშხვინ მაშყიდ ნაი ერ ეჩეჩუ შუქრი ბიძიას ერ ეკლესია ლგგემ ხულვან... ნაი ლაასვ ეჩეჩუნ, შგყეერს ი ეჯი მაშყიდ ბგგიდ ხოჩამდ.

ქეთევანი: – ეჩხავ ერ ალჩადდ, მადია? ბოფშარ დარ მაგ ხასვდ? ოთო ლასვ, ისგუ მამიდაშვილ, შუქო...

ლევანი: – ირაკლიი ი მიი ხვასვდ, მარიკაი, ბებო ი სი.

ნინო: – მი მაამ ხვარდას მო?

ლევან – დეესა. ერ ესღვრიდად, ნაი ჯეექარდ ერე კუმაშთე ესღვრიდად, მარე ნაი შგყერთე ესღვრიდად.

ქეთევანი: – აა, ალიარს ჩოლღორვედ, ნომ ერ აგუღვეჭანხ.

ლევანი: – ნინო, ანანო, მარი, ნანა, დივაალ, მაგ ეჩეჩუ ასადხ.

ნინო: – ლოხსგი სი! ხოჩა ლია ათხე ალა? ეჩე ერ მაამ მიზნა? შუქრი ბიძია ნაგამ ეკლესიას?

ლევანი: – ნიშგვეი ტარ დეესა ლი ეჯა.

ქეთევანი: – ისგვეი ხოხრობა ტარ ლი.

ნინო: – ისგვეი ტარ იმხან იროლ, მაამ გვიხალდა მომავალისგა მაი იროლ. ალ ომ ერ იიროლ ი ჩავთქარვოლ დალ.

ქეთევანი: – ათხე, იშგენარ ლახრმბვლედ აჯაღ.

ლევანი: – იშგენ... აშხვინ მაშყიდ მი ი ირაკლი ლაშა ბიძიად ონჯერნე ლაკგლმახითე. ლაშა ბიძია ლაასვდა ი გუშგვეი ბიძია ელდარიი. ხოჩამდ მაშყიდ ალი.

ქეთევანი: – ი ახკგლმახედ ესმაა?

ლევანი: – მოლე, ი ეჩქანღვე კარვალ ლასვხ ი ეჩეჩუნ ხვაასვდ.

ნინო: – მი ეჯა მაშყიდ, ეშხუ ლადეღს, თივაე ლიკედ ერ გუღვაანდა ი ხოშა ჯანარ ერ ლაასვდახ ლგბემ ხოშეერება ეჯიარჟინ... ურმალჟინ, მაი ხაშხა ეჯიარს?

ქეთევანი: – სავარ.

ნინო: – ი თივაა ზვინარ ერ ლაასვდაა ეჯიარჟინ, ჟი ერ სგურიდად ი ესღურდად. ეშხუ ლადეღს, მი ი სი ქეთევან ესღურდად სოკოე ლეკრიფავთე.

ქეთევანი: – ლახვერთე.

ნინო: – ვო, ლეხურიალთე ი გუნ ხოშა პარკ გუღვაანდა, მარე ხადურდ მაამ ლაასვდა ეჩეჩუნ სოკო ი დავბრუნდით ხელცარიელარ.

ქეთევანი: – მარე, ხომ ხოჩამდ ლალზელალედ რიყალლექვა, ჭალაჲ პილჟინ?

ნინო: – ო, ეჯა გუნ ხოჩა ლაასვდა კისდ.

ლევანი: – ქორიი პირდაპირ ერ ეჯი ლასვ, ყანა, ეჩეჩუნ ბებო ერ ახნიდა ეჯას, მი ეჩეჩუ ხვისგვრიდას გუთანჟი ი ხანარი ეჩეჩუნ არდახ.

ქეთევანი: – ლევან, სი ჯ-ს დეშ ტშლია? სტუდენტჱრს ხვათვრი ხოლმე ჯუჟინელ ქართუილისგა სწორდ იმჟინ ხეკვეს ლჱქუახ ჯაჯა, ჯოჯობი, ჯელმწიფე... ი სიდ ღალ მჱმ ჯახლენა ჯ-მი ლჩქვისგ ი ამღად სი დეშ ტშლი ჯანჱრს, ტშლი ხანარს.

აღო ათხე მჱდ ახჷმბჱუ ი ისგუ დაბადების დღე ერ ლჱსვ ი ანანოდ ერ ხოჩჱმდ გაგიფორმა ტორტ.

ლევანი: – მიშგუ დაბადების დღე ლასვ ი მიშგუ დედად, მარიკად ჟახასყ ხოშა ტორტ...

ბებო: – ჟანსყე.

ლევანი: – ჟანსყე ხოშეერება ტორტ. ი ეჩქანღვე ალი ანანო ლასვ სემი ზაი ი იშდრაალდა კიტრშვ, აშხვის ალ კიტრ ჰაერთე ჟაფიშდვ, ათკვარ ი ერ ანღრდა ნიშგვეი ხოშერება ტორტე ჟეთკვარ. ი მი ერ ალის ხოსგდიდას, ჟოთბინ ლიგვნი მეგჭე ი მაგ ლადეღ ხვიგვნიდას ეჩქანღვე. მიშგუ დედად მახე ჟანსყე ტორტ ი ეჩქანღვე ხოჩა ხასიათჟინ ხვარდას.

ნინო: – სურათ გუღვა ნაი, სი ი ანანო ერ ხიჩხუბობთ ი სგაი ერ უკვე შერიგებულარ ხიშდ... აჯაღ იმ გავიხსენებთ. ეშხუ ლადეღს ბებოს ერ გუნ ხოშა ჯან ხაკალდა ი ერ ანღრი ათხე ალ ჯან ი ჭიშკარცახან ერ ლგგ ი გვატუული. ი ნაი ერ გვახიადდა გუნ. ჩი მეშხე ჯან ლაასვდა ხომ?

ქეთევანი: – ეშხუ თვეს გვაკალდა ეჯ ჯჱნ ი წარმოიდგინე 75 წლის ბებო ჯაგარ აჩჱდ ცხიკჱრთე ლათხჱლთე. ეჩე, ჟიბე ნაკჱრს შგყერი ცხიკჱრ მჱგ ქ'ჱდზელჱლე, საკენთე ჩ'ჭაჩჱდ. სი ხოხრეელ ხჱსუ ი ამღა დეშ აჯუცვრ მი ერ ომჩედჭლხვჱსუ ლათხჱლთე. ამღა ბებო ჯაგარ აჩჱდ ი მთელი ნაგზის ხეთხჱლდა.

ნინო: – ი მიჩოვშ ანჯად ეჩქაანღო ეჯ ჯან.

ქეთევანი: – იმჟი ამსუ̈ლდშა̈ლ ჰერ ა̈ნკიდ ჭიშკა̈რჟინ და ლაგვხ̌ენე მიჩა ლიჰედ. ეჯგვა̈ჲ აგვხ̌რდგნ ნა̈ჲ კისდ ჩ̌ის.

ნინო: – ეჯა ჯაშყიდხ მაა ეშხუ ზაფხულს მაგ უშხუდ ერ ხვარდად დალს ი ბებოს ერ ხოშა შდიხი ბაღ ხულვაანდა. ნაი, ბოფშარ უშხვარ ხვემქარააღდად იარ ხოშილს ახვრიდა. ალაი გუნ ხოჩა მოგონება ლი მიშგოვდ.

ქეთევანი: – მაშ̌ნე იარდ ა̈ხხრერდ ღი?

ნინო: – დეესა მაშყიდ აღო.

ქეთევანი: დოვ დ̈სმა ა̈ჯხორ̌ნხ, მი ამჟი მაშყიდ, ეჯღა ერე ხიშდრა̈ლდად ხოშილს ეჯ შდიხი ბაღისგა, ვიდრე ხეშდაბდად.

ნინო: – აჯაღ მაშყიდ ეჯა ერე ბებოს ხომ ხულვაანდა ლამნგგარ ი ეჩეისგა ეჯიარ, ძროხაალ ი ქათმარი ი მაგ ლაასვდა ეჩეისგა. ი ალ ქათლარს ხომ ხულვაანდახ ლგგრე ი ნაი ბვოფშარდ ეშხუ ლგგრე ოხკიდდ საიდუმლოდ ი წავიღეთ ეჩეისგა, ბებოე ქორისგა, ლაყვრას ლეიბის ქვეშ შევინახეთ, ქა ესერ ანკვიში, სითბო ესერ ხეღვეენი ალას ამჩუ ი წინილა ესერ გვეყოლება. ჩიი ლადეღს ეჩიი ლიმოწმავისგა ხვარდად მი, მეგი, ანანო, მარიამ... აჯაღ გუნ ხოჩაამდ მაშყიდ, ერე ბებოს ალ მიჩა ეზოისგა ხულვაანდა ხვაი-ხვაი ხილარ: ეჩე ყურძენ, ეჩე ქლიავ, ეჩე ინღა, ამჩუ ხოშა ვისგვარ. ი ეჯ ხოშა შაქარა ვისგვალ მაამ მალატდა. მალატდა გჲრჟი, მჟავე ვაშლარ ი ჩიი ჰამს ი ჩიი შუადღეს ი ჩიი ნაბოზს ეჩი ლიხურიელისგა ხვარდად. მიშგუ მამიდაშვილ გიორგიი ნათორ მაადდა ი მარილცახან ხვიზობდას ალ გჲრჟი ვაშლარს ორძელჟი. ეჯ ორძელ შუქრი ბიძიაა ნასყავ ლაასვდა იამღა გუნ გვალატდა ბოფშარს ეჩეჯჟი წამოსკუპება.

ქეთევანი: – ლევან სი თანაღქა ლიზელ̈ლ მ̈მ ჯაშყიდა, ეჩეჟი ა̈ხგრდა̈ნ ჟი.

ლევანი: – დეესა, ბაქ ხოლა ლი. ი მაშყიდ ჭალა ერ ლაასვ ჩვიბოვ ი ბოფშარ ერ ხვიბანავალდ ეჩეისგა.

ნინო: – ხვისდღუნააღდად. ამჟი ხეკვეს ლააქვა.

ისგეიცახან მიხა ერე, მი ეშხუ ლადეღს, მაამ მაშყიდ მაი ლადეღ ლაასვდა, ი ბებოდ ლამემ კამპოტ. ი მი ხვეექა: ბებო მი ხოშა ხვი ი ჰარაყ მაკუ.

ქეთევანი: – მაამა, ალა ამჟი მად ლასვ. გლიმგრიე ლადეღ ლოფანედ ხომ ჩიგარ. ლიმგრიე მარიამობა ლი, 28 აგვისტოს ხეხვა მეჰად. ი ხოფანედ, ხოშერება სუფრა გავშალეთ მოკლედ მიდ ბებოდ. ცქორს ხუარიდ მიი, ბებო, ლევან, ნინო ი მი. ნინო ლი გუნ ხოხრელ – ეშხუ-იორუ ლგზილ გარ. ი ერ ქ'რთფანედ, სგა ლალსგურდად სუფრას. აღო ბოფშარს მად როქ ჯიცხახ, მად როქ ჯაკუხ. ქა გვეში ლასუ მაგ სუფრაჟი ი ამნემდა, ლევანდ ათხე: „ბებო, მე კაცი ვარ და ჰადაყ მაკუ".

ქეთევანი: – ათხე ისგვედ მომავალ გეგმალჟი ლახგგრგლედ. მად ჯაკუხ ერ ეჯფასდედხ. იმჟი წარმოგიდგენიათ ისგვედ თხვიმ დეშდ ზაუნლო. იმჟიშ რა ნინო, მაგალითად, დერვეშდ ი უსგვა ლგზად? იმჟიშ რა ლევან დერვეშდ ი იშგვიდ ლგზად?

გლევანი: – მი წარმომიდგენია ერე ხვირდი კოდორისგა, მიშგუ ქორს, მეყეენი ოხვიშდ ბეფშვ, ხოშეერება კუმაშ.....

ქეთევანი: – ოხვიშდ ბეფუშუ, მაგ ჭყენტარ ჰა ჭყინტარ ი დივალი?

ლევანი: – ოშთხვ ჭყინტ ი ეშხუ დინა. მარე, ალი მაგ დეესა ლი, აჯაღ, აჯაღ იირა ი დალს ხვირდი მოკლედ.

ქეთევანი: – ღერბეთუ ჯიჰუნარი!

ნინო: – მი ლამპატივდ, მარე მი კუმაშის ყოლა მაამ წარმომიდგენია იეშდ ზაიუნლო. ი წარმომიდგენია ერე გუნ ბგგი პოლიტიკოს, პარლამენტარ ხვირა ი პარლამენტისგა კანონარე ლიმტკიცავის შევუდგები.

ქეთევანი: – პოლიტიკოსობ შომაანლო აჯკვად?

ნინო: – მაამ მიხა, ათხე შეიძლება ალა გატაცება გარ ლი, უარს ეჯღაი დეეს ტუული. ხოჩა ურთიერთობაალს ხვაწარმოებ გუშგვეი

მეზობლარცახან, ალ კონკრეტულ შემთხვევაისგა რუსეთცახან ი ნაი, მომავალ თაობას გვამიედა ერე დიპლომატიურ ურთიერთობააღშვ დავალაგოთ გვეშარ გუშგვეი მეზობლარცახან.

ქეთევანი: – დიპლომატიაისგა ხოსგდი აღო სი გამოსავალს?

ნინო: – დიახ, ზუსტად ამჟი, აღო ძალმომრეობოშვ მაამგვეშ მაამ ირა.

ქეთევან: – ალა გუნ ეზარ ლი, ღერბეთუ ჯიჰვნარი. მარე ლევანიშ ოხვიშდ გეზლაშ მამიდა ერ ხირა, სი რომა გეზალ ჯერდი?

ნინო: – იორუ ან სეემი გეზალ.

ქეთევანი: ოო, ოხვიშდ გეზალ გუნ, გუნ ხოჩა ლი. ი ღერბეთ უუ იჰრუნარი ისგუნეი გეგმაღს.

ქეთევანი: ათხე ლახგგრგლედ აღო – იმჟი ხაჭკუარიდ, ისგუნეი თაობა ხოჩილ თაობა ირა, ხოშილ განათლებულ თაობა ჰა შუქრი ბიძიაშ თაობა?

ლევანი: – ათხე, მიშგუ მოსაზრებოშვ ისგევი თაობა ი ბებოს თაობა ლიხ საბჭოთა კავშირის უღელქვეშ. ათხე გუშგვეი თაობა ბგი თავისუფალ ლი ი ნიშგვეი აზროვნება ი განსხვავებულ გულვა.

ნინო: – სგაი ხაასვდად ეჩიარე გავლენის ქვეშ ი ნაი ათხე ალ დვრევხანქა ი წარსულხანქა უკვე გულვა გუშგვეი მოსაზრებაალ ი დამოკიდებულებაალ ჩიი გვეშ ცახან. ი სგაი ჯიხამაა იმჟი ხაასვდად? იმ ტულიდა საბჭოთა კავშირ, ეჯას ფიქრობდით სგაი.

გლევანი: – კლასისგა ჯათვრიდახ ერე საბჭოთა კავშირ ლი ხოჩა ი ეჯკალიბ ი ამკალიბ.

ნინო: – რა თქმა უნდა, შუქრი ბიძიაა კალიბარ მაამ ლაასვდახ ხვაი, შუქრი ბიძიაა კალიბარ ერთეულარ გარ იბადებიან, ხადურ მოშ ხოჩა ლაასვდა ი ნაი დეემე ხვიშდ ეჩიითანარ, მარე ღმერთმა ქნას, ერე ნაი დავემსგავსოთ შუქრი ბიძიას ნიჭიერებით, სიმღერით, ზრდილობით, სიკარგით...

ლევანი: – ნიშგვეი თაობა იბნე ნიშგვეი ქვეყნის გაბრწყინებას.

ნინო: – ი მი ვფიქრობ, ერე ნაი ხეკვეს სვაჭკვარდეედ ამჟი ი მაამ ხეკვეს ვგარგლიდედ ეჯას ერე გუშგვეი თაობა ლი ხოლა ი შიარხანქამეჩდე. პირიქით, ნაი ხეკვეს გუღვანდეედს გუშგვეი თხვიმა იმედ.

ქეთევანი: – აღო მა̈ჲ. ალასა, თავდაჯერებულობას გუნ მნიშვნელობა ხუღვა. სი მა̈მ ჯეჯრა̈ვი ისგუ თხვიმიშ, ეჩქა მერმესი ხომ მა̈მ ხეჯრა̈ვი! ამღა საქმეში წარმატებისთვის ხჳნსგა ლი, ერე რამდენად გააზრებულ ჯუღვა სი ეჯ გვეშ თვითონ, ი მა̈ზუმ ჯა̈რ ეჯ გვეში მიღწევაისგა ისგუ თხვიმი იმედ.

ქეთევანი: – ათხე სგა̈ჲ ვოშა ლგზაჲა̈რ ხიშდ ი იმე ხითურიდ?

ლევანი: – მი ხვი იეშდიშგვიდ ლზაი, ხვითვრი 54-ე საჯარო სკოლაისგა, ვაკეს, ხვარი ეშდიორი კლასისგა.

ნინო: – მი გუნ კოწეელ ხანისგა ხვირდი ეშდოხვიშდ ლგზაი, ხვიზელაალ 171-ე საჯარო სკოლაისგა, საბურთალოს, ხვი მეათე კლასისგა.

ქეთევანი: – კლასა̈ მდგომარეობა იმჟი მოგწონთ? იმ შეცვლიდით?

ნინო: – მი ამჟი ხვათერ ათხე ბოფშარს, ერე ეჯიარ, უმეტესობა, ხადურდ მაამ ფიქრობენ მომავალჟინ ი ხაკმაყოფილავიხ ალდროინდელ ლირდე ი მაამ ხოხახ იმ ხაპიირეხ მომავალისგა.

ლევანი: – მი ერ ხოსგდი ალ კლასს, შეფასებაა სისტემა ხადურდ ხოლა, დეემლი ახლოს ხოჩა სისტემასთან. ეჯღა ერე, გუშგვეი კლასისგა ლი ეშხუ ბეფშვ, ერ აზგრე კლასს ოქროს მედალზე, მარე მიშგუ აფხნეგი უდილ აზგრ კლას ასევე ოქროს მედალისგა, მარე ეჯიარ ხანქა გნსხვავება ხადურდ ბგი ლი, ეჯღა ერე, ეჯ დივო, გუშგვეი აფხნეგ ლი ამჩუ, გუშგვეი ცახან ი მიშგუ აგხნეგი უდილ ეჩეჩუ ე, კოსმოსისგა, ეჯღა ერე მიშგუ აფხნეგდ ჟეხკიდ გამოცდაალისგა იშგვიდარ, მი ჯეხვიკ ეჯ მედალოსანდ ხოჩილ ნიშნარ. ალ ნიშგვეიდროინდელ ბოფშარ ხადურდ ლფჭავე ლიხ, მიშგუ კლასისგა დივაალ ხოშილ ათთუნეხ, ვიდრე ჭყინტარ.

ქეთევანი: – სი მუთთუნი ხეხუ მაშა ჯაკუ, მადია?

ლევანი: – ალას ქა იმჟი მეჭვდიელდ საერთოდ. მე ვარ აზიატი. ალა ლი წარმოუდგენელ მიშგუ ხეხვ ათთუნიდედს ი ეჯა მი ჩუ ოსგენა მო მიშგუ მარიკა განხანჩუ.

ქეთევანი: – მარიკა იარ ლი?

– მარიკა მიშგუ ხოჩა დედა, მარე მეჰად მარიკას ხვეძახით მეც და ირაკლიც. საბა მიშგუ ხოხრა მუხბე ადუ ხატული დედას.

თარგმანი

ლევანი: – აბა, საღამო მშვიდობისა, ჩემო კარგო გოგონავ, როგორ ხარ?

ნინო: – მაგრად ვარ.

ლევანი: – აბა ახლა შენ მითხარი, რა გახსოვს კოდორიდან, დალის ხეობიდან?

ნინო: – რა მახსოვს კოდორიდან. ძალიან პატარები ვიყავით, იქ რომ ჩავდიოდით და რომ გითხრა, რომ ბევრი რამე მახსოვს-თქო. არ ვიქნები მართალი. მაგრამ რაც მასოვს, არის ის რომ...

ლევანი: – უყურე შენ ამას, როგორ კარგად იცის სვანური ლაპარაკი.

ნინო: – ძალიან დიდი ეზო ჰქონდა ბებოს. ბავშვებს ძალიან გვიყვარდა ამ ეზოში თამაში.

ლევანი: – თამაში.

ნინო: – ჰო, თამაში. მაპატიეთ. და მივდიოდით ყოველ ზაფხულს.

ლევანი: – მე მახსოვს ის... მერე... იქვე რომ იყო ძალზედ დიდი ბოსელი. საქონლის სადგომი რომ ჰქონდა ჩვენს ბებოს, გახსოვ ის?

ნინო: – მახსოვს, მახსოვს. შენ ის თუ გახსოვს, ერთ წელს თივას რომ ვიღებდით და საბძელის მეორე სართულზე რომ იყო თივის ბევრი ზვინები.

ლევანი: – ჩვენი ბიძია ლაშა რომ გვასაქმებდა. ეზოში რომ გვქონდა მარწყვები.

ნინო: – მარწყვი.

ლევანი: – ოო, როგორ მიყვარდა ის მარწყვი.

ქეთევანი: – საქონლის სადგომში რა უნდოდა მარწყვს, მარწყვი იყო ბოსტანში.

ნინო: – ბოსელის გვერდზე რომ ბოსტანი იყო, იმშიო... ამი თქმა უნდოდა ლევანს. (ეს უნდოდა რომ ეთქვა). კიდევ რაზე შეგვიძლია ლაპარაკი?

ლევანი: – საქონელი ჰყავდა ბებოს.

ნინო: – კარგი სახელები ერქვათ იმათ.

ლევანი: – გახსოვს რა ერქვათ?

ნინო: – ლამაზო ერქვა ერთს.

ქეთევანი: – ის თუ გახსოვს, ერთხელ საქონლის ჩამოსარეკად რომ წავედით მე და შენ ტყეში.

ნინო: – დიახ, დიახ, მახსოვს.

ქეთევანი: – რომ გადმოიხედე მაღლობიდან. მაშინ იყავი რა, პატარა, სამი-ოთხი წლისა. ხომ გახსოვს ზედა მდელო – იქიდან უკვე იწყებოდა ტყეები და ზემო ვაკეები. საქონელი სემოვრეკეთ მოკლედ მე და ნინომ. და ასე გადმოვიხედეთ მდელოდან და ჩვენი ყანები, სათიბები, და ეს ყველაფერი გადაიჭიმა მთელ სივრცეზე. გამოჩნდა ამოდენა თხილის ბაღი, შვიდასი ბუჩქი თხილით დასავლეთის მხარეს და ამ ყველაფრის დასასრულს შორს, სადღაც გამოჩნდა ჩვენი სახლი (სხვათაშორის სახლის სახურავიდან ისე ლამაზად ამოდიოდა ზემოთ მიიკლაკნებოდა კვამლი); გაიხედ-გამოიხედა ახლა ნინომ და: ეს მამულები სულ ჩვენიაო? – მკითხა. კი, მეთქი... და გახარებულმა წამოიძახა:

„დედა, მაშინ ბებოს ელიზონდოვებზე დიდი მამულები ჰქონია და“. და ეს ელიზონდოვები ვინ იყვნენ, ეს მე კი არ ვიცოდი, მაგრამ მივხვდი, მაშინ სერიალი გადიოდა რომელიღაც, და ნინომ იქიდან იცოდა. აბა კიდევ რა გახსენდებათ?

ლევანი: – ერთხელ მახსოვს რომ წავედით შუქრი ბიძიას ხელმძღვანელობით აგებულ ეკლესიაში. შიყერის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში წავედით და ეს მახსოვს ძალიან კარგად.

ქეთევანი: – ოო, იქ რომ ავედით, არა! ბავშვები ვინდა ვინ იყავით? ოთო იყო შენი მამიდაშვილი. შუქო...

ლევანი: – ირაკლი და მე ვიყავით, მარიკა, ბებო და შენ.

ნინო: – მე არ ვიყავი?

ლევანი: – არა, რომ მივდიოდით, ჩვენ გითხარით რომ საქონლის ჩამოსარეკად მივდივართ. მაგრამ ჩვენ წავედით ეკლესიაში.

ქეთევანი: – აააა, ესენი მოვატყუეთ, რომ არ გამოგვკიდებოდნენ.

ლევანი: – ნინო, ანანო, მარი, ნანა, გოგოები ყველანი დარჩნენ შინ.

ნინო: – უყურე შენ! კარგია ახლა ეს, რომ არ ვარ ნამყოფი შუქრი ბიძიას აშენებულ ეკლესიაში?

ლევანი: – ჩვენი ბრალი არ არის ეს.

ქეთევანი: – მხოლოდ და მხოლოდ თქვენი პატარაობის ბრალია. იქ ძალიან დიდი აღმართებია, შორია და 3-4 წლის ბავშვები ვერ ივლიდით იმ უდაბურ ტყეებში.

ნინო: – თქვენი ბრალი საიდან იქნებოდა. არ ვიცოდით მომავალში რა მოხდებოდა. ეს ომი რომ იქნებოდა და დალის ხეობა რომ დაიკარგებოდა.

ქეთევანი: – ისაუბრეთ კიდევ.

ლევანი: – მე მახსოვს კიდევ, ერთხელ მე და ირაკლი ლაშა ბიძიამ წაგვიყვანა სათევზაოდ. და ჩვენი ბიძია ელდარიც იყო ჩვენთან ერთად. კარგად მახსოვს ეს.

და რაიმე ითევზავეთ თუ ვერა? კალმახი დაიჭირეთ თუ ვერა.

ლევანი: – ცოტა. და მახსოვს კიდევ, კარვები იდგა და იქაც ვიყავით.

ნინო: – მე მახსოვს კიდევ, ერთხელ თივა რომ იყო მოსაგროვებელი. დიდი, ვეება ხარები იყო შებმული იმ ურმებში. თუ რა ჰქვია?

ქეთევანი: – მარხილი.

ნინო: – და თივის ზვინები იყო დადებული იმ მარხილებზე და ჩვენ, ბავშვები, ვიჯექით ამ ზვინებზე და ასე მოდიოდით. რა კარგი იყო. ერთხელ, ქეთევან, მე და შენ წავედით სოკოს დასაკრეფად.

ნინო: – ოო, დასაკრეფად წავედით. თან წავიღეთ დიდი პარკი. მაგრამ სულ არ იყო იქ სოკო და დავბრუნდით ხელცარიელები.

ქეთევანი: – სამაგიეროდ კარგი სეირნობა გამოგვივიდა ჭალისპირებზე, მდინარის ნაპირზე.

ნინო: – ო, ის მართლაც ძალიან კარგი იყო.

ლევანი: – სახლის პირდაპირ ის რომ იყო, ყანა, იქა, ბებო რომ ხნავდა ყანას, მე მახსოვს ვჯდებოდი გუთანზე და ხარებიც იქ იყოვნენ.

ქეთევანი: – ლევან შენ რა ჯ-ს ვერ ამბობ? მე სტუდენტებს ვასწავლი ხოლმე ძველ ქართულში სწორად როგორ უნდა წარმოთქვან ჯაჯა, ჯოჯობი, ჯელმწიფე... და ნახე, თურმე შენც არ გცოდნია ჯ-ს წარმოთქმა და ამიტომ ნაცვლად ჯანარ-ისა ამბობ ხანარს. აბა, ახლა რა მოყევი..... და შენი დაბადების დღე რომ იყო და ანანომ რომ კარგად გაგიფორმა ტორტი.

ლევანი: – ჩემი დაბადების დღე იყო ა ჩემმა დედამ, მარიკამ გააკეთა დიდი ტორტი.

გააკეთა ვებერთელა ტორტი და მაშინ ეს ანანო იყო სამი წლის და თამაშობდა კიტრით. კიტრებს ისროდა ჰაერში. ერთიც ამ ჩემს ვეებერთელა ტორტს არ ჩაარჭო? ეს რომ დავინახე, დავიწყე მაგარი ტირილი და მთელი დღე ვტიროდი მერე. ჩემმა დედამ ისევ გააკეთა ახალი ტორტი და მერე უკვე კარგ ხასიათზე დავდექი.

ნინო: – სურათი გვაქვს, შენ და ანანო რომ ჩხუბობთ და მერე უკვე შერიგებულები რომ ხართ.

ნინო: – კიდევ რას გავიხსენებ და ერთხელ ბებოს ძალიან დიდი ხარი რომ დაეკარგა და მოდის ახლა ეს ხარი და დადგა ჭიშკართან და დაგვიძახა. და ჩვენ ეს გაგვიხარდა ძალიან, ძალიან. და შავი ხარი იყო ხომ?

ქეთევანი: – მთელი ერთი თვე დაგვეკარგა ეს ხარი და წარმოიდგინე 75 წლის ბებო მარტო წავიდა საძებრად ტყეებში. იქ, ზემო მაღლობებისა და ფერდობების მთელი ტყეები დაიარა. საკენშიც წავიდა. შენ ამ დროს პატარა იყავი და ამიტომ ვერ დაგტოვეთ, რომ ხარის საძებრად ბებო კი არა, მე წავსულვიყავი. ამიტომ ბებო მარტო წავიდა და მთელი კვირა დადიოდა და ეძებდა.

ნინო: – და მერე ის ხარი თავისით მოვიდა.

ქეთევანი: – როგორ ადამიანივით ხმა ამოიღო ჭიშკართან; ხმამაღლა დაიყმუვლა და გვახარა თავისი გამოჩენა. და ჩვენც ყველას, ყველას ძალიან გაგვიხარდა.

ნინო: – რა მახსოვს კიდევ და ბებოს რომ ჰქონდა დიდი თხილის ბაღი. ზაფხულში ყველა ბავშვები იქ ვიყავით და შვილიშვილები ერთმანეთს ვეჯიბრებოდით, ვინ უფრო მეტ თხილს მოაგროვებდა. ესეც ძალიან კარგი მოგონებაა ჩემთვის.

ქეთევანი: – ყველაზე მეტი ვინ დაკრიფეთ მერე?

ნინო: – არა მახსოვს.

ქეთევანი: – მგონი არავის არაფერიც არ მოგიგროვებიათ. იმიტომ რომ მე როგორც მახსოვს, თქვე, ზარმაცი შვილიშვილები იმ თხილის ბაღში უფრო თამაშობდით და ერთობოდით, ვიდრე მუშაობდით.

ნინო: – კიდევ რა მახსოვს და ბებოს რომ ჰქონდა მსხვილფეხა საქონლის სადგომი, იმაში საძროხეც იყო და საქათმეც. და კიდევ ბევრი რამე. და ამ ქათმებს ხომ ჰქონდათ კვერცხი, ჩვენ ბავშვებმა ავიღეთ საიდუმლოდ ეს კვერცხი, შევიტანეთ ბობოს სახლში და საწოლში, ლეიბის ქვეშ დავმალეთ. აქ კარგი სითბო ექნება, გამოიჩეკება და წიწილა გვეყოლებაო. ყოველდღე იმ კვერცხის შემოწმებაში ვიყავით მე, მეგი, ანანო და მარიამი... კიდევ კარგად მახსოვს, რომ ბებოს ამ თავის ეზოში ჰქონდა ბევრი-ბევრი ხილი. იქ ყურძენი და ტალავერი იყო, იქ ქლიავი, იქ ჟოლო, აქეთ ვაშლები. მსხვილი-მსხვილი შაქარები კი არ მიყვარდა მე, არამედ

მწვანე, მუავე ვაშლები. ყოველ დილას, ყოველ შუადღეს და ყოველ საღამოს ვიყავით ამ ვაშლების კრეფაში. ჩემი მამიდაშვილის გიორგი შამფრიანისაგან მქონდა ნასწავლი და ამ მწვანე ვაშლებს მარილთან ერთად ვჭამდი ორძელზე წამოსკუპებული. ის ორძელი შუქრი ბიძიას გაკეთებული იყო და ამიტომ ბავშვებს ძალიან გვიყვარდა იმაზე წამოსკუპება.

ქეთევანი: – ლევან, შენ უღელტეხილებზე სიარული, იქ გადასვლა-გადმოსვლა არ გახსოვს? იმ საკენი-ჭუბერის უღელტეხილზე გაიზარდე სულაც.

ლევანი: – არა, არ მახსოვს სრულებითაც. ალბათ მაშინ ძალიან პატარა ვიყავი, 2-3 წლისა. მე მახსოვს მდინარე რომ მიედინებოდა დაბლა და ბავშვები რომ ვბანაობდით იმ მდინარეში.

ნინო: – არასწორად ამბობ. ასე უნდა თქვა.

ლევანი: – თქვენთან მე ვიცი ერთიც. არ მახსოვს ოღონდ, რომელი დღე იყო. ბებომ მომცა კომპოტი. მე კი ვუთხარი: ბებო, მე დიდი ვარ და მინდა არაყი.

ქეთევანი: – არა, ეს ეგრე კი არ იყო. მარიამობა დღეს ხომ ყოველთვის სუფრას ვუკურთხებდით ხოლმე მიცვაკლებულებს. მარიამობა ყოველთვის ხვდება 28 აგვისტოს. და ცვენც მოკლედ გავამზადეთ ვეებერთელა საკურთხის სუფრა. სახლში ვართ ბებო, ლევანი, მე და ნინი. ნინო არის ძალიან პატარა, ერთი-ორი წლისა ალბათ. წესისამებრ ლიფანე რომ გავაკეთეთ, სანთლები ჩავაქრეთ, უკვე მივუჯექით სუფრას. აბა ბავშვებო, რა გინდათ, რა მოგართვათ-თქო. სუფრა არის სავეს, გადაძეძგილიც კი. და მაშინ ლევანმა გამოგვიცხადა ასე: „ბებო, მე კაცი ვარ და არაყი მინდა“.

ქეთევანი: – ახლა ისაუბრეთ თქვენს მომავალ გეგმებზე. ვინ გინდათ, რომ გამოხვიდეთ. როგორი წარმოგიდგენიათ თქვენი თავი ათი წლის შემდეგ? როგორი იქნება, მაგალითად, ნინო დადვანი ოცდაექვსი წლის ასაკში? როგორი იქნება ლევან წიფიანი ოცდაშვიდი წლისა?

ლევანი: – მე ჩემს თავს ვხედავ მხოლოდ დალის ხეობაში, კოდორში. ჩემს სახლში. მეყოლება ხუთი შვილი. და ბევრიც საქონელი...

ლევანი: – ხუთი შვილი, ყველა ბიჭები თუ ქალიშვილებიც?

ოთხი ბიჭი და ერთი გოგო! მაგრამ ეს ჯერ კიდევ ყველაფერი როდია. მოკლედ იქნება სხვა სიურპრიზებიც და მოკლედ ვიქნები დალის ხეობაში, აფხაზეთში.

ქეთევანი: – ღმერთმა გისმინოს!

ნინო: – მე მაპატიეთ მაგრამ საქონლის ყოლა მე ათი წლის შემდეგ ვერ წარმომიდგენია. მაგრამ მინდა რომ ვიყო მაგარი, ძალიან მაგარი პოლიტიკოსი, კერძოდ, პარლამენტარი, და პარლამენტში საქართველოს სასიკეთოდ შევუდგები კანონების დამტკიცებას.

ქეთევანი: – პოლიტიკოსობა როდის აქეთ მოგინდა?

ნინო: – არ ვიცი. შეიძლება ეს მხოლოდ გატაცებაა. მაგრამ ამჯერად ამ გატაცებაზე უარს ვერ ვამბობ. კარგ ურთიერთობებს დავალაგებ მეზობლებთან, ამ შემთხვევაში რუსეთთან და ჩვენ, მომავალ თაობას ძალგვიძს, დიპლომატიური ენით დავალაგოთ საქმეები და ურთიერთობები ჩვენს მეზობლებთან.

ქეთევანი: – აბა, შენ გამოსავალს დიპლომატიაში ხედავ, არა?

ნინო: – დიახ, ზუსტად ეგრეა, აბა ძალმომრეობით არაფერი არ გამოვა.

ეს ყველაფერი ძალიანაც კარგია და დეე, გისმინოს ღმერთმა. მაინტერესებს რა, ლევანის ხუთი შვილის მამიდა რომ იქნები, შენ რამდენი შვილი გეყოლება თავად?

ნინო: – ორი ან სამი შვილი. ღმერთი რამდენსაც მაჩუქებს. ოო, ისე ხუთი შვილი ძალინ, ძალიან კარგია. გისმინოთ ღმერთმა.

ქეთევანი: – აბა ახლა ილაპარაკეთ თემაზე: როგორ ფიქრობთ თქვენი თაობა უკეთესი, უფრო განათლებული თაობა იქნება თუ შუქრი ბიძიას თაობა?

ლევანი: – ჩემი მოსაზრებით, თქვენი თაობა და ბებოს თაობა

იყო საბჭოთა კავშირის უღელქვეშ. ჩვენი თაობა კმი ძალიან თავისუფალია და აზროვნებაც გვაქვს ძალზედ განსხვავებული.

ნინო: – თქვენ იყავით იმათი გავლენის ქვეშ. ჩვენ კი დღევანდელობიდან და წარსულიდანაც გვაქვს გამოცდილება, მოსაზრებები და დამოკიდებულებები ნებისმიერ თემაზე, ნებისმიერ საქმეზე. იცი, თქვენ როგორები იყავით? რასაც ამბობდა საბჭოთა კავშირი, იმას ფიქრობდით თქვენც.

ლევანი: – სკოლაში პირდაპირ გასწავლიდნენ, რომ საბჭოთა კავშირი არის კარგი და ამისთანა და იმისთანა.

ნინო: – რა თქმა უნდა, შუქრიბიძიასნაირები ბევრნი არ იყვნენ. შუქრიბიძიასნაირები მხოლოდ ერთეულები იბადებიან. მთლად გამორჩეული იყო, განსხვავებულად კარგი, რჩეული; ჩვენ მისთანა ვერ ვიქნებით, მაგრამ, ღმერთმა ქნას,რომ ჩვენც დავემსგავსოთ შუქრი ბიძიას ნიჭიერებით, სიმღერით, ზრდილობით, სიკარგით...

ლევანი: – ჩვენი თაობა იწყებს ქვეყნის გაბრწყინებას.

ნინო: – მე ვფიქრობ, რომ ჩვენ უნდა ვფიქრობდეთ, სწორედ ასე, და არ უნდა ვაძაგებდეთ ჩვენს თაობას. არ უნდა ვამბობდეთ, რომ ჩვენი თაობა არის ცუდი და ხელიდან წასული. პირიქით, ჩვენ უნდა გვქონდეს ჩვენი თავის იმედი.

ქეთევანი: – რა თქმა უნადა, თავდაჯერებულობას აქვს ძალიან დიდი მნიშვნელობა. საკუთარი ძალებისა თვითონ თუ არ გჯერა, მაშინ სხვასაც გაუჭირდება მისი დაჯერება და აღიარება. ამიტომ საქმის წარმატებით დაგვირგვინებისათვის ლამის ნახევარი წილი საკუთარი თავის რწმენაშია. თუ რამდენად გაქვს წარმატების მიღწევაში საკუთარი როლი გააზრებული, საკუთარი ტავის იმედი გაანალიზებული.

ქეთევანი: – ახლა თქვე რამდენი წლისანი ხართ და და სად სწავლობთ?

ლევანი: – მე, ლევან წიფიანი, ვარ ჩვიდმეტი წლის, ვსწავლობ 54-ე საჯარო სკოლაში, ვაკეში. ვარ მეთორმეტე კლასში.

ნინო: – მე მალე გავხდები 15 წლის. ვსწავლობ 171-ე საჯარო სკოლაში, საბურთალოზე. ვარ მეათე კლასში.

ქეთევანი: – როგორ მოგწონთ სკოლისა და განათლების სისტემა? რას შეცვლიდით?

ნინო: – მე ესე ვატყობ მოსწავლეებს, ბავშვებს, რომ უმეტესობა თითქოს არც ფიქრობს მომავალზე. მათ აკმაყოფილებთ დღევანდელობა და არ იციან რა უნდათ მომავლისგან.

ლევანი: – მე რასაც ვამჩნევ ამ განათლებას, შეფასების სისტემა არის ცული, ძალიან ცუდი. ახლოსაც კი არა კარ სისტემასთან. ჩვენს სკოლაში არის ერთი ბავშვი, რომელიც ამთავრებს ოქროს მედალზე. ჩემი კლასელის დაც ამთავრებს ასევე ოქროს მედალზე. მაგრამ მათ შორის განსხვავება არის ცა და დედამინა. გამოცდებზე ნიშნები შვიდიანები მიიღეს. იმ მრდალოსანზე უკეთესი ნიშნები მივიღეთ ჩვენ, არამედალოსნებმა. ჩვენი თაობის მოსწავლეებიც საკმაოდ არიან ხელიდან ნასული. მაგალითად, ჩემს კლასში გოგოები უფრო ბევრნი ეწევიან სიგარეტს, ვიდრე ბიჭები.

ქეთევანი: – შენ, მწეველი ცოლი ესე იგი არ გინდა, ხომ?

ლევანი: – ამას საერთოდ როგორ მეკითხებით. მე ვარ აზიატი.

ქეთევანი: – აზიატობა შენთვის ევროპელობის საპირისპირო ცნებაა?

ლევანი: – სრულებითაც არა. მე 12 წელიწადია ვსწავლობ ვაკეში. შესაბამისად ვარ ვაკელიც და ვარ კოდორელიც, მაგრამ ეს არის წარმოუდგენელი, რომ ჩემი ცოლი სიგარეტს ეწეოდეს და მე ის ჩემი მარიკას გვერდზე დავაყენო, არა? წარმოუდგენელია!

ქეთევანი: – მარიკა ვინ არის?

ლევანი: – მარიკა ჩემი დედაა, საუკეთესო დედა. თუმცა მეც და ირაკლიც პატარაობიდან მხოლოდ მარიკას ვეძახით. საბა ჩემი პატარა ძმა კი ეძახის დედას.

ობლობა

ჯაფარიძე ნანო, 13 წლის; სოხუმი – თბილისი

დადვანი ანანო, 13 წლის; ოჩამჩირე – თბილისი

ქეთევანი: – ნანო, გამარჯობა. შენ ახლა ხარ სკოლის მოსწავლე, შენ არ დაბადებულხარ სოხუმში, აფხაზეთში, მაგრამ შენი მშობლები არიან აფხაზეთიდან, ამიტომაც მე მაინტერესებს შენი მენტალობა როგორია, შენ საკუთარ თავს აღიქვამ თბილისელად, თუ აღიქვამ აფხაზეთელად. რამდენი წლის ხარ?

ნანო: – ცამეტის. ვსწავლობ 171-ე საჯარო სკოლაში.

ქეთევანი: – მე ვიცი, რომ ხარ წარჩინებული მოსწავლე და ასევე ხარ მედლის კანდიდატიც და ღმერთმა ინებოს, წამატებული იყო მთელი ცხოვრების მანძილზე. აი მე ეს მაინტერესებს შენი მენტალობა როგორია, ანუ შენ საკუთარ თავს თვლი თბილისელად, თუ აფხაზეთელად რამდენადაც შენ დაიბადე, გაიზარდე საბურთალოზე.

ნანო: –მიუხედავად იმისა, რომ მე დავიბადე თბილისში , მამაჩემი წარმოშობით არის აფხაზეთიდან და ცხოვრობდა სოხუმში, ამიტომ მე თავს უფრო ვთვლი აფხაზეთელად. მიუხედავად იმისა, რომ მე არასდროს ვყოფილვარ ამ ულამაზეს კუთხეში. მე ძალიან მინდა რომ ოდესმე აფხაზეთი საქართველოს ნაწილი გახდეს და ჩემი მშობლიური სახლ-კარი მოვინახულო.

ქეთევანი: – კარგი, გასაგებია. აი თანამედროვე სკოლაში რა მოგწონს და რა არ მოგწონს? რას შეცვლიდი?

ნანო: – მე ძალიან მიყვარს ჩემი მასწავლებლები, ძალიან განათლებულები არიან და ყველა ერთმანეთზე უკეთესად ასწავლის.

ქეთევანი: – აი განსაკუთრებით ვის გამოყოფდი??

ნანო: – ცალკეულად გამორჩევა არ შემიძლია იმიტომ, რომ

ქართულის მასწავლებელი – ქალბატონი ხათუნა წიკლაური არაჩვეულებრივია. მათმატიკის მასწავლებელიც ჩემთვის გამორჩეულია– ეთერ ბარელაძე. კიდევ ხელოვნების მასწავლებელი გვყავს ახალი, რომელიც ძალიან განათლებულია– ბატონი გოჩა ყანჩაშვილი.

ქეთევანი: – რამდენი რამე გაიგეთ მისგან ხელოვნებაზე...

ნანო: – ამ ერთ სემესტრში იმდენი რამე გავიგეთ მისგან, რომ ამდენი შეიძლება მთელი რვა წლის მანძილზე არ გვისწავლია არამარტო საქართველოს, არამედ მთელი მსოფლიოს ხელოვნებაზე. საქართველოს მწერლებზე, მხატვრებზე, მომღერლებზე და საერთოდ ხელოვნებაზე.

ქეთევანი: – ძალიან დიდი მადლობა ამ ყველაფრისთვის ბატონ გოჩას. მან მართლა გაზიარათ ხელოვნებას და პირველი მასწავლებელია, რომელმაც მთელი მუზეუმები მოგატარათ. პირადად ჩემგან დიდი მადლობა მას ამისათვის!

ნანო: – ისტორიის მასწავლებელი ყველასთვის გამორჩეული მასწავლებელია, იმიტომ, რომ ყოველთვის ცდილობს ხელი შეეგვიწყოს. მერვე კლასში იმდენად გრძელი და რთული პარაგრაფებია, რომ ძალიან გაგვიჭირდებოდა ერთ დღეში ამ ყველაპრის სნავლა. დიანა მასწავლებელი ყოველთვის ცდილობს დეტალურად და ზუსტად აგვიხსნას გაკვეთილი და ხშირად გვიყოფს მას რამდენიმე ნაწილად, რადგან ახალი მასალის ათვისება გაგვიადვილოს.

ქეთევანი: – გეოგრაფიის მასწავლებელზე რას იტყვი, ქალბატონ ხათუნა ჯიმშიაშვილზე?

ნანო: – ძალიან მიყვარს ხათუნა მასწავლებელი. უნდა აღვნიშნო ის, რომ მე გეორაფიის, ქიმიის, ბიოლოგიის და ფიზიკის სწავლა სახლში არ მჭირდება, იმდენად სრულყოფილად გვაწვდიან მასწავლებლები ყველა ინფორმაციას. საბუნებისმეტყველო საგნების სწავლა წელს დავიწყეთ და ყველასთვის ძალიან საინტერესოა. ვსწავლობთ ადამიანის აგებულებას, სხვადასხვა

ორგანოს ფუნქციას... ფიზიკის მასწავლებელი, ქალბატონი მედეა მიქაძე ძალიან საინტერესო ადამიანია. ის არა მხოლოდ ფიზიკას გვასწავლის, არამედ თავის ცხოვრებისეულ გამოცდილებასაც გვიზიარებს. ქიმიის მასწავლებელი, ქალბატორი მზია კვინტრაძე ამავდროულად ჩვენი სკოლის სასწავლო ნაწილია.

ანანო: – უნდა ითქვას, რომ მზია მასწავლებელი არის ყველაზე ელეგანტური ქალი მთელს სკოლაში! და არა მხოლოდ სკოლაში!

ქეთევანი: – არასოდეს არ ვყოფილვარ მოხიბლული კერძო სკოლებით. მაშინ, როდესაც საჯარო სკოლებში არიან ისეთი ღირსეული მასწავლებლები, როგორებიც შენ ახლა ჩამოთვალე, რატომ უნდა ატარო შვილი კერძო სკოლაში? კერძო სკოლაში სიარული სულაც არ ნიშნავს, რომ შვილი ყველაფერს იდეალურად სწავლობს. მე შენი მასწავლებლებიდან მაინც გამოვყოფდი **ქალბატონ ხათუნა ჯიმშიაშვილს,** იმიტომ, რომ ის ნამდვილად არის ქალი იდეალი, ჩემთვის საქართველოში ერთ-ერთი საუკეთესო სპეციალისტი, შეუდარებელი დედა, აღმზრდელი, ორატორი, მომხიბვლელი ქალბატონი, მართლაც რომ იდეალური ქალი, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. თავს ვთვლი ბედნიერად, რომ ჩემს შვილებს ჰყავთ ისეთი მასწავლებლები, როგორებიც არიან ხათუნა ჯიმშიაშვილი, ხათუნა წიკლაური, მზია კვინტრაძე, ეთერ ბარელაძე, მედეა მიქაძე, ეკა ლობჟანიძე, ინგა მარგალიტაძე... ქართველებმა ყოველთვის იცოდნენ ერთი რამ: „კმა არს მოწფისადა უკეთუ იყოს ვითარცა მოძღვარი თვისი“. როდესაც თქვენ, მოსწავლეები... ისმენთ მათ საუბარს, მათ ახსნილ გაკვეთილებს, მათეულ დახვეწილ მეტყველებას, პოლემიკას, მსჯელობას, მათ კამათს, პაექრობას, მიზნად უნდა დაისახოთ, რომ იყოთ ისეთები, როგორი მასწავლებლებიც გყავთ. ბედნიერებაა, როდესაც თანამედროვე სკოლებში ასეთი ღირსეული მასწავლებლები არიან.

ნანო, რაკი ეს პროექტი და თვითონ წიგნი დევნილთა მეტყველებას ეხება, მესაუბრე იმაზე, თუ რამდენად კარგად იცი

მეგრული და რა გსმენია ქართველური ენების, მეგრულისა და სვანურის შესახებ?

ნანო: – მეგრული ყველაზე გავრცელებული ენაა სამეგრელოში, მაგრამ ყველა რაიონში სხვადასხვანაირი მეგრულით საუბრობს მოსახლეობა. მაგალითად, განსხვავებულია ზუგდიდური მეგრული და ჩხოროწყუს მეგრული. ერთიდაიგივე სიტყვებს განსხავევული მნიშვნელობები აქვთ. სენაკში თუ კიბე მეგრულად ისევ კიბეა, ზუგდიდურ მეგრულში მას ტკვა ჰქვია. წმინდა მეგრულით უმეტესწილად ზუგდიდში საუბრობენ, მაგრამ რადგან დედაჩემი სენაკიდანაა, მე სენაკის მეგრულს უკეთ ვიცნობ.

ქეთევანი: – ერთ ლექსს გასწავლი მე შენ: „მეგრელებს ერთი მიზანი გვაქვს სულ დიდი, მსოფლიოს დედაქალაქად გადავაქციოთ ზუგდიდი!“ ხუმრობა იქით იყოს და შენ თუ იცი, რა თქვა ილია ჭავჭავაძემ სამეგრელოზე?

ნანო: – ჩავედი სამეგრელოში და საქართველო ვნახეო!

ქეთევანი: – მეგრულად გვითხარი რამე.

ნანო: – მა მიორს საქორთუო, მა მიორს აფხაზეთი.

ქეთევანი: – აფხაზეთია შენი მხარე და შენი სამშობლო. ნანო, შენ ახლა ხარ ობოლი. ერთი წელიწადია გასული, რაც მამა აღარა გყავს. ჩემთვის გელა ჯაფარიძე იყო კეთილშობილების, წესიერების, ღირსების, პატიოსნების განსახიერება. შენ რა გახსენდება მისი მამობროვი მზრუნველობიდან?

ნანო: – მამაჩემი იყო ძალიან მეოჯახე, ჰყავდა უამრავი მეგობარი, რომლებიც ძალიან დიდ პატივს სცემდნენ და აფასებდნენ. როცა მე, დედა და მამა მივდიოდით ნათესავებთან, მახსოვს მისი არაჩვეულებრივი სადღეგრძელოები, საუბრები. ყოველთვის ერთად ახსებენდა ქართველებს და აფხაზებს. ხშირად მიყვებოდა თავის წარსულზე, როგორ ცხოვრობდა სოხუმში. მიზიარებდა თავის ცხოვრებისეულ გამოცდილებას. მიუხედავად იმისა, რომ სამუშაოზე სახლიდან დილით ადრე გადიოდა და შინ გვიან

ბრუნდებოდა, თანაც დაღლილი, ცდილობდა რომ სულ დამლა-პარაკებოდა და რაიმე ახალი მოეყოლა, გაეგო ჩემი შეხედულებები რაღაც საკითხებთან დაკავშირებით, გაეთვალისწინებინა ჩემი მოსაზრებები.

ქეთევანი: – შენ, სამწუხაროდ, ხარ ობოლი. ობლობა ძალზედ ძნელია და რთული. უმამობა დაგეტყო? მე ვფიქრობ, რომ არაფერში არ დაგტყობია, დედაშენი იმდენად მაგარი ქალი და კარგი დედაა... ქალბატონი ნუნუკა ჩიქობავა. ის თავისი შესაძლებლობების მაქსიმუმს აკეთებს იმისათვის, რომ ნანო ჯაფარიძე გაიზარდოს ღირსეულ ქართველად.

ნანო: – სკოლაში ისევ ისე ვსწავლობა, იმიტომ რომ მამაჩემს ეს გაუხარდებოდა. სულ მარიგებდა, რომ განათლება აუცილებელია. ჩვეულებრივად ვაგრძელებ ცხოვრებას, რაც დედაჩემის უდიდესი დამსახურებაა. დედა ცდილობს, რომ მამაჩემის ადგილიც დაიკავოს ჩემს ცხოვრებაში და არ მომაკლოს მზრუნველობა.

ქეთევანი: – მე მახსოვს ერთხელ შენ და შენი მეგობრები, ანანო და ნია ერთად მიდიოდით შაქშაქეთში თუ ბაკურიანში. მე გაცილებდით. ...და მაშინ ისე გადაეხვიეთ შენ და გელა ერთმანეთს, ისე... ძალიან მტკივნეული იყო ჩემთვის ეს სცენა, იმიტომ რომ მაშინ უკვე ძალიან მძიმედ ავად იყო მამაშენი. ახლა ვაბმობ პირველად... ჩახუტებულებს რომ გიყურებდი, თვალებზე ცრემლები მომადგა და გავიფიქრე: იქნებ ბოლოჯერ ეხუტება მეთქი... კარგი, ნანო, ძალიან დიდი მადლობა ასეთი ექსპრონტ ინტერვიუსთვის. გისურვებ წარმატებებს! ყველა ოცნება აგხდენოდეს, ყველა სურვილი რეალობად გექციოს; აფხაზეთშიც ჩასულიყავი, არა როგორც ტურისტი და მოგზაური, არამედ როგორც ძირძველ მიწაზე ძირძველი ქართველი; გაზრდილიყავი ისეთი სასახელო ქალი, ამ ქვეყნად რომ დედაშენს და ჩვენ ყველას გვეამაყებოდე და იმ ქვეყნად მამაშენის სული ხარობდეს. !

ნანო: – ძალიან დიდი მადლობა!

გმირობა სიცოცხლეზე მეტია

კვარაცხელია ნონა, 27 წლის; სოხუმი
გაზეთი „ეგრისი"
9 თებერვალი, 1993წ.

ეს წერილი წაიკითხეთ დინჯად, აუჩქარებლად, საშინელი ტრაგიზმის განცდით, როგორც სიზმარი, როგორც უბედურების მაცნე: ყველამ გაითავისეთ უდიდესი დანაკლისი, რადგან **დაიხოცნენ ჭეშმარიტი რაინდები, საქართველოს ფარული მარგალიტები, ყველაზე საიმედო ვაჟკაცები: შუქრი მარგიანი, ემზარ გუჯეჯიანი, გუბაზ ჯოხაძე, ძმები ტელმან და ელვარდ კვიციანები...** მათ შორის უკეთესი მეომრის, უკეთესი ჭაბუკის გამორჩევა არ შეიძლება, მაგრამ შუქრი ჩემთვის მაინც ჩგამორჩეული იყო. ეს მიკერძოება არ არის: ის ჩემი კარის მეზობელი გახლდათ, ერთ ჭერქვეშ ვცხოვრობდით, ერთმანეთის ფეხის ხმა გვესმოდა, უსიტყვოდ ვუგებდით კიდეც ერთმანეთს, მაგრამ არაფერს ვამბობდით ნაფიქრზე. „რა საჭიროა იქ სიტყვები, სადაც დუმილი არის მეუფე, სადაც სიტყვები გროშად ფაცოსბენ, მდუმარება კი ბაჯაღლო ოქროდ" – უთქვამს ერთ ლიტველ პოეტს; შუქრიც დუმდა. ზოგჯერ სათქმელი ყელში გორგალივით დაუგროვდებოდა და ვერც ამოთქვამდა, მაშინ ნერვიულობდა. ამ ბოლო დროს საერთოდ მარიდებდა თავს, რადგან ერთხელ გავეხუმრე: „ვისაც ჩემი თვალი შეესწრება, ომიდან უვნებელი დაბრუნდება–მეთქი"... ირწმუნა. მას შემდეგ გზიდან დაბრუნებაც კი მოინდომა: „ტყუილად მივდივარო" – თქვა, – „რამ შემახვედრა, გოგო შენი თავი ახლაო". – საოცრად ლამაზად წაიდუდუნა მაშინ და მაინც წავიდა. იმ საღამოს შინ უვნებელი დაბრუნდა, „მართალი ყოფილხარო!" – მითხრა სხვათაშორის.

30 დეკემბერს მოვედი ისევ ბინაში, ფრუნზეს ქუჩაზე... მისი კარები დაკეტილი იყო. დაღლილი ვიყავი და წამოვწექი. ამ დროს შუქრიმ მისთვის ჩვეული სწრაფი ნაბიჯებით გაიარა ჩემს კართან. წამოდგომა დავაპირე, მაგრამ ის უკვე შორს იყო. თვალი მართლაც ვერ შევავლე. დაუბარებია: 5 იანვრამდე არ ჩამოვალო ოჩამჩირედან. რატომღაც დაძმურად მომენატრა შუქრი, ნეტა არ წასულიყო, იქ რა უნდოდა მეთქი; 3 იანვრამდე იმავე სულისკვეთებით ველოდი. არ მოვიდა. მენანა... თურმე იმ დილით სიკვდილს ებრძოდა, ვითარცა იაკობ და გაიმარჯვა, სასწაულებრივ გაიმარჯვა!

იმ დღეს მთელ ფრონტზე მიმდინარეობდა შეტევა, როგორც დასავლეთის – ეშერის, შრომის, ასევე აღმოსავლეთის – ოჩამჩირის – მთლიან ზოლზე... 4 იანვარი თენდებდოდა. მშვიდად არავის გვძინებია იმ ღამეს...სოხუმ ზანზარებდა... გრგვინავდა..... ცახცახებდა... მიწა იძვროდა, არტილერიის ცეცხლი მუგუზალივით ცვიოდა – ქალაქს ბომბავდნენ... პირველად ვიგრძენი მამისეული სახლის სითბო და ვინატრე: ღმერთო, ეს ჭერი არ ჩამომინგრიო... უკეთესს არც გთხოვ – მეთქი, ასეც მოხდა!

მეორე დღეს გული ცუდ ამბავს მიგრძნობდა. მწუხრის მაცნეს ველოდი უცნაურად... გუმანი გამიმართლდა, ამბავი მოგვიტანეს – ჩვენი მეზობელი სვანი დაღუპულაო გმირულად. ღმერთს ვეხვეწებოდი – ნეტავ შუქრი არ იქნებოდეს – მეთქი. ნატვრა არ ასრულდა. შუქრის ცხედარი ჟერლომ ჩამოასვენა. ერთ ღამეს მორგში დარჩენილან. ერთიც ბინაში დაუყვიათ. მერე თავის ძმა-ბიჭებთან ერთად ომარიშალაში წაასვენეს, დედასთან... კონსტანტინე ბატონის სიტყვები გამახსენდა: **„არც სიკვდილში ჰქონიაო ბედი მეფე გიორგის!“** ასეც ხდება თურმე; დიდთოვლობისა და უტრანსპორტობის გამო, სვანეთში ასვლა პრობლემად იქცა: ყვავილებიც რომ გამოილია ბაზარში?! ღმერთო, მხოლოდ

შავბაფთიანი თაიგულები იყიდებოდა იმ დღეს, მხოლოდ ფერნასული ქრიზანთემები და გაუშლელი ვარდის ყლორტები; მე კი ისეთი ლამაზი ყვავილები მინდოდა მიმეტანა შუქრისათვის, ისეთი ლამაზი... ჰმ, ეს სურვილიც რომ არ ახდა? ყვავილებმა ისევ წარსულში დამაბრუნეს და ბარემ ამასაც მოგიყვებით:

მაშინ „მშვიდობის ლეგიონი“ სანაპიროზე იდგა. ომიანობის ჟამსაც ვერ მოვწყდი რუსთაველის ბულვარს და როცა უჰაერობისგან სული შემიგუბდებოდა, ხელებს ჯიბეში ჩავიწყობდი და სასეირნოდ გამოვიდოდი ხოლმე. ამჯერადაც ასე დავუყევი თოვლიან სანაპიროს და ფიქრებიდან მაშინ გამოვერკვიე, როცა „მშვიდობის ლეგიონის“ ბიჭებს პირდაპირ შევეჩეხე; **წინ შუქრი მოდიოდა, მერე – ჟერლო, უკან ოცამდე სვანი მეომარი მოჰყვებოდათ, ფორმიანები, ავტომატიანები, ჯანიანები, „გულჟანგიანები“...** შუქრის ნახვა უნებლიედ გამიხარდა. ხმამაღლა გავიცინე, ხელი ჩამოვართვი და ვუთხარი: „მთელი ცხოვრება ვოცნებობდი, ქართველი ბიჭები ყვავილებით ხელში მენახა, მაგრამ ვერ ველირსე, სამაგიეროდ, იმას მომასწრო ღმერთმა რომ ავტომატით ხელში გნახე – მეთქი“...

საოცარი სახე მიიღო შუქრიმ, თითქოს მთელი ერის ცოდვა იტვირთა და ინანა, ერთმა ყველაზე ღირსეულმა თითქოს აზიდა ყველა უღირსის ტვირთიც... მას შემდე იშვიათად ვხვდებოდი, შევატყვე, შეგნებულად მერიდებოდა...

შუქრის საოცარი გული ჰქონდა: მოსიყვარულე, კეთილი, მზრუნველი. ორი ძმა ჰყავდა, ორი და, მამა ორიოდე წლის წინ გარდაეცვალა და მას შემდეგ უმცროს და-ძმებსაც თავად პატრონობდა, მამის მაგივრობას უწევდა, ძმის მაგივრობასაც. ოჯახის მტკიცე ბურჯი იყო...

შუქრის სულ გმირობისკენ მიუწევდა გული. **„მეხარბებაო იმ ბიჭების ბედი, ბრძოლის ველზე რომ იღუპებიან, ისინი გმირები**

არიანო". ერთხელ რომ ვთქვი, „პოლკოვნიკი ყარყარაშვილი დაღუპულა და იმდენი ვიტირე" – მეთქი. ფიქრიანად კარგა ხანს მიყურა და თქვა: „იქნებ ის ცრემლი მეც მეწილადოსო"... (შემაჟრჟოლა). ყველანი ვეხვეწებოდით, წინა ხაზზე არ გახვიდეო, მაგრამ არ იჯერებდა: „მე თუ ვიომე, შენ თუ არ იომე, თუკი არავინ არ იომა, მაშ სამშობლოს ვინღა დაიცავს? სამასი არაგველი ერთ დღეს გაწყდა, საქართველო კი გადარჩა... მეც ერთი კოდორელი ვიქნები, მამულს შეწირულიო" – იტყოდა და მაინც წინ ისწრაფოდა...

ნოემბრის გვიანი ღამე იყო, შუქრის ღია ფანჯრიდან სიმღერა მომესმა: ისე კარგად, ისე ლამაზად, ისე სევდიანად დამღეროდა გიტარაზე, რომ გული მომიკვდა – მამიდას ვუთხარი: „ბიჭები შინ ყოფილან და შევალ – მეთქი"... რა დროს ბიჭებთან შესვლააო – შემომირისხდა მამიდა; მე მაინც მოვნახე მიზეზი, ჩუმად შევაღე კარი... „ვნახავ ერთი, რა უჭირს, რომ ასე გულსაკლავად მღერის – მეთქი". არც კაკუნი უგრძვნია, არც ჩემი შესვლა, სიმღერა დაესრულებინა და ფიქრებს წაეღო; ფეხზე მდგომი რომ შემნიშნა, შეკრთა, თურმე არ მელოდა. „დაბრძანდიო" – სკამი შემომთავაზა – გვიანია, როგორ გამოგიშვესო". შენ თურმე ისე კარგად მღერიხარ... არ მინდოდა შემოსვლა, მაგრამ მაინც შემოვედი – მეთქი"... ვთხოვე კიდევ ემღერა.

„მე ქვეყნად მოსვლა არავისთვის არ მითხოვია" ... აჟღერდა ომარ ხაიამის სევდიანი მელოდია... მერე გაირინდა, უკანასკნელი აკორდები აკრიფა და მოულოდნელად, თითქოს თავისთვის მაგრამ მტკიცედ მითხრა: „ახლა წადი!" მე გაკვირვებული მზერა შევაფეთე... „ჩქარა!" – გაიმეორა ბრძანება. ჩგიტარის სიმები ჯერ კიდევ მსუბუქად ჟღერდნენ, როცა მის კარებს გამოვცდი, რაღაც ხმაური შემომესმა: თითქოს სკამი წაექცა, თითქოს გიტარა კედლიდან ჩამოუვარდა. მიბრუნება გადავწყვიტე,

მაგრამ მამიდა შემომეხმიანა და ველარ შევედი!.. მას შემდეგ არაერთხელ მიფიქრია, როგორ გადარჩა კიდევ ასეთი კარგი ბიჭი ქართველებს შორის – მეთქი. ამ ფიქრებსაც ერთხელ მან ხმამაღლა გასცა პასუხი: ჯერ მთელი გულისყურით მიყურება ჩაფიქრებულს, შემდეგ ხმამაღლა მიპასუხა: „ჩვენ მარგიანები ვართ, მარგიანები ვართ ჩვენ!“ ახლობლებს თვალი გადაავლო და ოდნავ წამოწითლდა; მე სახეზე სიგრილემ დამიარა „მართლაც კი!“ – დავუქნიე თავი და მას შემდეგ ხმამაღლა არასოდეს გვისაუბრია!

ახლა მარგიანების დიდებულ გვარს და სრულიად საქართველოს ეს ჭაბუკი აღარა ჰყავს; ის იყო უკანასკნელი და ერთადერთი ქართველი, რომელიც ამ დროისთვის ჩემს თეთრ სიაში ეწერა: მისი დაღუპვა დანაშაული იყო!

სისხლიანი ბაიები ბაიობას ელიან

კვარაცხელია ნონა, 45 წლის; სოხუმი – თბილისი

მაღლობზე ვდგავარ და დავყურებ გამჭვირვალე კედელს გადაღმა დარჩენილ აფხაზეთს... იგი ჰგავს ჩემს წინ დამრეც ციცაბო დაღმართს, მზისგან ახამხამებული სისხლიანი ბაიებით მოფენილს...

...და სუფევს ტკივილი, ეს ერთადერთი გრძნობა, რომელიც გადარჩა... ბნელი ხევისკენ დაქანებულ ფერდობს ველური სიჩუმე დასდგომია გვირგვინად... წარმოსახვაში დარჩენილან რაინდული სულის ჭაბუკები, ომმა რომ შეიწირა – ხელგაშლილნი გულით მიწას დაჰკონებიან და არავის უთმობენ, არავის უსმენენ, არავისი ეშინიათ, არ იხრწნებიან, არ ცივდებიან, არ ბერდებიან და ვერავინ ბედავს მათი სიყვარულის აგონიური მდგომარეობის ხელყოფას... აღდგებიან? არა, ჯერ არა, თუმცა არც დახოცილან! აღდგებიან და დაბრუნდებიან მხოლოდ მაშინ, როცა მათ სამეუფოს სიყვარული დაეფინება იისფერ ზეწრად... მათ მიერ ნაფერებ, მამა-პაპის ძვლებით ნაპოხ, სისხლით გულდანამულ მიწას იმათ ვერავინ შეედავება; ის მათი საკუთრებაა და მათვე დარჩებათ, საღამოობით ცეცხლის პირას ჩამოსხდებიან, ჭიქას ასწევენ და... „ვაჟკაცობისას იტყვიან, ერთ-ურთის დანდობისასა, სტუმარ-მასპინძლის წესზედა, ცნობის და და-ძმობისასა“...

ეს უკვდავი ჭაბუკები იმქვეყნიური სანახებიდან უდარაჯებენ თავიანთ სამფლობლოებს და ელოდებიან იმ დღეს, ოდეს სიყვარულის მზე ზენიტისაკენ აიწევს! მანმადე კი დიდი დროა... დრო – ყველაფრისთვის თავისი ადგილის დამამკვიდრებელი და დამლაგებელი, მოთმინებით რომ აგებს იმ სიყვარულს, რომელიც დაკარგულია, იმ ხიდებს რომელიც ჩატყდა მონათესავე ერებს შორის.

ჯერჯერობით კი... ნასისხლარ ველზე გულმკვდარი ბაიები მაინც ბაიობენ, ხოლო ანგელოზები უხილავი ტერფებით „ეხებიან“ გაუთელავ ბალახებს. დრო მეფობს! ჟამი ჟამიერობს და გვტოვებს ერთმანეთთან ადამიანებსა და წარსულს, აწმყოსა და ყოფილს, ჩვენ და იმათ „მომავალი“, რომ ჰქვიათ!

დრო არ გვაბრუნებს აფხაზეთში, უჟამო ჟამი სუფევს და არ ჩქარობს გასვლას, გვიცდის და გვეკითხება:

საით მიდიხართ – სამოთხისაკენ თუ ჯოჯოხეთისკენ? რა გიდევთ გულში, ძენო ქართლისა – თქვენს ნაამაგარ მიწა-წყალზე ქურციკივით "შილიფად" შერჩენილი აფხაზის კვლა თუ შეწყალება?

– კავკასის ძეო, ძეო ქართლოსის – აფხაზო, შენ რაღას ფიქრობ, მიტევებას თუ მიჭირვებას?

– დასხედით, იფიქრეთ, განსაჯეთ და ფეხი მერე გადმოდგით! – ამბობს ზეციერი...

მე კი ამ წერილს შენთვის და ჩემთვის ვწერ, მკითხველო, ენგურსგადაღმელთა და ენგურსგადმოღმელთათვის; მე რომ ჩემი „შვილისას“ და „ძმისას“ გიამბობ, შენც ნუ დამზარდები შენი „ძმისა“ და „ვაჟისას“. ჩემი ჭირი ხომ შენი ჭირია! ერთნაირად დაგვაღონა წუთისოფელმა, ერთურთის წინაშე ბარიბარსა ვართ... მაშ, ბოლომდე გავითავისოთ ეს „ერთი ჭირი“ – ომი! რა არის ის შენთვის და რითი ჰგავს ჩემი შიში შენსას, შენი საწუხარი რითია ჩემსაზე მძიმე ან მსუბუქი? იმით რომ შენ „გამარჯვებული“ გქვია და მე „დამარცხებული“?

... აკვნესდა მიწა, ატირდა ცა, დალონდნენ ვარსკვლავები... კაენმა მოკლა ძმა და განაგრძო ცხოვრება, სამყარო კი უბედური და ცრემლიანი გახდა.

ჩემი თვალით დანახული კოდორის ხეობა

ლაშხია ეთერი, 73 წლის;
სოხუმი – დალის ხეობა – თბილისი

კოდორის ხეობა, გადმოცემით, ქალღმერთ დალის საბრძანისად არის მიჩნეული. აქ შემოსულს ყველაფერი ხიბლავდა და აჯადოებდა: მინდვრის ყვავილებით მოქარგული ველ-მინდვრები, კრიალა ცა, ცივი, კამკამა და გემრიელი წყაროები, ბუნების "ნობათით" დახუნძლული მთის კალთები, კლდეებზე მარგალიტის მძივებად დაკიდული ჩანჩქერები, ტყისა და ყვავილების სურნელით შეზავებული, მთის მათრობელა ჰაერი, ხალიანი კალმახებით სავსე მქუხარე მდინარეები, მთის კალთებზე წამოსკუპებული ოდა სახლები, ვაკე ადგილებზე განლაგებული შენობა-ნაგებობანი.

ნათლად მახსოვს 22 წლის ახალგაზრდამ როგორი შიშით, კრძალვითა და რიდით შემოვაბიჯე ამ საოცარ სამყაროში (სოფ. გენწვიშში). მე ხომ აქ მცხოვრები ხალხის არც ენა ვიცოდი და არც წეს-ჩვეულებები, მაგრამ ბუნების სიდიადემ დამამშვიდა, მომეჩვენა, რომ ბუნება დღესასწაულობდა ჩემს ბედნიერებას, თითქოს უხილავი დირიჟორი ხელმძღვანელობდა ჯადოსნურ მუსიკას და საიმედო მომავალს მპირდებოდა.

დრომ მიჩვენა, რომ ამ ჯანსაღ ბუნებაში მცხოვრებ ადამიანთა უმრავლესობას წმინდა გული და სუფთა სინდისი ჰქონდა.

ჩემმა გენწვიშელებმა (და არა მარტო გენწვიშელებმა) რძლად კი არა, შვილად მიმიღეს: „გიგჳ̈ ლადეღ", „ისგუ ნაცჳ̈დ", „მიშგულადეღ" –ხშირ-ხშირად მეტყოდნენ ხოლმე და თან თავიანთი ნაჯაფარი ხელებით, კეთილი გულითა და კეთილი თვალებით მეფერებოდნენ. მეც მთელი გულით შევიყვარე ეს უღალატო, სტუმართმოყვარე ადამიანები. „მე ვიყო კარგად, სხვას ყველას

თავში ქვა უხლია", ასეთი რწმენით არასდროს უცხოვრია ამ ხალხს. უნდა გენახათ, როგორ ღირსეულად ედგნენ ერთმანეთს ჭირსა და ლხინში, მწუხარებასა თუ სიხარულში, ნათესავებისა და მეზობლების თანადგომით უქონელისა და მქონებელის სუფრა ყოველთვის იყო უხვი, სავსე და ბარაქიანი.

სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოები, ე.წ. „ნადების" დახმარებით სრულდებოდა; საღამოს კი კარგი პურ-მარილი და ნადიმი იმართებოდა. განსაკუთრებით სახალისო იყო ქალების თავშეყრა. დიასახლისი ღუმელთან ფუსფუსებდა, სხვები ჩეჩავდნენ მატყლს და ართავდნენ ძაფს, თან იყო ხუმრობა, მახვილსიტყვაობა, სიცილი და კისკისი. კაცები მხოლოდ „მაყურებლები" იყვნენ, თუმცა ენამზეობაში ქალებს ტოლს არ უდებდნენ. დილის ხუთ-ოთხ საათზე დაიშლებოდნენ და თან მიჰქონდათ ერთმანეთის მიმართ სიყვარულით, მეგობრობითა და პატივისცემის გრძნობით გამთბარი გულები.

...დიახ, ვირჯებოდით, ვშრომობდით და შრომის ნაყოფსაც ვირგებდით.

ნეტამც იმ დროს! დღეს ყოველივე ტკბილ-მწარე მოგონებად, მოუშუშარ ჭრილობად ქცეულა...ადგილის დედა ისე და მამა-პაპათა საფლავები ისე მოგვნატრებია...

მამულის ერთგულებაზე ხატზე დაფიცებულმა სვანმა მამაკაცებმა ათეული წლების განმავლობაში დალის ხეობა საქართველოდ შემოინახეს მთელს აფხაზეთში. ქართული გენის, ქართული ჯიშის გადასარჩენად სკოლის დირექტორების – ზური გურჩიანის, რუსუდან პირველის, თამარ წერედიანის ძალისხმევით და მასწავლებელთა თავგამეტებით აჟრიამულდა ყველა სკოლა და სიცოცხლის სიომაც კვლავ დაჰბერა ამ ლამაზ მხარეში.

ხეობა თვითონ ირჩენდა თავს და ტვირთად არ აწვა ხელისუფლებას. ღმერთო, რა დამავიწყებს 2008 წლის 8 აგვისტოს.

მოულოდნელი, გამაოგნებელი, თავზარდამცემი ფაქტი – ხეობა დაიცალა მოსახლეობისაგან... გავხდით კოდორელები მეორე გზის დევნილები და მიმოვიფანტეთ მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაში მომვლელებად, ძიძებად, დამლაგებლებად, შინამოსამსახურეებად, მიმტანებად... მოკლული გულით, დაჭრილი სულით და მომავლის შიშით. სიტყვა „დაბრუნებასაც“ კი ტაბუ დაედო, რამეთუ უროსი თაობა დარდმა მოინელა, დარჩენილები დრომ „დათრთვილა“, ახალ თაობას კი გული მხოლოდ სააქაოდ უძგერს.

მამული? იკითხავს მავანი.

„ვაი სიცოცხლევ, სირცხვილით ვიწვი, კუთხეში გდია მამულზე ფიქრი“...

ფიქრის ქარებს ავედევნე...

ლაშხია ეთერი, 73 წლის;
სოხუმი – თბილისი

წარსულის გახსენება ბასრი მახვილივით გადამივლის მკერდზე და სულს დამისერავს. გამახსენდება ჩემი ეზოს ყვავილთა ღიმილიანი მონათება, მზის ათინათის მტევანთა ფერება, მთები, ცის მშვენება, ბრწყინვალე საგალობელი „ლილეო“, ვაჟკაცური მოძახილი „მუმლი მუხასაო...“

აქვითინდება ჩემი სულის მთრთოლვარე სიმები და გულს საწნახელში ჩაგდებული მტევანივით დამიწურავს – ამავდროულად წარსულში „შორეულ“ აფორიაქებულ სულს მიმშვიდებს, დასერილ გულსაც მალამოდ ედება და მაძლევს ძალას, რომ ღირსეულად ვიარო წინ, მომავლისკენ.

სევდანარევი ღიმილით ვიხსენებ გენწვიშის სკოლას, რომელიც

ჩემთვის იყო (და დღესაც არის) ცოდნის დიდებული ტაძარი, მოგიზგიზე ჩირაღდანი, მომავლის მანათობელი შუქურა.

არასოდეს დამავიწყდება ჩემი პირველი გაკვეთილი მერვე კლასელებთან. ამ ცელქი, ონავარი გოგო-ბიჭების ცნობისმოყვარე, ეშმაკურად მოციმციმე თვალებმა და ოდნავ შესამჩნევმა დამცინავმა ღიმილმა დამაბნია. ჩემი პედაგოგიური მოღვაწეობის პირველ დღესვე ამ ცელქმა, კუდრაჭა ბავშვებმა მასწავლეს, რომ სწავლებისა და ურთიერთობის მთავარი „იარაღი" სათანადოდ „მომარჯვებული" სიტყვა და სწორი მიდგომის უნარია.

იმ დღიდან ამოვეფარე რუსთველის ბრძნულ, ზღაპრულ სამყაროს, პოეზიის მეფის მომაჯადოებელ მუსიკას, სულხან-საბას შეგონებებს, აკაკის ტკბილხმოვანებას... და დაიწყო და აეწყო დედაშვილობის წმინდა გრძნობასთან მიახლოებული, საოცარი და განუმეორებელი ურთიერთობა ჩემსა და აღსაზრდელებს შორის, რომლითაც ვტკბებოდი მე, ბედნიერი მთელი ოთხი ათეული წლის განმავლობაში.

დიახ, ვასწავლიდი (ვერ გეტყვით რას და როგორ), უფრო სწორედ, ჩემი ბეჯითი და სმენადქცეული მოსწავლეები თავიანთი მოვალეობის პირნათლად შესრულებით „მასწავლიდნენ და მაიძულებდნენ" ბევრი მემუშავა ჩემს თავზე, ვყოფილიყავი მუდამ შემართული და საინტერესო (არ ვიცი მოვახერხე ეს, თუ არა).

სულ სხვანაირად „მწვრთნიდნენ" ჩემი ზარმაცი (სწავლაში და არა შრომაში), ცოტათი გაუგონარი, უფრო საეშმაკოდ და საცუღლუტოდ განწყობილი გოგო-ბიჭები. საათობით ვფიქრობდი, როგორ გამეკვლია გზა მათი გულებისა და გონებისკენ, ვიყენებდი ყველა (დასაშვებ თუ არდასაშვებ) მეთოდს მათ „შესაბერტყად" და სწორედ, მათი ძალისხმევით შევიძინე მე ის პედაგოგიური ალღო, რომელიც არ ისწავლება არც ერთ უმაღლეს სასწავლებელსა თუ აკადემიაში; (მადლობა მათ).

რა დამავიწყებს „ჩემს რჩეულს აღსაზრდელთა და აღზრდილთა შორის“ შუქრი მარგიანს – იმედს დალელებისას... იჯდა მერხზე ეს მოხდენილი გარეგნობის, გონიერი, გამორჩეული, (ალბათ, ზებუნებრივი ნიჭითაც დაჯილდოებული ყმაწვილი, რომლის შთამბეჭდავად ნათელ სახესა და და შუქმფენ თვალებში მშობლიური კუთხის უზომო სიყვარული, ცოდნის შეძენის დაუოკებელი წყურვილი და მომავლის მიზანდასახულობა ისახებოდა. სამწუხაროდ, ამ ბრწყინვალე ეკონომისტის, დიდი ქართველის, დიდი მამულიშვილის ყველა გეგმა და ოცნება, მათ შორის დალის ხეობის აღორძინებისა, ახალგაზრდა ჭაბუკის ლამაზ სიცოცხლესთან ერთად ომმა ულმობელმა შეიწირა. (ქედს ვიხრი მისი ხსოვნის წინაშე)...

სიყვარულით ვიხსენებ დურმიშხან პირველს, შუქრის თანაკლასელს და მეგობარს. მათ მეგობრობას, მიუხედავად ორივეში ასე გამოქანდაკებული ინდივიდუალობისა, ხასიათთა თანხვედრა და საერთო ინტერესები კვებავდა... ნიჭიერებით, შინაგანი კულტურით გამორჩეული ეს ბიჭუნა ყველას ხიბლავდა თავისი სიდინჯით, სწავლით, კეთილსინდისიერებით (დღეს ის საკმაოდ ძლიერი ეკონომისტია).

ოო, ჩემი ქეთევან მარგიანი (და საერთოდ და-ძმა მარგიანები – ლაშა, მარიკა, ნუკრი)... ის ჩემი სუნთქვაა, სულის ნაწილი, ჩემი სიხარული და აღმაფრენა. მზე ჩაგიდგებოდა გულში, როცა მოგანათებდა თავის ცეცხლოვან, ვარსკვლავა თავალებს და გაკვეთილის მოყოლას დაიწყებდა. საოცარი იყო მისი ენამზეობა, სიტყვათა შეხმატკბილება, გადმოცემის სისხარტე და ენამზეობა.

მახსოვს მეხუთე კლასში გაკვეთილზე გვესწრებოდა „მასწავლებელთა რისხვად“ წოდებული ბატონი – რობერტ ბაკარაძე (განათლების ინსპექტორი). თემა იყო ვაჟა-ფშაველას „ხმელი წიფელი“. ჩემმა ქეთევანმა ქართული სიტყვა „ფიანდაზად“ დაუფინა მკაცრ ინსპექტორს, რომ წაეკითხა... „მასწავლებელთა

რისხვამაც" წაიკითხა და მერე როგორ... ჯილდოდ ქება-დიდება მოსწავლეს, მასწავლებლებსა და მთელ სკოლას. ეს გოგონა ნამდვილი სრულყოფილება იყო (და არის დღესაც) მთელი თავისი ზნეობრივი, ფიზიკური, სულიერი, გონებრივი შესაძლებლობებით. (გულწრფელი მადლობა ირაკლი და ანტისა მარგიანებს ასეთი შვილების აღზრდისათვის).

დაუვიწყარია ჩემთვის VIII კლასელებთან ჩატარებული გაკვეთილი თემაზე „ტარიელ გოლუა". ჩემმა სანაქებო მოსწავლეებმა ზაირა პირველმა, ნინო ჯაჭვლიანმა და ქეთინო ხარძიანმა ისეთი ცეცხლი დაანთეს, რომ განთლების სამინისტროს წარმომადგენელმა ბატონმა შოთა შენგელიამ „ცდუნებას" ვეღარ გაუძლო და განაცხადა: ასეთი გაკვეთილი აფხაზეთში აღარ მომისმენიაო.

დიდი გულისტკივილითა და მწუხარებით მახსენდება ჩემი უსაყვარლესი მოსწავლე რაჯი გურჩიანი (ვერ ვიკავებ ცრემლებს)... მეხუთე კლასელს უკვე მსოფლიო კორიფეების შედევრები ჰქონდა წაკითხული. VIII კლასში დაწერილი მისი თავისუფალი თემა „ჩემი მიზანი" სადისერტაციო ნაშრომადაც გამოდგებოდა.

ახლა, როდესაც 73 წლის მასწავლებლის გადასახედიდან გადავხედავ აფხაზეთში ახალგაზრდებთან სწავლა-აღზრდაში ჩავლილ ორმოც წელს, გული სიამაყით მევსება ხოლმე... დიახ, ჩემდა სასიხარულოდ, მყავდნენ ასეთი სანაქებო მოსწავლეები და თანაც არა ერთი და ორი. დინჯი დევდარიანები (დიტო, ნინო...) ფიცხი ჯაჭვლიანები (ეკა, ლელა...) ფალიანები (ირინა, ჯიმშერი...), გულბანები, გურჩიანები... და სხვები და სხვები.

აღმზრდელად მე „შემქმნეს" ჩემმა მოსწავლეებმა, ჩემმა გენწვიშის სკოლამ, რომელსაც თამამად ვუწოდებ ცოდნის ტაძარს. იქ ჩაიარა ჩემი ცხოვრების თითქმის ნახევარმა საუკუნემ. სიყვარულით ვიხსენებ ჩემს კოლეგებს – დარბაისელ ტატიანა ავალიანს, ენერგიულ ჩამა და ფოდრა ჯაჭვლიანებს, დინჯ გელა

დევდარიანს, იდეალურ ქალბატონს, ჰუმანურ ციცინო პირველს, პირმშვენიერ ინდირა წიფიანს, ზნეკეთილ პამირა პირველს, ბობოქარ შალიკო გუჯეჯიანს, პატიოსან გოგი ქალდანს, უღალატო შოთა ქოჩქიანს, კეთილშობილ თამარ წერედიანს, ხმაურიან ჟანა ხარძიანს, კისკისა და ხალისიან ლალი წერედიანს, თითქოს სუსტ არსებას და მაინც უძლიერეს და უგანთლებულეს თინა პირველს... ჩემი გულწრფელი მონატრება, სიყვარული და პატივისცემა მათ.

„როდესაც სული იქსოვება სევდის ძაფებით, და გულში წვება მეწამული თიბათვის ღამე, მე თბილად ვაღებ გამოცდილი ექიმის კარებს, და ვისინჯები...

ავადმყოფობის დიაგნოზია **მონატრება**“...

დავამთავრე წერა, თავალი გადავავლე ნაწერს და არ მომეწონა. ეტყობა აკაკის „სენი“ გადამედო: „ველარ გაჰკივის თამამად ჩემი დაფი და ნაღარა“.

მაგნოლიის შრიალს სხეული სადღაც მიაქვს

კალანდია მადონა; სოხუმი

როცა ვიგონებ სოხუმს,
სისხლი ძარღვებში მოქუხს;
ირგვლივ იები მოთოვს,
როცა ვიგონებ კოდორს;
და ბაბუშარის ყივილს
ვადარებ სისხლის კივილს.
როცა ვიგონებ გაგრას,
გული ია-ვარდს ქარგავს;
ვიგონებ შრომას... კამანს...
ცრემლი წამწამებს ნამავს;
ვიგონებ ათონს, რიწას,
გული ნათდება იმ წამს
და მაგნოლიის შრიალს,
სხეული სადღაც მიაქვს.
ვიგონებ მოძმეს, ორგულს და
ჩემს საყვარელ ნართას,
ახლა სევდა როიმ ახლავს...
ზღვა მენატრება შმაგი,
ზემო და ქვემო ფშაფი;
ვნატრობ მშობლიურ მხარეს –
ჩემს ფილტვებსა და თვალებს.

* * *

მთქმელები:
ბჟალავა ჟანა
იოსელიანი ვენერა
დადვანი დიანა
ქვარცხავა მზია
ქაჯაია-ქორჩილავა ნანი
ციმინტია-ქვარცხავა ჯულიეტა
ბეროშვილი ნარგიზა
ცანავა-ოჩიგავა ჟუჟუნა

მზია, ნანი, ქალბატონო ჯულიეტა, ჟანა, ჟუჟუნა, ნარგიზა, ქალბატონო დიანა, ვენერა, ნელი... მოგესალმებით! ჩვენ ვართ სოხუმის უნივერსიტეტის პროფესორები, ენათმეცნიერები და ვმუშაობთ ასეთ პროექტზე – დევნილთა მეტყველება. ძირითადად აფხაზეთელი ქართველების მეტყველებას ვსწავლობთ. ვესაუბრეთ ასობით დევნილს, დავუსვით ათასობით კითხვა, ვთხოვეთ, გაეკეთებინათ მათ თვითშეფასება საკუთარი მეტყველებისა და საუბრის სტილის შესახებ; გვაინტერესებს თქვენი აზრი:

ჟანა: – მე დავიბადე და გავიზარდე გულრიფშის რაიონის სოფელ ვარჩეში. მე ვარ ფილოლოგი. ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი; ამ ოცდასამი წლის მანძილზე მე მეგრული არ დამავიწყდა, მაგრამ უნდა ვაღიარო, რომ ჩემი მეტყველება უფრო დაიხვეწა. ახლა ვმეტყველებთ ზუსტად ისე, როგორი ქართულითაც უნდა გვემეტყველა აფხაზეთში, მაგრამ იქ ძალიან დიდი იყო რუსულის გავლენა. ჩემი გვარი ბჟალავა მეგრული ეტიმოლოგიისა და დაკავშირებულია მზესთან. მამაჩემი – ნიჟა ბჟალავა ახლა არის 82 წლის. მამაჩემის დიდი ბაბუაც კი აფხაზეთში იყო დაბადებული და გაზრდილი. დედაჩემი იყო მერხეულელი – ტატიანა თათარიშვილი.

მზია: – მე ვარ მზია ქვარცხავა; სოხუმში დავიბადე, გავიზარდე, ვიცხოვრე...

ამ დევნილობის წლებში უკეთესად დავეუფლე ქართულად გამოთქმას. აფხაზეთიდან ჩამოსულები მეტწილად ვსაუბრობდით რუსულად. მოსკოვში დევნილობის პერიოდში თორმეტი წელი ვიმუშავე ფარმაცევტულ კომპანიებში. კომპანიის დირექტორი იყო ძალიან კარგი კაცი გვარად საროკინი. ის ძალიან კარგად იყო განწყობილი ქართველებისა და საქართველოს მიმართ, დამიბარეს გასაუბრებაზე, რომ ნახეს რომ კარგად ვიცოდი რუსული, მქონდა სამედიცინო განათლება, ამიყვანეს თავიანთ კომპანიაში. ...

ქეთევანი: – ასეთი მომხიბვლელი გარეგნობაც ხელს გიწყობდა და...

მზია: – მეგრული მე არასოდეს დამავიწყდება.

ნანი: – მე ჩემს შვილებს იქაც სოხუმში, ოჯახში ვესაუბრებოდი მხოლოდ და მხოლოდ ქართულად. მეგრულს იგებენ, მაგრამ ვერ ლაპარაკობენ. სოხუმში ვცხოვრობდით ბაგრატიონის ქუჩაზე. მე ქაჯაია ვარ, ხარჩილავა მეუღლის გვარია. მე ვარ 63 წლის. ჩვენ რომ გვიყვარს, ისე ჩვენს შვილებს ვერ უყვართ სოხუმი, იმიტომ რომ მათ ეს სამოთხე ხომ არ უნახავთ. ჩვენ რომ ვიცით ძირიან-ფესვიანად, პატარებმა ისე ვერ იციან. ახლა კი ვცდილობ, შვილიშვილებს ვესაუბრო მეგრულად, არ მინდა დაკარგონ ენა, იგებენ ყველაფერს, მაგრამ ვერ ლაპარაკობენ. ლოცვითაც მხოლოდ და მხოლოდ ვლოცულობთ ქართულად.

უფროსები ერთმანეთს ხანდახან ველაპარაკებით მეგრულად.

ვენერა: – მე ვარ ვენერა იოსელიანი – 78 წლისა. ვცხოვრობდი ოჩამჩირეში, სოფელ კოჩარაში. მანამდეც და ახლაც, აფხაზეთშიც და აქაც ერთნაირად ვიცოდი სვანური და ქართული. ისეთი დავრჩი აქაც, როგორიც ვიყავი იქ. მთავრობა ხალხისთვის რაიმეს რომ გააკეთებდეს, თუკი დაგვეხმარება, ძალიან კარგი იქნება.

დიანა: – მე ვარ დიანა დადვანი – 82 წლის. დავიბადე და გავიზარდე გაგრაში, სოფელ ბზიფში. ვარ ექვსი შვილის დედა. ჩემი მეუღლე – იროდი მარგიანი დაილუპა ომში. გაგრა იყო ნამდვილი

სამოთხე, გვქონდა ძალიან კარგი ცხოვრება. სავაჭროდ სულ დავდიოდი სოჩაში. არა მგონია ჩემი მეტყველება შეცვლილიყოს.

ჯულიეტა: – ჩემი ქალიშვილობის გვარია ციმინტია, ქვარცხავა გენო მყავდა მეუღლე. ჩვქონდა ძალიან კარგი ოჯახი. ვცხოვრობდით კელასურში. ჩვენ მეგრელებად ვკვდებით. ძალიან მიჭირს ჩემს სახლ-კარზე და სოხუმის მონატრებაზე ლაპარაკი. ჩემი მეუღლე დაავადებული იყო აფხაზეთის სიყვარულით. საქართველო უზომოდ მიყვარს, მაგრამ აფხაზეთის სიყვარული ტკივილად ჩამყვება სამარეშიც. ძალიან მიჭირს ამაზე ლაპარაკი, შვილო... სოხუმი რომ დაიკარგა, წამოვედით სვანეთით. ჩემი მეუღლე აფხაზეთის სვანეთშია ნამუშევარი წლობით. თითქმის 15 დღე დავრჩით ოთარ ცალანის ოჯახში, საკენში. ძალიან ბევრი პატივი გვცეს. ჩემს მეუღლეს ეცვა ტუფლები. სასწრაფოდ ჩექმები მოუტანეს. უუღელტეხილზე ჩექმებით ხომ არ გაგიშვებთო. მე ძალიან მიყვარს სვანეთი და სვანები.

ქეთევანი: – თქვენი მეუღლე ბატონი გენო ქვარცხავა იყო საოცრად კარგი კაცი, ნამდვილი ჯენტლმენი, კეთილშობილი, მეოჯახე, მზრუნველი. მეგობრებივით და თანატოლებივით ხშირად და საათობით ვსაუბრობდით ხოლმე მე და ბატონი გენო. გყავთ შეუდარებელი შვილიშვილები – ირმა, გიზო, ირაკლი, დათო. ირაკლი ახლა ამერიკაში, ნიუიორკში, მანჰეტენზე ბანკში ზის და ბანკირია, მოკლედ. მე მაქვს წაკითხული მესამეკლასელ ირაკლი ქვარცხავას ინტერვიუ წლების წინ. ინტერვიუში ირაკლი ძალიან თავმდაბლურად ამბობს, რომ საქართველოს პრეზიდენტი მინდა ვიყოო. ამას წინათ რომ იყო ჩამოსული, ვუთხარი, ასე როგორ მოგხიბლა ამერიკამ, რომ საქართველოს პრეზიდენტობა გადაიფიქრე – მეთქი. უზომოდ მახარებს ირაკლის ასეთი წარმატებები. და საერთოდ, მირღწევები ყველა ქართველი ახალგაზრდისა.

მზია: – მოსკოვში ყოფნისას სახუმის მონატრებას რომ ვერ გავუძელი, დავწერე ლექსი. დავწერე მუსიკაც. და ვმღერივარ მე თვითონ. წაგიკითხავთ ახლა ამ ლექსს:

ნანი: – ლექსის ავტორი მზია, მუსიკის ავტორი მზია, პოეტიც მზია.

ჩემო სოხუმო

ქვარცხავა მზია, 62 წლის;
სოხუმი – თბილისი

ო, აფხაზეთო, რა კარგი იყავ,
შენი სურნელი არ მავიწყდება,
შორიდან მაინც მოგეფერები,
არ მემეტები დასავიწყებლად.

მინდა გიმღერო, ჩემო სოხუმო,
შენთან შეხვედრა როგორ მწყურია,
სად არ ვიყავი ამ ხნის მანძილზე,
შენი სადარი ვერ მიპოვია.

დრონი გადიან, ველარ გივიწყებ,
თვალზე ცრემლები არ შემშრობია,
მოგონებებში გადავარდნილსა,
შენი სიტურფე მომნატრებია.

ო, როგორ მინდა, ჩემო სოხუმო,
ისევ ვიხილო შენი მშვენება,
დაველოდები იმ საოცრებას,
შენი მზე როდის ამობრწყინდება.

აგვსრულებოდეს ერო, ქართველნო,
ესე ნანატრი ბედნიერება!

ბესლახუბა

მარგიანი-აკაბა ნაირა 65 წლის; გაგრა – ბზიფი, ოჩამჩირე – ბესლახუბა – თბილისი

მი ნაირა მარგიან სემი ლადღიჲ მეკდე ხვი აფხათზეთხჲნ, ხვიზგე ოჩამჩირეჳ რჲიონს, სოფელ ბესლახუბას. ნათჲნ ი ნარდჲვ ხვი გაგრას, ბზიფს. მი სამოცდაორი წლის ვარ. მიშგუ მუს ხეჟხჲნ იროდი მარგიან, მიშგუ ჭჲშ ლჲსუ **ვანია აკაბა.** მირი სემი გეზალ: გია, ია ი პაატა. იშგვიდ ზჲჷ ლი მეჩდე უკვე ვანიჲ ნადგარუნღო. მი თელღრა ხვი აფხზარეშ. ათხე ერ ლჲქვა ერე ოჯჲხისგა როქ ნჲხუმსჲრ მალე წეს-ჩვეულება ნაღვჳნჲნ, ამკჲლიბ დჳსამა მეშყდენი, უშხვჲრ ხვაგგრგჲლდად ქართვილდ, მი ი მიშგუ ჭაშ, მი ი მიშგუ ძმჲჷ. გეზლირსი ქართვილდ ხვაგგრგჲლდად. ეშხუსი დეშ ხვიშყდუნე ხოლა დამოკიდებულებობს იედ ლჲმთილჲრცახჲნ, მადე მეზჳბელჲრცახჲნ. ვანიჲ ლაშდღვჲლჟინ მიჩა ბიძაშვილჲრდ ი ჭირისუფლჲრდ ლგჷფხაზუდ ჲდგვჲნეხ ჩუ. ლაშდღვჲლ ეჯჷჲრსი ნჲჷ აშხვნჲირდ გვჲმთქვა.

– მჲჷ ხაიშხა ეჩასე, ლაგვჲნანლონ ერ იჩოხ ქვინი ლჲსგრგებდ? ლიშრავჲლ მადია?

– პირის გახსნა. ო, ეჩქა კლავენ საკლავს, ცხვარს ან ხბოს, ან თიკანს. თუკი მარხვა არ არის.

– ბესლახუბას ათხე შემოსავალ მაი ჯუღვახ?

– პენსია. ბაღ, ბოსტჲნ, ხილი, თხილი და ციტრუსი.

– ლჲქლუმგენ მამა ლია ეჩე ხოჩა?

– მხოლოდ ჩემი სამყოფი. ერთი ძროხა მყავს.

– ლიმზობელ მოგვაი ჯჲრხ?

– გუნ ხოჩა. ჭირჟინ ი ლხინჟინ მეჰად გჲნჟი ხვჲგდ უშხვარ და რაც შეგვიძლია ვეხმარებით.

– შვილიშვილები გყავს?

– ჯერჯერობით არა. ია გარ ლი ქალუწვრლე. გიას ი პაატას არ მოუყვანიათ ცოლები.

– თელლრად მჷფხაზ ჯიცხა ჰა მჷქრთველ? სი იმჟი ხისკრრე?

– მინს ერვაჷ ხეცხენიხ, ეჯა ანკჷდახ. მი მელტი მაგ, ერვაჷ მიშგუ გეზლირს ხალატხ ი ამუნღოჷ ხელტიხ.

– თბილისთე ლიზელალ ისგუ დიეშთე ი ლაუდილათე გიჭირსმა?

– პროპუსკით მოვდივარ. პროპუსკურ ღალ იარ ამფიშვდე. ი ხვიზელალ ზაჷსგა ხვაინ ჷორინ-სამინ ეჩხავ-ამხავ. მართალ ჯაქვა, ალ ჷერვეშდჷორი ზაჷსგა გვი ჩუ მებჳვეშალ მარ, მიშგუ კალიბარს ხომ აფხზარეშ ი ქართველრე ტკივილ ეშხუნაირდ გვტკიოდა. ი მიშგუკალიბარ ფიშირ, ფიშირ ხვიშდ. მარე, სამწუხაროდ, ძალა ნაჷ მამგვეშ ნუღვა, ნაჷ ჷარ იმ ნეჭვდიელ. გვეშარს წყვეტენ პოლიტიკოსარ.

– სოხუმ ლიმა ნაცადუნ ეჩქანღო. ხოჩილთე აყირ ხალხდ ჰა ხოდრილთე. ეკონომიურად ხოშილ მდიდარდ ხარხ ათხე ჰა ეჩქად. მშენებლობალ ი ალა ესღრიმა? ტურიზმ განვითარდა ჰა მამა ხოშილ?

– ამკალიბარჟი ლიგგრგალი მამ მაკუ.

თარგმანი

მე, ნაირა მარგიანი, სამი დღის ჩამოსული ვარ აფხაზეთიდან, ვცხოვრობ ოჩამჩირის რაიონში, სოფელ ბესლახუბაში. დაბადებული და გაზრდილი ვარ გაგრაში, სოფელ ბზიფში. მე ვარ სამოცდაორი წლის. მამჩემს ერქვა იროდი მარგიანი. ჩემი მეუღლე იყო ვანია აკაბა. მყავს სამი შვილი – გია, ია ი პაატა. უკვე შვიდი წელი გავიდა ვანიას გარდაცვალებიდან. მე ვარ რძალი აფხაზებისა. ახლა რომ ვთქვა, რომ ოჯახში რაიმე განსაკუთრებული

წეს-ჩვეულება გვქონოდა, ასეთი რამ არ მახსენდება. ერთმანეთს ველაპარაკებოდით ქარტულად მე და ჩემი ქმარი, მე და ჩემი მაზლი. ბავშვებსაც ქართულად ველაპარაკებოდით. ერთასაც კი ვერ ვიხსენებ რაიმე უდიერ დამოკიდებულებას ან ქმრისიანებთან, ან მეზობლებთან. ვანია გასვენების დღეს ჭირისუფლებმა, მისმა ბიძაშვილებმა აფხაზურად დაიტირეს. საერთოდ, სატირალი ჩვენ და იმათ თითქმის ერთნაირად გვჩვევია.

– რა ჰქვია ე იმას, გასვენების მერე რომ აკეტებენ სულის სასარგებლოდ? ლიშრავალი არა?

– პირის გახსნა. ო, მაშინ კლავენ საკლავს, ცხვარს ან ხბოს, ან თიკანს. თუკი მარხვა არ არის.

– ბესლახუბაში შემოსავალი რა გაქვთ?

– პენსია... ბაღი, ბოსტანი, ხილი, თხილი და ციტრუსი.

– მესაქონლეობას არ მისდევთ?

– მხოლოდ ჩემი სამყოფი, ერთი ძროხა მყავს...

– მეზობლობა როგორი გაქვთ?

– ძალიან კარგი. ჭირშიც და ლხინშიც ყოველთვის გვერდში ვუდგავართ ერთმანეთს და რაც შეგვიძლია ვეხმარებით.

– შვილიშვილები გყავს?

ჯერჯერობით არა. მხოლოდ ია არის გათხოვილი. გიას ი პაატას არ მოუყვანიათ ცოლები.

– რძლად აფხაზი გირჩევნია თუ ქართველი? შენ როგორ ფიქრობ?

– თვითონ ვინც ეყვარებათ ის მოიყვანონ, თვითონ ვინც ერჩივნებათ ის მოიყვანონ, მე კი მეყვარება ყველა, ვინც ჩემს შვილებს უყვართ და ეყვრებათ მომავალშიც.

– თბილისში სიარული, დედაშენთან და შენს დებთან გიჭირს?

– საშვით მოვდივარ. უსაშვოდ აბა ვინ გამომიშვებს. და დავდივარ წელიწადსი ზოგჯერ ორჯერ-სამჯერ იქით-აქეთ. სიმართლე

გითხრა, ამ ოცდაორი წლის განმავლობაში ჯული მაქვს შუაზე გაპობილივით... ჩემნაირებს ხომ აფხაზებისა და ქართველების ტკივილი ერთნაირად გვტკიოდა... და ასსეტ მდგომარეობაში მყოფნი ვართ ბევრნი, საკმაოდ ბევრნი... მაგრამ, სამწუხაროდ, არავიტარი ძალა ჩვენ არ გვაქვს, იმიტომ რომ საქმეებს წყვეტენ პოლიტიკოსები.

– სოხუმი თუ შეიცვალა მას მერე... უკეთესობისკენ წარიმართა ხალხის ყოფა, თუ უარესობისკენ. ეკონომიურად ახლა უკეთესად არიან თუ მანმადე იყვნენ. მშენებლობები თუ მიდის... განვითარდა თუ არა ტურიზმი უფრო?

– ასეთ თემებზე ლაპარაკი არ მინდა.

* * *

დადვანი ლაზარე, 85 წლის; ოჩამჩირე – ბოლნისი

გზაურთე ლიზი ეჩქა ჩის ხემთქუან დალისგა. ეკ ზაუ კრასნოდარი მხარეს, ლაბინსკი რაჲონს, ხუარდად: მი — ლაზარე დადუან, ილაკრი მარგიან ი აკაღ ჩხარა მახელუაკ.

ეკ ლადაღ მი ი ილაკრი ჩუ ონჯუადდ რაჲონთე პროდუქტთე ი იშგენ გუშართე. ეჩე სატყეო მეურნეობა მირ ლასუ ი ზუსტად ეკ ლადეღ პრაზდნიკ მირ ხარახ ი მაგ მაშდმარ ლასხუ.

ილაკრიდ ალას გუილახუემ ი ჟ'ანქაჩ დორი ხოშა ფაუ (ტყენარზუმ), შუნ ესერ გუღუენს. შუნ ნაყა ეშხუ ლგლაბ ჩაჟ ლეზუბ-ლეთრეშუ.

ალდარ ქა-მგრესგ-ნეწადხ, გუდაჯადხ რუსალ ერ მამ ხუასუდუ. ჩუენხუიდხ, მანკუიდ უითომ თუთინ ნაშგუმინხ, ეჩქანღო უოტკა, დაშიკს ერ ხეწადხ ჩაჟკი, ამი ლიღეშგალ ლანბინეხ. ეჩეჩუ ჟიხაგდა ხოშა უისგუ. ნად უოდიუოდ ხუიუჩიდ ალდარს ტყენარშუ. ამ დრეუქა ქ'ანთერიინან რომანოუ, ეჩას ნად ჩუხოთრრნდ ი ათსასტკუნე, მარე ალდარ გარინდაბირ ეშდარა-ერუეშდ მარეს მამგუე'მ მოშ ათსიმნე ი ეჩქას სერ მილიციათე ოთრგსკნა.

ილაკრი გუნ ხოჩა მაბგრგა ლასუ, ლგდმედ ი ლგკმაშ. ეშხუ სემიოშთხუ მასარდ ანრესგუე, მარე ალამაგცახან დორილ გარ ეში იმ ოთჩოდად, ლახე მელეცია მოდ ენჰრლ.

ეჯდარხანქა დორი მარე ჩუადგრმალეხ, თითუ ზად ოთქუიცახ ეჩქანღო.

მი ი ილაკრიდ გაუაგრძელეთ შუკუ ი უენდილდ ოთჰედ სგა სადგუემთესგა.

ამკალი ფათრაკალ უოშა მაშყიდ გზაურს ი მაშრი ადგილარს, ჩის ღალ მად იშყუდუნე.

თარგმანი

სამოგზაუროდ წასვლა მაშინ ყველას სჩვეოდა დალის ხეობაში. იმ წელს კრასნოდარის მხარეში („მხარეს"), ლაბინსკის რაიონში, ვიყავით: მე — ლაზარე დადვანი, ირაკლი მარგიანი და კიდევ ცხრა კაცი.

იმ დღეს მე და ირაკლი ჩამოვედით რაიონში სურსათისთვის და სხვა საქმეებისთვის. იქ სატყეო მეურნეობა იყო და ზუსტად იმ დღეს ზეიმი ჰქონიათ და მთვრალები იყვნენ.

ირაკლი ამას დაუკვირდა და მოჭრა ორი ჯოხი, ხელთ გვქონდესო. თან გვყავს სურსათ-სანოვაგით დატვირთული ერთი ცხენი. ამათ როგორც კი დაგვინახეს, მიხვდნენ რუსები რომ არ ვიყავით. დაგვხვდნენ, ჯერ ვითომ თუთუნი გვთხოვეს, შემდეგ არაყი დაინახეს ცხენზე და ამისი წართმევა დაგვიწყეს. იქ იდგა დიდი ვაშლის ხე. ჩვენ კარგა ხანს ვიგერიებდით ჯოხებით. ამ დროს გამოჩნდა რომანოვი, ის ჩვენ გვცნობდა, ეწყინა, მაგრამ ამ ვიგინდარა თვრამეტ-ოც კაცს ვერაფერი შეასმინა და მა'მინ მილიციაში დარეკა.

ირაკლი ძალიან კარგი მოჭიდავე იყო, საიმედო და ძლიერი. ერთი სამი-ოთხი კარგად დაბეგვა, მაგრამ ამდენთან მხოლოდ ორი კაცი რას გავხდებოდით, მილიციას რომ არ მოესწრო.

იქედან ორი კაცი დაიჭირეს, თითო წელი მიუსაჯეს.

მე და ირაკლიმ გავაგრძელეთ გზა და ძლივს მივაღწიეთ სადგომამდე.

ასეთი ფათერაკები რამდენი მახსოვს მგზავრობისას და უცხო ადგილებში, ყველას რა გაიხსენებს.

ღგნ

ჯაჭვლიანი ანტისა, 82 წლის; გულრიფში – წინწყარო

ბოფშჳრხჳნ ლი ღგნ ლიღუმესჳრი, ხეხუა მეჰად თებერუალისგა. ბოფშჳრ მეჰად მჳხჟადშუ ოხღელდახ ალ ლადეღს, ეჯღ'ერე მაჩენე ჩუ ესმა იმჳრი ზჳჟხჳნქა ზჳჟთექა, ალ ღგნჟინ ხომჳრეხ.

ამ ლენთ ოჯჳხი მახუში ჟ'ესხგრდა დარბაზთეჟი, ლაშგყშუ ჟ'ესღუჳნ ხოჩა-ხოჩა ლეზბურა — ქუთ ი კუბდჳრ, ლგგრჳლ, მგტყაბ ქათალ.., მუჭხურა, ლემზგრჳლ ალ ლადღი ყერხჳნ.

ალას ჩი ქ'ჳგურჳნდა ლაშგყხჳნქა ი ჩუშიდა დირლექუა ი ტუილდა:

— ამჟიშ როქ ოგგურნენა ზჳჟ ი მოსაუჳლ.

ხეჭუჳდრლხ ალას სგა ბოფშჳრ ლაღეშგჳლს ი ლამქარჳლს — ჟჳრ მოშ ხოშილს ადინა.

ეჩანღო ქორისგა ქაიმჳრრლ აჯაღ ხოშა სუფრა. ეჩხჳუ ბოფშჳრი ქაჯიდახ მინე ნადაულს ი ნათგმს.

მერმა ლადეღ იბნრლ ლითრდრი. ალ ღგნისგა მონაწილეობდა ზურჳლ, ღუაჟმჳრე. ხოშა ი ბეფშუ მჳგ.

იბნრლ ლიზელჳლ სოფელისგა — ხედუჳჟ მეზგას სგალჳხგენრლხ, ხომზირდახ ხოჩა მოსჳუჳლს, ხოჩა ზჳჟს, ხოჩა მომაუჳლს, ლიფშირუს, — ალას მახუში, მეთაურ ხომზირდა ი მერმჳლ ხჳტხახ — ამენ!

უეშგიმპილს აშხუ მეზგათე იყუბჳლ-მჳგ-სგა, ჩის ახღუჳნ ლეზუებ-ლეთრე, იბნრლ ლიქეიფ ი ხუჳინ სამ-რშთხუ ლადეღს ქა-მამ-იზგრრლ. უეშგიმპილს ლიფხჟჳლე პილთე ხედუჳჟ მეზგას მერმა ზაუ ხეხრლნრლ ალ ლითრდრი, ეჩას ხომზირდახ ზჳიშელჳჟს.

რელიგიური დღესასწაული

თარგმანი

ეს რელიგიური დღესასწაული არის ბავშვებისამი მიძღვნილი დღე. მუდამ თებერვალში ხვდება. ბავშვები ყოველთვის სიხარულით ელიან ამ დღეს, იმიტომ, რომ წლიდან წლამდე საუკეთესო რაც აქვთ, ამ დღისთვის ამზადებენ. ამ ღამით ოჯახის უფროსი ადიოდა მეორე სართულზე („დარბაზ-ში“). ზურგჩანთით აჰქონდა კარგი საჭმელები: ხაჭაპური და კუბდარი, კვერცხები, შემწვარი ქათამი, ტკბილეული, სალოცავი პურები ამ დღისთვის მიძღვნილი.

ამას ყველაფერს გამოაგორებდა ზურგჩანთიდან, ჩამოყრიდა დირეში და ამბობდა: „ასე გამოგვგორებოდეს წელი და მოსავალი“. შემოეხვეოდნენ ამას ბავშვები, ცილაობდნენ და ეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს, ვინ მეტს წაიღებდა.

შემდეგ ოჯახში ი'შლებოდა კიდევ დიდი სუფრა. იქ ბავშვებსაც მიჰქონდათ თავიანთი მონაპოვარი.

მეორე დღეს იწყებოდა თევდორობა. ამ დღესასწაულში მონაწილეობდა ყველა — ქალი, კაცი, დიდი და პატარა. იწყებოდა სოფელში სიარული. რომელ ოჯახსაც მიადგებოდნენ, ლოცავდნენ, — კარგ მოსავალს, კარგ წელს, კარგ მომავალს, სიმრავლეს, — ამას უფროსი, მეთაური, ლოცავდა, დანარჩენები ეუბნებოდნენ — ამინს.

ბოლოს ერთ ოჯახში შეიკრიბებოდნენ ხოლმე. აქ ყველას მოჰქონდა საჭმელ-სასმელი, იწყებოდა ლხინი და სამი-ოთხი დღე არ მთავრდებოდა. ბოლოს, დაშლის პირას, დალოცავდნენ ხოლმე ოჯახს, რომელსაც უნდა ემასპინძლა მომავალ წელს თევდორობისას.

* * *

დადვანი ლაზარე, 85 წლის; ოჩამჩირე – ბოლნისი

ხუჳლმი ლიმზგრი ხეხუა აღბიერისგა. ალა ხადურ მრ'მ ღგნ მირ ლი. ამ ლადაღ მიუ ლაწადი მგქაფ მაგ იმზირ ლექჳაუ — მიჟლაჰართე.

ლიმზირ ლი ყიროხან, ჯუაშხან, ბოფშრე ნაშდუებიხან, ისყი ჰაზუისგა წყგლიან აგის. იმზირხ ამჟა: „ხუჳლმი, ხუჳლმი, ისგუ მეფშუდე მაზიგ მაგ, მიშგუ ჯუაშ ი ყიროო ლახო როქ ლეჟა ბიქჳს ი ლექჳა ლიცს".

ლემზგრაჳლი ჰაზუისგა ხეკჳეს ადიმენხ. ამ ლადეღ კუბდარაჳლს ანყეხ ხახურ, სუფთა ჯიმშუ გარ. ეჯაჲ ხეკჳეს ჰაზუისგა ადმამენს მაგ.

თარგმანი

ხვალმის ლოცვა ეს სულ სხვანაირი დღესასწაულია. ამ დღეს აღმოსავლეთის მაგივრად, ყველა ქვეითკენ („დასავლეთისკენ") ლოცულობს, მზის ჩასასვლელისკენ.

ლოცვა არის ყივანახველის, ხველების, ბავშვების ჯანმრთელობისადმი. კეთდება ეზოში წმინდა ადგილას. ასე ლოცულობენ: „ხვალმი, ხვალმი! შენი გამოშვებული ავადმყოფობა, ჩემი ხველება და ყივანახველა ზევით ქარს გაატანე და ქვევით წყალს. ლოცვა ეზოში უნდა ჩატარდეს. ამ დღეს უხახვო კუბდარებს აცხობენ, სუფთა მარილით. ისიც ეზოში უნდა შეიჭამოს.

მეშიაწლ მახელღაჟიშ ამბავ

პაკელიანი გულო[1]**, *45 წლის; გულრიფში – თბილისი***

ქ. მ. — ხოჩა ლადეღ! მაჲ გუჯრი'მ ხი?

გ. პ. — მი ხუი პაკელიან მუშნი'მ გეზალ, ორმოზდახუთი ლგზა.

ქ. მ. — ი ორმოცდახუთის ლუშნუდ იმჟი ტუ̄ლი?

გ. პ. — დურინერუ̄შდიოშთხუ ლგზა.

ქ. მ. — ათხე ლარიდ ნაჲ ბგძგგრს ი სი თუ̄ითონ ალ სოფელისგა ჯ̄ერა ბაუშუ̄ბა გატარებულ, ხომ? ნათაწნ ამჩუ ხ̄ირა.

გ. პ. — ნათაწნ ამჩუ ხუი. სოფელს დაუ̄იბადე, ხუი ამეჩუ̄შ. ამეჩუ გაუ̄იზარდე.

ქ. მ. — მაჲ გუარაწლ იზგეხ ამჩუ, ბგძგგრს, საერთოდ?

გ. პ. — ამეჩუ იზგეხ: მურღულიანწარ იზგეხ, სტეფლიანწარ, ნარსაუ̄იძე, ცალანწარ, პაკელიანწარ.

ქ. მ. — ესტატე ნარსაუ̄იძეჲ ამჩუ იზგე, მადეა?

გ. პ. — დე, ესტათეჲ ამეჩუ იზგე, ეჯი ოცხაწლ დემე ლ'ათხე, ამჟამად.

ქ. მ. — აჲ, ეჩ̄იშჟი მაჯ̄ქუეხ, ერე ეჯა ლგმაწრ გუნ ხოჩა ორატორ მაწრე, გუნ ხოჩამდ ხახლენა მაგ.

გ. პ. — კი.

ქ. მ. — ი ათხ'ე̄ჯ'ესერ ლახ ცოცხაწლ ირა...

გ. პ. — ისტორიკოს მარე ლაწს, ცოცხაწლ იროლ, მართლა ცოტა, მოჲდ სხუანაჲდრდ იროლ.

ქ. მ. — ათხე ზუსტად სი ხეკუეს შეასრულო გარკუეულწილად

---

1 გულო პაკელიანი ჩავწერეთ სამეცნიერო პროექტის ფარგლებში – კოდორული მეტყველების მიმართება ზემოსვანურ დიალექტებთან. (პროექტის სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფ. იზა ჩანტლაძე). მაგრამ იმავე პროექტის ფარგლებში ვერ მოხერხდა პუბლიკაცია. აფხაზეთის მეცნიერთა მხარდაჭერის პროგრამამ კი მოგვცა შესაძლებლობა ამ ხარვეზის გამოსწორებისა. რისთვისაც მადლობას ვუხდით პროგრამის განმახორციელებლებს და ასევე ჩვენს ყველა ინფორმატორს.

ეჩრ მოუალეობა, ეჯღ'ერე ჩუ მაჲ ჯიხალდედს ბგძგგგრჟი, ანუმბაუ მაგ, ნომაგუეშ ათუფე. ბგძგგგრ იმღა ხაჲყხა, ჯასმ'ესმა?

გ. პ. — დემე მიხა, ბგძგგგრ განსაკუთრებით იმღა ხაჯხა.

ქ. მ. — ი მგდეჲსგა იმჟი ხაჲდრიდ, საბუთარისგა?

გ. პ. — ამჟი ხაჲდრა — ბუძუგური.

ქ. მ. — ბუძუგურია?

გ. პ. — უო, ბუძუგური ხაჲდრა.

ქ. მ. — ათხე ისგუ გეზლირჟი ენგმბაუ, უოშა გეზალ ჯრი?

გ. პ. — მი მირი ჲორი გეზალ — დათა ი თეონა.

ქ. მ. — მაჲ გუარიშლე თელღგრა ხი?

გ. პ. — გერლიანრე თელღგრა ხუი, სოზარრე თემიშ ი...

ქ. მ. — ლახიმბუაჽლ, აჲ, გარჯ ლი, თაუისთაუად...

გ. პ. — გარჯ ლი მიშგუ თემაჟი ლიმბუაჽლ, მიშგუ ოჯახჟი ლიმბუაჽლ, ეჯინოშ, ერე მაშენე ძუირფას ი მაშენე იმედ მიშგუ ცხოურებაჲსგა ერუა მირდა, მიშგუ გეზლირე მუ, ეჯი მაკლი, ალ ლიშდაჽლს ჟ'ესთუაფ, საგუშაგოარჟი ნალმჟი ანბათქ ი მა მიხა, ჩ'ოსედ ცოცხაჽლ ბოფშრე ხათრშუ, ბოფშრე მალატშუ.

ქ. მ. — გაარგლა ლი მალხაზ გერლიანა ბედჟი.

გ. პ. — მალხაზ გერლიანჟი, გუამიდ ძნელ ლი მიშგუ ალ თემაჟი რაგად საერთოდ, მიჭირს.

ქ. მ. — უოშა ლგზაჲ ლასუ ერ ...მგდეჲ... ეჩქას, ერ დაიღუპა?

გ. პ. — უოზდაცხრამეტი ლგზა ლას, დაიღუპა, ეჩქა, დინილ ლას მეშუიდე, იშგუიდ ლგზაჲ ლას დინილ, პირუელ კლასს არდა, ნალუეურ არდა მეორე კლასისგა, მესამეთე ლას გადასულ, მარე ალარე ცოდშუ ლარდა დემე ლას, დინილს ქუთულართეჩუ ხაგდა ფათულდარ ი ამეჩუ სგაიფხჭიუ, ამჟი იწანა, ჩუიჭმინა ტუენტარს ი მიჩომუს ხეგუანა დინილ, მი ბაჟისგა დემე ხუარდას, მი ალი მამბაჯ, ერე ალი გადაუიტანე, ეჯი. იმღა ი ეჯჟიშ უოჯახ ხუასდ,იუალადღიშ

უყურულა ნიხალდა ნი'მგე თხუიმ. ეჯი'მ ჭოჯახ ნუღუანდა ნა ი დინილ მემშედრალდა ამხაუ...

ქ. მ. — დედე!

გ. პ. — დინილ ხოშილ გუის ხახუდიუ ჩიგუაშ, მი მალხაზიშგნქა ეჯი მომენტისგა დარ მა'შყიდდა, დეჲშეშღა ხუასკორას სართოდ:

— ჩუ-იჯ-უნდა-ადგანე, ამცახანიჯ უნდა ათუეფე სიჲ.

მარე დინილ ეჯი ჩიგუაშ ახერხებდა მთელ ლეთ:

— ზეწარ ნაკუ, ზეწარ!

ი დინილ მატულიუ:

— ეჯი როქ მი ჩუმიცგხ, დედა.

ჩემოდანისგა მახე თეთრეულ ზგსდახ ი:

— დედა, ეჯის როქ მი ხუაქინაუნე.ოღონდ მი'შგუ როქ ლიჲდალდ სი ჩუ-ნომ-ადგანე.

ქ. მ. — დედა!

გ. პ. — თან მიჩომუს იგუანა, გუეშსი ასკეთიუ ი მემშედრალდა, მაშუიდბუნა ამხაუ. ბიძილ უშდილღალ იგუნიუ, ქაიქინა ქორღეშგიმთე, ეჩეჩუ იჲდა ლიგუნის, უითომ ხოშგუნდა მიჩ ლიგუნი მიჩა ჰკუოშუ.

ამჟი ხუიცუდილალდად.

მეშუიდე ზა იზგგრი ათხე ი ხუარიდ მალხაზიშურ ი ლადიჲ მამბაჟ, ლადიჲ მამბაჯ, იმჟი ხუარიდ.

მამა ლას მალხაზ, ეჯიშ მამა ლას, ერე ამჟიშ მამა, ძლიერ, შჭილებითუის...

ქ. მ. — ი ალბათ გამორჩეულ მეუღლე ლასუ, ედო ეჩქას ამჯი დეშ გარგლიდას სი ეჩეჟი...

გ. პ. — მეუღლე, რა უიცი. მი, მიჩეშდ ლას, ლას დემე ხორი მეუღლე, მარე ამჟიშ... მი მამბაჟდა. ერე დარ ხაშყიდდა, დე, მაგ ხესკორან,ჩიმი განხენ მეგნე ლას, სახუბ ხალატდა. ნათდაშ ლიგჭე.

მაგ, მარე ხეხუ ი გეზალჟი მალხაზ ლას რსღაც მოშ, ეჯჟიშ, ერე მი დარ მასმა ამჟიშ ი ეჯჟიშ ქა-დემე-წუანდა, ალი მეზბელს ხოხა ჩის, ერე ნიშგე ლიყრულალ ეძზუ ლემბაჟდ ოხჯად ჩის, ერე ეჯიი რაქუე ეშხუდ, ერე:

— უაჲ როქ მიშგუ ბედ, მი როქ იმღადო ოდაგნ, გული ი მალხაზ როქ ადყურულანხ.

ქ. მ. — დედეჲ! ათხე, აჲ, ლიუჯარისგა...

გ. პ. — მაინც ძნელ ლგმარელი ლიუჯარ. ლიუჯარ ეჯგუა გარჯ ლგმარელი, გუამიდ გუი ჯეკუშენე, უბრალოდ მოდდილ ჯაც ამბაუს ერუა ჯექინე, ეჯი ისგუ გუიჟი მოქმედებს, ჩიღა გუი ჯეკუშენი; ხოჩაჲ მასარდ რაღაცას გუის ჯესგუუ ი ხოლაჲ სურუ ხოლამდ ჯესმი.

ქ. მ. — აჲ, მაზუ, სიტყუასი ხუღუა გუნ მნიშუნელობა ი მი ამჟი მაშყიდ, ჯგმილ ერ ლაშდალალს დამეღუპა, ეჩქას სიტყუალ მაშყიდ, ერე, აჲ, მაზუმ, მაზუმ იმედ ხუღუანდახ ეჯ სიტყუალს, ერ მატუილდახ ხოლმე ი, თაუისთაუად, აშ ჯიხა, ერე ...მგდად.. ერ იგრძნობ თხუიმს, აჲ, ამჟი როქ ეჯღა მექცეუიან, ერე, აჲ, განჟი მეგნე მამ მაყა.

გ. პ. — ო, ობაშინ რაღაც ათხე მაგფორმიშ ...მგდდაარ... ხეხოლი ცხოურებაჲსგა ი რაღაც ოდნაუ, რაღაც ეჯკალიბ მოდდილ ი ჩიღად გუი ჯემდენ'ერე მიდჯ მალხაზ დემე მირი ლადი,მი კინჩხ ჟიმექუცე მერი, ეჯჟი ...მგდე... მარ მიშგუ თხუიმჟი, გ, ჯაჭარ ჩუმექუცე, რა!

ნაღუუურ მეზრდება მალხაზიშ მაჯონ სუფთა, ჩინარ, ჩინარ, აჲ, ხასჲათდ ჯაკუჩ ა მიჩა ბუნება ი მიჩა თუისებოლ, მაგ მიჩა ხუღუა, ამნემდ ქ'ამჳიდ ადაჲდ ამხენჩუ ი ცოტა ხანს... მოდდ ხანს გაგრძელდება ნიშგე...

ქ. მ. — მოდდ ხანს მადე,მოდდ ხანს მადე, ხუაჲ ხანს ხეკუეს, აჲ მალხაზი თუისებალ უოჯახს ხეკუეს ნრმ'ოთქარუად თაუისთაუად ი ეჩას გარ ხეკუეს ეცადოთ,ერე ახსყად ეჯა, მაჲ ეჩას ხალატდა ი,

პირიქით, ლეჩეგრაფალედ ხირდიდ. ეჯა ეჩი ქჭინს მამ ხახჷად.

გ. პ. — მალხაზიშ ხათრშჭ მიგ ქჭინ ი ხჭიჩო ჩიგჭაშ ი ჭუძლებ ალ გაჭირჭებას, მალხაზი'მ ქჭინი'მ მალკაფშჭ.

ქ. მ. — ათხე ...მგდეს..., აჷ, პენსია ი ალა მგდ'ესმა?

გ. პ. — პენსია, ეე! პენსია ნუღჭა, პენსია ნუღჭა, მარე მა ლ'ეჯი, მამგჭე'მ ლი, მარე მა ჩჭემნედ, ეჯღაჷ რაღაცას ნიშნაჭს პენსია.

ქ. მ. — იმე მოხდა, მაჷ ადგილს კონკრეტულად ეჯარე ...მგდე...?

გ. პ. — ქჭაბჩარას,

ქ. მ. — ა, ქჭაბჩარას,მადეა?

გ. პ. — ქჭაბჩარა ჩჭაბშხენ, ქჭაბჩარა ჩჭაბშხენ, საგუშაგოარ-ჟი, ჟი-მერმე-ესაგან ი მიჩ ათხჭიდ მოლე ასკოლკა ი არტერიაჷსგ'ათხჭიდდა.

ქ. მ. — ათხე ლიბრფშხანქა ხიშყჭდუნე იმგჭაშმოშ. ისგუ ლიბრფშხანქა?

გ. პ. — ლიბოფშხენქა, ნუ, მაგფორმა ხეხელი ლიბოფშისგა ი მა მიხა ათხე, მაინცდამაინც...

ქ. მ. — განსაკუთრებულ მალეგჭეშ...

გ. პ. — განსაკუთრებით ათხე დემგჭამოშ ხჭიშყდუნე, ედო მა, ბაჭსჭობაჷსგა მა დემე გადაგხდება, ხან მა ი ხან მა.

ქ. მ. _ ი ათხე ბოფშარს, ეს'ეგი, მინე მუ ხოჩამდ ხაშყიდხ.

გ. პ. — ბოფშარს ხოჩამდ, ზუსტად ხაშყიდხ მინე მუ.

ქ. მ. — ი იმჟი მგნოშჭ ცდილობენ, იმნოშ გამოხატაჭენ, ერე, აჷ, ათმაჯრნენხ მინე მუს, შეინარჩუნონ ეჩი თჭისებალ, აჷ, თჭისებალ ერ ხუღჭანდედხ ეჩიშ.

გ. პ. — ბუნებით ეჯუიშ ლიხ საერთოდ, მა მიხა, ეჩა, მალხაზიშ თჭისებოლ ხუღჭახ.

ქ. მ. — გული, ათხე არც ნუგეშისთჭის, სანუგეშო რა გჭირს, ამგჭა გეზლირ ერ ჯირი, ეჩქა, მარე დეჷ, არც კომპლიმენტღა, მარე

ტკისდიშდ იშუდათდ მიწუა ამჟი ხოჩა ლესდი დი-გეზლირ.

აშ ჯიხა, ერე მალხაზ აითხე განხან ჯესგურრლხ, გაცილებით აჯაღ ხოშილ, ხოჩილ ლესგდი ხიროლდ ი ხოშილ იმედდანარ ხიროლდ, მარე ამგუნად მახელუნჟ ერ განხანჩუ ჯისგურ, მიტუმეტეს, ამჟი, ამჟი მაჯრინ მიჩა მუეშ, ალა ისგოუდ ხეკუეს ლეს გუნ სტიმულ ცხოურებაშ;

ი მაკუჩ, ერე გისურუოთ, გისურუოთ პირუელ რიგისგა, ერე ეჩი ჟახე ლესუ უშდნა, თაუისთაუად, ისგუედ ...მგდადსგა..., ეჩქანღო დათა გეზლირისგა ი გეზლაგეზლირისგა ი ეჩი ქუინ ეჩნრშუ ლეს ლგხიდ, ერე სგად ხარდედ ამჩუ, ად, გუნ თაუაწეულარ ხიზელალდედ ი ლაზელალ ნამდუილ ჯარხ, ეჯღ'ერე მალხაზი შეეწირა დალდა დაცუას ი საუკეთესო მახეღუაერეშ, საერთოდ მაშენე სახელოუან დაგრა ხადჟხა სამშობლუედ გუღა დაგრას, ხომ?

ი მალხაზ ეჯ გმირლე სიათე ლი სგამეჩდე, აშ ჯიხა, ი მაგ ხოჩა გარუ ლი ისგუედ ბედჟი.

გ. პ. — ხოჩამდუ ხარი, ხოჩამდუ ხარი ი მიშგუ უოჯრარე განხენ მეგნე, მემშედალ ალარღა ჟი-ერუა-ფეშნიდეს, ეჯის ჩის ხოჩამდუ არდუნე ღერმეთ.

ალარაღა, ალარგნჭა დარ ხასყიდხ, დარ ხაშყიდხ; უოჯრარ ჩის ხორი, მარე ალარღა ფეშნიხ ი ალარს ხოსყიხ, ეჯის გეზლირს დასმოშ ხოსყი ი ალარს ხუანკურად;

მიშგუ მალხაზიშ უოჯახ ხოჩა უოჯახ ლასუ ი ხოჩა უოჯახ ლი, მარე დედ დი ი დედ მუ ი ეჯარ მინეშდ ლეჟრი ლიხ, მალხაზიშ მაკლა ი ეჯუნღუე მაგფორმა ეხიდხ;

მა ხამედახ, ეჯარი დემე მაკლინეხ განხენ ლიგნეს.

მეომარი ვაჟკაცის ამბავი

თარგმანი

ქ. მ. – გამარჯობა! რა გვარისა ხარ?

გ. პ. – მე ვარ გულო, მუშნი პაკელიანის შვილი, ორმოცდახუთი წლის.

ქ. მ. – და ორმოცდახუთს სვანურად როგორ იტყვი?

გ. პ. – „ურინერვეშდ ი ოხუშდ" (ორმოცდახუთი) წლისა.

ქ. მ. – ახლა ვართ ჩვენ ბუძუგურში და შენ თვითონ და შენ თვითონ ამ სოფელში გექნება ბავშვობა გატარებული, ხომ? დაბადებულიც აქ იქნები?

გ. პ. – აქ ვარ დაბადებული. სოფელში დავიბადე, აქაური ვარ, აქ გავიზარდე.

ქ. მ. – რა გვარები ცხოვრობენ აქ, ბუძუგურში, საერთოდ?

გ. პ. – აქ ცხოვრობენ, მურღვლიანები ცხოვრობენ, სტეფლიანები, ნარსავიძე, ცალანები, პაკელიანები.

ქ. მ. – ესტატე ნარსავიძე აქ ცხოვრობს, ხომ?

გ. პ. – კი, ესტატე აქ ცხოვრობს, ის ცოცხალი არ არის ახლა, ამჟამად.

ქ. მ. – აი, იმაზე მითხრეს, რომ ის იყო ძალიან კარგი ისტორიკოსი კაცი, ძალიან კარგად სცოდნია ყველაფერი.

გ. პ. – კი.

ქ. მ. – და ახლა ის რომ ცოცხალიიყოს...

გ. პ. – ისტორიკოსი კაცი იყო, ცოცხალი რომ იყოს, მართლა ცოტა, ცოტა სხვანაირად იქნებოდა.

ქ. მ. – ახლა, ზუსტად შენ უნდა შეასრულო გარკვეულწილად იმისი მოვალეობა, იმიტომ, რომ რაც კი იცოდე ბუძუგურის შესახებ, ყველაფერს მოგვიყევი, არაფერი გამოგრჩეს. ბიძიგირი რატომ ჰქვია, გსმენია რამე?

გ. პ. – არ ვიცი, მაინცდამაინც, ბუძუგური რატომ ჰქვია.

ქ. მ. – და საბუთში როგორ წერთ, საბუთებში?

გ. პ. – ასე წერია,ბუძუგური.

ქ. მ. – ბუძუგური?

გ. პ. – ჰო, ბუძუგურუ წერია.

ქ. მ. – ახლა შენს შვილებზე მოგვიყევი, რამდენი შვილი გყავს?

გ. პ. – მე მყავს ორი შვილი – დათა და თეონა.

ქ. მ. – რა გვარისაანთ რძალი ხარ?

გ. პ. – გერლიანების რძალი ვარ, სოზარაანთ თემის და...

ქ. მ. – ისაუბრე, აი, ძნელი კია თავისთავად...

გ. პ. – ძნელია ჩემს თემაზე საუბარი, ჩემს ოჯახზე საუბარი, იმიტომ, რომ ყველაზე ძვირფასი და ყველაზე დიდი იმედი ჩემს ცხოვრებაში ვინც მყავდა, ჩემი შვილების მამა, ის მაკლია, ამ ომში დაიღუპა, საგუშაგოებზე ნაღმზე აფეთქდა და, რა ვიცი, ცოცხალი დავრჩი ბავშვების ხათრით, ბავშვების სიყვარულით.

ქ. მ. – მალხაზ გერლიანის შესახებ ლაპარაკობ, არა?

გ. პ. – მალხაზ გერლიანის შესახებ, ძალიან ძნელია ამ თემაზე ჩემი საუბარი, საერთოდ, მიჭირს.

ქ. მ. – რამდენი წლის იყო, რომ ...ისა... მაშინ, როცა დაიღუპა?

გ. პ. – ოცდაცხრამეტი წლის იყო, რომ ...ისა..., მაშინ, როცა დაიღუპა?

გ. პ. – ოცდაცხრამეტი წლის იყო, როცა დაიღუპა, მაშინ, გოგონა იყო მეშვიდე, შვიდი წლის იყო გოგონა, პირველ კლასში იყო, ბიჭი მეორე კლასში იყო, მესამეში იყო გადასული,მაგრამ ამათი ცოდვით არ დაიდგომებოდა.გოგონას მუხლებამდე ჰქონდა თმები და აქ [რომ] იტაცებდა ხელს, ასე იგლეჯდა, ხელებით ჩამოჰქონდა და მამას დასტიროდა. მე გონზე არ ვიყავი, მე ეს მიკვირს, რომ ეს გადავიტანე, და რატომ და ისეთი ოჯახი გვქომდა, მისდღემში დაუცილებელი გვეგონა ჩვენი თავი, ისეთი ოჯახი გვქონდა ჩვენ და გოგონა აქეთ მშველოდა კიდევ.

ქ. მ.– დედა!

გ. პ. – გოგონა უფრო მეტ ყურადღებას აქცევდა ყველაფერს, მე მალხაზის გარდა იმ მომენტში არავინ მახსოვდა, არავისზე ვფიქრობდი საერთოდ:

– უნდა მოკვდე-მეთქი, ამასთან ერთად უნდა დაიკარგო-მეთქი...

მაგრამ გოგონა ყველაფერს ახერხებდა მთელი ღამე:

– ზეწარი გვინდა, ზეწარი!

და გოგონა მეუბნებოდა:

– ის მე ვიცი, დედა, – ჩემოდანში ახალი თეთრეული იდო და: – დედა, იმას მე მოვარბენინებ,ოღონდ ჩემს მოსვლამდე შენ არ მოკვდეო!

ქ. მ. – დედა!

გ. პ. – თან მამამისს დასტიროდა, საქმესაც აკეთებდა და მეშველებოდა, აქეთ მამშვიდებდა. ბიჭუნა მალულად ტიროდა, გაიქცეოდა სახლის უკან, იქ გამიტირებდა ,ვითომ რცხვენოდა ტირილი თავისი ჭკუით; ასე ვცოდვილობდით. მეშვიდე წელი სრულდება ახლა და ვართ მალხაზის გარეშე და დღესაც მიკვირს, დღესაც მიკვირს, როგორთ ვართ. მამა იყო მალხაზი, ისეთი მამა იყო, რომ ასეთი მამა, ძლიერი, შვილებითვის.

ქ. მ. – და ალბათ გამორჩეული მეუღლე იყო, თორემ ასე არ ილაპარაკებდი იმაზე...

გ. პ. – მეუღლე, რა ვიცი მე, თავისთვის იყო, ზოგს არ ჰყავს მეუღლე, მაგრამ ასეთი, მე მიკვირდა, რომ არავინ ახსოვდა, კი, ყველა ედარდებოდა,ყველას გვერდში მდგომი იყო, საძმო უყვარდა, ნათესავის დაფასება, ყველაფერი, მაგრამ ცოლ-შვილზე მალხაზი იყო რაღაც სხვანაირი, ისეთი, რომ მე არავინ მსმენია ასეთი და ისეთი არ ცანდა, ეს ყველაფერი მეზობელმა იცის, რომ ჩვენი დაშორება იმდენად გაუკვირდა ყველას, რომ ერთმა ისიც თქვა, რომ:

– ვაი, ჩემს ბედას, მე რატომ არ მოვკვდიო და გულო და მალხაზი რატომ დაშორდნენო.

ქ. მ. – დედა! ახლა, აი, ობლობაში...

გ. პ. – მაინც ძნელი ყოფილა ობლობა. ობლობა ისეთი ძნელი ყოფილა, ძალიან გიტყდება გული,უბრალოდ ოდნავ გადახრილი სიტყვა რომ ვინმემ გითხრას, ის შენ გულზე მოქმედებს, ყველაფერზე გული გტკივა, კარგიც კი გიხდება გულზე და ცუდიც ძალიან ცუდად გსვდება.

ქ. მ. – აი, რამდენი, სიტყვასაც აქვს ძალიან დიდი მნიშვნელობა და მე ასე მახსოვს, ძმა რომ ომში დამელუპა, მაშინ სიტყვები მახსოვს, რომ, აი, რამხელა იმედი ჰქონდათ (ახლდა) იმ სიტყვებს, რომ მეუბნებოდნენ ხოლმე, და, თავისთავად, კი იცი, რომ ...იმად... რომ იგრძნობ თავს, აი, იმიტომ მექცევიან ასე, რომ გვერდზე მდგომი არ მყავს.

გ. პ. – ჰო, ბევრჯერ რაღაც, ახლა ყველანაირი ...ისინი... ხდება ცხოვრებაში და რაღაც ოდნავ, რაღაც ისეთი ცოტა და ყველაფერზე გული ...იმას გვიშვრება... . მე მალხაზი რომ არ მყავს დღეს, კისერი მოჭრილი რომ მექნება (თითქოს კისერი მოჭრილი მაქვს), ისეთი ...ისა... მაქვს ჩემს თავზე, აი, ზურგი (ხერხემალი) ჩატეხილი, რა! მალხაზის მსგავსი ვაჟი მეზრდება მთლად, ყველაფრით, აი, ხასიათი გინდა თუ მისი ბუნება თუ მისი თვისებები, ყველაფერი მისი აქვს, ამან გამომიყვანა (მომაბრუნა) კიდევ აქეთკენ და ცოტა ხანს, ცოტა ხნით გაგრძელდება ჩვენი...

ქ. მ. – ცოტა ხანს კი არა, ცოტა ხანს არა, ბევრ ხანს უნდა, აი, მალხაზის თვისებები ოჯახს არ უნდა დაუკარგო თავისთავად და მხოლოდ იმას უნდა ეცადო, რომ ის გააკეთო, რაც მას უყვარდა და, პირიქით, დაჩაგრულები რომ იყოთ, ის იმის სულს არ გაუხარდება.

გ. პ. – მალხაზის ხათრით მიდგას სული და ვაკეთებ ყველაფერს და ვუძლებ ამ გაჭირვებას, მალხაზის სულის რიდით.

ქ. მ. – ახლა, ...იმას... აი, პენსია და ეს თუ ისა?

გ.პ. – პენსია კი! პენსია გვაქვს, პენსია გვაქვს, მაგრამ რა

არის ის, არაფერი არ არის, მაგრამ რა ვქნათ, მაინც რაღაცას ნიშნავს პენსია.

ქ. მ. – და ...ის... სად მოხდა,კონკრეტულად რა ადგილას მოხდა იმათი ...ისა...

გ. პ. – ქვაბჩარას.

ქ. მ. – აჰა, ქვაბჩარას, არა?

გ. პ. – ქვაბჩარას ქვემოთ, ქვაბჩარას ქვემოთ, საგუშაგოებზე, სხვამ დაადგა ფეხი და თვითონ მოხვდა ნატეხი და არტერიაში მოხვდა.

ქ. მ. – ახლა, ბავშვობიდან თუ გაიხსენებ რამეს, შენი ბავშვობიდან.

გ. პ. – ბავშვობიდან, ნუ ყველაფერი ხდება ბავშვობაში და, რა ვიცი ახლა, მაინცდამაინც...

ქ. მ. – განსაკუთრებული რაღაც...

გ. პ. – ახლა განსაკუთრებულს ვერაფერს ვიხსენებ, თორემ რა, ბავშვობაში ხან რა გადაგხდება, ხან რა და ხან რა.

ქ. მ. – და ახლა ბავშვებს ე. ი. თავიანთი მამა კარგად ახსოვთ.

გ. პ. – ბავშვებს კარგად, ზუსტად ახსოვთ თავიანთი მამა.

ქ. მ. – და როგორ იმით ცდილობენ, რით გამოხატავენ, აი, დაემსგავსონ თავიანთ მამას, შეინარჩუნონ იმისი თვისებები,აი, იმისი თვისებები რომ ჰქონდეთ.

გ. პ. – ბუნებით ისეთი არიან საერთოდ, რა ვიცი, მალხაზის თვისებები აქვთ.

ქ. მ. – გული, ახლა არც ნუგეშისთვის, სანუგეშო რა გჭირს, ასეთი შვილები როცა გყავს, მაგრამ არც ქათინაურის გამო, მაგრამ მართლაც იშვიათად მინახავს ასეთი ლამაზი დედა-შვილები, რა თქმა უნდა, რომ ახლა მალხაზი რომ გვერდით გეჯდეს, გაცილებით კიდევ უკეთესი, უკეთესი შესახედავი (სანახავი) იქნებოდით და უფრო იმედიანები იქნებოდით, მაგრამ ასეთი ვაჟკაცი

რომ გიზის გვერდით, მით უმეტეს, ასე, ასეთი მსგავსი მამამისის, ეს შენი ცხოვრების ძალიან დიდი სტიმული უნდა იყო და მინდა, რომ დასურვოთ, პირველ რიგში გისურვოთ, რომ მისი სახელი დაუვიწყარი იყო, თავისთავად თქვენს ...იმაში..., შემდეგ დათას შვილებში და შვილიშვილებში და იმისი სული იმითი იყოს გახარებული, რომ თქვენ იყოთ აქ, აი, ზალიან თავაწეულები რომ დადიოდეთ და ნამდვილად გაქვთ ასე სასიარულო, იმიტომ, რომ მალხაზი დალის დაცვას შეეწირა და საუკეთესო ვაჟკაცების, საერთოდ, ყველაზე სახელოვანი სიკვდილი, სამშობლოს გულისთვის სიკვდილია, ხომ? და მალხაზი იმ გმირების სიაშია შესული, ხომ იცი, და ყველაფერი კარგი ყოფილიყოს თქვენს ბედზე.

გ. პ. – კარგად იყავი, კარგად იყავი და ჩემი ობლების გვერდით მდგომი მშველელი, ამათზე ვისაც გული შესტკიოდეს, ის ყველა კარგად ამყოფოს ღმერთმა. ამათზე, ამათ გარდა არავინ ახსოვს, არავინ ახსოვთ, ობლები ყველას ჰყავს, მაგრამ ამათზე გული შესტკივათ და ამათ რომ უკეთებენ, იმას შვილებს ვერავინ გაუკეთებს და ამას ვართ შეფარებული. ჩემი მალხაზის ოჯახი კარგი ოჯახი იყო და კარგი ოჯახია, მაგრამ არც დედა და არც მამა და ისინი თავისთავად ცოდვა არიან, მალხაზის დანაკლისი და შემდეგ ყველაფერი გადაიტანეს. რაც შეუძლიათ, ისინიც არ მაკლებენ გვერდში დგომას.

ლგსრყე მარილ

გოგანი რუსუდან, 25 წლის; ოჩამჩირე – ბოლნისი

ლასუდა ეშხუ ლგსრყე მარილ; აშხუ ლადეღ ანღგრდა შუკუჭი ი ჰაზუთესგა ხეწად, ზურალ ღულდაქს აფშუდა. ქ'აჩად ი ხაქუე:

— ამზაუ ეშხუ ღულდაქს ხაფშუდე, მარე ზაუდ ეშდიდრრი ყეღუ აჯფოშდა. ზურალდ ლახტიხ:

— სი ლგსრყე მარე, ალა იმღა მექა?! — აღო, მადუ ჯექა?

— მად ი ეჯაუ მექე, ამზაუ ეშხუ ღულდაქს ხაფშუდე, მარე ზაუდ ეშდიდრრუუ აჯფოშდა.

ალას ესერ მერმაყინაშდ ჩუადნაცხი, ადჭკურე ლგსრყილდ.

ალ ამბაუუნღო ხან ი დურეუ აჩად ი ლუსრყილ ქა-დ-ათაგან შუკუს. სგალახხუიდდახ შუკუს მეზი ჭირისუფლარს, ახყანხ ლგდგარ. ქ'აჩად ლგსრყილ ი ხაქუე:

— ამზაუ ესერ ეშხუ გარ ახყახ, მარე ზაუდ ესერ ეშდიდრრიუ ახყახ.

— ჯა ლგსრყე, ალა იმღა ხრქუა?

—მარილ ჩუადგმბაყან: „აღო ესერ მადუუ ხრქუან?"

— მად ი ქაუ აჩად, ლიტენტალუ ადბინე, შაუ ესერუ ხაქუახ, ალა მად ესერ დურეუ მირ ახჰენახ.

— ალა ესერ მერმაყინაშდ ჩუხეხლი, — ლაქუე ლუსრყილდ ი ქა-დათაგან შუკუს.

ხან ი დურეუუნღრნ სგალახხუიდდახ მექურწილა.

ქ'აჩად ლუსრყილ, ადბინე ხოლაგუარი ლიტენტალ ი ლალჭალოშ ხაქუე:

— შაუ ესერუ ხაქუახ მად ესერ მირ დურეუ აჰიენახ ი ესტყუეფახ. ყ'ესხირნანხ მექურწილა:

— ჯა ლუსრყედ, ალ'ესერ ქა-იმჟი-მოშ-ხრქუა?!

— აღო, მად როქუ ხოჩუმინან? — ადგმბაყედ ლუსრყილდ.

— მაჲი ჩუ-უ-როქ-ოთმაზრაჴ: ხოჩამდ როქუ ათმარჯუახ, უშხუარ თუეთნადუ როქ ლახმეჩენახ.

— ალ'ესერ მერმაშჟინაშდ ჩუხეხლი, — ათხიდგნგდ амиꜗ лицхрее лусрыилс.

ქ'а-д-атаგაჴნ шукъс, еზарр ҳаниа наზелалунлоо сг'аთჯадგნаჴн саудартесга. хеწад, ерее амчу баа и диკъуен имзирхъ. ქ'ачад лусрыил и ҳაქუე:

— ხოჩამუ როქ ათმარჯუახ, უშხუარ თუეთნადუ როქ лахмеჩენახ.

— ჯა лгсрыее, ал'есер имла хрქუа?

— аღუენсер маჲу хрქუაჴნ?

— маჲი ჩუесерუ отчоქუაჴნ минецахаჴн, лимзир и лоц есеруу хоჩუминаи ღერბатус лиშедс есеруу лахჯგრაჴн, ло дем есер исუენყაალნრლ.

— алас есер мермაშჟინაშდ ჩუადნაცხინе маხჲадаჴр, — лахтих лгхидад лусрыилд.

ქ'а-д-атаგაჴნ шукъс и сг'аთჯадგნаჴн цхекотесгса.

хеწад даშუдс и михча белаრс. ქ'ачад лусрыил, ჩუесчоქუе даშдუ сгუебинчу и адбине лимзир:

— диდაბუ есер атჯедаа михча жахес, ჯაუ лаხшад и лахწენუანაჴн мич.

даშдუд дем ялал отсурлеე намзгр-наჯგრალუ, сгахатетъ и чулаაცგლგრე.

амжи адзгграჴн лусрыее маричаა лисუენყაელ и лгмзгрენუ лиშд.

გიჟი კაცუნა

თარგმანი

იყო ერთი გიჟი კაცუნა. ერთ დღეს მიდიოდა გზაზე და დაინახა ეზოში ქალი ცხვარს პარსავდა. მივიდა და უთხრა: „ამ წელს ერთ ცხვარს პარსავ, გაისად თორმეტი ძაღლი გაგეპარსოსო“. ქალმა უპასუხა („დაუბრუნა“):

— შე გიჟო კაცო. ეს რატომ მითხარი?

— აბა, რა გითხრაო?

— რა და, ის უნდა მითხრა: წელს ერთ ცხვარს პარსავ. მაგრამ გაისად თორმეტი გაგეპარსოსო.

ამას მეორეჯერისთვის, სხვა დროისთვის დავიმახსოვრებო. — გაიფიქრა გიჟმა.

ამ ამბიდან ხანი და დრო გავიდა და გიჟი კვლავ დაადგა გზას. შემოხვდა გზაზე, ჭირისუფლები მოასვენებდნენ მიცვალებულს. მივიდა გიჟი და უთხრა:

— ამ წელს მხოლოდ ერთი მოგყავთ, მაგრამ გაისად თორმეტი გაგესვენებინოთო.

— შე გიჟო, ეს რატომ გვითხარი?

გიჟი გაოცდა:

— აბა, როგორ უნდა მეთქვაო?

— რა და, მიდიო, მოთქმა, თავში ხელების ცემა დაიწყე, სამძიმარი უთხარი. ეს რა დროს მოესწარითო.

— ეს სხვა დროისთვის მეცოდინებაო, — თქვა გიჟმა და გაუდგა გზას.

ცოტა ხნის შემდეგ შემოხვდა მექორწილენი.

მივიდა გიჟი, წაიშინა ხელები და მოთქმით უთხრა:

— გისამძიმრებთ, რა ცუდი დრო მოგეწიათო და დაგემართათო?!

გაბრაზდნენ მექორწილენი:

— შე გიჟო, ეს როგორ გვითხარიო?!

— აბა, რა უნდა მექნაო? — გაუკვირდა გიჟს.

— რა და. უნდა დაგელოცა, კარგად გაგმარჯვებიყოთ, ერთმანეთს თეთრად შებერებოდეთ.

— ეს სხვა დროისთვის მეცოდინებაო, — გაუხარდა ამის გაგება გიჟს.

კვლავ გაუდგა გზას.

კარგა ხნის სიარულის შემდეგ მივიდა საყდარში. დაინახა, რომ აქ მღვდელი და დიაკვანი ლოცულობენ. მივიდა გიჟი და უთხრა:

— გაგიმარჯოთ, ერთმანეთს თეთრად შეაბერდითო.

— შე გიჟო, ეს რატომ გვითხარიო?

— აბა, რა უნდა მეთქვაო?

— რა და, უნდა დაგეჩოქა ჩვენთან ერთად, უნდა გელოცა და ღმერისთვის შველა უნდა გეთხოვა და აღარ იგიჟებდიო.

— ამას სხვა დროისთვის დავიმახსოვრებ სიხარულითო, — დაუბრუნა გახარებულმა გიჟმა.

კვლავ გაუდგა გზას მიადგა ტყეს. დაინახა დათვი და მისი ბელები. მივიდა გიჟი, დაუჩოქა წინ დათვს და დაიწყო ლოცვა: „დიდება შენს სახელს, მიშველე და შემეწიეო“!

დათვმა ვერ შეუსრულა ნალოცებ-ნავედრები. სტაცა და დაფლითა.

ასე დამთავრდა გიჟი კაცუნას სიგიჟე.

და დალოცვილი ვიყოთ.

* * *

ხალვაში ზოია ტრიფოს ასული, 77 წლის; ოტობაია – გალი.

ჩამწერი: სოფიკო ბერულავა
ადგილი: წყნეთი, დევნილთა დასახლება.

სოფო: – თქვან სახელი, გვარი დო სო დიბადით?

ზოია: – ხალვაში ზოია ტრიფოს ასული, დებაბდ ოტობაია გალის რაიონში. გეფთხი გალის რაიონ ქვემო ბარლეფში.

სოფო: – თქვან მეუღლე?

– პაპასქუა პოლშა ვალოდიას ძე.

სოფო: – თქვანი ბაღანობა, მუჭო ითხით, მოგონებეფი. ტრადიციული ქორწილი გაღვენუდეს, მუჭო რდ თი პერიოდის თინა ქომწუათ.

– ტრადიციულ ქორწილ ვამიღუდგ, ომბოლიდ, მუმაქ ჯარს მედინ, ბიძიაში ნარდიდ ჩქიმ მეუღლე ოდო შინაურად შემიყვანეს სახლში.

სოფო: – გიორდეს ალბათ ართიანი. ათე ამბე ქომწით, სო გიჩინებაფეთ, მუჭო იჩინებაფეთ?

–შურო ვამიცორდ. ვამიცორდ, ვარ, ნაღდას ვამიცორდ. დო შარას ქეშეფხვადეს დო ოპჭოფეს დო მიდამუნეს. მა ხოლო სოდე მემუნესგნ თექ ქუდოფხვად შქვით სკუალამ ბიძიაქ დო ვაპატი თის დო გიფცადი თი ცუდეს იშო დო გავაგრძელით ცხოვრება თი ოჯახგს. ბაღანა ვორდი, მავითა კლას თებულ მაფუდ მარა სოთინ ოგურაფგშა ვამცუნეს, ომბოლ ბაღანა, მუნეფიში ნარდიდ დო თი ოჯახგს, მუჭო გინუა, (სი ხოლო დახვეწენქ ალბათ ჩქიმ ნარაგადგს), ომბოლ ბაღანა, შხვაშ ნარდი, უკულ მა ბრელ მუთუნ ვამმაგორედ თი ოჯახგს დო ქუორდგ ბრუო წანას თინეფწგკუმა ართო.

სოფო: – ბიძიაწკჷმა?

– ბიძიაწკჷმა. თიშ უკულ, ინას ჯარს დინაფილ აფუდ მუმა, დიდა ღურელ აფუდუ დო ომბოლ ჩქჷჩქ ბიძიაქ ქუდმოხორეს გვერდით, მუშ გვერდით ქჷდმოხორეს დო თიშ უკულ იფსოფუთ, მუ მიჩქ, პუნს ხუთ სკუა. ხუთ ბაღანაშ დიდა ვორექ. ეთიშ უკული ჩქიმ მუმაქ ოტობაისა ცხოვრენდ, მარა გალშა მიდაფთით, გალს გიდიფხორით ჭავჭავაძეშ ქუჩას დო ფცხოვრენდით თი ჟამიშ უკულ გალს დო გალიშ მაჟია საშუალო სკოლა გავათე თექ მა.

სოფო: – ა, გეთხითჷნ თიშ უკულ აშო მოლართით დო უკულ ათეთ სკოლაო? თუ გათხუალაშა გურაფლენდით?

– არა, გათხუალაშა ბგურაფლენდი თექ, მარა გეფთხი ბარღეფს. თიში უკული ჩქჷ ხოლო ქიდიფხორით კინ გალს. აშო მალაფრთით ბარღეფშენო, ჩქიმ მუმაშ ხოლოს. ეთეურეშენო ქიდიფხორითჷნ უკულნეშეს ჩქჷჩქუეფქ ხოლო თექ გათუ სკოლა, გალის სკოლა გათუ ჩქიმ სკუალეფქ დო მა, მაგალთო, მეურნეობას მუფშენდი ძაან შეფასებულო. ა, ამდღა მუდეფს ხოლო უჩქ თაქ, მაგალთო, ვორდი წარჩინებული მუშა, როგორც კომუნისტური ოჯახით მუშა ვორდი. მუფშენდით ჭიჭე დო დიდი. მუთუნ სამუშა ვადამზარებუნ თეშ მუფშენდით თექნეშე დო ხუთ სკუაშ რდუალა თიშ მაეფა ვარე, მარა მობრდი ჩქიმ ხე დო ჩქიმ ქომონჯიშ ხეშ ნამუშერით.

სოფო: – ჯგირი კოჩი ოფე.

– ათე ჩქიმ ჩქჷჩქუეფი, მაგალთო, უნჩაშ ძღაბი სოხუმს ჩაბრიცხი დო სოხუმს ქიგურუ, მაჟიაქ თაქ, გალსდ მუდგარენ სავაჭრო და მუდან, თენა ხოლო ქიგურუ ნონაქ. თეში, მუჭო გიწუა, ბოშიქ ხოლო თეში ქიგურუ თაურე კულაშის გურაფლენდ მუდგარენეფს დო თაშ–თაშ, ნოსა ქიმიპონინ, თის ხოლო ქუოგურე ნოსას დო გაგრაშა გჷლურდეს პრაქტიკაშა. უკმაყოფილო ვავორდი გაგრაშა გულურდეს დო ჩქიმ ძღაბ სოხუმს

გურაფლენდ, მარა ჩქი, მაგალითო, ართიმაჟიაწკჷმა უკმაყოფილობა მუთუ

ვამძირ. ქოთ აფხაზეფ პუნდეს ამხანაგეფი, ქოთ მარგალ დო რუს ცუნდ ამხანაგეფ, მარა ირკოჩწკუმა, მუ მიჩქ მა, მუთუ ვამოთაკილჷდ. ნანდღას გჷნოფრთით თეურე დო აშო მოფრთითჷნ, ათეშ უკულ რე ჩქიმ სათაკილო ცხოვრება, მეტ მუთუნ ვარ. იახადო, ამდღა ხოლო, მა მაგალთო, თექ იბრიცხებუქ, ვორექ თექ, ჩქიმ ცუდეშა მეურქ, მითინ ვამოცილ, ჩქიმ ცუდეს იბძირუა, მეულ–მოულ. თექ ხოლო ფცხოვრენქ, მოკონდა ჩქჷჩქუეფიშ ოძირაფჷშა აშო გინიბლენქ ოდო ბაღანეფიშ ოძირაფჷშა მოურქ. ჩქიმ ცუდეშა, ჩქიმ ჩქჷჩქუეფიშა მეურქ კინე, ჩქიმ გალს ვორექ, დიმიტროვის ქუჩა რე. ათე დიმიტროვის ქუჩა 94 ფცხოვრენქ. ამდღა ხოლო ჩქიმ ცუდე თექ რე. მეულ, ულუანქ დო მოკო ცხოვრება, მარა ვამიღჷ თიშ საშუალება თექ ოთახ გაგმუონწყუე, ნაჭვჷ რე თე ცუდე, დომიჭვეს ჩქი თინა, თი ცუდე თექ. დო თი ცუდე ჭვესჷნ, თიმ დღას ჩქიმ ქომონჯი ხოლო თექ დომცვილეს. ოქტომბერ ჟირ რიცხვის დომვილეს.

სოფო: – თქვან მეუღლე მუშენდუო სოთინ?

– სოთინ ვამუშენდ, ცეხ მიღუდეს ჩქინ ცუდეს, დიდ ცუდე გემდგუდეს დო თუდო პადვალს დო თექ მუშენდ ცეხის. ვართ ჩხუპენდ, ვართ მუთუნ, გაჭირებულ, დო მუშა გემცვილესჷნ ვამიჩქთეშ დო თეშ დოლურ თე კოჩიქ. მიქ მიცვილჷნ, სახელო ვამიჩქ თენა, მიქ მიცვილ, ვაგმადვინე მიქ მიცვილჷნ. ოდო ე ცუდექთ დიჭუ, ე კოჩიქთ დოლურ დო საერთოთ, დიხას ღურელი ვამითხორ ჟირ ძვალიშ მეტი. ხუთი თუთას მა თექი ვანმართინ, მეფრთინ უკული მეზობელეფს მუდგარენ გეკუშაყარუნა ძვალეფი, ეთი ძვალეფი ქუდმოხვამილუეს მა, ჭკუდ გუკეთებჷნა, ჩქიმ ცუდეს ქუთოსორგჷდ მასალა თენა–თინა, ცეხი რდ დო გუკეთებჷნა მუდგარენი დო დუსაფლებჷნა საწყალი თი ჟირ კაკალი ძვალი დო თი ჟირ კაკალ ძვალით დო თი ჭჯუდით

მინთხორ კინ გალის სასაფლაოს მა თინა. მეტ სოთინ ვაგლომღალ თეში ძვალი, საწყალიში. იახადო, რდ ჟარნეჩდოვითოჟირ წანერი კოჩი, ახალგაზრდა. თიშ უკულ იპწვალებუქ, იპტანჯებუქ. გილებრულექ იშა–აშო, ქარწყექ დო ე ჩქიმ სკუას ოთხ სკუა ღუნს, დედა, დო იშოიან ოლშა ეს ვაჩოდ, ბაღანეფშა ოპასუხებელ აფუნ დო მა ხვალე ექ ვადმარინ დო მორწყექგნ, ათაშ გილეპწვალებუქ იშა–აშო, იშა–აშო. ჩქიმ ძღაბ ოხორანს სტალინიშ ქუჩას, თი მისამართით იბრიცხებუქ თითქმის გვერდო. თაურეთ თე მისამართგ მიღუ დო თეურე თი მისამართის ვორექ. ჩქიმ ძღაბწკგმა ფცხოვრენქ დო ათაქ ოთახ ვამიღგ, მუთუ ვამიღგ თე ღუდეს, საერთოდ. იახადო, თექ ნაჭვი ღუდე გგნორთვილ მაფგ, გაეროქ მუმეხვარ, მითინ ვაფცილებ, მითინ. აფხაზა მა ვაფცილებ, თე ღუდე გაეროქ ქგმმეხვარ, გაგნოფრთვი. ოდო ბრაგადანქგნ, თიჯგურა რე. ყმაყოფილს ვორექ, შხვანერო, ჩქიმ სკუალეფ ვაპუნს თექ დო ათგნა მიჭირს ვარა. მაგალთო, ჩქიმ სკუა ხოლო თექ ცხოვრენს ასე სტალინიშ ქუჩას 43 ნომერს, ცხოვრენს ჩქიმ სკუა, სინდა, ოდო მა თინეფს, მუჟამს თექ ვორექგნ, ხეშა გეუხეთ, თეშნეშე ფცხოვრენქ თინეფწკგმა დო ა, მორწყექგნი, ძაან მოინტერეს თექ ქუორდენ, მარა ვამიღ ძალა თიშ, ანწგ ჭიჭე ჩქგჩქ ვავორექ, სუმონეჩდოვითოშქვით წანერ ოსურ ვორექ დო სქუაშ მენდით ინვორექ გალს.

სოფო: – ხშირას გილურთო?

– ქო, ხშირას. ყოველ მესამე, მასმა თუთას მეულ მა ჩქიმ ღუდეშა იშოთ, აშო მოულ ბაღანეფგშა, მინ ლეხ ვორექ, მინ ხეს მაჭუ, კუჩხის მაჭუ, ირფელს მაჭუნ დო ექიმწკგმა მკურნალენქ, თიშა გილოულ იშო–აშო. ექ ქიმეურქგნ, ექ ჩქიმ ძღაბი მილუანს დო ათეჯგურა წვალებურო ვორექ.

სოფო: – თექ თქვან ახალგაზრდობას მარგალურო იჩიებუდით ხომ?

– ქო.

სოფო: – ათე ქორთული მუჭო ქოხვარენდით, ქორთულს მუჭო იყენენდით?

– ქორთულ სკოლა მუჭო გავათე მავითა დო მუთ მიჩქედ, თინა მიჩქედ, ვარა მეტ სოთინ. ექ ვაფხვარულენდით იშენდო-იშენ ქორთულს. ათაქ იუ თე ქორთულიშ მუდაქ.

სოფო: – აშო მოლართითგნ.

– ჰო. აშო მალაფრთითგნ, უკულ აქ მარგალურო მითინს ვაუჩქედ ი დროს. ასე თითქმის მარგალურო არძა მირაგადგ-ნა, ზოგიერთეფი, მარა ინნკგმა ვაუჩქუდეს მარგალური თაქ დო თაქ, მაგალთო, კოჩ ვამწინდეს მაგრალურო დო ჩქით ქორთულო ბრაგადანდით.

სოფო: – ქორთულო იჩიებუდით. თექ ძირითადო რდ მარგა-ლური რაგადი?

– მარგალური რაგადი. ჩქინნკგმა ნოსალეფი ქოპუნდეს აფხაზ-ეფი და ვარა აფხაზი მოსახლე ჩქინ გალს ვახორანდეს საერთოთ.

სოფო: – მარა სოხუმშა გიღუდეს მეულა–მულა.

– სოხუმიშ გურაფა. სოხუმს ქიბგურუანდით–და, სპორტ ქორდ–და, მუთუნ ქორდ–და, თეშა გულურდეს ჩქინ სკუალეფ თეურე. იშოთ–აშოთ ართიანს შემთხვევეფ მუთუნ მიღუდეს–და. გვალო ბრელ ნოსალეფ ცუნს მარგალეფს ჩქინნკმა აფხაზეფი. აფხაზეფ დო ჩქი დღას ვამღუდეს ტარალა, მა ვამიჩქ, მუშგამო იპით ჩქი ათაშინ თენა. მა ვამათქუე კოჩშა, ვემანნყინე მუშ გამო. ამდღა ხოლო სი ვარენო თინეფქ სი ქიგენდეს დო სი ვარექ მოღალატე–და, ხეშ გურშა გეიხუნუანა, თეშ პატის რცენა. ჩქიმ ძღაბ თექ მუ-შენს, ჩქიმ სინდა ხოლო თექ მუშენს. ჟირხოლო თექ მუშენა. იახა, გვალო ჯგირო რენა. მითინ ვაცილ თენეფს. მოურს ათაქ მინშა, მოურს აშონ, მეურს იშო. მეტ მითინ მუთუნს ვაცილ თინეფს.

სოფო: – ასე მუჭომ მდგომარეობა რე, ასე გალშა მეურთუნ, თი ჯვეში ნაჩინებუეფი მითინ ქორუნანო?

– ამარ გირაგადგქ ასე, რე თიჯგურა, მაგალთო, ჩქინ შურ ოლნა, შურ ოლნა ქუორდათ ჩქი თექგნი, ირკოჩი თაქ რენია დო თქვა მუშენ ვარეთია, მიწინა. მუზმაშა მიწინა მა მაგალთო. მუშენ ვავორექ–და, ხვალე ვადმარგნე დო მუ ფქიმინა, მოშკურ, მშიშარა ოსურ ვორექ საერთოთ. ხვალე ვადმარინე დო ჩქიმ სკუაწკგმა ვორექგნ, ვორექ. მოპწყინდქგნ, აშ ქუმულ. მიდურქ იშო. მწარე რე ჩქიმ ხანიშ ოსურშო ათეზმა გულულა. ო მარა, თენას მუნეფით ქითვალისწინენა, მუნეფით პატი ფცენან–და ვარა ჩქინ მახანეფს მითინს ვაცილნა. ახალგაზდეფცთ მითინს ვაცილნა, ოქროცალო ქორენა ასე თექ მი რენ თენეფი დო თენეფი. მუ, მუჭო ფთუენ ვამიჩქ, მუ, მუშ გამო ვორეთ ჩქი ართ–მაჟიას დაშორებულინ თენა მაწუხენს მა მაგალთო. თინეფს ქობძირგნქ ბაზარს გოკონო, შარას გოკონო, ხიდეს გოკონო, ბატონოს, ბატონოს მირაგადგნან თეშ გამნოულ.

სოფო: – აფხაზეფი?

– ოო, მა საბუთ ქომილუნ თინწკგმა ვამოშკურ მუთუნშა, საბუთ ვაილუნ თინწკგმა შეგაწუხენა კინე. საბუთ გილუნ თინწკგმა, მითინ ვამოცილ. მეურქ სუმ თუთაშე ართშა, გეგნოპჭკირგნქ მუდას, მუშენ ვარდი დო მუშენ სო რდიან, კოჩ ვაპკითხენსგნ თეში მოულ ჩქიმ სკუალეფშა დო მეურქ იშო. ათეჯგურა. მაგალთო, ბაღანეფ ამდღა ხოლო, თექიან ბაღანეფი უმრავლესობა სოჩასგთ გურაფლენა, სოხუმსგთ გურაფლენა.

სოფო: – გალელეფი, ვარო?

– ჰო, გალელეფი. სოჩასგთ გურაფლენა უმაღლეს სასწავლებლეფს, სოხუმსგთ გურაფლენა. მითინ ვარე უყმაყოფილო გურაფლენან თექ.

სოფო: – სოხუმს რე ხო უნივერისტეტი?

– ქო, გურაფლენა. ინსტიტუტეფი, ირფელ რე. ირკოჩ გურაფლენს.

სოფო: – თქვა ასე მუთ თექ ქიგლურთ გალშა, სოხუმშა ვაილინგნანო?

– ვარ. ვამლინ სოხუმშა ნამდვილას.

სოფო: – თქვან ძღაბი ვეგლურსო?

– ქო, ინეფ ქუგლულა. მუთუნს გიახვილგნა, საბუთი რე, მუდგარენ რენი, გულულა.

სოფო: – მუჭომ რე მიმოსვლა, ტრანსპორტი?

– ტრანსპორტი, ირნერ ტრანსპორტ გერე, ირნერი. შურო ვეშენწუხებუქ, ჯვეშებურო. გალს შურო ვეჩინენს კოჩი, ასე თისხი მანქანა მოძრავენს დო თისხი გომსახურ ტაქსეფი დო ირფელი. მაგალთო, ხეთ, აიშა კაჭკათ გილეხარკალდეს დო ამდღა მუთუნ ვაცილ თექ რენან თინენს. ბაზრობა მუშენს გვალო ჯგირო, ბაზარს ხალხ მუნეფიშ საზრდოს აკეთენან დო მუნეფი ომსახურნა იშოთ დო აშოთ. თინეფით ომსახურგნა დო ათაშ რენა. ასე, მაგალთო. მუთუნს ქიუაფდას ჩქინო ჯგირობუა დო მითინქ ქიმმეხვარებუდან დო ათაშ გეკარიგენდან ართიანს, მარა მითინს ვეშულებ, ჩქიმ აზრით, ახალგაზრდობა გაკეთენს მუთინს და ვარა.

სოფო: – ასე მუჭომ ახალგაზრდობა მოურს, გალს მუჭომ ახალეფ რენა?

– გახიოლე სკოლაშა ბაღანეფ მეურსგნ თენა ქოძირენი. სკოლაში გურაფა რენო, ფორმა რენო, ჯვეშობურო, გაიგონებგნან დო გიძირნან ეთიჯგურა ფორმეფით ჩქგჩქუეფი მეურს, მიშვაშვალგნა, ოქროჯგურა ბაღანეფი. მასწალებერეფი.

სოფო: – რაოდენობა ახალგაზრდები?

– ახალგაზრდეფი ბრელ ვარენა, მაგალთო. ვითობრუო, ვითოჩხორო, ეჩ წანერი ა, ბოშ რენო, ძღაბ რენო, უმოსო აშო მოულა. თექ ვარე, მაგალთო, თიზმა პირობეფი ახალგაზრდეფქ დეკმაყოფილასგნი. იახა, ეშ გურაფაშ საკითხი ოდო რე დო ოდო

სკოლას რენანი, მითინ ვაცილ, მითინ ვაცილ ართიანს. ოქროცალო ქორენა. სკოლას გურაფა გვალო ჯგირო რე. ბაღანეფ ჯვეშობურო აბარენა გამოსტეფს დო ირფელი.

სოფო: – მუ ტრადიციეფი გიღუდეს, ჩვეულებრივო ალბათ, მაგრალეფიშ მსგავსო, ახალ წანა, ქისე?

– ირფელი, ირფელი, ანდღა მა თექ ვორდი ახალ წანას, ამარ გირაგადგქ, ახალ წანას, თიზმა ათე მუდეფს ოცოთანდეს, საზეიმო განწყობა თიშ მაჯგირა ქორდ სო ვორექ მაქ, ოდო ჩქიმ სინდაქ შემეკითხ, მოთაშ ქომონჯიქ შემეკითხ, ათეჯგურა ამბე თექ ქორენია–და, ჩქი მუშენ ვავორეთია, თიშ მანწარა მეწონ თექიანობაქ. მუდაშე ქუძირ, ინტერნეტშე დო, თიჯგურა მხიარულობა, სასადილოეფს გოკოდუო, შარას გოკოდუო, ოზე დო კარ განათებული, ოცოთანდეს ირფელს.

სოფო: – თვითონ ხალხიშ მისვლა–მოსვლა, დღესასწაულეფიში მეხვამუა, აფხაზ ოჯახეფწკემა, ართიანს გიმთმიახვამანთ?

– ასე მითინ, აფხაზა დოღურუ, მაგალთო, თენეფი ონგარშა მეულა მუჭო ჯვეშობურონ თეში, ინგარა, თინეფგ ხოლო აშო მოულა დო იგარა. სამძიმარი უღგნა ართიანწკემა გადასარევო. მაგალთო, მა თექ ვორექ თეშ ღურას ქობძირი, გარა რენო, კამპანია რენო, კამპანიეფი სუმოშ–ოთხოშ კოჩიანეფ უღუნა.

სოფო: – მუჭომი ქორწილი უღუნა?

– არაჩვეულებრივი. მთელ სერს ვადგარულე, თისხი მუსიკა დო თისხი მუდა. დო ათეშმაჯგირა ამბე ქორე.

სოფო: – ათე ჯვრისწერა, ეკლესია, თენეფი ირფელი ქორენო?

– ქორე. ილორს გაანახლეს, თავრე მეგობრობას ქორე მუდა ეკლესიეფი. ოდო ჯვრისწერათ რე, ბაღანეფი იქორწინებუნან, იშო მეულან, აშო მოულან, მშობლეფი ართმაჟიაწკემა არაჩვეულებრივო. აფხაზას მიდაუნ ასე მა თექ ფცხოვრენქგნ მეზობელი ძღაბიქ, ხეშა გეუხე, სუმ ბაღანა ცუნსუნ ფერ ძღაბი რე, იახა,

ხეშა გეუხენა აფხაზეფს. პატის ცენს უმაღლესის. მოცუნს ახალ წანეფს აშო, მეცუნა იშო.

სოფო: – სო ცხოვრენს თი აფხაზა?

– აფხაზა სოხუმს. ო, სოხუმს ცხოვრენს დო გალს ცხოვრენსფერ ძლაბეფი მუზმა მიდეონეს თენეფქ, ათე მარგალ ძლაბეფი, ვაფნა დინაფილი იშა–აშო მოძრაობა ართიანწკემა.

სოფო: – გვალო ჯგირი რე.

– ვარ, თე ძლაბიქ გეთხუ აფხაზეფიწკემა. თინეფი ჯგირ ხასიათით ვარდან დო ჯგირო ვაქცუდანინ, ნამ ძლაბი გიცადუ თექ. ჯგირო ოქცუნა სინამდვილეს გირაგადუქ. ბაღანეფ ცუნა ირფელ, ოქროცალო ცხოვრენა. ოქროცალო. შემთხვევეფი რე ასე, ჩქი მიღგნა შემთხვევეფი დო აფხაზეფს ეკუხენა ჩქინ ძლაბეფი, მოულა კამპანიაშა, მოულა ონგარშა. მუნეფიშ ტაქსით, გემუანო, მინილენა, დინგარა, ხუთშა ქუმორთასგნი, ხუთხოლოშა ათიშმადიდა ბუკეტეფით მუნულა სკან ონგარშა თექ. თიშ მანწარა მიპყრობა უღუნა კოჩის მიმართ. ჩქი ცოდა ვორეთ ათაშ ართმაჟიას უჯინედათგნი. მა მაგალთო, ჩქიმ გაგება თენა რე.

სოფო: – ასე სოფლის მეურნეობა თექ მუ რე?

– მუთუნ ვარე სოფლის მეურნეობა, თვითონ მუნეფს აფუნა სოდგარენი ცარიოლ ადგილეფი თხირეფ რგილ აფნანია, თქუანა, მა ასე პირადო ვამძირ, მარა რაგადანც ირკოჩი, მუჭო ხილ უჩანანია, თხირ უჩანანია დო ომუშებაფუანა ხალხის, მარა ნამუშერს ფარას უხადენა. მით ვამუშენს სოთინინ, ქამუშებაფუანა, ალბათ, აბა, მუს ღოლანა. მუშენა თინეფ ხოლო თექ. იახადო, სო აბარენა, მუ აბარენა, ეზმა ჩქიმ მახანა ოსრუს, ვაგმადგინე დუდ, მარა თენა არძა ხალხიშ, მუჭო გინუა, ხალხიში ელარგნათ რე თინეფი თექ რენა, ვარა სოხუმს ცხოვრენს დო გუდაუთას ცხოვრენსგნ თის, თაქიან მუდა შეანრჩუნებინენო? კინე მუნეფი მეზობლურო იტანენა თეს დო მუნეფი ოხვარ ართიანს.

სოფო: – თექ მიდგა ცხოვრენსჷნ თის, ოჯახის მუ უღუნა მიწის შემოსავალი?

– მიწის შემოსავალი ზოგის კინოხ მუჭო უღუდუნ თეშ, სოთინ სოფელს დიხა უღუდ და, ამუშავენა, მოუღჷნა სიმინდი, ზოგის მინ სამუშეფი ხოლო უღჷნა, მუშენა აფხაზეფწკჷმა გვალო ჯგირო. სამსახურ უღუნან დო მუშენა. ხელფასეფ უღუნან დო ათენა. შეემოსავალი ასე თექ ვასორგჷ, მარა მის თხირ უღუ ბრელინ, თხირ მიწიენა, ა თხირქ ხოლო ლახალა გარჩქინ მუდგარენ, მარა მინ მანდარინი, მინ მუდგარენით მეუღჷნა დუდ.

სოფო: – ციტრუსეფი ჯვეშობურო ქორენო მანდარინი, ფორთოხალი?

– თვითონ მუნეფი ამუშავებენ, თაქიან ხალხ იშოთ–აშოთ მუნეფი ხემძღვანელენა. მარგალეფ ამუშავენან დო წილუას ხოლო მუშენა თენეფ დო წილნა, აბარენან დო ათაში. მაგალთო, ჯგირ ადგილეფი სოდე მიღუდეს ათე ციტრუსეფინ, თენა ნამთინ ვარე გილალუაფირი. თინეფი აშო ოხვარნა, მუდგაზმა გიღუდას თხირ რდას, გოკოდა მანდარინ რდას, წყარს მელე ვეღანქ–და, მა იბავრენქ ათეშა, ფასის ქიგეიდვანან დო სი თინეფიში ნარაგადით თექ ჩაბარენქ. ჩაბარებელ ადგილიე. ირფელ მუშენს, ირფელ ფუნქცირენს თექ, ირფელი. ბერკასა გოკონო, ბანკი გოკონო, ბაზარ გოკონო დო ხალხ ვარე შევიწროებულ ვამუშებენ თეში. უღჷნა, თენა მუჭო გიწუა, თონეფი რენა მონდომებულ თენეფს ხოლო ქამუშებაფუან დო მუნეფქ ხოლო გაკეთანი მუდგაინ, მუჭო აბა. საარსებო წყარო დოგორანინ, ათეს ოცადგნა მელეთ–მოლეთ. ისოფუნა. აშოიან ღალაშ უფლება ვარე. თექ ჩაგობარებაფუანს მუსხი გოკონი.

სოფო: – ჯვეში ზღაპრეფი მარგალური, აი, მუთუნ ხო ვარშგნა, ვარა ლექსეფი, ვარა შელოცვა. ვარა მუთუნ მოგონება. მუთუნ ქომწუათგნი.

– შელოცვეფი თიზმა მიჩქ, გეხანგებუქ, მარა...

სოფო: – რაც გადაგხდათ, ომის პერიოდი ცუდად გექნებათ... თქვა სო რდით თიმწკგმა?

– ომის პერიოდი... ჩქიმ სკუა შურო ვარდ ცუდეს. ბაღანა ხარკოვსდ ჩქიმ ბოში. ბაღანეფ ძღაბეფი მეტ სო იცუაფდეს დო გათხილ ხოლო პუნდ ძღაბეფ, დო ართ ბაღანა, ართ ძღაბ პუნდ უკლაში ცუდესგნ, თიშ მეტი შხვეფ გათხილიდ ე დროს არძა. მუშუშ ცუდეს რდეს. ჩქიმ ბოშ შურო ვარდ ჩხუპის, ვართ ჩქიმ ქომონჯიდ ჩხუპის, მუშენ და უკვე ცეხ უღუდ ცუდეს დო დაკავებულ ხოლოდ, დო ბოში საზღვარ, მუდას დ, ხარკოვსდ. ჩქი მუჟამს ვარდუო ათე ამბექ ქუმოფხვადესგნ, საერთოთ ვამგინაფ მა თე ჩხუპი, მა ვამგინაფ, მაგალთო, ჩქიმ ოჯახს თენა, ათე კოჩ მიცვილეს, ესე იგი, ოზდაშვიდში ხომ გადმოველით აშო, ჟირ რიცხვის თექ დოღურ თიქ, ვედ აშო, ჩქი ვამაცუნეს.

სოფო: – თქვა აშო რდითო ულირ?

– ჩქი აშო გომტუეს დო მუქ უკახალე დირთ იშო ცუდეშა. ვამასკიდ მუშ ცუდეს. მუშენ პილნანია მავა, ვაპჩხუპენდია მუთუნ ვარია დო მუშენ ოკო პილანიავა დო ჩქიმ ცუდეს მიფცადგქია, ვედ. მა თეზმა, ოთხ ბაღანა, ბაღანეფიშ მუმა ცუდეს ვაპუნდუ დო მუდას დ, რუსეთისგნ თეშ, ათე ოთხ ბაღანა, სუმ ძღაბეფ, მა თის მეძინელგ, გინიბლით დო მინჯე ვაპუნდ მითინ გალე, თავრე. ჩქიმ ხეთ იფცხვაბარ დო მუათავს თენეფი ჟირ ოთახიან მუდგარენს.

სოფო: – პირდაპირ აშო იდითო თბილისშა თუ ზუგდიდს?

– ზუგდიდს ვორდით. ზუგდის გვალო ბრელ ხალხ შიფარეს. მა, მაგალთო, ყმაყოფილს ვორექ ზუგდიდელეფშე თისხი კოჩ შიფარეს. ოდო ზუგდის ის ვორდ მა ბრელ ხანს ვარ, ა შკვით თუთას ქუორდი თექ დო უკულ წყალტუბოშა გეგნოფრთი იშო, წყალტუბოშა. თეურე ხოლო ქუმაშუ ეწმაკინექ. დეიდასკუა მიხორანდ თექ დო მალართითია, მიწუ, მარა წყალტუბოს შურო, შურო ვადმარინეს. გეპწვალით

მანგარო დო ათაქ ქომწუეს, ათე ადგილს რენია წყნეთისია ბინეფია დო ხოლო შეილებუნია გაკეთევა თენავა, მარა მიშ მენდით, ქომოლეფ ნამთინ ვაპუნდ ცუდეს. ენაქ თექ დოლურ, ე ბაღანა რუსეთის დ დო მიქ მიკეთკო თენა, ვამიჩქუდ, მარა ჩქიმ დუდის დავატან ძალა დო ჩქიმეფ, მაგალთო, იფჩინენდინ ფერეფ თაქ ქგდოფხვადგნ, მემეხვარეს ირკოჩიქ დო მა ვორდი უკულ ბოლოს მოულირ დო ჭიჭე დო დიდი მა ელამირდ თეშ ათაქ მორწყექგნ, ართი სკუაშ ბინა, პირველი დახმარება რაც, მუთ რდგნ, თინა შევბოჭი თე ცუდეს დო დობშაყარი. კინე მაჟიაშის ქგმუაუნი, მაჟიაში ხოლო დობშაყარე, თინა ხოლო თექ მუათავსი დო ბოლოს ჩქიმ სკუაშა ვოჯღონი იშო ბაღანეფ, მა ხვალე ქგდოფსკიდი სინდა დო სკუაში მენდით დო არძა მოსკოვშა მიდუოჯღონ თენეფი. სუმ თუთერ ბაღანაქ მა ქგდმოსქიდ უკლაშიქ. ოთხონეჩდოვთოსუმიშ დაბადებულქ. მა ქგდმოსქიდ მოთაქ, სუმ თუთერქ, იშო ვაგმატებუ, სოთინ არ სარკე ვამთოხედგნ ეფერი მატარებელით გოუტე თენეფი დო ადიალეფით გუოფორაფე ოთახეფი, მუდა აკოშკან თეშ დო მიდართეს თექგნ, თექ მუ მიჩქ მუჭო დეკავშირესგნი, ი დროს სო რდ ტელეფონობა, მუდაშა ქიმიში ფოსტაშადავარა დო მუჭო დეკავშირეს დო მუჭო ძირეს ართიანი ვამიჩქ თეშ გეკოგორეს ჩქგჩქუეფქ ართიან თევრე რუსეთის. თექ ხოლო ქგდოსკიდეს არ ხუთ–ამშვ თუთას, გახარებედას, თექ ჩქინ რჯულიშ კოჩიქ შიფარ თენეფგ დო შქვით თუთაშ უკულ აშო ქგმორთეს დო მა ქუდუოხვამილე თე ოთახეფ თაქ. მა თე ოთახეფ თაქ ქუდუოხვამილენ უკულნეშეს, მუნეფქ ხოლო, არძაქ ართიანს მუვეხვარით თეშ–თეშ ჩქინ დანჯირუ, ჩქინ მუდგარენ აკობგორით, მარა ძან შევიწროებულო ქოფცხოვრენდით ართ ვთოხუთ წანას იშენი.

სოფო: – ო, დიდი ოჯახი, დიდი ოჯახი ოფეთ.

– შევიწროებულო დო ასე–ასე ხოლო ართ კოჩ მუშენს, მა პენსია მიღუ, ვარა მეტ მუთუნ ვარ დო ართ მუშენს ჩქიმ ცუდეს, ფრიდონი, იახა დო, ოთხ სკუაშ მენდულ

კოჩი თიშ გურშენ ვემეპუნს აფხაზეთგშა, ვარა მუთუნ ვაუჭირს ჩქიმ სკუას, მითინს ვანტერ, მითინ ვანტერ აშო ხოლონ თეფერ სკუა პუნს დო ირკოჩის უჩქ მუნერ სკუა პუნსგნ დო მოკო ულა, მარა ათეზმა ბაღანეფ ექ ვამარდენია დო თაქ უსოფუანს. ათეჯგურა ამბე მიღგნა. იახა დო, ჩქიჩქუეფი მირდეს, ვემლემტირეთ ოთახს, დიდ ბოშეფ რენა უკვე, საოსურო ბოშეფ რე ეჟდოშკვით წანერეფ, ეჟდოამშვ წანერეფ, იახან, ეჟდოსუმ წანერეფ, სოდე იფცხოვრათგნ ვამჩქგნა. ვორეთ ჟარნეჩდობრუო კვადრატიულ ბინას დო პწვალენთ მანგარო. ათე მოთხოვნას ფთხულენქ ირკოჩის, იახა, ქიმმეხვარანინ ხვალე გაფართოება ვარა, მუნეფიშ სახსრეფს ხოლო ვეფთხინთ. ჩქინ სახსრეფით გავაფართოვენთ, ქომჩანდან გაფართოებაში უფლებას მუთუნს. ათეს ფთხულენქ, ათენაშ მეტ მუთუნს ვაფთხულენქ, იახა. ჩქეჩქუეფ დიდეფ რენა დო ართიანს მივახვარებუთია ჩქინ ხეთ. მიჩქგნან–ვამჩქგნან ირფელსია დო ხვალევა ნებას ქომჩანდანია ჭიჭე მოძინასიან. მაძინალ ადგილ რენ დო ქომგჩანდანინ, მეტ მუთუნ ვამოკონა. რახან ათაშ პწვალენთ ასე ორწყექგნ.

სოფო: – ანუ თაქ აშო ქუმორთით დო თაქ ქორთული ხვალე სკოლას მუთ დიგურეთგნ თინა გიჩქგდეს.

– თინა მიჩქუდ დო თინა მიჩქ ამდღათ, მარა ახალეფქ უმოსო დიგურუეს, ქიგურუეს მუდგარენეფ ინსტიტუტის. ჩქიჩქუეფქ ქიდიგურუეს ართიქ, მაჟიაქ, მასმაქ. მუთ რენ ჭიჭე მუდგარენ ქიდიგურუეს. ინსტიტუტი გათუეს სუმ ბაღანაქ. მანთხა ქოპუნა ცუდეს. ეჟდოსუმ წანერ, სოთინ ვაფუ დიო ხე მუკოდვალირინფერ ჩქგჩქ დო. მორწყექგნ ასე ათენა ჩქი არძა ვემტირეთ ათე ცუდეს. პწვალენთ მანგარო. ართ ქგმმაძინუ მოთა, ჩქიმ ცუჩა ქუმურს დო მა გვერდით ვოჯანგქ შხვაშ ცუდეს. მუშენ და თის უთმენქ ჩქგჩქუამო ოთახს. თიცალს პწვალენქ.

სოფო: – ძამ რთულიე. ძამ რთული გზა გამოიარეთ თქვენ.

– ხომ ხედავ რა გითხარი, მაშინ როდესაც, თექ ვორდ მა მაგალითო დო ვართ აფხაზაშა მოშკურუ, ვართ თექიან სომეხშა, ვართ თექიან რუსშა. ჩაბრიცხი ბაღანა თექ.

სოფო: – თი დროს სომეხეფი ხოლო ქოცხოვრენდეს თექ.

ირკოჩი, ჩქი ართო ფცხოვრენდით ირკოჩი.

სოფო: – თქვან გვარი ხალვაში წარმომავლობა?

– წარმომავლობა აფხაზიე. მარა ბათუმს ხოლო ცხოვრენა. მაგალთო, ბათუმს ხოლო ცხოვრენა. სახალვაშო რე გვალო თექ. იშო შემპატიჟეს ფრიდონ ხალვაშიქ, მალართითია ჩქინდავა. თინა ჩქი მუთუ ვამაფნა, მარა გვარის პატივცემაშგურშენი. ქუგუგონებ თეცალი ამბენი თინწკემა, ხალვაშეფ ათაქ ვორდით, ჩქიმ ჯიმა რდ დელეგატი, ნაპო, მიღურუ, ათაქ ცხოვრენდ ჩქიმ ჯიმა. ჩქიმ და დეპუტატი რდ საქორთუოში. ირკოჩი ხალვაშეფ თენეფი. ზაირა ჯოლიათ იჭარუ, მარა ხალვაში რდ. ნაპო ხალვაში რდ. ათენეფიში პატივისცემათ, ბრელშა შეხვალამნა მოსკოვს ართიანს, დელეგატიდ, დეპუტატიდ, მუ მიჩქ მუ ვარდეს დო, ეთიქ, ეთინა მოუგორუაფუ ნაპო ხალვაში სორენიან, ათე გინიბლითგგნ, თინწკემა მოუგორუაფუ. ნაპო სოხუმს ცხოვრენდ, მარა აშო მალართგნ თიმწკემა დო ფრიდონ ხალვაშიქ შემთავაზეს სახალვაშოშა მალართითია, მარა ვაიჩქგნო ირკოჩი ართიანიშეფ თაქ ვორდითგნ, ითამ უჩინებუ რჯულიშა ვებდით. ვარა ჯგირიდ იბდითკონი, ეგება უჯგუშო იპითკონი თექ, მარა... ბათუმს რენა თენეფი არძა. ოდო თი ფრიდონიშ ძღაბ თექ რდ მუდას მუშენს ფაფრიკას, ამდღა ხოლო მუშენდასიი, მუჭო ვარ დო, თინაქ დოგორ ჩქიმ ძღაბ დო ჩქიმ ბოში, თექ ფცხოვრენდითგნ თეშ ხოლო დო მაღაზია მიღუდეს დო თი მაღაზიაშა მიჯღონანდეს ნისიათ ხოლო ოშ მუდგარენს. ა გვარიშ პატივისცემაშგუშენი. ვეფჩინენდით ართიანსგნ თეშ. მიდურდეს თენეფი, ქიჭანუანდ ბათუმშა, აშო დოხარგანდ სენი დუო, ჭირქა დუო, ბარგეფი დუო, იახა დო, ანდღა

მუზმა სი გიღუ თი ფარაში ქიიდენდი, ვაიღუდუნ თის მაშნას დოიხარგანდ დო აშო გომტენდენდესგნ თიზმა პატი ფცენდესგნ, თინერ სარჯულო რე თექ. კინე ჩქი ქიფსხუნეთ არძა ართიან. დასკუალეფ, ჯიმასკუალეფ თაქ მიხორანდ დო თაქ გიფცადით. იახან, თაშ გეპწვალით, გებტანჯით.

სოფო: – თქვან მუმა, ხალვაშ გვარით, სოთინშე მულირ რდ დო უკულ დესახლ გალს?

– ჩქიმ მუმა, ბასა ხალვაში ოფე ოტობაიას მოულირ კოჩი. ჩქიმ მუმა დ ნიკო ტუფურიაშ სკუა. ტუფურია ხოლო მიღგ გვარი. ზისხირ ტუფურიაშ მიღგ. ჩქიმ მუმა ხალვაშიქ მორდ, ბასა ხალვაში დ მოულირ ოტობაიაშა ბათუმშე. ათე კოჩიქ სქუა ვანოვე დო ჟირქ და დო ჯიმაქ ქიდებადეს დო ჩქიმ მუმა მორდ ბასა ხალვაშიქ. ათეშ გამო ჩქი არძა ხალვაშეფ ვორეთ. ბაბაქ ვამთირუეს გვარი. ტუფურიეფ ბგორნა, ხალვაშეფ ბგორნა. მელე–მოლე ჟგრ წირსფალიშ მენდულ ვორექ, მარა ხალვაში ვეგნითირუ ვართ ჩქიმ ჯიმაქ, ვართ ჩქი, ძღაბეფქ ნამთინ დო არძა ხალვაში ვორეთ ჩქი.

სოფო: – ანუ ბათუმშე ნაულა ხალვაში ოფე თქვან მუმა.

– ჩქიმ მუმა ვარ, ბაბუ. ბათუმშე მგნაულა კოჩი ოტობაიას ნოხორუე თენა. ოდო თაქ ჩქიმ მუმა ხოლო ოტობური რდ. ძირითად ტუფურიეფ თექ ცხოვრენა ოტობაიას დო ეთექ ჩქიმ მუმაქ ჭიწე რდგნ თეში ძღაბი მუნეფს მოურდგნა დო ბოში თის ქოუთხუ, დიდა დოღურუნა ხათე, ქიდებადესგნ. ოდო ბოში მა ქომჩითია, ქიმურთუმ. ბასა ხალვაში ოფე ჯგირ კოჩი, მანგარ მეღებულ კოჩ დო მუჭო უწინთია ბასას ვარიასია დო სკუა ქიმუჩამგნა. მა ქომჩითია დიდაქ დუღურუანი. ათე ბოშის მა მობრდგნქიავა დო მიწუესია დო მავა თიშ მაჭიჭა მიდამღუნესია, შქვით სკუა ნოვე ჩქიმ ბაბუს ტუფურიას დო თეურე ქიმუჩამგნა ბასაშან თიმწკგმა ირო თის თქუანდ ნამდა ამშ სკუაქ თექ მირდუა დო, მა მუშენ ვებრდია, გვარს ვეგმიფთირანქია. მიდგაქ ბრდუან, თიშ გვარ მიღუნია.

სოფო: – მუქომ ურთიერთობა უღუდ მუმაწკგმა, მკვიდრი მუმაწკგმა?

– ჩქიმ ბაბუსო?

სოფო: – თქვან მუმას?

– ჩქიმ მუმას არაჩვეულებრივი. ჯიმასკუალეფ, ჯიმალეფს არძას ბგორგნდით. მამიდა, მუქოთ ტუფურიეფინ თეში. არძას ბგორგნდით. ბიძისკუალეფ ტუფურიეფ თექ ცხოვრენდეს დინახლე ოტობაიას. არძას ბგორგნდით ართ სოფელს ვორდით დო ბგორგნდით, მარა ხალვაშეფ გგნოწონგნდ იშენი.

სოფო: – თქვან მეუღლეშ გვარ პაპასქუა ხო?

– პაპასქუა რე.

სოფო: – პაპასქუა ათე გვარიშ ისტორია მუთუნ გიჩქგნანო?

– პაპასქუეფ ოფე კახეთშე ჩამოსულეფ. ისტორია თენა მიჩქ ა ჯვეშეფიშ ნარაგადი. პაპაშვილები. პაპაშვილები, მარა უყურე, თიჯგურა ქორე, ათე ჩქინ გურაფილ კათა მიდგა ქოპუნდეს, მანგარ გურაფილ ხალხ ოკათ პაპასკუალეფს, ათენეფქ უმოსო პაპაშვილო დიჭარეს დუდი. ლექტორეფ ხოლო პუნა. მურმან პაპასქუა, პაპასქუა რე დო პაპაშვილო ჭარგნს დუდის. ჯიმა ღუნს მაჟია, გურამ ჯოხო, ამდღა ხოლო თევრე ცხოვრენს მუდას, ზუგდიდიშ რაიონს დო ამდღა ხოლო მუდას პაპასქუათ ჭარგნს დუს. ჯიმა პაპაშვილო ჭარგნს. ქიმიშეს შემთხვევაშან, ეწყინებგდეს თენეფს, თქვა პაპაშვილო მუშენ იჭარუთია, მუშენ გიმითირეთია პაპაშვილო გარი. ვოკვირგქგნ, პაპაშვილ შხვა გვარი რე სინამდვილეს, მუდას ხოლო კახეთის ხოლო, მარა ჩქი პაპასქუათ მიღგნა ირფელ საბუთეფ. პაპასქუათ ვორეთ დო სინამდვილეს პაპაშვილეფ კახეთშე რენანია ჩამოსულეფია, მიწინდეს. თენა მიჩქ მა, მეტ მუთუ ვამათქუე.

სოფო: – თაქ მეზობელეფ ათაქ, წყნეთის, გალშე მგნაულა მეზობელეფ, არძა ნაჩინებუეფი რეთ ვარო?

– გალიშ ეზო ჯოხო ასე თაქ ფცხოვრენთგნ. თიშენ ნამდა ექი–ექი მოკათნა სოხუმარეფი. ჯიმალურო ვორეთ, მუჭო გიწუა, მეზობლურო, ათაქ ვარწყექო ასე ახრებულო კარს ვაპკილანთ, თიჯგურა მეზობლობა მიღგნა. მანგარ ჯგირ მეზობლობა მიღგნა ჩქი. ოდო ართ ღორონქ ვაგომჭირან, ვარა თიჯგურა ალარგნა უჩქგნა ართიანიშ, მიდგას მუდგა ელუძუდას ჯიბეშა თის ვაზოგენა. თეურენ ხალხ ვორეთ დო თეურენი ხალხის სითფო ირო უღუდუ დო ამდღა ხოლო უღგნა ართიანის სითბო. მა მაგალთო თის ბგრზნენქ თენეფიშ მოქმედებას. უცორა ართიანი. გიმიბლენთ ასენ, ჭიჭე ბაღანეფი ბრელს ცუნს, მარა მა ქუმწუოხექ მინდორსდა, სი შურო ვარდენ თექგნ, მა უჩა თი ბალანეფს გურს. შარაშა გინილანი, აშო დირთითია ურაგადგთ. თენას ირკოჩი ვაიწინს. თიჯგუა დიხა ქომძირ, მუდა გალე ვაგმულა შურო. „მიქ ღურუა?“ დო თაშ იკითხანა დო ჩქი, შორკანას, მითინ ვაღურედას, მარა ღურა–თელას ართიანს ვოხვარგთგ. მუთუნფერო ქელეხ გავაკეთათ, პატი ქოფცათგნ დო ჩქინ გაჭირება ჩქი გებზიარათ ნორმალურონ, თეს მელე–მოლე, მით მეზობლობა რენო, ნათესაობა რენო ჩქი ართმაჟიაშ ალარგნა მიჩქგნა.

სოფო: – მოთალეფ გალშა ვეგლულანო?

– ვარ. ვაგლულა. ჩქიმ ნოსას ცუნს თექ, ბარღეფს, მშობლეფ დო საბუთ უღ ირფელ დო ღურა–თელა რე მუთუნ, ჯგირობუა ოფედას დო ღურა რენ, გაჭირება ვარენ დო გარხინება რენ, უძახნან დო ათნა, ნოსა ქუგლურს თეურე. შხვას ვაუღ მუთუნ საბუთ ჩქგჩქუეფს. ეშ ვაგუტტენა. ვაგუტტალენა, მითინს ვაგუტტალენა. ხვალე გარსტავოით ქო. გასტავოი ქოიღუნ და, პატის რცენა უმაღლესის. გასტავოი შურო, გასტავოი საბუთის ქოძირნან თინას, ბაღანეფქ ვადომღურ, თიცალ პატის ცენა გგნაულას – მგნაულას, გაიკვირდუ. თიცალ პატის ცენა.

სოფო: – ბაღანეფს ხომ ქაინტერესგნა?

– ოინტერესგნა, მარა სიყვარულქ მეუდინეს, ვაულუნა ცოროფა ასე თექიან, ვარენა ჩქგჩქუეფი, თაქ ირდეს დო ჩქგჩქუეფ ექ ვარენა დო ვაუცორა, ვაუცორა თექიანობა. ვაუჩქგნა. ვაუჩქგნა, ვარა მუჭო ვაკო. ასე მა გაგმოფჩა ჩქიმ ცუდეს მა ფთქვი. ბოში, ირო მა იპიქო, დობღურუქ, მუზმახანს დობდგრთა ხვალე, იპწვალებუქ, გგმოფჩანქ ირფელს მა ფთქვი, მარა მუზმას თეს ქოფთქუანქ დო გურ ხორცქუ. ჩქიმ ნახანდი რე, მინდორიშ მიწნაცხვაბარა, თენა რე ათაშ ა ელემბავდი ბირცხეფშან თეშიან ნაშიბუ ელმოლი. ვამოკო თენა გეგმოფჩენ, მარა ვეუ ჩქინ აკორიგებაქ და მუზმახანს დიპტუა თენა. ვეიქ დო სი ვაიქგნ თიმწკგმა ბესხოზის ქიგიოდვანა დო თე ცუდე სკან ვეუაფ. უმინჯურ ცუდე. ვეცი სკან დო მუ გოკო. ოდო შურ მიდგგნი ჩქგჩქუეფს ვაუდინუენ, მარა ჩქგჩქუეფ იშო ვანმაცუნუ. ართიქ მიწუ ხვალე მოთაქ, ბებია ქორდასია თინა ბაბუშ სახელშა თი ცუდევა დო იშო–იშოვა ცხოვრება მუჭო ვეცინია, დაუსრულებელ მუთუნ ვარდუა დო თენა ხოლო დესრულებუნია დო ჩქივა ჩქინ დიხაშავა ეგბა ნამთინქია ქიფსურვათია ულავა. ბაღანაქ მიწუ დო თიქ მახიოლ. ეთიშ გამო უსოფუა თეს, ათე ცუდეს. ვამოკო ჩქგჩქუეფს მეუდინასგნი.

სოფო: – თქვა საფლავ ხოლო თექ გიღუნა მეუღლეში.

– საფლავ თე ჟირ კაკალ ძვალი მუ რე ვარა, თინა ხოლო თექ მიღუ. თინა ხოლო მუჭო, სასაფლა გავაკეთ დო მალართ ოხვამეშ წყარქ, ეზმა უმინჯურ ოხვამეეფს ვაშუ წყარეფიშ ადგილქ, მუდგარენქგნ, თის ქიმეცილ, თი სასაფლას. თი ჟირ კაკალ ძვალ ხოლო გევოოთ დო დიდა დო მუმა მინთხორგდნი ფერ სასაფლას ქენუონთხორ უკულ თავრე. ათეჯგურა ისტორია მიღუ, სკუა, დო ნაწვალებ, ნატანჯებ, დიო ვამძირ დღა დო დიფრჩინ უკვე დო ანწ ვაბძირგნქ მა დო.

სოფო: – დორთა იუაფუ!

– ათე სკუალეფიში გლახა ვამძირდას, მეტ მუთუნს ვაფთხინქ ღორონს, შურ მიდგგნ თეშ ღორონ სკუალეფის დო მოთალეფიშ გლახა ვამოძირას, ათეს ფთხინქ ღორონს დო მეტ მა მაგალთო მითინ ვამოცილ მუზმაშა იბდე გალშა. ირკოჩ, გუორექ ეთექ ხიდეს დო მოურქგნ თიწკმა, მოზოჯია მირაგადგნა, ვარა მითინ ვამრაგად მუშენ გერექ თაქიე. იახა დო, ათეჯგურა მდგომარეობა რე ორწყეთგნ. მა ყმაყოფილს ვორექ ირნერო. ხვალე ჩქიმეფ იშო ვემეპუნსგ თენა მაწუხენს.

სოფო: – თინეფქ ხოლო მუ აკეთან თექ.

მუ აკეთან, მუთუ ვარ.

სოფო: – მთავარიე თექიანეფი გეჩინებაფუანი, მეზობელეფიშ ბაღანეფი.

– თინეფი ათაქ გურაფლენა უმრავლესობა ასე გალარეფ, იახან, თინეფს ბაღანეფ იჩინებაფუანა. მაგალთო, პაპასქუალეფ რენა თიზმა, მინ გურაფლენა, მინ რუსეთის, მინ თევრე დო ოინტერესნა ბაღანეფს ათე ინტერნეტის ქოძირნა ართიანს ხო. პაპასკუა რენ, ოინტერეს ი კოჩის ბაღანა გეჩინებაფუანსგნ. ბებიავა, ანა მი რენია, მოკითხ. ბებია, მუმაშ სახელ ქოკითხ, მუ მიჩქ მაქ. ეჟდოსუმ წანაშ წოხლე მიშ რე თე ბაღანეფი, ვამიჩქ მაქ. ექიმ ბოშ რე, პაპასქუა რე, მოსკოვს ცხოვრენს დო მუშენს ხოლო ექიმო, ბაღანა ქუძირ ჩქიმ, კოკა ჯოხო უკლაშის, გახიოლენ ფერ ჩქგჩქ რე დო, მიშ რექია პაპასკუა რექია დო ათე ადგილს გუორექია დო სი გიჯინექ დო ქუმორთია. მიდართ ბაღანაქ, თი წუთის ქიმკიქუნ დო ქიმერთ. აშო ინგარდგნ თეფერქ მორთ, თიცალ კოჩ ბძირია. მა თენავა ბრელშა, ხალხის ცოროფა დინაფილ აფუნია დო, ბრელშა მაფუნია თეჯგუავა მენაჭარავა, ქუმორთია თაქ გუორექია, მარავა კოჩიქ ვამორთუა დო სი ქუმორთია, ზისხირ მიშნორდგვენიაო, სკან ჭირ ქობღოლამგდასია დო ჩქგჩქშა ოშ ისტორია ეუნწყგმუ დო უთქუალ. უკულ ინა მიშ

სკუა დგნი ქუთქუალგნ, გვალო გეფხანგ მა ქუმორთ ჩქგჩქგქნი, ჩქი ართიანს თექ დიმიტროვას ცხოვრენდეს, ართო ფცხოვრენდით დო მა ათეშ სკუა ვორექ, მა ათეშ სკუა ვორექ. ვოხვეწგქ, ათეჯგურას ქოძირნგთნი, ქგმკაჭარანი მუმაშ სახელ მაქ დო. ეთით გებგენქ დავარა ბაღანეფს ვეგებგენქ.

სოფო: – მთავარიე ართიან დოგორანი.

– გორნა. ასე ინტერნეტით გორჩქინდ ბაღანეფიშ ართიანიშ გორუაქ. მოხიოლ მანგარო. ასე ეთი ბაღანაქ, ნამუქ ჭიჭე ბაღანა გეჩინებაფუ ჩქიმინი, უკლაშ, ეთინეფიში გამნარყიქ შემნახ ჩქიმ სკუალეფ მოსკოვს. ამშვ – შკვით თუთას თექ ცუნდუ დო აშო ხოლო ჩქგჩქუეფს, თიზმა ხანს ქგდამკინ დო, უკაპეკეთ დო, აშო ხოლო ფარა ქაცუნუ, ბარგეფ ქაცუნუ დო თეშ გოუტუ თენეფ აშო. არაჩვეულებრივ კმაყოფლის ვორექ, თი სოფელს მანგარ პატიცემული გვარ ულუდეს თენეფს. ართიან პატის ფცენდითგნ თეშ ვორდით. ანდღა ხოლო გორნა ჩქგჩქუეფი ართიანს მანგარო. შურო სოთინ დოლანტგნა გვარს თენეფიშის, კითხგნა, მი რექ, სო რექ დო ირიათო ოკავშირნა. მოძირანს უკულ, ბებია, ცანა მი რე? ვამიჩქ, ბები, მუმა მი რენ დო მუჭო გიწუა. უკულ თენა ქოკითხგნს იშო, მიშ სკუა რექ დო თაშ–თაშ ბრელ გეფჩინებაფეთ ასე.

სოფო: – არძო გაფანტულგ რენა.

– ოო, გაფანტულ ვორეთ მანგარო. იახან, ათეჯგურა ისტორია.

სოფო: – სოხუმიშ დორთა აკორშაყარანა ხოლო.

– აა, ღორონთ, მა თიმ დღა ქომძირდას, უჯინ მუს იფთხინქგნ, ანდღა ხოლო ჩქინ ახალგაზრდეფს შარა განწყას დო ანდღა ხოლო, სუმენეჩდოვთოშკვით წანერ ოსურ ვორექ დო ეთი მანგარო მუფშენდ დო კომუნისტურ ოჯახ ბჯოხოდნგ ეთით, ხოლო ეთით ძიგირს გევორღვა ეთექ დო ქიმუფშენქ ათე ჩქგჩქუეფს შარაქ განნყას დო. უჯინ, ათეჯგურაშ მოაზრე ვორექ. ართ დღა დასგნ ხოლო იმუფშენქ, ათნა რე ოქიმინალი,

გელენავა მანანა, 44 წლის; ოჩამჩირე – თბილისი

მოკო გიწუე ჩქგნ აფხაზეთიშ ამბე, ამდღა მუ დღას რე თექ ხალხი, მუნერ გაჭირებას ცხოვრენა, მუნერ წნეხის თუდო რენა, მუჭო უჭირა ამდღანერ ცხოვრება თექ. მუჟამ ვარენო აფხაზეთიშ ხოლოშა ქიმურქგ დო ინგგრიშ ხიდეს ქიგებდირთგქინ, თეშ მოხიოლგ იფრელი თექიანობა თეშ მოხიოლ გურ სიხარულით მაფგ ეფშა, მაგრამ ოდნავ ვარენო კუჩხის გგნვობიჯუანქგ, გური მანგარს, მუშენდა განადგურებულიე თექიანობა, განადგურებულ რე ხალხი, განადგურებულრე ბუნება, ვარე მოსავალი, უკიდურესად უჭირს ადამიანებს, დო არძაშ უმოსო თინა მიჭუანსგ გურს, თინეფი მოლოდინს რენა, მუჭო თავრეშე ჯგირობუა მიშურს თექგნ, მუჭო ჩქი თაქ ვორთუთ მგდგარენ ვებეერთელა სასნაულ საქმეს დო ჩქინ შეხვედრა მალას ივაფგნ. ათენა უფრო მაუბედურენს, ვინაიდან მართალო ვავორწყექ თაქ მუთგნ ჯგირობუას დიო, ვართ ჟიდო, ვართ თუდო, ნამდა ჩქინ შეხვედრა დაახლოვასგნ ათეშგურშენ. დოსკილადირ რენა ღრმად მოხუც ადამიანეფ, მიდგა მონატრებულ რე მუნეფიშ სკუალეფს, მოთალეფს, დო ჩილამურით დინჯირგნა ამსერგნ, ლოცულენა მუნეფიშ სკუალეფშე ირ წუთ დო წამს, მუდგას ვაკეთენდანი ეზოს, ორტვინს, ნებისმიერ საქმეს მუდგას ორთგნა მუნეფიშ ოჯახისგნ, თი აზრით დო თი სიხარულით ორთგნა, მუჭო ჭუმან დო გელან თექ დირთგ მუშ სკუა დო ათეჯგუა მუდგარენს იჩიებგნა: ჩქიმ ზისხირ დო ხორცისია დიხაშა ვებღანქია, თინა მოკონია ჩქიმ სკუას მუდგარენშა ქაწადირთასია, თე ჩქიმ თაქიან ნაწვალებგ დო ნახანდიქია, ჩქიმ უფდობუნილია. ჩქიმ დედიკოქ მიწუ: სივა, სკუავა, გიჩქგდასია, მუჭოვა არძო ჯაშ ჯინჯიშ, თუდოვა, თაქია, ჩქიმ ჩილამურგ გითოდგგნია. მა ქუმანგარინგ, შემეცოდგ, მუშენდა მთელი მუში ცხოვრება ხანდას, სიყვარულს მოანდომგ დო

ბოლოს მუს უჩქუდგ, ალბათ, მუშ ხანდაზმულობა დო სიმოხუცე მუშ სკუალფწკგმა დო მოთალემწკგმა გატარენდგ. ონატრგ თი ჟრიამული, თი ჩქინი ძიცა, ლააფი, ღურჭულაფა. ონჯუას არძო ართო გიკიფშაყარუდით, ფანდურს ლააფენდგ დო იბირდგ ირო სევდიან სიმღერებს სამარგალოშე, აფხაზეთშე და მიკვირს დო ადრე ხოლო მიკვირდგ ირო, მუშენდგ რდგ თე მარგალურ სიმღერეფი ათეჯგურა ჩილამურიშ ეფშა. ასე მეურქგნ თიმწკგმა, ასე ქიმებხვადი, მუშენდა ჩქინ ხალხის ირო უჭირდგ, ირო უჭირდგ ცხოვრება, ირო უჭირდგ განშორება მუშ ოჯახწკგმა დო სიხარული დო სიყვარული თანამგზავრ რდგ ათე გაჭირებაწკგმა ართო. აი, თეჯგურა სიმღერა უჩქუდეს ჩქიმ ბაბუ დო დადი ყებურს ქეკოდოხოდუდეს ონჯუას, ეზოს ქიმუშენდეს დო ქუმურდეს უკულ ყებურშა, ყებურს ქეკოდოხოდუდეს დო ოსერშეს უკულ გვერდით ქელუდოხოდუდით ჩქი არძო მოთალეფი თიწკგმა, ფანდურს გიდიჭყანდგ სიმღერას „ვაგიორქო მა.“ ამდღა ხოლო მიორს თე სიმღერა სიგიჟემდე დო მახსენენს ჩქიმ ბაღანობას, ჩქიმ ეთი ურთიერთობას ჩქიმ დიდ ოჯახნკგმა, სოდე ჩქი არძო ართო იფშაყარუდითგ, სოდე ოჭმარეს რდგ საკაკალო... რდგ თეჯგუა ტრადიცია: ხვალე სადილი ოკო ვამჭკომგდესკო, აუცილებერო ოკო რდგკო მოულირ მიდგარენ მეზობელი, სტუმარი, მიდგარენ თიჯგუა, მიდგა სკანწკგმა ართო თე ტრაპეზის გეზიარენდგ. კერძის საუკეთესო ნაწილს ჩქინი ბები ირო დოჩუანდგ დო ცალკე სენს გედვანდგ. მუ გიჩქუნია, ნანა-სქუა, ეგება გვალო ართ შკირენულ კოჩიქია ჭიშკარს მიკილასია, ეთიშგურშენ თი საუკეთესო კერძიშ ნაწილი აუცილებელო ოკო რდგკონ ჩუალირი. დო ირო მიკვირდგ თენა, მურე-მაქ თეზმა ხანს ვამართინ თე ართი კოჩის. ართი დო ჟირი დო ხუთი ვარგ, ირო ბრელ ხალხი რდგ ჩქინ ოჯახის, ირო პურ-მარილი გაშლილ რდგ დო ირკოჩის თენა ოხიოლუდგ. ათენა რე მართალო საოცრება,

კოჩიშ მოულა ოხიოლჷდეს, ონატრჷდეს დო ნებისმიერ საქმეშ კეთებას თენა ხაჩქუა რდჷო, თენა ბარუა რდჷო, თენა სიმინდიშ ტახუა რდჷო, ანუ თიჯგუა საქმე მუდგარენ საგულდაგულო ოკეთებელ რდჷ, თის სიხარულით მიოტენდეს, გექშერულედეს ეზოშე დო სასწაულ პატის სცენდეს თი სტუმარს. ოჯახის უღუ დიდ ცოროფა, ათე ცოროფას ვირდუდით არძო ართო დო ათეს ვორეთ მერჩქვანილ დო ამდღა ათე ცივილურ ქიანას გამჭირდეს ჩქიმ ოჯახიშ წევრებს ცხოვრებაქ. ჩქინ სიალალეთჷ, სამართალით დო სუფთა ცხოვრებათ. რთულქ იცუ ცხოვრებაქ. ირო თის მიწინდეს: უნჩაშის პატი ცითია, დააფასითია, უკლაშის ყურადღება მიაქციითია, მუდგა გაჭირებაქ ვამოხვადასია ცხოვრაბასჷნ, ართმაჟიას მეხვარითია, ართმაჟია დღას ვემიოტუათია. მა მოხიოლუ, თენა ჩქი ქიშველებუესი თეშ კეთებაქ, გეგშომირთეს. დო ჩქინ ირგვლივ, ხოლო მიდგა რენან თი ადამიანეფი ჩქინ ნათესეფი, ჩქინ მეგობარი, ჩქინ ახლობლეფი თიჯგუა ურთიერთობა მიღჷნა, ჩქი ირკოჩი მიორა დო ათეთ მართალო ბედნიერეფი ვორეთ, ათეთ მართალო ბედნიერი ვორექ. შილებე მუდგარენ ფუფუნებებქ დჷმოკორდესდა, შხვა შარათი იშიებედჷნ ფერ ფუფუნება, მაგრამ თენა მა ჩქიმ წინაპრეფიშ ღალატო მიმორჩქ. თეშ დჷ თინა ჩადებული, ოდო ეთი ვარჩხილიშ ოჭმარე, საკაკლოს გორუნდეს ოჭმარეს დო მა დიო ბლურდჷ დო თინეფიში თუდო, საბზადისჷ, ხარკალი მარჩქილედჷ ჩქიმ ბებიაში სენ დო ჭირქაში, თინა გვალო შხვა სიხარულ რე. თინა გვალო შხვა ცოროფა რე. უშკურ დო სხულს მიკოწილჷნდეს საბზოთოთ, თეს იაშიკეფს ინაშაყარანდეს, დო ნაცალას მითოძჷდ, ნაცალას მინაფორანდეს. ართ პარტიას ქუდოდვანდეს, უკულ ჟი ნაცალას გინმაფორანდეს, უკულ სხულს, უკულ უშკურს დო თეს, მუჟამს ჯგირო მიფქციებუდითჷნ, ჩქი მუჭო ჯილდონ თეშ მარძენდეს. დო თენა თიჯგუა დაფასება დო თიჯგუა სიხარულ

რდგ, ჩქი თითონ მიკვირდეს. ამდღა მუს ვაუკეთენთ ჩქინ ბაღანეფს, მაგრამ ეთიჯგუა სიხარულ ვამმანიჭებენა თე ბაღანეფშა, ჩქი თინკგმა სიხარული მიღუდესგნ. თეს თიშგურშენ იბჩიებუქგ ათე ამდღარდღაშ ცხოვრება, ათე ეჩდომაართა საუკუნეშ სტრეს რენო, თუ რთულ ცხოვრება რენო, თენა ეთი გითოპუნა ჯვეშო ცოროფა თიქ, გინმოღალაფუეს დო ამდღა ხოლო ეთი ცხოვრებათი ვცხოვრენთ, მუჭო ადრე ვცხოვრენდითგ. ასე დედა რე აფხაზეთის, დო ჩქი არძო ვორეთ თაქ. რიგრიგობით, ხუთ სკუა რიგრიგობით არძოს უღგ მუშ დრო, დო ვაჭარ სოთინგნ ფერ კანონ, რომ აუცილებელო ოკო მეფრთათგ, დო არძოქ მუშ წილი სიხარული დო ცოროფა ოკო მივანიჭათგ, ყურადღება ოკო მივაქცუათ. მუთუნ ვარკ ჩქინ ცოროფაშ გარდა, ჩქინნკგმა ართო რინაშ გარდა. ჩქინ ცოროფა ვარკგ, მარა ჩქინნკგმა ართო რინა ოკო. ჩქი მოკონა თაქ რდგას, ჩქინნკგმა, მარა ბოლო კამათიშ უკულგ ოჯახიშ საბჭოს გინოჭყორდგ: მა მოკონია ვორდე თექ, სოდე მა ბედნიერი ვორექიავა. და დედა ბედნიერი რე მუშ ცუდეს, მუშ ოდაბადეს, მუშ ოჯახის, სოდე ლაკვაჩხირს მითარძანს ოჭმარეს დო ფიცხინია მიღგნა ამდღა ხოლო, ბუხარს დაჩხირს გეკარძანსგნ, ფიცხინია მიღგნა, სოდე ღუმუს გიოხალანს, თი მუშ მოხუცებულ ხელებით დო თიჯგუა ცოროფიანო ოჭმარეს, იალონშა გედირთგნ დო თექ მომღანს საკაკალოს, გგმაშინე ჩქიმ დადი დო ბაბუ, მუჟამს მოხუცებულეფი რდეს დო მუჭო მოქცუდესგნ, ეთეშ მოქცუნა დედა ამდღა. ცოროფათი ეფშა რე დო მუთუნქ, მუდგა ცხოვრება რდგ დო მუდგა გაჭირება რდგნ, თიქ თინა ვეგნაკეთ. მუჭომ რდგნი, თიჯგურაქ დოსკიდგ. ამდღა ხოლო უამრავი ადამიანი მოურს თექგ, რუსი, თურქი, აფხაზა, უზბეკი. თექ ამდღა ვარენ ფერ ხალხი, ვამიჩქგ საერთოდ დღას ადრე ქოცხოვრენდესო თი კათა თექ, მართალო ვამიჩქგ, თიჯგუა ნაირფეროვანი ხალხი მოურს, დო არძოს ნანა-სკუა,

სქან ჭირ, სქან გოლუაფიროვა, უფერუანსგ თინეფს დო თინეფ ხოლო ირკოჩი ჯგგირო ოქცუ. სასწაული რე, მუჟამს სოფელი გიგნოჭვეს დო ჩქიმი ცუდეშ ოჭუშა ხოლო ქგმორთეს, თიმწკგმა დედიკოქ ცუდეშე დიტყობ, გიმილ დო... ოდო მაგიდას გილაძუდგ ღვინი, ხულიშ დაძმარებული, სუნელი დო ჭვილი ქობალიშ ნატეხი, შკირენ აფგდეს, მინილეს, ათე ოჭკომალი ოჭკომეს, დო უდე უჭუო ქიდიტუეს. ღორონთი რე! ღორონთი რე! დო ირ ოჭმარეს, ედირთგ თინა თიმწკგმა იჩიებუ: -დიხვამ, ღორონთ, სკან სახელია! სი ქუდომრინევა ჩქიმ სქუალეფი! ჯანმრთელო დო ბედნიეროვა, გურს ცოროფა დო სიხარული უღგდან თეშია! თენა მარჩქილე მუდა წანა რე! ართი დო იგივე ტექსტი. დო ღორონთი! სი დართინევა თინეფი მუში ოჯახშავა დო ფუჭად ვენომრღვავა ჩქიმ შრომა! მა მუთგ საშინელება გინიბღია თე ეჩდოხუთი წანაში განმავლობასია. მა მუჟამს მეურქ თიმწკგმა, მთელი სამეზობლო მოხუცებულებიშ იშაყარუ თექ, ცუორა ჰამო, ჰამო ოჭკომალი, (მოკლედ, რასაც ჩვენ ნამცხვარს ვეძახით) აი, ჰამო გილუნო, ნანა-სქუა, მუთუნია კანფენტი?.. მიღგ. ჩამაქვს ყველასთვის, არძოშა სათითაოდ. მოხუცებულებიშ გურიშ გასახარებლად. მემიღგ ირფელი, თენეფს ფშაყარანქგ. უკეთენქ ოჭმარეს ჰამო ქაშის. უშქურიშ ჰამო ნამცხვარი ცუორა დო ოწუალი კანფეტი. დიუშესიშ ონუალი კანფეტი! ართი გვალო დასუსტებე, დო შევიცხადე, ქიმეფრთი თიმწკგმა

მუჯოხო -მაქგ, ალბათ, ვააქციენქ დუდის ყურადღებას დო სო გიღგ სი უფლება დოღურე, სანამ სქანი სკუალეფქ თაქ ვამორთანგნ დო თე ეზო და კარს ვედეუფლანი თიშახ? სი მიქ მერჩ თიშ უფლება-მეთქი.

მოზარუნია, დედა, ოჭკომალიშ კეთებავა, ხვალე ჭკომუა მოზარუნია. ოჭმარესია ქიპოტანქია ართ სხულსი, ქობალის ნოტეხისია დო ქობლუქია ცუანაშავა.

ათეჯგუა საოცრებებგ რენა. სითბოთი დო ცოროფათი ეფშა. ადამიანეფი ონატრგნა. ღურელეფს ამბებს ეჩიებგნა. სასაფლაშა ეკიფლენთ, ჩქიმ მუმაშ სასაფლაშა ეკიბლენთ, დო ამბეს ეჩიებგ ჩქიმ დიდა.

– ავა, მანანაქ ქუმორთუა, ირფელი ქუმომიღუა, ირფელი მიღუნია, სი მუჭო გოკონგ თეშ ცხოვრენანია, სი მუჭო გახიოლედგ თეშიავა, სი მუჭო გოკონდგ თეშიავა, იფრელი თეშ რენია, გახიოლენია თინეფიშ ცხოვრებავა სივა. ჩქიმ რადიონ, თექ გემვანაშა ქორდავა სი დო დოთხილევა თე ბაღანეფი დო ათე ოჯახი. მუთუნქ ვაღოლანია თენეფს გლახაქია, სივა თენეფი დოთხილევა. ირ ოჭმარესია, სასაფლა რე ჭიჭე უფრო მაღალო, ვიდრე ცუდე, თევრეშევა, ირ ოჭმარეს გედირთგ თიმწკგმა ხომ ქოთქუანსგ, დიხვამ, ღორონთქ, სქან სახელია! მადლობავა ამჭუანიშ ვარჩხილიჯგუა ოჭმარეშენია დო გოთანაშენია. უკულ თქუანს: იფრელი თეშ რენია, ხო ქარწყექია თეურეშევა, იფრელი თეშ რენია, მუჭო სი გოხიოლგნია თეშია. შემოსავალი გემნიღუო, მადლობა, ღორონთი, ჩაბარენს აჩოტის, თის ხოლო უწინს შემოსავალი მინოღალირ რენია, ყურძენი დობწილით, დამორჩილს დობწილით ყურძენი დო წი ვეუ თიზმაქ, მუჭო ადრე რდგნ თეშ ხვეიანო.

– ვაღირუნია თენა წილუაშავა, – მიწუ,

– ვარ, დედა, მა უწი, მუს ჯოხო ვაღირ, თინა მუდგაზმა იცინ თინა, მამიკოს იშენ ახიოლედგ, დო მუდგაზმა ორდას, მა უწი, ქენვოკაკალუათ-მაქ, უწი, ბოთილს.

გამჭვირვალე ბოთილი მიღგნა დო ათეს ქინვოკაკალუათ – მა უწი, ჭიჭე შანქარი ქინმორღვათ. ვედებზარე, დობწილგ, მარა მა თიჯგუა მორძგვას ვაშმართგნ ჩართიშა, მუჭო ჩქიმ დედიკოქ ეშართნგ. გოწილ თენა იფრელი, ხუთ წუთშა, რახანს მა მიმნდომი თენა. ვარ-მაქ ვადვარღვიათ ტრადიცია, მუჭო ირ წანას ვორთუდითგნ, თეშ ბღოლუათ-მაქგ, გეგმიბღით თენა, თენა დობკაკალეთ,

ბოთილს ქინვორღვით, შანქარი, იფრელი, იფრელი დო ბუთ წუთშა თაქ ღვინ ქგდადგინგ. დროქ მიკილგნ, თიმწკგმა, გექთიღგ ღვინ დო ზუსტად თი დროს იყუუ თენა, ნამდა ბოშებს ქუდუძახ, სოფელიშ ბოშებს დო დიშკა დოკვათეს, მოამზადეს ზოთონჯიშ გურშენ. თენა მოამზადესგნ, თიმწკგმა, ათაქ გოფშალით პურ-მარილი. გეგთიღ ღვინ დო ოხიოლუდგ, თენა ჩქიმ ნაკთებ ღვინიენია, ჩქიმ ღვინია. წია ბრელქ ვეუა, ნანა-სქუალეფია, მარავა ნამ იყუავანგ, თინავა თქვა გეშვითიავა დო თქვავა ქიხალისითია – უწუ ბოიშებს. ვიხარ-მამა იძახეს, თე ბოთილ ბოლოშა გეშვეს, დო მუ ჯგირ მიწია მა სი, თინა გუმოკეთებაფევა, ავა, მუჭო ართი პურ-მარილი ხოლო გემკისურუა ჩქიმ ღვინქია დო ურაგადუდგ:

– სქან, ნახაზითია, რადიონ, სქან ნახაზით. თინა ხოლო ვამოდინაფუა თი ხუთი კაკალი ყურძენი, თინა ხოლო გუმოკეთებაფუა სქან სქუაქ.

მოკლედ ათაშ ფხალისენქგ მა აფხაზთის დო ვუხალისენქგ თინეფს ცხოვრებას. ვაციგანენქგ, ვაშაყირენქგ, მუდგარენეფს ვუიდენქგ დო მეულანქგ, მიკაქუნალს, მადვალარს, ოჭკომალს, ჰამოს ვუკეთენქგ. ინეფს ოხიოლნა ჩქიმ მეულა, დო სასნაულო მიჯინენა. თინა მამწარენს არძაშ უმოსო, მუჟამ აშო მოურქგნ, თიმდღას ჭიჭე ბაღანეფცალო, კეტდაკინებულო, ეზოს ჭიშკარს გერენანგ დო ზურზულით მაცილენა, თეშ ინგარნა დო მა ვამხნევენქ დო ვურაგადუქ:

– ვაგაშქურინან, მა ასე დიფრთუქგ, მა მალას დიფრთუქგ, ექ იფრელი ჯგირო რე. თქვა ვაიჩქნა, ჭუმან – გელან დორთინა ივაფგ, ოლონდა ვაგამცხადათ დო თაქ ვათქუათ – მაქგ. ართართ მეულას დროს ქგმორთ მეზობელქ დო მინუ. რემონტიშ კეთება ქუდვაჭყ, მუშენდა ერთფეროვან რე ცხოვრება დო იმენდი უდინუნა დო ათე იმედიქ ვაუდინანგ თიშგურშენ, მა ხოლო ჩქიმ დუს მუდგარენ სტიმულ ქიმეფჩი, ხალისი ქიმეფჩი დო რემონტიშ

კეთება ქიდიბჭყ დო ქუმორთ მეზობელქ დო მუს ორთუქია სი თაქია. რემონტის ვაკეთენქ, ახალ ავეჯი ოკო იპიდედო დო ახალ ცხოვრება ოკო დიპჭყე. მუშენია, დორთინა რენიაო? მა უწი: – აბა მუ? მა დიფრთინ, დორთინა რე-მაქგ. მოკლედ ვაგორგილაფე ჩქიმ ნარაგად. რრრ-ვა დო ქიმუღალგ აფხაზებშა. ართ დღას ვემკურთუმ დო ქუმაკითხუ აფხაზაქ, თექიან გამგებელ რე ამდღა.

– что-то мне сказали что вы возвращаетес.

– მა უწი: правильно сказали მა ფთქვი, მა უწი, მა ვედიფრთიო-მაქ ჩქიმ უდეშა, თქვა მიკრძალანთო-მაქგ?

– нет суши, ради бога.

– მიკრძალუნთო თქვა ცხოვრებას ჩქიმ უდეს – მაქგ?

– ვარია.

– აბა? ინას, მა უწი, ჭარუა-კითხირ ვაუჩქუნდო, მა უწი-მაქგ, მა დიფრთი დო ჩქიმ ოჯახის ვარემონტენქ, მა უწი, დო მის მუჭო ოკოდგნ, თეშ გეგგ, მა უწია, თე ამბე.

– хорошо суши, а я-то думал!

– შორს ვარე თინა ხოლო, მა უწი, то что ты думал, თინა ხოლო ვარე შორს. ჩქიმ დიდა კუჩხის გიმოსხაპანს, ვათქუა, ნანა სქუა, თეჯგუა მუდგარენი, – ჩქიმ დიდა მიწიინს, მარა მა იშენგ ფთქუანქ. მა თქვან ნაგარძახ გურს მიკიპჭკუმუნქგ. ათავრეშე ხომ გინიბლენქ ინგირს, ინგირს ხვალე ვეგნურქუგნ, ეთექ ფსოუს ხოლო გინურქგ, დო სოჩასა მეურქგ. სინამდვილეს თეს დემონსტრატიულო ვორთუქ, ქოთ ჩქიმ დუდის თეთ ვამხნევენქგ, დო უმტკიცენქ, თქვა ხოლო გიმტკიცენთ დო აფხაზებს ხოლო ვუმტკიცენქ. სანამ მა თენა შემილებგნ, ინგირს ხომ გინომჩურუნდგ ადრე, ასე სწორ შარათი მეურქგ. სანამ შემილებგნ, არძო ქალაქის გუმუურქ, იბლენქ, ათე საცოდაობას სურათებს გინუღანქ, ჩქიმ არქივ მიღუ, ოდო სოჩაშახ გინიბლენქ დო მინიბლენქ აშო. შარა-შარას თენეფიშ „პრიკოლებს“ ბჭოფუნქ. გუვაჩერ გუდაუთას დო მოპუნს ჩქიმი

მეზობელი, მარგალი მეზობელი მოპუნს აფხაზენსგნ ფერ. მა ქორთ ვორექ, ინა – აფხაზა, მუშ ჭკუათი, დო ბრაგადანთგ დო იბჩიებუთგ ამბეს ხალხწკგმა რუსულო, ხვალე ვორეთგნ – მარგალურო, მარა ქუვაკათუქგ აფხაზებს უკულ, მა მოჭყორდგ, სო ვორექ დო დიბჭყა რაგადის მარგალურო ვარ, მარგალურო ვარ, ქორთულო დიბჭყა რაგადის. სასწაულ რე. მა ჩქიმ გონებას ვუ-რაგადუქგ, ვაფთქუანქგ ქორთულო-მაქგ დო, ნაგარძახ. თიწკგმა დუმაჭყაფუაფგ ქორთულო რაგადი. თე შემთხვევას გუდაუთას გგვაჩერით, ართ-ართ კაფეს, შარაპიჯის რდგ ფერს, მინივლით ყავას ოშუმშა, ოდო გამომეხმაურა ართი ოსურ ადამიანი დო მირაგად, ოთხ კოჩ ვორეთ, დო მირაგად:

– თაქია ქორთულია მითინს ქოიჩქუნანიაო? – რუსულო მოკითხ. ხან ქანვოჯინ ასე თენეფს მა, ვამჩქგ, რენო საჭირო ფთქუე, მიჩქგ ქორთული თინა დო ვარენო, თენა ვამიჩქ. თენეფს ვამოკო უხერხულ მდგომარეობას ენვორაგუე დო მუთუნ დაბრკოლებაქ მაშუანი. თენეფქ რუსულო უპასუხეს, მოკლედ მარგალეფი ვორეთია ჩქივა დო თაშია. ვარ იშედოიშენ ქორთულ ქოიჩქუნანიაო მითინსიავა. მავა სირაძეს ოსურ ვორექია, თბილისის ვცხოვრენდია ეჩდოვით წანასია. ოდო ათე (მოკლედ გიგნოფთარგმნათ მუჭო მიწუუ) ნამდა ათე ხიხო აფხაზებქია წივა ჩქიმ სქუალეფია თბილისიშე აშო ვემნაშქვესიავა. მა მუჟამ ქობკითხგ, თქვა მინ რეთ – მაქგ ეროვნებით თქვა, მარგალურო: მუ ნაცია რექ? – მიწუ აშო პასუხ მუჩგ:

– მა აფხაზა ვორექია, ჩქიმ დიდა აფხაზა რდგუა, ჩქიმ მუმა აფხაზა რდგუა. ქომონჯი ცუნს სირაძე. თაქ ნოგურაფუე თბილისის, თაქ გათხუებე, ეჩდოვით ნანას თაქ ნოცხოვრებუე დო ომქ ქიდიჭყნგ, იშო მიდართგ, დო ჩქიმ სქუალეფი დო მოთალეფია თაქიან ნარდი რენანია, დედულეთიშია, დო ამდღა მით რე პრეზიდენტი, თინა ვამარძენსია თის საშუალებას, მა ჩქიმ სქუა და მოთა აშო ქიმიპუნენია. ათენა ცხოვრება რენიაო?

მერე გავაბი ამ ქალთან საუბარი ქართულად და ბოლოს და ბოლოს ჩვენ ერთმანეთს ჩავეხუტეთ და მე ვუთხარი, ნუ გეშინიათ-მეთქი, ჩვენ აუცილებლად ერთად ვიცხოვრებთ-მეთქი. იმ ქალმა იტირა დო მა მოკო თქვა გიწუათ ირკოჩის, საზოგადებას უწუე, ნამდა ჩქი თინეფს ვაბჯოგუთგ, არძაშ უმოსი სასნაულ მურე? მა პირადად ბჯოგუდგ მიჩქდ თინეფი, ვანობჯოგუე, გურიშ დინახლე, კუნთხუს, მიცორს თურმე დო მა ვანობჩქვე. მუშენდა თინეფიშ აქცენტი ქიგებგგ, თინეფიშ დიალექტი, თინეფიშ რაგადი, თინეფის პატივისცემა: „სესტრიჩკა“, თინეფიშ ყურადღება, მა მანგარინე, მა მანგარინე თი მოხუცებცალო, თექ ცხოვრენა თი მოხუცებცალო. თინეფ მელგნა ჩქი, მელგნა, დო მუჟამს მა კონკრეტულო მიღგ საუბარი თიჯგუა ადამიანებწკგმა, მიდგა ამდღა თექ ამინდის აკეთენსგ, ტყობაშო, ცუჯის ელმოფუცქინანსგ, თენეფწკგმა ჩქი დღას ბედინერ ვეპითია, ჩქი მიჩქუნანია, მუ მოჭირა, დო თქვანწკგმა ართო მოკონანია, მარა ხუმამაღალო ვამარაგადენია დო მა მარჩქილე თე ადამიანეფიშ. მაგრამ მუ ოხვარ თეზმა მიტოვებულ სასაფლაოს, თეზმა მეტებულ სოფელს, ოჯახებს, თი ეკოციმილ ცუდეს, ნამუთ თითქოსდა ენგოჯინე დო შველა ოკო. თხულენს შველას. ითხიინსგ. ჩქიმ დედიკოს უწი, ჯგირ ასე, მითინ ვარე ცუდეს დო ათაქ ჭიჭე ხანს ჩქინწკგმა ქორდა-მაქგ, სუმ დღათ ქუმორთგნ, ჭიჭე ხანს ქორდა-მაქგ, ართ მარას ხვალე.

– მოურდი თინწკგმავა, მიკიბჯინია უკახალევა დო ჩქიმ ცუდექ მინუა, მალას დირთია, ხე დომვალუა ჩქიმ უდექია.

ხოლო მუს მებხვადი: ცუდე ცოფე ცოცხალ არსება, ცოცხალ, თიშენ ნამდა მუჟანს ცხოვრენქ, კიდალა იძიცანს. ჩქიმ დიდა მინიინს:

– თქვავა ათაქია ქუმურთია თიმწკგმავა, კიდალა ხოლო იძიცანსია, ცუდეს ხოლო ოხიოლგნია თქვან მოულავა. ჯალეფი რდგ

ხუმაფილი, დო ქიმებრთით, დო რიგრიგობით ხომ მეურთ, ასე იფრელ გეცოცხლ, ჯას უშქური უფრო მეტ მეჩანს, ვითოხუთ ჯა მარგულიში (შავი ქლიავი) ჯა ჩანდგ ჩქინ ოჯახის, სუმოშ კილო მარგული იწილუუდგ, დო ჩქიმ მუმა ონტკას ოფუნუანდგ. თიშ ონტკა ცოფე არძაშ უჯგუშ, სასარგებლო. ნაკაკალ ვარდგ ოჭმარესნ თეშ ჟარნეჩდოვით გრამს შუნდგ წამალშორო. არძაქ დოხუმგ, ართკაკალშა ვამახვარებუ დო ჩქინ მეულაშა დოხუმგ. დედა მუჭო ვამკაჯინედგ, მარა თიშმა დიდა ოჯახშა დო თიჯგუა ეზო დო კარშა ხვალე დედას მუ აკეთებედგ?. თიშ უკულ მუდა წანარე მა თექ მეურქი, გორს პიდულენქ ჯინჯის, თბილისის პიდულენქ ბაზარს, ოჯახის, მემიღგ, ართკაკალქ ვეგეხარ, ართკაკალქ ვემკიღგ. ვემკიღანს ჯა, ჯას ვემკუღგ ნაყოფი, ვამიჩქ მუშა რე დამოკიდებული. თიჯგუა მუდგარენი ქიდიბგურე, მუთ მა ვამჩქუდგ, მიუხედავად იმისა, რომ სოფელს დებაბდი, მუთ მა დღას ვამკეთებგ, დო თინა ამდღა მანიჭენს სიხარულს. მა ვამჩქუდგ ხუმლა ცვალის ფასი. თინა ჩქინ უდეს ფაცხას მიკობუდგ, კამეჩის სელეგინის ცვალის მოფშა ფაცხა მუს ნიშნენდგ მა ვამჩქუდგ. ქალაქშე ქუმურდეს ჩქინ მდიდარი თანამდებობის მქონე ჩქინ ნათესები, ჩქიმ დიდა დო მუმა მანქანაშ საბარგულს ეოფშანდეს ცვალით, შხაშხით, სუნელით, კვარწახით, ცირილ ქვირ დო ღარღილით, თიშ ცირუა ხოლო ოზარდეს ქალაქის, ვეშკიდანდეს, მა ონჯღორე მიჩქუდგ, დედა მუს რე არძენა – მაქგ. ამდღა მებხვადგ, მუ სიმდიდრე ნობღვენა ჩქი ოჯახის დო მუ ფასგ ნოღვე თე სიმდიდრეს. ირო თქუანდეს სქანი ოჯახია თქვან ეფშა ოჯახით თქვავა ჯგირო დოირინდანია, ფხვამანდეს. მა ვამჩქუდგ თენა მუს ნიშნენგ. თიმწკგმა ბაღანა ვორდინ, სიმდიდრე მიჩქდგ ოქრო, ბრილიანტი, ბრელი ფარა დო ამდღა ხოლო რე თი წიგნეფი, სასწაული რე, თი წიგნეფი მითინს ვაუღალ. ამდღა ქიმებხვადგ ჩქიმ ოჯახიშ სიმდიდრე მუ ცოფე. თენა ცოფე წიგნეფი,

ცოდნა დო თი ეფშა მარანი ღვინითგ, ონტკათგ, სიმინდით ეფშა მაღაზა, თხალეფიშ ეფშა მარაკა, ჩხოულეფ დო გინებიშ ეფშა ოჩხოულე, კოკუშებ დო წიწილებიშ ეფშა ოკარიე, თიშ გამოჩენაშ ადრე ონჯღორე მიჩქუდგ დო მა ხოლო თი ჩქიმ მახანა ძღაბეფი დო ბოშები სტუდენები, მიდგა მაღალფარდოვან სიტყვებს იბჩიებუდითგ, დო კინო დო თეატრიშა დო მუზეუმეფშა გილურდითგნ, ეთიშ მიკორჩქინაშა ონჯღორე მიჩქუდგ დო მუშმანნარა სიმდიდრე, მუშმანწარა ცოროფა, მუშმაჯგირა ოჯახგ ნობღვენა. ამდღა დუვაფასგ. ამაყ ვორექ თუ მოხიოლ, მოხიოლ თინა, ნამდა ჩქიმ ოჯახიშ წევრები მოკითხგნა:

– მუჭო რექია?

– დო გადასარევო – მიღ პასუხი,

– მუჭოვა, ბოშ, ირკოჩის ირფელი უჭირს დო ირკოჩი წუნუნენს ამდღა, დო სი ირო გადასარევად მუჭო რექია?

მა გადასრევო ვორექ, მუშენდა ჩქინ დიდა ცოცხლ რე, ჯანმრთელი რე, მუშ ცუდეს რე დო ჩქი მელგნა, ჩქინო ლოცულენს. მა გადასრევო ვორექ, მა ჯანმრთელ ვორექ საავადმყოფოს ვავორექ, ცუდე მიღგ, ჩქიმ მაგიდა პურ-მარილით ირო ეფშა რე. მა შემილებგ ამდღა თენა, ეტყობა მოდგმით მომდევს, მა შემილებ ამდღა თენა ნებისმიერ ადამიანს, ნებისმიერ ჩქიმ სტუმარს, მეგობარს, ახლობელს, მა თენა ქოფქიმინე. ვაორექო გადსარევო? მა გადასარევო ვორექგ, ჩქიმ დედმამიშვილ ცოცხალ რე. ჩქიმ და დო ჩქიმ ჯიმა, საოცარ დასკუალეფი პუნს, ნიჭიერეფი, ჯგირო გურაფცლენა, არძო ჯანმრთელ რე, არძო ბედნიერ რე, ცოცხალ რე, ლუკმა ქობალი მიღგ, ლეხ ვაორექ. თიშ საშუალება მიღგ, ჩქიმ დიდა ქიბძირუე, თიშ საშუალება მიღგ, ნებისმიერ მეგობარ ჩქიმ ოჯახშა ქუდვაპატიჟე, თიშ საშუალება მიღგ, ქიმუფერუენგ, თიშ საშუალება მიღ ჩქიმ მეგობარიშ მწუხრ გავიზიარენ, თის ქიმვეხვარე, თის ქელუდირთე. თიშ ძალა მიღგ, თიშ ღონე მიღგ, თიშ სურვილ მიღგ.

ვაორექო გადასარევო? გადასარევო ვორექ. მა ბედნიერ ვორექ. ჩქიმ გურ ეფშა რე ცროროფათი თითგ. მიცორს ირკოჩი დო ირკოჩიშ სიკეთე მოკო. ათენა ალბათ ბედნიერება რე. თენა ხოლო ჟიშე მოურსგ. თენა ძალას მარძენს, თენა ბრელ ჯგირ საქმეს მოკეთებაფუანს. დო ხოლო უფრო მეტ მოკო, ხოლო უფრო მეტი მოზღვავებული ენერგია მიღგ, ხოლო მეტ ადამიანს მოკო მივეფერე, მივეხმარე, გვერდით ქელურდითე. თეს ვოგურუანქ მა ჩქიმ ბაღანეფს ხოლო. ბედნერ ვორექ თით, ნამდა, ონჯრორე ვამიჩქგ ჩქიმ ოჯახშა, ჩქიმ გვარშა, ჩქიმ დუდშა, ჩქიმ სახელ დო გვარშა, აი, მარგალენს უჩქგნა თეშ, ოჭიშ მიღგ სუფთა, მუშენდა გონჯამილ გურით იფცხოვრგ, დო თი გურიშ უკახალე დღას ვამღუდგ მუთუნ მოფიქრებულო გლახა დო მითინშო ვამსურვებ, ვამკეთებ. თენა ხოლო ღორონთიშ საჩუქარ რე, ვამოკეთებაფუ მუთუნ თიჯგუა, მუშა მა ამდღა ონჯღორე ოკო მიჩქუდკგნი. თენარე ალბათ ბედნიერება. თენარე ჩქიმ დიდას აცოცხლენსგნ, თენარე ოხიოლგნ. თი მოლოდინით ვორექ, აი ჩქი ხომ მიჩქგნა, ართ მშვენიერ დღას შილებე თი ვარჩხილიშ ოჭმარექ ვაგოთანდასგ. მაგრამ მა მუდგარენ თეშ ბჯერს, თენა თიჯგუა შორს რე დო დიო თიზმა ჯგირ საქმეებიშ კეთება შილებე, თიზმა.. ირკოჩის ართიმაჟია უორდასგნ მოკო, ირკოჩი მდიდარ დასგნ მოკო, ირკოჩ დალხინებულ რდასგნ მოკო, ირკოჩის ირფელი უღუდასგნი მოკო, ართიანიშ ვანჯარდას ადამიანებსგნ თინა მოკო. დო ჩქიმ დასკუას ვურაგადუქ: სკან გურ დო ჩხონჩხის ქუგუალე-მაქ. საიდან მოგაქო, მანანა, ასეთი რაღაცა.. თი დონეშა მიცორს, თიშ გურ დო ჩხონჩხის ხოლო ბგრძნენქ. გურს თინა მაცანცალგ. მუშმანწარა რე ცროროფა, გურ გაცანცალ, აი თიშ გურ დო ჩხონჩხის დო თიშ ცხოვრებას მოკო ქუგვალე მიკე-მიკე. ჩქიმ დადგ თქუანდგ თაშ. დადგ. უდიდესი პიროვნება რდგ. თამარ ლემონჯავა. ჩქიმ დადგ დო ბაბუ ვარდუო ყებურს ქეკოდოხოდუდესგ დო „ვაგიორქო მა“ქიდიჭყანდეს ბირასგნ, ამდღა ხოლო თი

ძახილით, ამდღა თი გლახას ორთგ, თი კოჩის ხოლო ზოგჯერ მოკო უწუე: იშენგ ქგგორლუაფგდა, იშენ ქგგორლუაფგდა, მუშენდა ვაიჩქგ მუს ორთგქნ დო მუშენ ახარჯენქგ დროსგნ, არასასურველშენ, ფუჭგ საქმეშენ ახარჯენა დროს დო დრო მუშმანწრათ ჭიჭე ცოფე, მუშმანწარა დო ვურაგადუქგ: ქისიმექო, ქისიმექო, ქიგეგონე ნარაგადგ. მუდგას ამდღა გეჩიებგნა დო მუდგას გოღა გირაგადგდეს, მუზმა სიბრძნე ცოფე თე სიტყვებშა მიშადვალირ. მუდგას ჩქი ყურადღებას ვავაქციენდით დო ამდღა არძო თი სიტყვა ბრილიანტიშ ტოლფასი რე. მუდგარენგ სასწაულ ფასი უღგ ამდღა იფრელ თე სიტყვას. რა ვიცი, ძალიან რთულია ეს ცხოვრება, მაგრამ ძალიან მშვენიერი თურმე. ბებიას ვაუძახგდით. დადის ვუძახუდით. დადგ საოცარ პიროვნება რდგ. კაკო ყაჩაღი. მა მირაგადნა: სი გუქია თისიავა, მოსიყვარულე, ცოროფიან რდგ, ეფშა აფგდ გურ ცოროფათი, ყურადღებათი, არძოშ ეკოშაყარუა ოკოდ ართ ყებურს, არძო ართო ოკო ვორდგთკონი, ირო ართო ოკო ვორდითკონ. ირო ართიანშე ჯგირ ოკო მირაგადუდესკო, ართიანიშ ოკო ვამოწყინდესკონ მუთუნ, დო ართიანს დღას ოკო ველვოჭვეთკონ გური. ბაღანობას მუდგაინს მუდანდით, იშენდოიშენ თიჯგუა დაუჯერებელ დო ცელქ ბაღანეფ ვაორდით, მაგრამ მუჭო არძო ბაღანა თეშ, ჰო? ქუდომჩინანდეს, ასეა თქვა თაქ ქუდოიტენთია, ილააფითია თქვავა დო ართიანს გური ველაჭუათია, ანუ ართიანს ვაწყინუათია, სი უნჩაში რექია დო თენემს კიმგაჯინია, თი უკლაშიქ სი თის ვეკნარაგადუავა, არ დაიჯერებ, აი, ახლა უკვე ყველა დიდები ვართ, არძოს მუშ ცხოვრება უღგ, დო მუშ ოჯახ უღგ დო ბაღანეფი ცუნა, ჩქინ დედმამიშვილებს ხო? ჭიჭე დო დიდი, თეშ რე გერინაფილ, მა ამდღა ხოლო ნინას მითინ ვადომირთინუანს, მა ქოფთქუანქგ დო.. არძოს მუშ აზრი უღგ, თი დიდი ოჯახიშ უნჩაში ამდღა მა ვორექ, არძოს მუშ აზრი უღგ, განსხვავებული. ამდღა ხოლო საჭირბოროტო ოჯახიშ გადაწყვეტილებებს დო საქმეებს ჩქინ,

გელენავეფიშ, თაქ სინჯალეფი ჩქინ ნათესავეფი ვარენა, თენეფ ჩქინ გვარიშ საქმეშა თენეფს ჩქი ვამშვაშკვანთ. თენეფი ჯგირო-ბუას პცუნა ხვალე. შხვა თენეფს მუთუნ ვახუუ. მითუმეტეს ჩახე-დული, ენოჯინელი ჩქინ საქმეშა თენეფი კატეგორიულო, მით უმე-ტეს ჩქინ გვარიშ საქმეშა დო თენა გამორიცხ. მუჟამ ჩქი ვარენო მუდგარენს გინობჭყვიდუნთგნ, არძო მუშ აზრის ქოთქუანს დო არძა ენმოჯინე მა. აი ქიშილებენო-მა უწი, გეგნოჭყვიდესგნ, მარა ათე მომენტის უჩქიმოთ? ვარ, ვარია, თან უკვე გაგებული მაფგ სწორი პასუხი დო მოკო ათაშ გეგნოჭყორდასნ, დო გურს მოხიოლგ, მუჭო ათე გადაწყვეტილებაშა ქუმორთეს თენეფქგნ, თენა მა მოხიოლგ, უჩქიმოთ გეგნოჭყვიდესგნ, მარა იშენ ჩქიმ პასუხის უჯინენა, მა ოკო დუსგ ოკო ქუდუქანცუე დო უწუე: აი, სქანი აზრი გვალო ჯგირიე, თე აზრი მა მოპწონს დო ათე აზრის მა გავითვა-ლისწინენქგ. ათაშ უჯგუშ რე ალბათ. ათე პირობებს საქმეშ ათაშ გინოჭყვიდუა უჯგუშ რე. არძო ართ ხმათი გეგნობჭყვიდუნთ, თეში მუჭო წესი დო რიგ რე, უკულ გეგენა სინჯალეფი გადაწყვეტილე-ბაშ შესახებ. ჰოდა ათენა იფრელი მოურს თეურეშენო, დადგშენო. სამურზაყანოშენო. ართიან ცუორდეს, აი მუ მიკვირდგ ირო: სასწაული პატის სცენდეს ართიანს, მარა ათე პატივიცემა გგმორ-ჩქინდუდგ ხვალე საქმეთი, პიჯის ვაუწინდეს ართიანს, მა სი მიორ-ქგ, წუწუ-პუწუ, თეჯგუა მუთუნ რაგადი ვარდგ მიღებული, თე კოჩი... თე კოჩი აკა ამდღა სადილშა ვამოურსო, საკაკალოს ვემირ-თვენსო თენა, დასერუუ დო თე კოჩი ცანაშე ვეგშუურსო. ოსერშე თე ღუმუქგ თაქგ ქიმკიიჭგ ბუხარსია – თქუანდგ ჩქიმ დადგ. სოი-შახ თინა ვემიშგნ, სოიშახ ხეს ვებონუნდგნ, ვემკოდოხოდუდგ სუ-ფრასგნ, ჩქიმ დადგ ღუმუს ვეგშაგანდგ ჩუანშე. არძო ართო მიკ-ვოხედით სუფრას დო არძო უჯინედითგ. უნჩაშ კოჩიქგ ოკო დო-ზოჯასია პირველაშო, თინა ქუდოზოჯუდგ, უკულ შემილებგდეს ჩქი. თენა მიღებულგ რდგ, დო თაშ საჭიროდ მიმორჩქგდეს ჩქი

ხოლო. მუჭო მოგურუანდესგნ თეშ. ციგანებულო ქოუწიინდგ ბაბუ მუდგაინს. თეოფანე ცაავა... გვიან მიუნგ ჩქიმ დადგ. ბაბუა რდგ ეჩდოვითობრუო წანერი დო დადგ რდგ ვითობრუო წანერი ცირა, ოდო ხეშ გურშა გეუხედგ, თის იშო მუთუნგ ვარდგ, ჭიჭე ბაღანაცალო, მა ფშუ, მუწო თინა ბრაზენდგ, ბუზღუნენდგ მუდგარენ, ბაბუ ირო ანჯარენდგ, ეს დედის მშობლები. მამის მშობლები..ჩქიმ მუმაშ მშობლებს მა ვებჩინენქგ, მუშენდა ჩქიმ ბაბუ, სანდრო გელენავა, ეჩდოვითაამშვ წანერ ცოფე, ქერჩის, სამამულო ომს დაიღუპა დო ოთხი წანერი ვორდი ბებიაჩემი, ოლღა აკობია, რო გარდაიცვალა. და მე არ მახსოვს ისინი. მა ფშგ თინა, ნამდა ჩქიმ მუმა ჩქიმ დიდაშ დიდა დო მუმას დედა დო მამას უძახუდგ. დო თინეფ მუჭო საკუთარ მშობლეფინგ თეშ ცუორდ, თინეფს ხოლო ქომოლსკუაცალო აი მართლა საოცრად ართიანიშ პატივისცემა ულუდეს. დო თინა გურს ველაჭუანდგ, ირფელს თეშ აკეთენდგ, თინეფს ახიოლედეს თეშ. სხვათა შორის ჩქიმ ოჯახიშ ხოლო ათეჯგურა ურთიერთობა რდგ. მითუმეტეს ჩქი არძო ოსურსკუალეფი ვორდით დო ჩქი ხოლო თეჯგუა ცოროფას იბრდგდით, ვარდგ მუთუნ ზედმეტ ორაგადე, ზედმეტ მუთუნ გიონურაფალ, ზედმეტ მუთუნ გიოძახალ. მუდგას თქუანდეს, თინა თი დროს ჩქი კანონო მიმორჩქუდეს, მორჩილეფი ვორდით. მუს ნიშნენს მორჩილება? მორჩილება ვაცოფე ადვილი. მანგარი რთული დო ძნელი რე. ამდღა ეკლესიური ცხოვრებათ ვცოვრენქგ, ვცდილენქგ დო ვცხოვრენქგ. მაგრამ მორჩილებაქ ვადმაგურუ. იფრელიშ პროტესტი მიღგ. პროტესტი შილებე თიმწკგმა ხოლო მიღუდუდა, მარა თეშ ამხსნენდეს, თი პროტესტიშ გრძნობა მუდგარენ თავისთავად დინდგ, მუშენდა თიჯგუა მაგალითი მოუნდუ დო თიჯგუა დასკვნა მოუნდგ. ამდღა ემანსიპირებულეფ ვორეთ დო ჭიჭე შხვანერო ფიფქრენთ იფრელს დო ამდღა მა თინა ვამოპწონს ოსურ ადამიან უფრო ძლიერი რე, უფრო იფრელიშ შემძლე რე, იფრელიშ მაკეთებელი რე, იფრელს

გინოჭყვადუნს დო ეთი ქომოლკოჩის ადგილი ოსურ ადმიანქ გიდეკინგ. ათენა ჯგირობუაშა ვემემუნანა. მუჭოთ თაში, ღორონთიშე ხოლო ქომოლკოჩი ოკო ორდას ოჯახიშ უნჩაში, თინა ოკო რდას მუშ არდგილს, მუჟამ ქომოლკოჩი მუშ ადგილს რე, თიმწკვმა ოჯახ მუშ არდგილს რე, დო მუჟამს ოჯახი დონწყილი რე, თექ ირდუ თიჯგუა პიროვნებები, ნამდა მისაღები იცი საზოგადოებაშო. ათეზმა ანომალია ალბათ ვევაფგ. ჩქიმ აზრი რე მართალო ამდღა მოკო ათე ჩქინ ბალანეფი თეშ მობრდათგნ, ათე ცოროფას დო იფრელს მა თენეფს ვოგურუანქ, მარა გარეთ სივრცე თიჯგუა რე, დო საზოგადოება თიჯგუარე, მუდგარენ არანორმალური პროტესტი უღგნა ბალანეფს დო მიმტკიცენა, რომ სივა ათაშ იჩიებუქია, მარავა თენა ჯვეშობურ ცხოვრებათი ცხოვრენქია სივა, ნამ საუკუნეს რექია, ამდღა იფრელ შხვანერო რენია. თუმცა მა მჯერს, რომ შილებე მა ამდღარ პროგრესის მთლად არ ვეთანხმები, მაგრამ ის მაინც მირჩევნია, რომ ის გურიშ სისუფთავე, დო ცოროფა დო სიხარული ადამიანს დინახლეშე ვაიღუნდო, ცარიელ ქორექდა, გალეშე თინა მუთუნით ვეფშაფე. მუთუნ ვამოიღანს თიჯგუა ბედნიერებას, მუზმას მოიღანსგ ოჯახინ. ოჯახი დინახლე მუჟამ ტიბას რექი, თიმწკვმა გალე იფრელი გოხიოლგ, დინახლე მუჟამ არეულ რექ დო დონწყილ ვარექ დო მუჟამ ალთას-ბალთას ოჯახ, დედმამიშვილ, მეულღე, ბაღანა, მშობელი ართიანს ვეკინგარს. ამდღა თიჯგუა დროქ ქუმორთ, ართიანს ვეკინგარა, და დო ჯიმა ართიანს ურთუნს ქონებას, სასამართლოშა გილულა, დიდა დო მუმას ცვილნა, ვაცოდგნა მოხუცებულეფი. ასე თექ მეტებულეფი რენა თინეფი. გურს მაჭგ. არძოს სკუაშ მანგიერო მა ვუფერუანქ, მარჩქილე თინა, ნამდა ვეშულებგ, არძას ხომ ვეშულებუ ამდღა თექ ქიმერთასგნ, მარა ათაქ უმინჯურო, ათაქ ყურადღება დო პატივისცემა ვაუღუნგ თეშ, მუზმა მიტოვებულ მოხუცებულ პუნა ჩქი? ჩქინ მოხუცებულეფი თიშ გარდა თინეფქ გინიღეს თე ცხოვრებაშე, თიჯგუა სასწაული

სიდუხჭირე ჩხუპიშ უკულ. ამდღა ჭიჭე კუჩხის ქიგებდირთგ, ამდღა სი ვარჩოდი სქანი მშობელ დიდა დო მუმა ქოძირე, ზედმეტად ქიმიოკითხუე, ზედმეტედ ჰამო ნამცხვარი ქიმულე. მუს ვორექ ხოლო მეხვამილაფირ: მუთუნ ვაკო, მუთუნ ვაკო! ოლონდა მა ქუვორდა, ქიფხუტოლუანქ გურშა დო უწინქ: ვაგაშკურინას, იფრელ გვალო ჯგირო ივაფგ. ხომ დარდენს, ირ წუთის ხომ ფიქრენს ჩქინდე დო დომრეკუნს:

– ჰა და მუ ამბე რე თექ და ღუმა სიზმარს ვორწყედ მუდგარენ გლახას.

– დედა, სიზმარ ეშმაკიშ რე, დო თის ვაურჩქილა სი. ჩქინწკგმა ღორონთის ოკონ თეშ რე იფრელი საქმე, ჩქი გვალო ჯგირო ვორეთ,

– სი ქუგორლუაფუდასია, ნანა სქუა, სქან დიდა.

ათენას ქომიწინსგნ თიმწკგმა, მა უფრო სასწაულიშ კეთება მოკო თაქ. ტყურა რე, რომ მართალო ყოველდღიურო დო ირდღას დო ირწუთის იფრელ ჯგირო რე დო სამოთხეს ვორექგნ, მარა მიღგ თიშ სურვილი, ვორდე სამოთხესნ. აი, ეს არის ყველაზე დიდი ბედნიერება. მუჟამ გიღგ სურვილი, სურვილი გიღურუნ თიმწკგმა, ღურელ რექ სი. თიწკგმა რექ ცოცხალ ღურელია – თქუანდეს ჩქინცურე, დო ირო თენა, მუჭო ბოშ, ცოცხალ რედა, ღურელ მუჭო რენ, ვარა ღურელ რედა ცოცხალ მუჭო რე-მაქ. ცოცხალი ღურელია, ნანა სქუავა, ჩქიმ დად მიწინდ ღურელ ჩხომცალოვა, ჭყვადილ ჩხომცალოოვა დინებას მეულუნია, დინებასია ხვალე ჭყვადილი მეულუნია, ვარა შურო შური ენაქაქგნგ, თინავა ხეს ვარა ქუდუვალუანსია დო საპირისპიროდ იშენ მუდგაინს ქოქიმინუნსია. აი, თიმწკგმა ვითომ ხომ ბანალურ ნათქვამი რდგ, ვეგეგონუანდინგ ფერ. ქისიმექო, ნანა, მუს გირაგადუქია-მიწინდგ. ქო, ქო, იფსიმექ, იფსიმექ – უწინდგ მა. თიმწკგმა მა მუთუნს ვეფსიმენდგ. ასე იფსიმექ. ქადაგენდგ პატრიარქი, ბრელ

საკითხეფი მიღგნა ოქადაგებელი დო ოგურაფალ დო ჭკუადარიგებელი დო ბიბლიას ათაშ ჭარგ, ეთეშ ჭარგ ეთეშ ჭარ დო თის ხოლო ვაპროტესტენთგ ამდღა ჩქი, თექ ხოლო ჭკუას მიშებღანთ ჩქი, აზრი დო გონებას, თის ხოლო ვოწინააღმდექუთგ. ჩქი ხომ მანგარეფი ვორეთ! თქვენო თქვენი ტვინით და განათლებით კი არ მიუდგეთო, მიუდექითო გულის ყურითო. მუჟამ მა თი ქადაგებას გივორდგ ეკლესიასგნ, ეთიმწკგმა ქგგმაშინ ჩქიმ დადიქ დო მიწუუ: ქისიმექო, ნანა, სი? აბა, გურიშ ცუჯი მეტი მურე? მუდგას გირაგადგნა, თინა ოკო ქეგეგონუე, დო თინა ოკო გურშა ხოლოს ოკო ქიმიღე, თენა ვემიღგ გურშა და მუს გეგენქგ? ვეგეგონე და მუს გეგენქგ? მუდგა გიძახას იქ, ქისიმექო, ნანავა. მათბობს, მოტიბუანს ჩქიმ ოჯახიშ ცოროფა. როცა კარგი ცხოვრება იყო და ჩვენ ვცხოვრობდით, ჩქი ვცხოვრენდით აფხაზეთის თიმწკგმა, სამურზაყანოშე მეურთ სოხუმშა, შარა პიჯის სოხუმის ქუჩას, ქალაქის, ოჩამჩირეს, კვარჩხან მხარეშე გილადგუდგ ცუდე. თე ცუდე მანგარ ეკოციმილ დგ. ჯაშ ცუდე რდგ. თე ცუდე რდგ დაუჩორებულ. ეზოს ამროზია დო სარდატია ენოჩანდგ. ჭიშკარ ხოლო ეკორღვაფილ რდგ. დო ორჯღო – ბორჯღოდ გედგუდგ იფრელი. გვერდით თი ცუდეშახ მიშგნ თიზმა ხანს, ანუ ირ იშოიან დო აშოიან ცულას მა მომსწრე ვორდი დო მუდგარენ იძულებული ვორდი თე ცუდეშა მიჯინუდკონი, საუკეთესო ქონებათ ეფშა ოჯახეფი დეს ირგვლივ დო თი ცუდე რდგ მეტებული დო თიშმანწარა სინათლე რე ირდიხას, ათე ცუდე ნოშქერცალო იძირედ ათეჯგუა საოცარ ცხოვრებას ირგვლივ. დო თინა გურს მიჭუნდგ ირო, დო ართშახ ცუდეშა ქუმოფრთინ თიმწკგმა, ქოფთქვი ათე ჩქიმ გურიშ წუხილი, მუდგარენ ეთი ცუდე ვარა გეგმოჩან, ვარა ქეგიოჭუან, ვარა თე ეზო დო ჭიშკარი მიდგაინი პატრონს ქიმეჩან. ეტყობა, მიდგარენქ იქ ის ვემეჩგ, ექ ეს ვემეჩგ დო ქიმწიტუეს, მიწოტებულ. თინა გურს გიმანთხუდგ ირო, ოდო შურო

ქომირჩქილედგნ ვამიჩქუდ მა ჩქიმი დადგ, ყებურს ეკოხედგ დო შურო ქომირჩქილედ ვამიჩქედ დო მიწუ:

– ნანა – სქუავა, თექია ცხოვრებაქ მეშკირტუა. ვეგებგ, დო მიკვოჯინ მუჭო-მაქ, დადგ-მაქ, დო შკირატილი რენია თექია ცხოვრებავა. ვაიჩქუნიავა, ავა ლაკვაჩხირსია გეგთიღანქია დაჩხირშევა, დაჩხირ გეშკირთუნია, ეთეშ რენია, თექია ცხოვრება შკირატილია. თიშგურშენია რენია თი ცუდე ნოშქერცალო მიწოტებულია. ათენა გმაშინენ, ასე მეურქ აფხაზეთშა თიმწკვმა, თიზმა შკირატილ ცუდე რე დო თიზმა ლაკვაჩხირ გითოღალირ რე, ჩილამურიშ უმუშო თიშ ჯინა მანგარი ძნელი რე დო ბრელს ონჯარ მა თეურე გილურქნგ, ბრელ მისაყვედურენს, თქვა მუ ოდინეთ, თქვა მუ გიჭირა, ამდღა ხოლო გილურთგ, ოდო მა თექ მეურქგნ, თოთქოს მეურქგნ თინა მოხიოლ, მუშენდა მა თექ ჩქიმ დედა მიჯინე დო ჩქიმ ცუდე ხეს მივალუანს დო ოხიოლ ქუმორთიავო, მარა გვერდით თი ჩქიმ მეზობლეფიშ, ახლობლებიშ, მეგობრეფიშ, მიდგა მიორდგნ თი კათაშ, ცუდე შკირატილ რე, თიშმანწარათ მშხამუნს, თიშ უკულ თაქ მოურქგნ თიმწკვმა, ართ თუთას მა ჩქიმ აზრიშა ქუმოფრთენ, ართი თუთა მოსაჭირ ქგგმაშინასგნ, სო ვორექ, სო ვორდი დო სო ვორექგნ. რეალობას ვოდინუანქ დო თქვან უმშო თექ მუთუნ ვამოხიოლ თი ჩქიმ ცუდეშ დო ჩქიმ დიდაშ გარდა. ეთექ ვორექ ბედნიერი თი ართ წუთის დინახალე, ჭიშკარს გიმიბლენქ დო ჩქიმ მანწარა უბედური მითინ ვარე. თქვა ბედნიერი რეთ თით ნამდა, თეს ვარწყეთგნ თეშ, რშუნა მუჭო ადრე გიძირნა თქვანი ოჯახეფი დო თი ქიანა, თი საოცარ ქიანა დო თი ქიანა მართალო სამოთხე ცოფე, მარა ჩქი თენა ვანოფჩქვენა, დო ამდღა თინა თიჯგუა ჯოჯოხეთო რე ქცეული, თიშ ძირაფა მართალო სიმწარე რე. ათე ადამიანქია სიმწარე ძირუა, დო ირო თის ვფიქრენდი, მურე ბოშ, თე სიმწარე, მუ ძირ თეჯგურა-მაქ, ანუ სიმწარე რე თინა, ნამდა სქან ახლო

ადამიანი ოჯახიშ წევრი გიღურუნგ, თენა მარგალურო სიმწარე რე, მარა სიმწარე ძირგ, მუჟამ სქან თოლით ათე საშინელებას ორწყექგნ, ნოშქერცალო ირფელ გეჭვილ დო გეგვაგვალერს ორწყექგნ, დაჩხირ შქირატილს ორწყექგნ. ათენა ოძირაფალო თიშმანწარა სიმწარე რე, ათენა რე თი მარგალურო სიმწარე ძირუა. ოდო ართნერო თი თქვან გურს თი ჯვეშებურო იფრელ რენ თინა უფრო სახალისო რენ დო თიჯგუას ელიქგ დო თიშ მოლოდინს რექგ დო თიჯგუა დორხვადგნ გიჩქ, დო სქან ცხოვრება უფრო სასიხარულო რე, ვიდრე მა თის იფრელს ვორწყექნ. მა თექ უფრო დაჩაგრულ ვორექ, დო დათრგუნულ ვორექ. ფსიქოლოგიურო უფრო რთულ რე ჩქიმო. დო ქალაქის გილურქგნ თიმწკუმა თი ჩქიმ ბაღანობა, თი ჩქიმ ბედნიერება, თი ჩქიმ ახალგაზრდობა, თი მიდგა მა მიცორდნ, მიდგაშ ძირაფა მოკოდგნ, მონატრუდგნ, ბგორუნდგნ, თი სანაპირო რდუო თი ყავის ცუდე რდუო თუ მურდუნ, ხო? ნართას თუნდაც. თინას გიფშინანქგნ, შარა-შარას მოურქგ დო ხვალე იბძიძანქ, იშო-აშო მიკიფრთუქგ, მითინ ვამორწყედას-მაქ. მოძიც, მუდგარენეფ გგმაშინე, უკულ ქგმაშინე, სო ვორექ დო ამდღანერ რეალობა მურენ, უკულ მანგარინე. მუდგარენ არაადეკვატურო გინირთუ ჩქიმ ცხოვრება თექიანი ყოფას. ნაჩინებუს მითინს ვაძირუნქ. მითინ ვარე დო სი რექგ. უჩინებ ქალაქის, უჩინებ ხალხწკგმა, უჩინებ ქიანას. სი მითინ ვაიჩინენს, სი მითინს ვეჩინენქ, დო სისქან დუდი მუდგარენ კუნძულს ცხოვრენქგ დო რექგნ გიჩქ ათე მიმენტის. სიზმარო ვორექ მიჩქ დო ფთქუანქ: ასე, ათაშ თოლს დოპწკურუნქ დო გეთებუნ დო მუდგარენ, ასე კინე ირკოჩ დიშაყარგ თაქგნ-მაქ ჩქიმ ახლოს-მაქ დო ნაჩინებ-მაქ. ართ-ართ კაფეს ვორდითგნ თეშ ოსურქ ქომიჩინ, მანგარ მოტახილ რე, მანგარ რჩინ რე, დიდად ვარე ჩქიმდე უნჩაში დო თიჯგუა ხშირას ვორდი თი კაფეს ალბათ დემახსოვრგ, დო უკულ ჩქი ხომ არძა ქალაქელებს

იფჩინენდით, არძო მიჩქუდეს, მინ სო ცხოვრენდგ, კანკალეშა სახელ დო გვარი ვამიჩქუდეს, მარა ნამ ქუჩას ცხოვრენდგ, მიშ სქუა რდგ, თიშ მუმა სო მუშენდ, თენა ხო იფრელი მიჩქუდეს. თი ახალგაზრდობას ჩქი ხო მთელ ქალაქის, მიდგა თინა ვარდგკონ, ჩქი ხომ ირკოჩის იფჩინენდით. ათაშ თი ოსურქ ქომიჩინ, დო ხოლოშა ქუმორთგ დო მირაგად: თქვა მუჯამ მორთითია? მა ათაქ დუდი გებობრ, მუჯოხო-მაქ მა თაქ ვცხოვრენქ-მაქ. მოხიოლუნია, წყინარას მიწუ, მოხიოლუთია თქვან ძირაფა, ქუმორთითია, ვართ სახელი მიჩქგ, ვართ გვარი. ოჭკომალიშ მაკეთებელ ართართ კაფეს დო მოულუდგ ჩქინდა გამზადებულ ოჭკომალ. მა მახიოლ, ვავორექ შეცვლილ და ქომიჩინგ, ჯვეშებურო ჯგირო ვოფექ, მარა მართალო მახიოლ, შინაგანო მახიოლ. მიდგაინქ მა ქომიჩინ დო უკულ მა ხოლო ქგმაშინ თი ადამიანქ. ცოდა რენა თინეფი, დო ცოდა ვორეთ ჩქი.

თარგმანი

მინდა გითხრა ჩვენი აფხაზეთის ამბავი. დღს რა დღეშია იქ ხალხი, როგორ გაჭირვებაში ცხოვრობენ, როგორი წნეხის ქვეშ არიან, როგორ უჭირთ დღევანდელი ცხოვრება იქ. როდესაც რომ აფხაზეთთან ახლო მივალ და ენგურის ხიდზე დავდგები, ისე მიხარია ყველაფერი იქაური, ისე მიხარია, გული სიხარულით მაქვს სავსე. მაგრამ ოდნავ რომ ფეხს შევდგამ, გული მიტირის იმიტომ, რომ განადგურებულია იქაურობა. განადგურებულია ხალხი, განადგურებულია ბუნება, არ არის მოსავალი, უკიდურესად უჭირს ადამიანებს და ყველაზე მეტად ის მტკენს გულს, რომ ისინი მოლოდინში არიან, რომ აქედან სიკეთე შევა იქ, რომ ჩვენ აქ ვაკეთებთ რაღაცა ვებეერთელა სასწაულ საქმეს და ჩვენი შეხვედრა მალე იქნება. ეს უფრო მაუბედურებს, ვინაიდან

მართლა ვერ ვხედავ აქ რაიმე სიკეთეს ჯერ, არც ზევით და არც ქვევით, რომ ჩვენი შეხვედრა დაახლოვოს, ამისთვის. დარჩენილები არიან ღრმად მოხუცი ადამიანები, ვინც მონატრებულია თავის შვილებს, შვილიშვილებს და ცრემლით წვებიან ამაღამ, ლოცულობენ თავიანთი შვილებისთვის, ყოველ წუთს და წამს რასაც არ უნდა აკეთებდნენ ეზოში, ბოსტანში, ნებისმიერ საქმეს, რასაც აკეთებენ თავიანთ ოჯახში იმ აზრით და იმ სიხარულით აკეთებენ, რომ ხვალ და ზეგ იქ დაბრუნდება მისი შვილი და ასეთ რაღაცას ამბობენ: ჩემს სისხლსა და ხორცსო მიწაში არ წავიღებთო, ის მინდაო ჩემს შვილს რამეში წაადგესო, ეს ჩემი აქაური ნაწვალები და ნაშრომიო, ჩემი დაღვრილი ოფლიო. ჩემმა დედიკომ მითხრა: შენო, შვილოვო, იცოდეო, რომ ყველა ხის ძირში აქაო ჩემი ცრემლია დაღვრილიო. მე ავტირდი, შემეცოდა, იმიტომ, რომ მთელი მისი ცხოვრება შრომას, სიყვარულს მოანდომა და ბოლოს მას ეგონა ალბათ თავის ხანდაზმულობასა და სიმოხუცეს თავის შვილებთან და შვილიშვილებთან გაატარებდა. ენატრება ის ჟრიამული, ის ჩვენი სიცილი, თამაში, კისკისი. საღამოს ყველა ერთად შევიყრებოდით, ფანდურზე უკრავდა და მღეროდა ყოველთვის სევდიან სიმღერებს სამეგრელოზე, აფხაზეთზე და მიკვირს და ადრე კიდე მიკვირდა ყოველთვის, რატომ იყო ეს მეგრული სიმღერები ასეთი ცრემლით სავსე. ახლა რომ მივდივარ მაშინ, ახლა მივხვდი, იმიტომ, რომ ჩვენს ხალხს ყოველთვის უჭირდა, ყოველთვის უჭირდა ცხოვრება, ყოველთვის უჭირდა განშორება თავის ოჯახთან და სიხარული და სიყვარული თანამგზავრი იყო ამ გაჭირვებასთან ერთად. აი ასეთი სიმღერა იცოდნენ, ჩემი ბაბუა და დადი (ბებიას ასე ეძახდნენ) კერიას მიუსხდებოდნენ საღამოს, ეზოში რომ იმუშავებდნენ და მოვიდოდნენ, მერე კერიას მიუსხდებოდნენ და ვახშმის მერე გვერდით რომ მივუსხდებოდით ჩვენ ყველა შვილიშვილი, მაშინ

ფანდურზე დაიწყებდა სიმღერას „ვაგიორქო მა“. დღესაც მიყვარს ეს სიმღერა სიგიჟემდე და მახსენებს ჩემს ბავშვობას, ჩემს იმ ურთიერთობას ჩემს დიდ ოჯახთან, სადაც ჩვენ ყველა ერთად ვიკრიბებოდით, სადაც დილას იყო საუზმე(საკაკალო)... იყო ასეთი ტრადიცია: მარტო სადილი არ უნდა გვეჭამა, აუცილებლად უნდა ყოფილიყო მოსული ვიღაცა მეზობელი, სტუმარი, ვიღაცა ისეთი, ვინც შენთან ერთად ამ ტრაპეზს გაიზიარებდა. კერძის საუკეთესო ნაწილს ჩვენი ბებია ყოველთვის შეინახავდა და ცალკე თეფშზე დებდა. რა იცით, ნანა-შვილო, ეგება მთლად მშიერმა ერთმა კაცმა ჭიშკართან გამოიაროსო. ამის გულისთვის ის საუკეთესო კერძის ნაწილი აუცილებლად უნდა ყოფილიყო შენახული და ყოველთვის მიკვირდა ეს. რა არის-მეთქი ამდენ ხანს ვერ მოვიდა ის ერთი კაცი. ერთი და ორი და ხუთი კი არა ყოველთვის ბევრი ხალხი იყო ჩვენს ოჯახში, ყოველთვის პურ-მარილი გაშლილი იყო და ყველას ეს უხაროდა. ეს არის მართლა საოცრება: კაცის მოსვლა უხაროდათ, ენატრებოდათ, ნებისმიერი საქმის კეთება ეს თოხნა იყო, ეს ბარვა იყო, ეს სიმინდის ტეხვა იყო, ანუ ისეთი საქმე რაღაცა საგულდაგულოდ გასაკეთებელი რომ იყო, იმას სიხარულით მიატოვებდნენ, გამოიქცეოდნენ ეზოდან სასწაულ პატის სცემდნენ იმ სტუმარს. ოჯახს ჰქონდა დიდი სიყვარული, ამ სიყვარულში ვიზრდებოდით ყველა ერთად და ამას ვართ მიჩვეულები. და დღეს ამ ცივილურ ქვეყანაში გაგვიჭირდა ჩემი ოჯახის წევრებს ცხოვრება. ჩვენი სიალალით, სამართლით და სუფთა ცხოვრებით რთული შეიქნა ცხოვრება. ყოველთვის იმას გვეუბნებოდნენ: უფროსს პატივი ეცითო, დაეფასეთო, უმცროსს ყურადღება მიაქციეთო, რაც არ უნდა გაჭირვება არ მოხდესო ცხოვრებაში, ერთიმეორეს დაეხმარეთო, ერთიმეორე არასდროს არ მიატოვოთო. მე მიხარია, ეს ჩვენ შევძელით ამის გაკეთება, გამოგვივიდა. და ჩვენ ირგვლივ ის, ვინც

კიდევ არიან ის ადამიანები, ჩენი ნათესავები, ჩვენი მეგობრები, ჩვენი ახლობლები ისეთი ურთიერთობა გვაქვს, ჩვენ ყველა გვიყვარს და ამით მართლა ბედნიერები ვართ. ამით მართლა ბედნიერი ვარ, შეიძლება რაღაც ფუფუნებები დაგვაკლდა, სხვა გზით რომ იშოვება ისეთი ფუფუნება, მაგრამ ეს მე ჩემი წინაპრების ღალატად მიმაჩნია. ისეა ის ჩადებული. ჰოდა, ის ვერცხლის დილა, საუზმეს (საკაკლოს) რომ ეძებდნენ დილას და მე ჯერ კუდევ მეძინა და იმათი, ქვევით სამზადში, ხაკუნი რომ მესმოდა ჩემი ბებიას თეფშისა და ჭიქისა, ის სულ სხვა სიხარულია, ის სულ სხვა სიყვარულია. ვაშლსა და მსხალს კრეფდნენ საზამთროდ, ამას ყუთებში აგროვებდნენ, და ნათიბში (ბალახში) იდო. მოცელილს აფარებდნენ, ერთ წყებას დაადებდნენ, შემდეგ ზევით მოცელილს დააფარებდნენ, შემდეგ მსხალს, შემდეგ ვაშლს და ამას, როდესაც კარგად მოვიქცეოდით, ჩვენ როგორც ჯილდოს ისე გვაძლევდნენ. და ეს ისეთი დაფასება და ისეთი სიხარული იყო, ჩვენ თვითონ გვიკვირდა. დღეს რას არ ვუკეთებთ ჩვენს ბავშვებს, მაგრამ ისეთ სიხარულს ვერ ვანიჭებთ ამ ბავშვებს, ჩვენ რომ მაშინ სიხარული გვქონდა. ამას იმისთვის ვამბობ, ეს დღევანდელი ცხოვრება, ამ ოცდამეერთე საუკუნის სტრესია, თუ რთული ცხოვრებაა ეს იმ რომ მოგვდგამს ძველად იმ სიყვარულმა, იმან გადაგვატანინა და დღესაც იმ ცხოვრებით ვცხოვრობთ, როგორითაც ადრე ვცხოვრობდით. ახლა დედა აფხაზეთშია და ჩვენ ყველა ვართ აქ. რიგრიგობით, ხუთი შვილი რიგრიგობით ყველას აქვს თავისი დრო და რომ არ წერია არსად იმისთანა კანონი, რომ აუცილებლად უნდა მივიდეთ და ყველამ თავისი წილი სიხარული და სიყვარული უნდა მივანიჭოთ, ყურადღება უნდა მივაქციოთ. არაფერი აკლია ჩვენი სიყვარულის გარდა, ჩვენთან ერთად ყოფნის გარდა. ჩვენი სიყვარული არ აკლია, მაგრამ ჩვენთან ერთად ყოფნა უნდა. ჩვენ გვინდა აქ

რომ იყოს, ჩვენთან, მაგრამ ბოლო კამათის შემდეგ ოჯახის საბჭოზე გადაწყდა, მე მინდაო ვიყო იქ, სადაც მე ბედნიერი ვარო და დედა ბედნიერია თავის სახლში, თავის მშობლიურ მხარეში, თავის ოჯახში, სადაც ნაკვერჩხალს ანთებს დილას და ფიცხინია რომ გვაქვს დღესაც, ბუხარში ცეცხლს გააჩაღებს და ფიცხინია გვაქვს, სადაც ღომს ხალავს იმ თავისი მოხუცებული ხელებით და ისეთი სიყვარულით, დილას ალიონზე ადგება და იქ მომიტანს საუზმეს (საკაკალოს), მახსენდება ჩემი დადი და ბაბუა, როდესაც მოხუცებულები იყვნენ და როგორ გვექცეოდნენ, ასე გვექცევა დედა დღეს. სიყვარულით სავსე არის და არაფერმა, რაც ცხოვრება იყო და რაც გაჭირვება იყო, იმან ის ვერ გადააკეთა. როგორიც იყო, ისეთი დარჩა. დღესაც უამრავი ადამიანი მოდის იქ, რუსი, თურქი, აფხაზი, უზბეკი, იქ დღეს რომ არ არის ისეთი ხალხი, არ ვიცი საერთოდ ადრე კი ცხოვრობდა ის ხალხი იქ? მართლა არ ვიცი, ისეთი ნაირფეროვანი ხალხი მოდის, და ყველას ნანა-შვილო, შენი ჭირიმე, შენ გენაცვალეო, – ეფერება იმათ და ისინიც ყველანი კარგად ექცევიან. სასწაულია, როდესაც სოფელი გადაწვეს და ჩემი სახლის დასაწვავადაც მოვიდნენ, მაშინ დედიკო სახლიდან დაიმალა გავიდა და. ჰოდა მაგიდაზე იდო ღვინო, მხალის მჟავე, სუნელი და გამომცხვარი პურის ნატეხი. შიოდათ, შევიდნენ, ეს საჭმელი შეჭამეს და სახლი დაუწვავი დატოვეს (არ დაწვეს). ღმერთი არის! ღმერთი არის! და ყოველ დილას, როცა დგება მაშინ, ამბობს: დაილოცა, ღმერთო, შენი სახელიო! შენ დამიყენე ჩემი შვილები ჯანმრთელად და ბედნიერადო, გულში სიყვარული და სიხარული რომ ჰქონდეთ ისეო! ეს მესმის რამდენი წელია! ერთი და იგივე ტექსტი და ღმერთო! შენ დააბრუნეო ისინი თავიანთ ოჯახებში! და ფუჭად არ ჩამიყაროო ჩემი შრომა! მე რაც საშინელება გადავიტანეო ამ 25 წლის განმავლობაშიო. მე როცა მივდივარ მაშინ მთელი

სამეზობლო მოხუცებულების იკრიბება იქ უყვართ ჰამო, ჰამო საჭმელი, (მოკლედ, რასაც ჩვენ ნამცხვარს ვეძახით) აი, ჰამო გაქვსო, ნანა-შვილოო, რამე. კანფეტი?. მაქვს. ჩამაქვს ყველასთვის ყველასთვის სათითაოდ. მოხუცებულების გულის გასახარებლად. მიმაქვს ყველაფერი, ამთ შევყრი, ვუკეთებ დილას ჰამო ფაფას, ვაშლის ჰამო ნამცხვარი უყვართ და საწუწნი კანფეტი. დიუშესის საწუწნი კანფეტი! ერთი სულ დასუსტებულა და შევიცხადე რომ მივედი მაშინ. რას ქვია-მეთქი, ალბათ არ აქცევ თავს ყურადღებას და სად გაქვს შენ უფლება მოკვდე. სანამ შენი შვილები აქ არ მოვლენ და ამ ეზო და კარს არ დაეუფლებიან იქამდე, შენ ვინ მოგცა იმის უფლება-მეთქი. მეზარებაო, დედა, საჭმელის კეთებაო, მარტო ჭამა მეზარებაო. დილასო ჩავიგდებ ერთ მსხალს, პურის ნატეხს და გავვარდები ყანაშიო. ასეთი საოცრებები არიან. სითბოთი დო სიყვარულით სავსე. ადამიანები ენატრებათ. მკვდრებს ამბებს უყვებიან. სასაფლაოზე ავალთ. მამაჩემის სასაფლაოზე ავალთ და ამბავს ეუბნება დედაჩემი. აგერო, მანანა მოვიდაო, ყველაფერი ჩამომიტანაო, ყველაფერი მაქვსო, შენ როგორც გინდა, ისე ცხოვრობენო. შენ როგორც გაგიხარდება ისეო, შენ როგორც გინდოდა ისეო, ყველაფერი ისე არისო, გაგეხარდებაო იმათი ცხოვრება შენო. ჩემო რადიონ, იქ გემრიელად იყავი შენო და დაიფარე ეს ბავშვები და ეს ოჯახი. არაფერი დაემართოს ამათ ცუდიო. შენ ესენი დაიფარეო. ყოველ დილას, სასაფლაო არის ცოტა უფრო მაღლა, ვიდრე სახლი, იქიდანო, ყოველ დილას რომ ადგება, მაშინ ხომ იტყვის დაილოცა ღმერთო შენი სახელიო, მადლობაო ამდილანდელი ვერხლისფერი დილისთვისო და გათენებისთვისო, მერე ამბობს: ყველაფერი ისე არისო, ხომ ხედავო იქიდან, ყველაფერი ისე არისო, როგორც შენ გაგიხარდება ისეო. მოსავალი აიღო, მადლობა ღმერთს!, ჩააბარებს ანგარიშს. იმასაც ეტყვის მოსავალი შემოტანილი არისო.

ყურძენი დავკრიფეთ, შემოდგომაზე დავკრიფეთ ყურძენიდა წელს არ იქნა იმდენი რამდენიც ადრე იყო ისე ხვავრიელად. არ ღირსო ეს დასაკრეფადო – მითხრა. – არა დედა-მეთქი რას ქვია არ ღირს. ის რამდენიც იქნება იმდენი მამიკოს მაინც გაუხარდებოდა და რამდენიც იქნება-მეთქი, ჩავკაკლოთ-მეთქი ბოთლში. გამჭვირვალე ბოთილი გვაქვს და ამაში ჩავკაკლოთ-მეთქი, ცოტა შაქარი დავაყაროთ. არ დავიზარე, დავკრიფე მაგრამ მე ისე მარჯვედ ვერ ავედი კიბეზე, როგორც ჩემი დედა ავიდა. დაკრიფა ეს ყველაფერი ხუთ წუთში, რადგან მე მოვინდომე ეს. არა მეთქი არ დავარღვიოთ ტრადიცია, როგორც ყოველ წელს ვაკეთებდით, ისე ვქნათ-მეთქი. ჩამოვიტანეთ ეს, დავკაკლეთ, ბოთლში ჩავყარეთ, შაქარი, ყველაფერი ყველაფერი და ხუთ წუთში აქ ღვინო დააყენა. დრო რომ გავიდა მაშინ ჩამოასხა ღვინო, და ზუსტად იმ დროს იქნა ყველაფერი ეს, როცა ბიჭებს დავუძახე, სოფლის ბიჭებს და შეშა დაჭრეს, მოამზადეს ზამთრისთვის. ეს რომ მოამზადეს მაშინ, აქ გავშალეთ პურ-მარილი. ჩამოასხა ღვინო და უხაროდა ეს ჩემი გაკეთებული ღვინოაო, ჩემი ღვინოო. წელს ბევრი არ არისო ნანა-შვილებოო, მაგრამ რაც არის ისო ტქვენ დალიეთ და თქვენ იხალისეთო-უთხრა ბიჭებს. ვიხარ-მამა დაიძახეს, ეს ბოთლი ბოლომდე დალიეს. რა კარგი მითხარი შენ, მე რომ ეს გამაკეთებინეო, აგრო როგორო ერთი პურ-მარილიც მოისტუმრაო ჩემმა ღვინომო და ეუბნებოდა: შენი ნახაზითო, რადიონ, შენი ნახაზითო. ისიც კი არ დამაკარგვინაო, ის ხუთი კაკალი ყურძენი, ისიც გამაკეთებინაო შენმა შვილმაო. მოკლედ ასე ვხალისობ მე აფხაზთში და ვუხალისებ იმათ ცხოვრებას. ვხუმრობ, ვაშაყირებ, რაღაცეებს ვუყიდი და ჩამაქვს ჩასაცმელი, ფეხსაცმელი, საჭმელი, ჰამოს ვუკეთებ. იმათ უხარიათ ჩემი მოსვლა და სასწაულად მელოდებიან. ის მამწარებს ყველაზე მეტად,როდესაც აქეთ მოვდივარ იმ დღეს პატარა ბავშვებივით

ჯოხდაჭერილები ეზოს ჭიშკართან დგანან და ტირილით მაცილებენ. ისე ტირიან, მე ვამხნევებ და ვეუბნები: არ შეგეშინდეთ მე ახლა დავბრუნდები, მე მალე დავბრუნდები, იქ ყველაფერი კარგად არის. თქვენ არ იცით ხვალ-ზეგ დაბრუნება იქნება, ოღონდ არ გამთქვათ და აქ არ თქვათ-მეთქი. ერთ-ერთი ჩასვლის დროს მოვიდა მეზობელი და მითხრა, რემონტის კეთება დავიწყე, იმიტომ რომ ერთფეროვანია ცხოვრება და იმედი ეკარგებათ, ჰოდა ეს იმედი რომ არ დაეკარგოთ იმისთვის, მეც ჩემს თავს რაღაცა სტიმული მივეცი, ხალისი მივეციდა რემონტი კეთება დავიწყე. მოვიდამეზობელი და რას აკეთებ შენ აქო. რემონტს ვაკეთებ, ახალი ავეჯი უნდა ვიყიდო,და ახალი ცხოვრება უნდა დავიწყო-მეთქი. რატომო დაბრუნებააო? აბა რა-მეთქი. მე დავბრუნდი დაბრუნება არის-მეთქი. მოკლედ არ გაცივებულა ჩემი ნათქვამი, რრრ-ო და მიიტანა აფხაზებთან. ერთი დღე არ იყო გასული, მომაკითხა აფხაზმა, იქაური განგებელია დღეს. что-то мне сказали что вы возвращаетес (რაღაცა მე მითხრეს, რომ თქვენ ბრუნდებითო) მე ვუთხარო: правильно сказали (სწორად უთქვამთ). მე ვთქვი-მეთქი, მე არ დავბრუნდი-მეთქი ჩემს სახლში, თქვენ მიკრძალავთ-მეთქი? нет суши ради бога.(არა,ღმერთმანი) თქვენ მიკრძალავთ ცხოვრებას ჩემს სახლში-მეთქი. არაო. აბა? იმან-მეთქი წერა-კითხვა არ იცის-მეთქი, მე ვუთხარი, მე დავბრუნდი და ჩემს სახლს ვარემონტებ-მეთქი და ვისაც როგორ უნდოდა, ისე გაიგო-მეტქი ეს ამბავი. хорошо суши, а я-то думал! (კარგიო, მე კიდე ვიფიქრეო) შორს არ არის ისიც-მეთქი то что ты думал, (რაც შენ იფიქრე)ისიც არ არის შორს. დედაცემი ფეხს მაჭერს, არ თქვაო ნანა-შვილო, ასეთი რაღაცაო – მეუბნება დედაჩემი. მაგრამ მე მაინც ვამბობ. მე თქვენს ჯინაზე გულს ვიოხებ. აქედან ხომ გადავალ ენგურს, მარტო ენგურს კი არ გადავდივარ იქ ფსოუზეც გადავდივარ და სოჭში

მივდივარ. სინამდვილეში ამას დემონსტრაციულად ვაკეთებ, ამით ჩემს თავსაც ვამხნევებ და ვუმტკიცებ, თქვენც გიმტკიცებთ, და აფხაზებსაც ვუმტკიცებ. სანამ მე ეს შემიძლია, ენგურს ხომ გადავცურავდი ადრე, ახლა სწორი გზით მივდივარ. სანამ შემიძლია ყველა ქალაქში ჩავდივარ, მოვივლი, ამ საცოდაობას სურათებს ვუღებ, ჩემი არქივი მაქვს, ჰოდა სოჭამდე გადავდივარ და შემოვდივარ აქეთ. გზადაგზა ამათ „პრიკოლებს" ვიჭერ. გავაჩერე გადაუთში და მომყვება ჩემი მეზობელი, მეგრელი მეზობელი მომყვება რომ აფხაზობს ისეთი.მე ქართველი ვარ, ის – აფხაზი მისი ჭკუით. ვლაპარაკობთ და ვამბობთ ამბებს ხალხთან რუსულად, მარტო თუ ვართ მეგრულად. მაგრამ აფხაზებს რომ გავერევი, მერე მე მავიწყდება, სად ვარ და ვიწყებ ლაპარაკს მეგრულად არა, მეგრულად არა, ქართულად ვიწყებ ლაპარაკს. სასნაულია. მე ჩემს გონებას ვეუბნები, არ ვიტყვი ქართულად-მეთქი და ჯინაზე მაშინ მეწყება ქართულად ლაპარაკი. ამ შემთხვევაში გუდაუთაში გავაჩერეთ, ერთ-ერთ კაფეში, გზის პირას რომ იყო ისეთში, შევედით ყავის დასალევად,ერთი ქალი გამომეხმაურა და მეუბნება, ოთხი კაცი ვართ და მეუბნება აქაო ქართული ვინმემ იცითო? – რუსულად მეკითხება. შევხედე ახლა ამათ, არ ვიცი, არის საჭირო, ვთქვა, რომ ქართული ვიცი თუ არა, არ ვიცი ეს. არ მინდა უხერხულ მდგომარეობაში ჩავაგდო და რაიმე დაბრკოლება შეგვექმნას. ამათ რუსულად უპასუხეს, მოკლედ მეგრელები ვართო ჩვენო და ასეო. არა მაინცდამაინც ქართული თუ იცით ვინმემო. მეო სირაძის ქალი ვარო. თბილისში ვცხოვრობდიო 30 წელიო. ჰოდა ამ (მოკლედ რომ გადმოვთარგმნოთ როგორ მითხრა) ხიხო აფხაზებმაო ჩემი შვილები თბილისიდან აქეთ არ შემოუშვესო წელს. მე როდესაც ვკითხე თქვენ ვინ ხართ-მეთქი ეროვნებით, მეგრულად რა ეროვნებისა ხარ? მითხრა აქეთ პასუხი მომცა მე აფხაზი ვარო. დედაჩემი აფხაზი

იყოო, მამაჩემი აფხაზი იყოო, ქმარი მყავდა სირაძეო. აქ ნასწავლება, თბილისში, აქ გათხოვილა, 30 წელი აქ ნაცხოვრება. და ომი რომ დაიწყო, იქით წასულ. ჩემი შვილები და შვილიშვილები აქაური გაზრდილები არიანო, დედულეთში, და დღეს ვინც არის პრეზიდენტი, ის არ მაძლევსო იმის საშუალებას, მე ჩემი შვილი და შვილიშვილი აქეთ წამოვიყვანოო. ეს ცხოვრებააო? მერე გავაბი ამ ქალთან საუბარი ქართულად და ბოლოსდაბოლოს ჩვენ ერთმანეთს ჩავეხუტეთ და მე ვუთხარი ნუ გეშინიათ-მეთქი, ჩვენ აუცილებლად ერთად ვიცხოვრებთ-მეთქი. იმ ქალმა იტირა დო მე მინდა თქვენ გითხრათ ყველას, საზოგადებას ვუთხრა, რომ იმათ ჩვენ არ ვძულვართ.ყველაზე მეტი სასწაული რა არის?მე პირადად მძულდა მეგონა ისინი, არ მძულებია! გულის სიღრმეში, კუთხეში მიყვარს თურმე და არ მცოდნია იმიტომ, რომ იმათი აქცენტი რომ გავიგონე, იმათი დიალექტი, იმათი ლაპარაკი, იმათი პატივისცემა:„დაიკოო“, იმათი ყურადღება, მე მეტირება, მე მეტირება იმ მოხუცბივით იქ რომ ცხოვრობენ.ისინი გველიან ჩვენ, გველიან და როდესაც მე კონჯრეტულად მაქვს საუბარი ისეთ ადამიანებთან, ვინც დღეს იქ ამინდს ქმნის. მალულად, ყურში ჩამჩურჩულებენ ამათთან ჩვენ არასდროს არ ვიქნებით ბედნიერნიო, ჩვენ ვიცითო, რა გვჭირსო, და თქვენთან ერთად გვინდაო, მაგრამ ხმამაღლა ვერ ვიტყვითო და მე მესმის ამ ადამიანების, მაგრამ რა ეშველება ამდენ მიტოვებულ სასაფლაოს, ამდენ მიტოვებულ სოფელს, ოჯახებს, იმ დანგრეულ სახლს, რომელიც თითქოსდა გიყურებს და შველა უნდა, შველას ითხოვს. ითხოვს. დედაჩემს ვუთხარი, კარგი რა არავინ არ არის სახლში და აქ ცოტა ხანს, ჩვენთან იყავი-მეთქი. სამი დღით რომ ჩამოხვედი, ცოტა ხანს იყავი-მეთქი, ერთი კვირა მხოლოდ. რომ მოვდიოდიო, უკან მივიხედეო, და ჩემმა სახლმა მითხრაო, მალე დაბრუნდიო, ხელი დამიქნიაო ჩემმა სახლმაო. კიდევ რას მივხვდი,

სახლი ყოფილა ცოცხალი არსება, ცოცხალი, იმიტომ ,რომ როდესაც ცხოვრობ, კედლები იცინიან. ჩემი დედა მეუბნება: თქვენო აქ რომ ჩამოხვალთ მაშინო კედლებიც იცინიანო. სახლსაც უხარიაო თქვენი მოსვლაო. ხეები იყო გამხმარი და რომ ჩავედით, რიგრიგობით ხომ ჩავდივართ ახლა ყველაფერი გაცოცხლდა, ხეს ვაშლი უფრო მეტი ასხია. თხუთმეტი ხე შავი ქლიავისა იზრდებოდა ჩვენს ოჯახში, სამასი კილოგრამი ქლიავი იკრიფებოდა და მამაჩემი არაყს ადუღებდა. იმის არაყი ყოფილა ყველაზე უკეთესი, სასარგებლო. დილას უზმოზე ორმოცდაათ გრამს სვამდა წამალივით. ყველა გახმა, ვერც ერთს ვერ დავეხმარე, ჩვენს ჩამოსვლამდე დახმა. დედა როგორ არ მოუვლიდა, მაგრამისეთ დიდ ოჯახსა და იმისთანა ეზო და კარს მარტო დედა რას უზამდა. იმის მერე რამდენი წელია მე იქ დავდივარ, გორში ვყიდულობ ნერგებს, თბილისში ვყიდულობ ბაზარში, ოჯახში, მიმაქვს არც ერთმა არ იხარა, არც ერთმა არ მოისხა. არ ისხამს ხე, ხე არ ისხამს ნაყოფს, არ ვიცი, რაზეა დამოკიდებული. ისეთი რაღაცები ვისწავლე, რაც მე არ ვიცოდი, მიუხედავად იმისა, რომ სოფელში დავიბადე. რაც მე არასდროს არ გამიკეთებია და ეს დღეს სიხარულს მანიჭებს. მე არ ვიცოდი ხმელი ყველის ფასი. ის რომ ჩვენს სახლში, ფაცხაში ეკიდა კამეჩის სულუგუნის ყველით სავსე ფაცხა რას ნიშნავდა მე არ ვიცოდი. ქალაქიდან მოვიდოდნენ ჩვენი მდიდარი, თანამდებობის მქონე ჩვენი ნათესავები, ჩემი დედა და მამა მანქანის საბარგულს აავსებდნენ ყველით, შაშხით, სუნელით, კვაწარახით, გაცრილი ფქვილითა და ღერღილით, იმის გაცრაც ეზარებოდათ ქალაქში, არ კადრულობდნენ. მე მრცხვენოდა, დედა, რას არის რომ აძლევენ-მეთქი. დღეს მივხვდი,რა სიმდიდრე გვქონია ჩვენ ოჯახში და რა ფასი ჰქ.ონია იმ სიმდიდრეს. ყოველთვის ამბობდნენ შენი ოჯახიო თქვენი სავსე ოჯახითო თქვენო კარგად ყოფილიყავითო,

გვლოცავდნენ, მე არ ვიცოდი, ეს რას ნიშნავდა. მაშინ ბავშვი რომ ვიყავი, სიმდიდრე მეგონა ოქრო, ბრილიანტი, ბევრი ფული- და დღესაც არის ის წიგნები, სასწაულია, ისწიგნები არავის არ წაუღია. დღეს მივხვდი, ჩემი ოჯახის სიმდიდრე რა ყოფილა. ეს ყოფილა წიგნები, ცოდნა და ის სავსე მარანი ღვინით, არყით, სიმინდით სავსე ნალია, თხებითსავსე ბოსელი, ძროხებითა და ხბოებით სავსე საძროხე, ინდაურის ჭუკებითა და წიწილებით სავსე საქათმე, ამის გამოჩენის ადრე მრცხვენოდა და მეც იმ ჩემი ხნის გოგო-ბიჭი სტუდენტებივით, რომლებიც მაღალფარდოვან სიტყვებს ამბობდნენ, და კინოსა, თეატრსა და მუზეუმებში დადიოდნენ, ამის გამოჩენისა მრცხვენოდა. და როგორი სიმდიდრე, როგორი სიყვარული, როგორი კარგი ოჯახიგვქონია. დღეს დავაფასე. ამაყი ვარ, თუ მიხარია, მიხარია ის, რომ ჩემი-ოჯახის წევრები მეკითხებიან: როგორ ხარო? და გადასარევადმეთქი – მაქვს პასუხი.როგორო, ბოჭო, ყველას ყველაფერი უჭირსო და ყველა წუწუნებსო დღესდა შენ გადასრევად როგორ ხარო? მე გადსარევად ვარ იმიტომ, რომ ჩვენი დედა ცოცხალია,ჯანმრთელია, თავის სახლშია და ჩვენ გველის, ჩვენთვის ლოცულობს. მე გადასარევად ვარ, მე ჯანმრთელი ვარ, სავაადმყოფოში არა ვარ, სახლი მაქვს, ჩემი მაგიდა პურ-მარილით არის სავსე. მე შემიძლია დღეს, ეს ეტყობა მოდგმით მომდევს, მე შემიძლია დღეს ნებისმიერ ადამიანს, ნებისმიერ ჩემს სტუმარს, მეგობარს, ახლობელს მე ეს გავაკეთო. არა ვარ გადასარევად? მე გადასარევად ვარ, ჩემი დედმამიშვილი ცოცხალია. ჩემი და და ჩემი ძმა. საოცარი დიშვილები მყავს,ნიჭიერები, კარგად სწავლობენ.ყველა ჯანმრთელია, ყველა ბედნიერია, ცოცხალია, ლუკმა პური მაქვს, ავად არა ვარ. იმის საშუალება მაქვს ჩემი დედა მოვინახულო,იმის საშუალება მაქვს, ნებისმიერი მეგობარი ჩემს ოჯახში დავპატიჟო, იმის საშუალება მაქვს, მოვეფერო,

იმის საშუალება მაქვს ჩემი მეგობრის მწუხარება გავიზიარო, მას დავეხმარო, მას ამოვუდგე. იმის ძალა მაქვს, იმის ღონე მაქვს, იმის სურვილი მაქვს. არა ვარ გადასარევად? გადასარევად ვარ. მე ბედნიერი ვარ. ჩემი გული სავსეა სიყვარულით. მიყვარს ყველა და ყველასთვის სიკეტე მინდა.ეს ალბათ ბედნიერება არის. ესეც ზევიდან მოდის. ეს ძალას მაძლევს, ეს ბევრ კარგ საქმეს მაკეთებინებს. და კიდევ უფრო მეტი მინდა, კიდევ უფრო მეტი მოზღვავებული ენერგია მაქვს, კიდევ მეტ ადამიანს მინდა მივეფერო, მივეხმარო, გვერდით დავუდგე, ამას ვასწავლი მე ჩემს ბავშვებსაც. ბედნიერი ვარ იმით,რომარ მრცხვენია ჩემიოჯახის, ჩემიგვარის, ჩემი თავის, ჩემი სახელი და გვარისა, აი მაგრელებმა რომ იციან ისე, ზურგი მაქვს სუფთა, იმიტომ, რომ ღია გულით ვიცხოვრე, და ამგულისუკან არასდროს არ მქონდა რამე მოფიქრებული. ცუდი არავისთვის მისურვებია, არ გამიკეთებია.ესეც ღმერთის საჩუქარია. არ გამაკეთებინა რამე ისეთი, რისიც მე დღეს შემრცხვებოდა. ეს არის ალბათ ბედნიერება. ეს არის რომ დედაჩემს აცოცხლებს, ეს არის რომ უხარია. იმ მოლოდინით ვარ, აი ჩვენ ხომ ვიცით,ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება ის ვერცხლისფერი დილა არ გათენდეს. მაგრამ მერაღაცა ისე მჯერა,რომ ეს ისე შორსაა და ჯერ კიდევ იმდენი კარგი საქმეების კეთება შეიძლება, იმდენი... ყველას ერთმანეთი უყვარდეს მინდა, ყველა მდიდარი იყოს მინდა,ყველა დალხინებული მინდა იყოს, ყველას ყველაფერი მინდა ჰქონდეს, ერთმანეთის რომ არ შურდეს ადამიანებს ის მინდა. და ჩემს დიშვილს ვეუბნები: შენს გულსა და ღვიძლს შემოვევლე-მეთქი. საიდან მოგაქო, მანანა, ასეთი რაღაცა.. იმ დონემდე მიყვარს, იმის გულსა და ღვიძლსაც ვგრძნობ. გულში ის მიკანკალებს, რა მწარეა სიყვარული, გული რომ გიკანკალებს. აი, იმის გულ-ღვიძლსა და იმის ცხოვრებას მინდა შემოვევლო ირგვლივ ჩემი დადი ამბობდა ასე. დადი. უდიდესი

პიროვნება იყო. თამარ ლემონჯავა. ჩემი დადიდა ბაბუაკერიას რომ მიუსხდებოდნენ და „ვაგიორქო მა“-ს დაიწყებდნენ, დღესაც იმ ძახილით. დღეს იმ ცუდს რომ აკეთებს იმ კაცსაც ზოგჯერ მინდა ვუთრა: მაინც შემოგევლე, მაინც შემოგევლე! იმიტომ, რომ არ იცი რას აკეთებ და რატომ ხარჯავ დროს. არასასურველისთვის, ფუჭი საქმისთვის ხარჯავენ დროს და დრო რა მწარედ ცოტა ყოფილა, და ვეუბნები: გესმის? გესმის? გაიგონე ნათქვამი! რასაც დღეს გეუბნებიან და რასაც გუშინ გეუბნებოდნენ. რამდენი სიბრძნე ყოფილა ამ სიტყვებში ჩადებული. რასაც ჩვენ ყურადღებას არ ვაქცევდით, და დღეს ყველა ის სიტყვა ბრილიანტის ტოლფასია. რაღაცა სასწაული ფასი აქვს დღეს ყოველ ამ სიტყვას. რა ვიცი, ძალიან რთულია ეს ცხოვრება, მაგრამ ძალიან მშვენიერი თურმე. ბებიას არ ვეძახდით. დადის ვეძახდით. დადი საოცარი პიროვნება იყო. კაკო ყაჩაღი. მე მეუბნებიან: შენ გავხარო იმას, მოსიყვარულე იყო, სავსე ჰქონდა გული სიყვარულით,ყურადღებით, ყველას შეკრება უნდოდა ერთ კერიასთან, ყველა ერთად უნდა ვყოფილიყავით, სულ ერთად უნდა ვყოფილიყავით, ყოველთვის ერთმანეთზე კარგი უნდა გველაპარაკა, ერთმანეთისა არ უნდა გვწყენოდა არაფერი, და ერთმანეთისთვის არასდროს არ უნდა დაგვეწყვიტა გული. ბავშვობისას რაღაცას იმას ვქნიდით მაინცადამაინც ისეთი დაუჯერებელი დო ცელქი ბავშვები არ ვიყავით, მაგრამ როგორც ყველა ბავშვიისე, ჰო? დაგვიბარებდნენ, ახლაო თქვენ აქ დაგტოვებთო, ითამაშეთო თქვენო, დო ერთმანეთს გული არ დაწყვიტოთო, ანუ ერთმანეთს არ აწყენინოთო. შენ უფროსი ხარო და ამათ მიხედეო, იმ უმცროსმა შენ იმას არ შეეპასუხოო, (არ შეუბრუნო სიტყვა), არ დაიჯერებ აი ახლა უკვე ყველა დიდები ვართ, ველას თავისი ცხოვრება აქვს და თავისი ოჯახი აქვს და ბავშვები ჰყავთ ჩვენს დედმამიშვილებს ხო? პატარა და დიდი,

ისეა დაყენებული, მე დღესაც ენას არავინ მიბრუნებს, მე ვიტყვი და... ყველას თავისი აზრი აქვს, იმ დიდი ოჯახის უფროსი დღეს მე ვარ, ყველას თავისი აზრი აქვს, განსხვავებული. დღესაც საჭირბოროტო ოჯახის გადაწყვეტილებებს და საქმეებს ჩვენი გელენავების, აქ სიძეები ჩვენი ნათესავები არ არიან, ესენი ჩვენი გვარის საქმეში ამათ ჩვენ არ ვუშვებთ, ესენი კარგ ამბავში გვყავს მხოლოდ. სხვა ამათ არაფერი არ ეხებათ. მითუმეტეს ჩახედული, ჩვენს საქმეში ესენი კატეგორიულად, მით უმეტეს ჩვენი გვარის საქმეში და ეს გამორიცხე. როდესაც რომ ჩვენ რაღაცას ვწყვეტთ, ყველა თავის აზრს იტყვის, და ყველა შემომხედავს მე. აი შეიძლება-მეთქი გადაწყვიტოთ, მაგრამ ამ მომენტში უჩემოდ. არა, არაო თან უკვე გაგებული მაქვს სწორი პასუხი და მინდა ასე გადაწყვიტონ და გულში მიხარია, რომ ამ გადაწყვეტილებამდე მოვიდნენ ესენი, ეს მე მიხარია უჩემოდ რომ გადაწყვიტეს, მაგრამ მაინც ჩემს პასუხს უყურებენ, მე უნდა თავი დავუკრა და ვუთხრა: აი, შენი აზრი ძალიან კარგია, ეს აზრი მე მომწონს და აზრს მე გავითვალისწინებ. ასე უკეთესია ალბათ. ამ პირობებში საქმის ასე გადაწყვეტა უკეთესია. ყველა ერთხმად გადავწყვეტთ, ისე როგორც წესი და რიგია,მერე გაიგებენ სიძეებიგადაწყვეტილების შესახებ. ჰოდა,ეს ყველაფერი იქიდან მოდის დადიდან, სამურზაყანოდან. ერთმანეთი უყვარდათ, აი რა მიკვირდა ყოველთვის: სასწაულ პატივს სცემდნენ ერთმანეთს, მაგრამ ეს პატივიცემა გამოჩნდებოდა მხოლოდ საქმით, პირში არ ეტყოდნენ ერთმანეთს მე შენ მიყვარხარ, წუწუ პუწუ, ასეთი რაღაცა ლაპარაკი არ იყო მიღებული, ეს კაცი... ეს კაცი ნეტა დღეს სადილად არ მოდის, ეს კაცი საუზმეს (საკაკალოს) არ მიირთმევს, დაუღამდა და ეს კაცი ყანიდან არ გამოვა ვახშამი და ღომი აქ დაიწვა ბუხარშიო – ამბობდა ჩემი დადი. სანამ ის არ მოვიდოდა, სანამ ხელებს არ დაიბანდა, არ მიუჯდებოდა სუფრას, ჩემი დადი ღომს ქვაბიდან

არ ამოიღებდა. ყველა ერთად ვუსხედით სუფრას და ყველა ველოდით, უფროსი კაცი უნდა დაბრძანდესო პირველად, ის რომ დაბრძანდებოდა, შემდეგ შეგვეძლო ჩვენ. ეს მიღებული იყო და ასე საჭიროდ მიგვაჩნდა ჩვენც, როგორც გვასწავლიდნენ ისე. ხუმრობით ეტყოდა ბაბუა რაღაცას, თეოფანე ცაავა, გვიან მოიყვანა ჩემი დადი. ბაბუა იყო ოცდათვრამეტი წლის და დადი იყო – თვრამეტი წლის ქალიშვილი. ჰოდო ხელის გულზე ესვა, იმის იქით არაფერი იყო, პატარა ბავშვივით, მე მახსოვს როგორ ბრაზობდა ის, ბუზღუნებდა რაღაცას, ბაბუა ყოველთვის აჯავრებდა. ეს დედის მშობლები. მამის მშობლები... ჩემი მამის მშობლებს მე არ ვიცნობ იმიტომ, რომ ჩემი ბაბუა სანდრო გელენავა ოცდათექვსმეტი წლის ყოფილა ქერჩში, სამამულო ომში რომ დაიღუპა და ოთხი წლისა ვიყავი ბებიაჩემი – ოლღა აკობია რომ გარდაიცვალა. და მე არ მახსოვს ისინი. მე მახსოვს ის, რომ მამაჩემი ჩემი დედის დედ-მამას დედა და მამას ეძახდა. და ისინი როგორც საკუთარი მშობლები ისე უყვარდა. იმათაც ვაჟიშვილივით. აი, მართლა საოცრად ერთმანეთის პატივისცემა ჰქონდათ. ის გულს არ დაწყვეტდა, ყველაფერს ისეაკეთებდა, იმათ რომ უხაროდათ ისე. სხვათა შორის ჩემს ოჯახშიც ასეთი ურთიერთობა იყო. მითუმეტეს ჩვენ ყველანი ქალიშვილები ვიყავით და ჩვენც ასეთ სიყვარულში ვიზრდებოდით. არ იყო არაფერი ზედმეტი სათქმელი, ზედმეტად რაღაც მისათითებელი, ზედმეტად რაღაც შესაძახებელი (სასაყვედურო). რასაც იტყოდნენ, ის იმ დროს ჩვენ კანონად მიგვაჩნდა. მორჩილები ვიყავით. რას ნიშნავს მორჩილება. მორჩილება არ ყოფილა ადვილი. მაგარი რთული დო ძნელია.დღეს ეკლესიური ცხოვრებათ ვცხოვრობ, ვცდილობ დო ვცხოვრობ. მაგრამ მორჩილება ვერ ვისწავლე.ყველაფრის პროტესტი მაქვს. პროტესტი შეიძლება მაშინ კიდე მქონდა, მაგრამ ისე ამიხსნიდნენ ის პროტესტის გრძნობა რაღაცა

თავისთავად იკარგებოდა, იმიტომ რომ ისეთი მაგალითი მოყავდათ და ისეთი დასკვნა გამოქონდათ. დღეს ემანსიპირებულები ვართ, და ცოტა სხვაგვარად ვფიქრობთ ყველაფერს და დღეს მე ის არ მომწონს, რო ქალი ადამიანი უფრო ძლიერია, უფრო ყველაფრის შემძლეა, ყველაფრის მკეთებელია, ყველაფერს გადაწყვეტს და იმ მამაკაცის ადგილი ქალმა დაიჭირა. ეს სიკეთემდე არ მიგვიყვანს. როგორც ასეთი, ღვთისგანაც მამაკაცი უნდა იყოს ოჯახის უფროსი. ის უნდა იყოს თავის ადგილას, როცა მამაკაცი თავის ადგილასაა, მაშინ ოჯახი თავის ადგილზეა, და როცა ოჯახი დალაგებულია, იქ იზრდება ისეთი პიროვნებები, რომლებიც მისაღები იქნება საზოგადოებისთვის. ამდენი ანომალია ალბათ არ იქნება. ჩემი აზრია. მართლა მინდა დღეს ეს ჩვენი ბავშვები ისე გავზარდოთ ამ სიყვარულში და ყველაფერს მე იმათ ვასწავლი, მაგრამ გარეთ სივრცე ისეთიადა საზოგადოება ისეთია, რაღაცა არანორმალური პროტესტი აქვთ ბავშვებს დამიმტკიცებენ, რომ შენ ასე ლაპარაკობ, მაგრამ ესო ძველებური ცხოვრებით ცხოვრობ შენო, რომელ საუკუნეში ხარო, დღეს ყველაფერი სხვაგვარად არისო. თუმცა მე მჯერა, რომ შეიძლება მე დღევანდელ პროგრესს მთლად არ ვეთანხმები, მაგრამ ის მაინც მირჩევნია, რომ ის გულის სისუფთავე, დასიყვარული და სიხარული თუ ადამიანს შიგნიდან არ აქვს, ცარიელი თუა, გარედან ამას ვერაფრით ვერ შეავსებ. ვერაფერი ვერ მოგიტანს ისეთ ბედნიერებას, რამდენსაც მოგიტანს ოჯახი. როცა შიგნით თბილად ხარ, მაშინ გარეთ ყველაფერი გახარებს, შიგნით როცა არეული ხარ და დალაგებული არა ხარ და როდესაც ალთასბალთას ოჯახია, დედმამიშვილი, მეუღლე, ბავშვი, მშობელი ერთმანეთს არ ტირიან დღეს ისეთი დრო მოვიდა, ერთმანეთს არ ტირიან. და და ძმა ერთმანეთს უყოფენ ქონებას, სასამართლოში დადიან, დედ-მამას კლავენ, არ ეცოდებათ მოხუცებულები,

ახლა იქ მიტოვებულები არიან ისინი. გული მტკივა. ყველა შვილის მაგივრად მე ვეფერები. მესმის ის, რომარ შეუძლია ყველას, ყველას ხომ არ შეუძლია დღეს იქ ჩავიდეს, მაგრამ აქ უპატრონო, ყურადღება და პატივისცემა რომ არა აქვსისეთი, რამდენი მიტოვებული მოხუცებული გვყავს ჩვენ? ჩვენი მოხუცებულები იმის გარდა იმათ რაც გადაიტანეს ამ ცხოვრებისაგან, ისეთი სასწაული სიდუხჭირე ომის შემდეგ. დღეს ცოტა ფეხზე რომ წამოვდექით, დღეს შენ არ გცალია შენი მშობელი დედა და მამა ინახულო, ზედმეტად მიაკითხო, ზედმეტედ ჰამო ნამცხვარი მიუტანო. რას ვარ კიდევ მიხვედრილი: არაფერი არ უნდა! არაფერი არ უნდა! ოღონდაც მე ვიყო, ჩავიხუტებ გულში და ვეუბნები, არ შეგეშინდეს, ყველაფერი ძალიან კარგად იქნება. ხომ დარდობს, ყოველ წუთს ხომ ფიქრობს ჩვენზე და დამირაკავს: ჰა და რა ამბავია იქ, წუხელისიზმარს ვხედავდი რარაცა ცუდს. დედა, სიზმარიეშმაკისაა და იმას არ უსმინო შენ. ჩვენთან ღმერთს რომ უნდა ისეა ყველა საქმე, ჩვენ ძალიან კარგად ვართ. შე შემოგევლოსო ნანა-შვილო, შენი დედა. ამას რომ მეტყვის მაშინ, მე უფრო მეტი სასწაულის კეთება მინდა აქ. ტყუილია, რომ მართლა ყოველდღიურად და ყოველდღე და ყოველწუთს ყველაფერი კარგადაა და სამოთხეში ვარ. მაგრამ მაქვს იმის სურვილი,რომ ვიყო სამოთხეში. აი ეს არის ყველაზე დიდი ბედნიერება. როცა გაქვს სურვილი, სურვილი რო გიკვდება, მაშინ მკვდარი ხარ შენ. მაშინ ხარ ცოცხალ-მკვდარიო – იტყოდნენ ჩვენთან და ყოველთვის მიკვირდა, როგორ ეს თუ ცოცხალი ხარ, მკვდარი როგორღა ხარ, ან თუ მკვდარი ხარ, ცოცხალი როგორღა ხარ-მეთქი. ცოცხალი მკვდარიო, ნანა შვილოვო, ჩემი დადი მეტყოდა მკვდარი თევზივითო დამწყდარი თევზივითო დინებას მიაქვსო, დინებასო მხოლოდ დამწყდარი მიაქვსო, თორემ ოდნავ სული მაინც თუ უდგასო ის ხელს მაინც გააქნევსო და საპირისპიროდ მაინც

რაღაცას გააკეთებსო. აი მაშინ ხომ ბანალური ნათქვამი იყო რომ არ გაიგონებდი ისეთი, გესმის, ნანა, რას გეუბნებიო – მეტყოდა. კი, კი მესმის, მესმის – ვეტყოდი მე. მაშინ მე არაფერი მესმოდა. ახლა მესმის. ქადაგებდა პატრიარქი, ბევრი საკითხები გვაქვს საქადაგებელი, სასწავლებელი, ჭკუის დასარიგებელი. ბიბლიაში ასე წერია, ისე წერიაო, იმასაც კი ვაპროტესტებთ დღეს ჩვენ, იმაშიც ჭკუის შეტანას ვცდილობთ ჩვენ, აზრისა და გონების, იმასაც ვეწინააღმდეგებით. ჩვენ ხომ მაგრები ვართ. თქვენო თქვენი ტვინით და განათლებით კი არ მიუდგეთო, მიუდექითო გულის ყურითო. როდესაც მე იმქადაგებაზე ვიდექი ეკლესიაში, მაშინ გამახსენდა ჩემი დადი და მითხრა: გესმისო, შვილო, შენ. აბა, გულის ყური მეტი რაა? რასაც გეუბნებიან, ის უნდა გაიგონო, ის უნდა გულთან ახლოს მიიტანო, ეს თუ არ მიიტანე რას გაიგებ? თუ არ გაიგონებ, რას გაიგებ. რამდენიც გინდა გიძახოს: გესმის შვილოვო. მათბობს, ჩემი ოჯახის სიყვარული.

როცა კარგი ცხოვრება იყო და ჩვენ აფხაზეთში ვცხოვრობდით, ჩვენ რომ აფხაზეთში ვცხოვრობდით მაშინ, სამურზაყანოდან სოხუმში მიმავალი, გზის პირას სოხუმის ქუჩაზე,ქალაქში, ოჩამჩირეში, მარცხენა მხარეს იდგა სახლი. ეს სახლი ძალიან დანგრეული იყო, ხის სახლი იყო. ეს სახლი იყო გაშავებული. ეზოში ამბროზია დო წალიკა იზრდებოდა. ჭიშკარიც დარღვეული იყო.და იღრო-ჩოღროდ იდგა ყველაფერი. ყოველი იქეთური და აქეთური მგზავრობისას მე მომსწრე ვიყავი და რაღაც იძულებული ვიყავი ამ სახლისთვის მეყურებინა, გვერდით იმ სახლთან სანამ მიხვიდოდით, საუკეთესო ქონებით სავსე ოჯახები იყო ირგვლივ და ის სახლი იყო მიტოვებული და ისეთი სინათლე იყო ყველგან, ეს სახლი ნახშირივით ჩანდა ასეთი საოცარი ცხოვრების ირგვლივ. ეს გულს მიწვავდა ყოველთვის. და ერთხელ სახლში რომ მოვედი მაშინ, გამოვთქვი ეს ჩემი გულისწუხილი,

რა არის-მეთქი, ის სახლი ან გაყიდონ, ან დაწვან, ან ეს ეზო და ჭიშკარი ვიღაცა პატრონს მისცენ. ეტყობა ვიღაცამ იქ იმან არ მისცა, აქ ამან არ მისცა და მიატოვეს. მიტოვებული ის გულზე მეცემოდა ყოველთვის, ჰოდა სულ თუ მისმენდა არ ვიცოდი მე ჩემი დადი, კერიას უჯდა და სულ თუ მისმენდა არ ვიცოდი, და მითხრა: ნანა-შვილოვო, იქო ცხოვრება ჩაქრაო, ვერ გავიგე და მივხედე როგორ-მეთქი, დადი-მეთქი და ჩამქრალია იქ ცხოვრებაო. არ იციო აგერო ნაკვერჩხალს რომ გამოიღებ ცეცხლიდანო, ცეცხლი ჩაქრებაო, ასეაო იქო ცხოვრება ჩამქრალიაო. იმიტომ არისო ის სახლი ნახშირივით მიტოვებულიო. ეს მახსენდება ახლა აფხაზეთშირომ მივდივარ მაშინ, იმდენი ჩამქრალი სახლია და იმდენი ნაღვერდალ გამოცლილი ცრემლის გარეშე ამის ყურება ძალიან ძნელია. ბევრს შურს მე რომ იქ დავდივარ, ბევრი ნსაყვედურობს: თქვენ რა გიჭირთო, თქვენ რა დაკარგეთო, ახლაც დადიხართო. ჰოდა მე იქ რომ მივდივარ, თითქოს რომ მივდიდვარ ის მიხარია იმიტომ, რომ მე იქ დედაჩემი მელოდება და ჩემი სახლი ხელს მიქნევსდა უხარია, ჩამოხვედიო. მაგრამ გვერდით იმ ჩემი მეზობლების, ახლობლების, მეგობრების, ვინც მიყვარდა იმ ხალხის სახლები ჩამქრალია, რა მწარედ (ძალიან) მშხამავს. ამის მერე აქ რომ მოვდივარ მაშინ ერთი თვე მე რომ ჩემს აზრზე მოვიდე ერთი თვე მჭირდება. გამახსენდეს სად ვარ სად ვიყავიდა სად ვარ. რეალობას ვკარგავ, და თქვენ გარეშე იქ არაფერი არ მახარებს იმ ჩემი სახლისა და დედაჩემის გარდა. იქ ვარ ბედნიერი იმ ერთ წუთს შიგნით, ჭიშკარს გადმოვალ და ჩემისთანა უბედური არავინაა. თქვენ ბედნიერები ხართ იმით, რიმ ამას არ ხედავთ, ისე გახსოვთ როგორც ადრე გინახავთ თქვენი ოჯახები და ის ქვეყანა, ის საოცარი მხარედა ის მართლაც სამოთხე ყოფილა, მაგრამ ჩვენ ეს არ გვცოდნია და დღეს ის ისეთ ჯოჯოხეთად არის ქცეული, რომ ამის ნახვა მართლაც

სიმწარეა. ამ ადამიანმაო სიმწარე ნახაო და სულ იმას ვფიქრობდი, რა არის ეს სიმწარე, რა არის ამისთანა-მეთქი, ანუ სიმწარე არი ის, რომშენი ახლო ადამიანი, ოჯახის წევრი გიკვდება, ეს მეგრულად სიმწარე არის, მაგრამ სიმწარე ნახა, როდესაც შენი თვალით ამ საშინელებას ხედავ, ნახშირივით ყველაფერს დამწვარსა და განადგურებულს ხედავ, ცეცხლ ჩამქრალს რომ ხედავ ეს სანახავად იმსიმწარე სიმწარეა ეს არის ის მეგრულად სიმწარე ნახაო. ჰოდა ერთი მხრივ იმ თქვენს გულში რომ ის ძველებურად ყველაფერი ისე არის, უფრო სახალისოა და იმისთანას ელოდები და იმის მოლოდინში ხარ და ისეთი დაგხვდება გგონია, და შენი ცხოვრება უფრო სასიხარულოა, ვიდრე მე იმას ყველაფერს რომ ვხედავ. მე იქ უფრო დაჩაგრული ვარ,და დათრგუნულ ვარ, ფსიქოლოგიურად უფრო რთულია ჩემთვის. და ქალაქში რომ დავდივარ მაშინ ის ჩემი ბავშვობა, ის ჩემი ბედნიერება, ის ჩემი ახალგაზრდობა, ის ვინც მე მიყვარდა, ვისი ნახვა მინდოდა, მენატრებოდა, ვეძებდი. ის სანაპირო იყო თუ ის ყავის სახლიიყო თუ რაც იყო. ხო? ნართას თუნდაც. ამას ვიხსენებ, გზა-გზა მოვდივარ და მარტო ვიცინი, აქეთ-იქით ვიხედები, ვინმე არ მიყურებდეს-მეთქი. მეცინება, რაღაცები მახსენდება, მერე გამახსენდება სად ვარ და დღევანდელი რეალობა რაა, მერე მეტირება, რაღაც არაადეკვატური გახდება ჩემი ცხოვრება იქაურ ყოფაში. ნაცნობს ვერავის ნახავ, არავინ არ არის და შენ ხარ უცნობ ქალაქში, უცნობ ხალხთან, უცნობ ქვეყანაში. შენ არავინ არ გიცნობს, შენ არავის არ იცნობ და შენ შენი თავი რომელიღაც კუნძულზე ცხოვრობ და ხარ გგონია იმ მომენტში. სიზმარში ვარ მგონია და ამბობ ახლა თვალებს დავხუჭავ და გათავდება და რაღაცა ისევ ყველა შეიკრიბება აქ ჩემი ახლობლები და ნაცნობები-მეთქი. ერთ-ერთ კაფეში რომ ვიყავით ისე ქალმა მიცნო, ძალიან მოტეხილი იყო, ძალიან დაბერებული, დიდად არ

იყო ჩემზე უფროსი ისე ხშირად ვყოფილვარ იმკ აფეში, ალბათ, დამიმახსოვრა და მერე ჩვენ ხომ ყველა ქალაქელს ვიცნობდით, ვიცოდით, ვინ სად ცხოვრობდა, ხანდახან სახელი და გვარი არ ვიცოდით, მაგრამ რომელ ქუჩაზე ცხოვრობდა, ვისი შვილი იყო, მამამისი სად მუშაობდა ეს ყველაფერი ხომ ვიცოდით. იმ ახალგაზრდობაში ჩვენ ხომ მთელ ქალაქს, ვინც არ უნდა ყოფილიყო, ყველას ვიცნობდით. ასე მიცნო იმ ქალმა და ახლოს მოვიდა და მეუბნება: თქვენ როდის ჩამოდითო? მე აქ თავი გავისულელე, რას ქვია-მეთქი, მე აქ ვცხოვრობ-მეთქი. მიხარიაო – წყნარად მითხრა, მიხარიაო თქვენი ნახვაო რომ ჩამოხვედითო. არც სახელი ვიცი, არც გვარი. საჭმლის მკეთებელია ერთ-ერთ კაფეში და ჩვენთან გამზადებული საჭმელი მოჰქონდა. მე გამიხარდა, არა ვარ შეცვლი და მიცნო, ძველებურად კარგად ვყოფილვარ, მაგრამ მართლა გამიხარდა, შინაგანად გამიხარდა, ვიღაცამ მე მიცნო და მერე მეც გამახსენდა ის ადამიანი. საცოდავი არიან ისინი და საცოდავები ვართ ჩვენ.

ოკუჯავა რევაზი, 58 წლის; სოხუმი – თბილისი

ჩქიმი წინაპრეფ ორდეს, სოხუმიშ რაიონს ცხოვრენდეს. დევბადი სერაპიონ ოცუჯავას ოჯახიშ. ჩქიმ დიდა რდგ აგრაფინა პირტახია. სოხუმს დუამთავრგ საშუალო სკოლა. ოჯახის გვილუდეს, ჩქიმ მუმა რდგ მაბირე და აფხაზეთიშ სახელმწიფო ანსამბლიშ მოღვანენდგ მთელ ცხოვრებას კიწ გეგეჭკორის წკგმა, დო ლოტბარების წკგმა და გილეშეს თე დიდ ლოტბარები ჩქინგ ოჯახშა დო ართო იბიბრდით. მთელ ცხოვრებას ხუთ ჯიმა ვორდით, ხუთ ჯიმალეფ, ხოდო მთელ ცხოვრება ჩქინგ მთავარ პროფესია რდგ ბირა, მარა არძაქ დუამთავრითი შხვადოშხვა სპეციალობები, არძაშ უნჩაშ ჯიმა მუშენდგ სოხუმიშ სახელმწიფო უნივერსიტეტის, მაჟია ჯიმა ინჟინერ გურამთინა ხოლო სახელმწიფო ანსამბლიშ იბირდგ, არძა იბირდგ აფხაზეთიშ სახელმწიფო ანსამბლის. უკული, ჟირ ჯიმას დამთავრებული აფგ ქართიშ სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორია, ვეზდენი დო ვიტალის აფხაზეთის ქორთულ ბირა დო სხაპუაშ სახელმწიფო ანსამბლი. ნამუთგ ამდღა ხოლო მოღვანენს თე დევნილობაშ პირობაშ ქართის, დო თე ანსამბლიქ დიდ ხანი რე ევროპას დო მსოფლიოშ შხვადოშხვა კონტინენტის ატარენს კონცერტენს, გასტროლებშა გილულა ხშირას, ოდო ათენა რე თე ჟირ ჯიმაშ მთავარ მოღვანეობა. მა დუამთავრგ სოხუმიშ პედაგოგიური ინსტიტუტი. პირველ წანას ვმუშენდგ ტყვარჩელის მაამშვა საშუალო სკოლას, უკულ ვმუშენდი იაშტუხაშ პირველ საშუალო სკოლას, ხოდო თან ვორდი აფხაზეთიშ ქორთულ ბირა დო სხაპუაში სახელმწიფო ანსამბლიშ მსახიობ-მომღერალი, მაბირე. უკულ დევნილობაშ წანებს ვმუშენდგ სოხუმიში სამხატვრო სასწავლებელს, ისტორიაშ, ხელოვნებაშ, რელიგიაშ ისტორიაშ მასწავლებელო, თან იბიბრდგ სახელმწიფო ანსამბლიშ,

თე სასწავლებელიში უკული სასწავლებელი გეგნაკეთეს, ოდო თეზმა პედაგოგები ვარენია საჭირო დო შხვადო ქიდიბჭყე მუშობა, მარა ბირა ვე მემტებე, ფოლკლორი ვე მემტებე ქართული, ქორთული ხალხური სიმღერები. ათეთ ვორეთ დაკავებული. პუნა საოჯახო ანსამბლი, უკული მოსწავლეობაშ პერიოდიშე სოხუმიშ პირველ საშუალო სკოლაშე მოუნაფილ პოეზიათ ვორდი გატაცებულე დო მიღე პოეტური კრებულები, ხოდა ამდღა ხოლო ვაგრძელე თე ამბეს. მარგალურო ხოლო მიღე ლექსები. ასე ამდღა მოვღვაწენქე, ქოჯოხო თეს მოღვაწეობადა, სოხუმიშ სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ამდღა ამდღარდღას. მუმიჩქე მუჭო იი ან საქმე, ბძირათ ხოლო. ჩხუპიშ პირველ დღაშე ბოლო დღაშაქ თექ ვორდე, სოხუმს ვორდე, შექმნილი რდე თეჯგუა, სახალხო ლაშქარს უძახუნა, „იაშტუხა". თიშე მეთაურ ორდე სერგო საჯაია დო შტაბიშ უნჩაშ სოხუმიშ სახლემწიფო უნივერსიტეტიშ პროფესორი, აკადემიკოს ჯემალ ჯინჯიხაძე, ნამუთე ამდღა ხოლო მოღვაწენსე სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, დიდ მეცნიერ, დიდ პოეტი. ოდო ბოლო დღაშაქ, შკვითე სექტემბერშახ, სოხუმს ვორდე, ეჩდოშკვით სექტემბერიშ, ესე იგი ეჩდოშკვით სექტემბერს გელოვანის ქუჩასე ქიდიჭყე შემოტევაქ. ჩქი ვაპუნდეს მძიმე ტექნიკა, ნამუთე მოღალატურ მორაგადაფაშ დროს იფრელ დიშეონეს თეურეშე დო ქუდოფსკიდით ხვალე ავტომატით, ოდო აი გეთუ, ჩქი ვაგმარძინეს თე შემოტევაშა და ეჩდოშკვით სექტემბერს, შონეთიშ შარეფით მოლაფრთით აშო, გინიბლით სამარგალოშა, ხოდო უკული სამარგალოს ვორდით დო თეურეშე მოფხვადით, მოლაფრთით აშო ქართიშა, მუშენდა ქართის მოღვაწენდე უნივერსიტეტ, ნამუსეთ ჩქიმ ოჯახიშ რუო წევრშე მეტ რდე დასაქმებული დო სახემწიფო ანსამბლი, ნამუთე ფუნქციონირენდე. მიმიღეს, დუმობინავეს, ამდღა „ერისიონი" ჯოსონ თი ანსამბლიქ, საქორთუოშ სახელმწიფო აკადემიური

ანსამბლი დგ, ჯემალ ჭკუასელიშ მეთაურობით. ხოდა ქიმუჩეს თექ სარეპეტიციო დარბაზიც დო ეთექ ვაგრძელენდით მუშობას, თიშ უკულ ვორეთ თაქგ, ქართის ვორეთ, ამდღარ დღარშა. შონეთის შარასგ, არძას მოგეხსენებუნა, მუ მდგომარეობა რდგ. თექ ეჩდოშკვითის მოლაფრთით, ორდგ ბრელ მოღალატურ საქმიანობები, რომელსაც მხედრიონი ეწეოდა, მხედრიონი გეურდგ თეშ დუდშა. თაქ, როინ ლიპარტელიანი მოგეხსენებუნა პრეზიდენტობაშ კანდიდატ რდგ ართი – ართი აკადემიკოს, მეცნიერი, დო თის აფგ ნარაგადგ: ციხეშე გუტტეს ოში ჟარნეჩდოვითი რეცედივისტი, ნამუსგთ შონურ ქუდებ ქიგიორთვეს დო ქიგიორინეს უღელტეხილსგ, შონეთიშ უღელტეხილს, დევნილეფიშ ესე იგი მიდუღესკო ირფელ, საძარცვავად ასე რო იტყვიან, ხოდა ამას, თეს ხოლო ქუგურძითგ ჩქი თექ. ათე მთელ მოსახლეობაქგ უმრავლესობაქ შონეთიშ, ათე უღელტეხილს, ბევრქ ესეიგი დიდი ესე იგი რაოდენობაქ ხალხიშიქ დოჭყორდგ, დოჭყორდგ თე უღელტეხილს. ბრელქგ აშო გიმილ სამარგალოშა, აშო თაურე ცხოვრენა ამდღა, გენაწირეს საქორთუოშ შხვადოშხვა რეგიონსგ. ჩქი ქართის ვორეთ ამდღარდღაშა. კმაყოფილია ადამიანი საერთოს თი მდგომარეობათგ, მით ქრისტიანიე უკმაყოფილო დღას ვარე თი მდგომარეობათ, ნამ მდგომარეობას რე, თაშიე თენა, დო მის მუჭო შეულებგ თეშ ცხოვრენს, მარა რე უმწეო ხალხი, ნამუსგთ აუცილებელო ოსაჭირგ დახმარება. მა ჩქიმ დუდგ ვა მონაღვლგ, უმოსოთ მონაღვლგ თი ხალხი, ნამუსთგ ვეშულებ მუშ დუდიშ მუკოლუაფა დო უმწეო რე. ეთი ხალხ მონაღვლგ უმოსო ჩქიმ მდგომარეობაშ, ოდა ბძირათ, დაპირებები ბრელიე. ბძირათ მომავალი ქუმოძირანა, მუჭო ურს ჩქინ საქმე. ჩქიმ მთავარი ფიქრი რე ჩქინ ოჯახებშა დორთინა, აფხაზეთშა დორთინა. იმედი ირო მიღგნა, ირო მიღგნა განსაკუთრებით ღორონთიშ, უკულ პარტრიარქიშ იმედი, ნამგთ ირო მუშ ქადაგებას

იჩიებგ, ნამდა აუცილებელო დიფრთუთგ, მა უფლება ვა მიღგ, ვე პწამე თენა, ოდო მწანს, ნამდა დიფრთუთგ აუცილებელო. აფხაზეთიში ინტელიგენცია და ხელოვნებაშ არძაშ უმოშ ესე იგი მოლვაწეეფი არძა ჩქინგ ოჯახის რე თითქმის ნარდი, ოდო ჩქინ წკგმა უღუდეს ჩქინგ ოჯახიშ მეგობრობა. თქვა წარმიდგინით ასე, ჩქგმ მუმაშე დოჭყაფილგ, ჩქიმ ჯიმალეფი თექგ დესგ ვარა მთავარ დირიჟორ რდგ, ვარა მოადგილე სამხატვრო ხელმძღვანელებიშ, ოდო თენა თაურეშე, უკული ინტელიგენცია, თქვა ქოიჩქგნა სოხუმიში სახელმწიფო ინსტიტუტი, გორკის სახელობიშ, თექ მუშენდგ ჩქიმ ჯიმა დო მა თექ ვამთავრი. უკული მოსამზადებელი ფაკულტეტის ხოლო ვკითხულენდი მა, ოდო წარმიდგინგ, მუ ურთიერთობა იიდგ, მუჭომ ახლო ურთიერთობა, ჩქიმ ჯიმა სამეცნიერო საბჭოში თავმჯდომარე რდგ სტუდენტთა სამეცნიერო საბჭოშ თვმჯდომარე, მურმან ოცუჯავა, თიშ მოადგილე რდგ არძიმბა, თი სტუდენტობაშ დროს, ოდა ასეთი ის იყო... მერე ხელოვნების ნებისმიერი მოღვაწე აფხაზეთის მით ქორდგ, თეატრის რდუო თენა, ფოლკლორის რდუო. ედუარდ ბებია რდგ „შარატინის“ სახელმწიფო ანსამბლიშ, თენეფი დო მთელ მოღვაწე, მეცნიერეფი დო ხელოვნებაშ ხალხი დო ნებისმიერ, მეზობელეფ პუნდეს ადლეიბები, ბორის ადლეიბაშ მარდუალები. უკული ათე იშ, მუჯოხუ, პედაგოგიურ ინსტიტუტიშ ბიბლიოთეკაში გამგე ორდგ ჩქინ მეზობელი, შულია, ადლეიბაშ მეუღლე. ათაშ ვორდით, მეზობელებ პუნდეს დო გვალო ახლობელებ ვორდით, ირნერო, ესე იგი მეტ ვეშილებენგ თეშ. ვამღუდეს ჩქი თინა დღას ვააფე ჩქინ წკუმა მუთუნ კონფლიქტი. ირო რდგ განსხვავებაშ მიხედვით, მარა ათენა მტერქგ გაკეთგ, თენა, თე უბედურება.

ჩქიმ ჯიმა, მურმანი, ქოდამთავრგ პირველ საშუალო სკოლა სოხუმს და თინეფიში, თი წკგმა დირექტორი ორდგ, თინა რდგ

ჩქიმ მოსწავლეობას ხოლო, ჯანჯღავა. შესანიშნავი ქალბატონი, მოადგილე – თამარ ოდიშარია, საქიანოთ ცნობილი პედაგოგები. უკულ ჩერიცხ, ჯარიშ დამთავრებაშ უკულ, ჩერიცხ სოხუმის გორკის სახელობაშ პედაგოგიურ ინსტიტუტის. წარმატებით დამთავრე, ჯარს პარტიაშა მიღესე, კომუნისტურ პარტიაშა. თეს ხოლო დიდ ყურადღება ექცეოდე თიმწკემა. უკულ სტუდენტობაში დროს მუჭომ წარჩინებულ სტუდენტინ დენ თეშ ორდე სტუდენტეფიშ სამეცნიერო საბჭო, არსებენდე თეჯგუა, თიშ თავმჯდომარე რდე. ოდო, მოადგილედ ორდე ვლადისლავ არძიმბა, ცნობილ ისტორიკოსი რდე. სხვათაშორის, სადოქტორო თაქ დეცე, ქართის. უკული, ინსტიტუტიშ დამთავრებაშ უკულ განაწილეს გალის რაიონიშ სოფელ დიხაზურგაშა ისტორიაშ მასწავლებელო. უკული, მუჭოთ უჩქუდესე თეში მონაცემები ინსტიტუსი დო ირაკლი ახალაიაქე დართინუ ინსტიტუტიშა, ლაბორანტო დო ისტორიაშ კათედრაშ, ისტორია-ფილოლოგიური რდე თიმწკემა, ოდა თე კათედრაშა დართინუ ლაბორანტო. უკულ თეს საკანდიდატო დისერტაცია საბჭოთა თემაშე, კომკავშირიშ განხრათი დო მუშენდე დიდხანს. ჩხუბიშ უკულ, მუჭოთ მიჩქუნანე, ქართის გაგრძელ უნივერსიტეტი, უკვე უნივერსიტეტ რდე აშო გინოფრთით. გაგრძელ მუშობა დო, კინ ისტორიაშ კათედრას. დეკანიშ მოადგილე ხოლო ქორდე. განსაკუთრებით მუშენდე სამამულო ომიშ ისტორიას აგრძელენდე მუშობას. გამოცემული აფე რამოდენიმე წიგნი თე თემა წკემა დაკავშირებით, ნამუსეთ ჩხუბიშ ისტორიაშ მკლევარეფი გემირინუანა ამდღა ხოლო და ძაან მდიდრული მონაცემებით რე ჭარილი თე ნაშრომეფი დო ასე ხოლო რე გუმორინაფას. უკულ 2009 წანას, დიდხანიშ ლახარაშ უკულ, ჩხორო წანაშ ნოემბერს მიდართ თე ქიანაშე. სხვათაშორის ამდღა ვითოშკვით რიცხვი რე დო ეჩ ნოემბერიშ ნაღურალე, ეჩ ნოემბერი რე ღურაშე მაშკვითა წანა.

აღსანიშნავიე თინა, ნამდა ამდღა ხოლო თიშგ თანამშრომელეფი, თანაკურსელეფი, უკულ სოდე ვარდუო ქორდგნ ირდიხას დიდ პატის ცენდეს, იმსახურენდგ თე პატიცემას, ირკოჩშოთგ ჯგირგ ოკოდგ, სტუდენტებშოთ, საყვარელ მასწავლებელგ რდგ სტუდენტეფიშ. ამდღა ხოლო თი მოგონებებით იშინანა. სკუალეფგ ჟირხოლო პროფესორები რენა ამდღა, თაქ მოღვაწენა სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ნოსა ხოლო თაქ მოღვაწენდგ და თეჯგუა ამბე. მაჟია ჯიმა ხოლო თაქ მოღვაწენსგ, დამთავრებულგ აფგ სოხუმიშ სამუსიკო სასაწავლებელი დო უკულ თიქ ხოლო წარჩნებით დამთავრგ ქართიშ ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კოსერვატორია. თიშ უკულ, კონსერვატორიაშ დამთავრებაშ უკულ, განაწილეს სოხუმშა, სოხუმს არსებენდგ სახელმწიფო კაპელა დო თიშ დირიჟორო, სამხატვრო ხელმძღვანელო დონიშნეს. უკულ ჯარგ ვაფგდ თებული დო უკულ არდგილობრივი კადროდ ვე გინიხილენდესგ აფხაზეფი, ოდო ჭარუნდეს თინა ვაფუნია ხოლო ჯარგ დამთავრებული დო თეჯგუა ამბე რდგ. ოდო, ჯარშა მიდეცნეს ართ წანათ. სევასტოპოლს მსახურენდგ გემს, გემს ქუმოხვადგ, ოდო თექ ანსამბლი კრასნა... წითელი ფლოტიშ ანსამბლიშ სამხატვრო ხელმძღვანელი და დირიჟორი რდგ მუთ ქომსახურენდგ თიზმა ხანს. თექ გემით მოგზაურენდეს მსოფლიოს ბრელ ქიანას, სოდე ქიგლეშგ, ქომღგდეს მიმოსვლა ირდიხას რე ნამყოფი კონცერტეფით. თიშ უკულ, მუშენდგ სოხუმის სამუსიკო სასწავლებელსგ არაყიშვილის სახელობიშ სოხუმის სამუსიკო სასწავლებელს ცნობილს ეთექ, ეთექ მუშენდგ, პედაგოგი და თან ბრელ ანსამბლებს ხელმძღვანელენდგ, მა ხოლო ვიბირდგ მაგალითო ექიმთა, ექიმებიშ ანსამბლიშ, ექიმთა სახლი ორდგ თეჯგუა, ოდა ეთექ. მოსკოვშიც ვიყავით მთელი საბჭოთა კავშირიდან ორდეს ათე მედიცინიშ მოღვანეეფიშ ანსამბლები, რაც იყო საბჭოთა

კავშირში ყველა, არძა რდგ მოწვეული მოსკოვს, ეთექ დო ირო, ირდიხას პირველ ადგილი, ქოიჩქგნა თქვა, მუ წარმატება უღგ ქორთულ სალხურ ფოლკლორს. ოდო ათეშ მიხედვით ირო პირველი ადგილი უღუდგ სოხუმიშ მედიცინის მუშაკებიშ ანსამბლის. თან ქიდიბჭყით სოხუმს კაპელა, ქორთულ კაპელაში ჩამოყალიბება. დიდ პოტენციალ რდგ სოხუმს ქორთულ მაბირებიშ, მუჭოთ კლასიკურ ცოდნა მიღებულეფი, თეშ ხალხურ მაბირალეფი. ხოდა ათენა კაპელაშ ფორმა ქიმეფჩით დუდშე, ოდო სუმონჩედო ვითოჩხორო წანაშ დეკემბერს მიწვიეს თე ანსამბლ ქოთ კაპელა რდგდო, ქოთ კლასიკურ ბირეფით ორდგ და ქოთ ხალხურ ბირეფით, ოდო მიწვიეს დათვალიერებგშა, სტატუსგ ქიმეჩეს, არაყიშვილის სახელობიშ სახელმწიფო კონსერვატორიაშ დიდ დარბაზის ვატარენდით კონცერტის დეკემბერს, ოთხონეჩდოვით წანაშ დეკემბერსგ, ოდო მთელ საზოგადოება რდგ თექ კომპოზიტორთა კავშირი დო არძა თე მუსიკალური საზოგადოება. ოთხონეჩი წანაშ – სუმონეჩდოვითოჩხორო წანას სექტემბერსი, თიმწკგმა ორდგ ოთარ ჭითანავა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე დო თიშ ხეშენყობათ მიენიჭა ანსამბლის ქორთული ხალხური ბირა დო სხაპუაშ სახელმწიფო ანსამბლიშ სტატუსი, დო თიშ უკულ არსებენსგ სოხუმს ქორთული, თენა თი დროს გუაკეთით, გაკეთგ ჩქიმ ჯიმაქგ თე ქორთულიშენ რაგადი ხოლო ვეშილებედგ დო დიდ განაწყენებას იწვენდგ არდგილობრივი აფხაზური მთავრობაშ, თიმწკგმა ქიმოხვადგ. ოდო ათეშ უკულ, ჩხუბიშ უკულ, აშო გინივლით ქართის მოვღვაწენდით დო მუდაშახ ვორდით, ვაფშგ ჯგირო, საზღვარგარეთის თე ანსამბლიქ ჩატარ გასტროლები. ოდა აღსანიშნავ თინა რე, ნამდა ფესტივალზე განსაკუთრებით ვიყავით საფრანგეთში, საფრანგეთიდან იყო ხელმძღვანელი ამ მსოფლიო ფესტივალის, ჟან როშე, ხოდა ჟან როშემ, მერე თეურეშე საფრანგეთის, პირევლ საფრანგეთის ჩატარგ,

უკულ შვეიცარიას, შვეიცარიაშე პოლონეთშა ქუმოვრთით, ოდა ასე 22 სახელმწიფო რდჲ. თქვენ წარმოიდგინეთ, პირველო ფესტივალქ გჲნწყჲნ, მასმათ გენმოხუნეს, ესეიგი რიგით მასმათ ოკო გიშაფრთათი ჩქი. მუჭო ჩქი გიშებლენდით დო მთელ დარბაზ იშლებუდჲ ჩქინ უკულ დო გენმოხუნეს ეჩდომაჟირათ დო საქმე თინა რე ნამდა, ფესტივალს თექ დრო განსაზღვრულიე წამებით, ოდო არავითარი ის ბის და გამეორება, მარა ჩქი სუმშახ იშენთ გინმევორენდით, ოდო თი ჟიურ თექიან რდჲ ... მარა ხალხი, ხალხი აკეთენდჲ თეს დო ათეჯგუა რდჲ. უკულ, შვეიცარიას თაშირდჲ, პოლონეთის თაშჲ დო ეჩდომაჯირა ვორდით ირიათო. თეჯგუა წარმატებები უღუდჲ თე ანსამბლიშ დო აგრძელენს ამდღა ხოლო მუშობას. უკული ჩქინ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჴუნს ჩქიმ ჯიმაშ – ვეზდენ ოჴუჯავაშ ანსამბლი, ნამუთ არძა ღონისძიებას ღებულენს მონაწილეობას, ხვალე საუნივერსიტეტოს ვარჲ, რესპუბლიკურ მასშტაბით ღონისძიებებს დო თიშ წარმატებები მოწონებას იმსახურენსჲ არძა გიშულას. საქმე თინა რე, ნამდა ჩქი დღას ვა მაფჲდეს ჩქინ ოჯახის, ხელოვანთა ოჯახი რდჲ დო ჩქიმ მუმა სახელმწიფო ანსამბლის იბირდჲ დო თიმწკჲმა მუჟამს კიწ გეგეჭკორი რდჲ ხელმძღვანელი, ცნობილი ლოტბარი, კიწ გეგეჭკორი, დო, მუ რაგადი ოკო, ცნობილი რაჟდენ გუმბა ორდჲ მთავარი დო ჩქიმ მუმა ირო, მუჭო ქორთჲნ თეშ, ირო მოადგილე რდჲ. უკული, ორდჲ ალექსეი ჩიჩბა, ხარიტონი, არძა თენეფ ჩქინ ოჯახშა გილეშეს. უკულ ჩქიმ მუმა იბირდჲ თექ, დაახლოებული რდჲ არძა ანსამბლი დო თეატრი, ოდო ათე თეატრალურ მოღვაწეეფი არძა ნამყოფიე ჩქინი ოჯახიშ ათე ბუხუტ ზაქარიაძე, ლია მიქაშავიძეს მამა – ნიკოლოზ მიქაშავიძე ელოდნენ, მოდიოდნენ, პოეტები იქ ჩემს... ჩქიმ ჯიმას თი წიგნიშ ირ კოჩ რე ნახსენები, მით მიშჲ ჩქინ ოჯახშა, განსაკუთრებით ათე ხელოვნებაშ დო მეცნიერებაშ

ხალხგ, ჩქიმ ჯიმალეფიშ და ჩქიმ მუმაშ მეგობრეფი, ახლობლეფი. ჟარნეჩდოვითოჩხორო წანას ელდეს გალაქტიონ ტაბიძეს, ათე ახლო ურთიერთობა ქონდა ამ მსახიობებთან და თეატრისა და ანსამბლიშ მოღვაწეების წკგმა დო მარა ქოიჩქგნა მუ უბედურება რე მოხვადილი, მარა ათენა იიდგ არძაშ უმოს გასაშინ ამბე, მარა ათაშ ტრაგედიაქ ქგმოხვადგ. არძა თენეფი უკული ანსამბლიშ წევრები მუთუნი ღონისძიება რდგ ჩქინ ოჯახის საზეიმო არძა, მითინ ვაკორდგდ თეს. უკულ სუმონეჩდოვითიან წანას გვალო მეზობელო გინმართეს ადლიებებქგ, ბორის ადლეიბაში მარდუალეფ დო ჯიმალეფი რდგეს, რამოდენიმე ჯიმა რდგ თე ადლეიბეფი, დო თიშ მეუღლე უნივერსიტეტიშ ბიბლიოთეკას გამგე რდგ და ათე მეზობელეფი რდგეს. ვარდგ, ცნობილი ამბე რე თენა, ახალი ამბავი ვარე ენა დო მუთუნ ჯგირი ამბე რდგ, გლახა ამბე რდგ, ირო ართო ვორდით, ოდო უმოსო ათენა მაკავშირენდეს ათე ურთიერთბა. წარმოუდგენელი რდგ თექ თი ჩქინ მეზობელეფი რდგნ თექ, ცნობილიე, თხა უცორა აფხაზენს, დო თექ ცხოვრენდგ ხოლო ათე ადლიებეფიშ დასკუა ვალერი ახუბა, თენა ტრასაშ უჩაში რდგ აფხაზეთიშ. ონდღეშახ ჩქი ფაცხა მიღუდეს, ცუდეშა კოჩგ ვემნიშ, ირკოჩ ეთი ფაცხას იფშაყარუდით, ოდო ონდღეშახ ოჭმარეშ ჩქინ წკუმა ქიდიბჭყანდით დო ონდღეშახ ჩქინ ცუდეს ვორდით. უკულ იშო მიფშით ი აფხაზეფშა დო ვარა თექ ქიდიბჭყანდით ოჭმარესგ ნაონდღერს აშო, უკულ მოკო ხოლო გიფშინე, ენა ვაფთქუე მუჭო შილებე, შაკაიეფი, გაინა თქვა გაგონებულგ, ტყვარჩელიშე, გიორგი შაკაია დო თიშ სკულაეფი ხოლო მუსიკოსები რდგეს, მაბირე ოჯახგ ცუნდეს თინეფს. კონსტანტინე შაკაია მინისტრთა საბჭოს მუშენდგ ათე მშენებლობაშ უჩაშ რდგ, ოდო თექ გიორგი შაკაია ტყვარჩელს ცხოვრენდგ, სამთო-ინჟინერი რდგ დო სტადიონები რდგ ეთექ ცხოვრენდ გვერდით. ოდო თუთაშე, ართ თუთას ჩქინდა მიშეს

აშო მთელი ოჯახი, ოდო ბირაშგ დღესასწაულ მიჯოხოდეს თეშა. ათე აფხაზური ოჯახი აშო მიშუ, მთელი ოჯახი შემადგენლობათი, მაჟია თუთას ვიშო მიფშით თექ ტყვარჩელგშა მთელი ოჯახი, ოდო მთელ დღას ესე იგი ორდგ ათე ბირეფი. სამეზობლო იშაყარუდგ, ახლო მეგობრები დო ნათესავები ესწრებოდნენ ამ ჩვენს ორი ოჯახის ზეიმს, ოდო ათაშ ვორდგთ, თენა ვეშეჭყოლირიდე კოჩიშ თიფერ ამბე რე თენა. ოდა ასე ხოლო, ბრელწკგმა ასე ხოლო მიღუნა კავშირი, აფხაზეფწკგმა, თეურეშე მითინგ ქიდელახებუნგ, თაქ მულა ჩქინდა, ნამდა ჩქიმ ჯიმასკუა თაქ ცხოვრენს, ამარ უნივერსიტეტიშ გვერდით ოდო ეთექ დიკულირი რდგ დო მაჟია – მასმა პარტიაქ დიკორთგ, არძას უმკურნალეს, ოპერაციის ჩათვლით, ოპერაცია ხოლო გუკუთესგ თეშ დო განკურნებულო გუტტეს ვიშო. აღსანიშნავიე თინა, ხოლო ნამდა თენებს თაქ უღუნა არძანერ პირობეფი. დიკილენა, ჟიროოთახიანი ბინა, თენა უსასყიდოდ ირფელ, ოდო დაფინანსება თე მკურნალობაშა, ირფელ ოდო ათეჯგუა დამოკიდებულება მიღგნა ჩქი თინეფიშ მიმართ სახელმწიფოსითგ დო ჩქეთ, რიგით მოქალაქეებს. თექ ოკო გეგრძელას ანი.

თარგმანი

ჩემი წინაპრები იყვნენ... სოხუმის რაიონში ცხოვრობდნენ. დავიბადე სერაპიონ ოკუჯავას ოჯახში. ჩემი დედა იყო აგრაფინა პირტახია.სოხუმში დავამთავრე საშუალო სკოლა. ოჯახში გვქონდა, ჩემი მამა იყო მომღერალი და აფხაზეთის სახელმწიფო ანსამბლში მოღვაწეობდა მთელი ცხოვრება კიწი გეგეჭკორთან და ლოტბარებთან ერთად. და დადიოდნენ ეს დიდი ლოტბარები ჩვენს ოჯახში და ერთად ვმღეროდით.მთელი ცხოვრება ხუთი ძმა ვიყავით, ხუთი ძმა. ჰოდა მთელი ცხოვრება ჩვენი მთავარი

პროფესია იყო სიმღერა, მაგრამ ყვაელამ დავამთავრეთ სხვადასხვა სპეციალობები. ყველაზე უფროსი ძმა მუშაობდა სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, მეორე ძმა ინჟინერი გურამი, ისიც სახელმწიფო ანსამბლში მღეროდა. ყველა მღეროდა აფხაზეთის სახემწიფო ანსამბლში. შემდეგ, ორ ძმას დამთავრებული აქვს თბილისის სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორია. ვეზდენსა და ვიტალის აფხაზეთის ქართული სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი, რომელიც დღესაც მოღვაწეობს ამ დევნილობის პირობებში თბილისში. და ეს ანსამბლი დიდიხანია ევროპასა და მსოფლიოს სხვადასხვა კონტინენტზე ატარებს კონცერტებს. გასტროლებზე დადიან ხშირად,და ეს არის ამ ორი ძმის მთავარი მოღვაწეობა. მე დავამთავრე სოხუმის პედაგოგიური ინსტიტუტი. პირველ წელს ვმუშაობდი ტყვარჩელის მეექვსე საშუალო სკოლაში, შემდეგ ვმუშაობდი იაშთუხის საშუალო სკოლაში. ჰოდა თან ვიყავი აფხაზეთის ქართული სიმღერა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის მსახიობ-მომღერალი. შემდეგ დევნილობის წლებში ვმუშაობდი სოხუმის სამხატვრო სასწავლებელში, ისტორიის ხელოვნების, რელიგიის ისტორიის მასწავლებლად. თან ვმღეროდი სახელმწიფო ანსამბლში, ამ სასწავლებლის შემდეგ ეს სასწავლებელი გადააკეთეს და ამდენი პედაგოგი არ არისო საჭირო და სხვაგან დავიწყე მუშაობა. მაგრამ სიმღერა არ მიმიტოვებია, ფოლკლორი არ მიიტოვებია, ქართული ხალხური სიმღერები. ამით ვართ დაკავებული. გვყავს საოჯახო ანსამბლი. შემდეგ მოსწავლეობის პერიოდიდან სოხუმის პირველის საშუალო სკოლიდან მოყოლებული პოეზიით ვიყავი გატაცებული და მაქვს პოეტური კრებულები. ჰოდა დღესაც ვაგრძელებ ამ საქმეს. მეგრულადაც მაქვს ლექსები. ახლა დღეს მოვღვაწეობ, თუ ჰქვია ამას მოღვაწეობა სოხუმი სახელმწიფო უნივერსიტეტის. დღეს დღესდღეობით. არ ვიცი აწი როგორ იქნება საქმე, ვნახოთ კიდევ.

ომის პირველი დღიდან ბოლო დღემდე იქ ვიყავი სოხუმში ვიყავი. შექმნილი იყოასეთი სახალხო ლაშქარს ეძახიან -„იაშთუხა“. იმის მეთაური იყო სერგო საჯაია და შტაბის უფროსი სახლემწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, აკადემიკოსი ჯემალ ჯინჯიხაძე, რომელიც დღესაც მოღვაწეობს სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, დიდი მეცნიერი, დიდი პოეტი. ჰოდა ბოლო დღემდე შვიდ სექტემბრამდე სოხუმში ვიყავი. 27 სექტემბერს გელოვანის ქუჩაზე დაიწყო შემოტევა. ჩვენ არ გვყავდა მძიმე ტექნიკა, რომელიც მოღალატური მოლაპარაკების დროს გაიყვანეს იქიდან დავრჩით მხოლოდ ავტომატით. ჰოდა, აი დამთავრდა ჩვენ ვერ გავუძელით იმ შემოტევას და 27 სექტემბერს სვანეთის გზებით წამოვედით აქეთ. დადმოვედიტ სამეგრელოში ჰოდა შემდეგ ვიყავით სამეგრელოში და იქიდან მოვხვდით წამოვედით აქეთ თბილისში, იმიტომ რომ თბილისში მოღვანეობდა უნივერსიტეტი, რომელშიც ჩემი ოჯახის რვა წევრზე მეტი იყო დასაქმებული და სახელმწიფო ანსამბლი, რომელიც ფუნქციონირებდა. მიგვიღეს, დაგვაბინავეს დღეს რომ „ერისიონი“ ჰქვია იმ ანსამბლმა, საქართველოს სახელმწიფო აკადემიური ანსამბლი იყო, ჯემალ ჭკუასელის მეთაურობით. ჰოდა მოგვცეს სარეპეტიციო დარბაზიც და იქ ვაგრძელებდით მუშაობას. იმის მერე ვართ აქ, თბილისში ვართ დღევანდელ დღემდე. სვანეთის გზაზე, ყველას მოგეხსენებათ, რა მდგომარეობა იყო. იქიდან 27 სექტემბერს წამოვედით ბევრი მოღალატური საქმეები იყო, რომელსაც მხედრიონი ეწეოდა მხედრიონი ედგა სათავეში. აქ, როინ ლიპარტელიანი მოგეხსენებათ თქვენ პრეზიდენტობის ერთ-ერთი კანდიდატი იყო აკადემიკოსი, მეცნიერი და იმას აქვს ნათქვამი: ციხიდან გამოუშვეს ას ორმოცდაათი რეციდივისტი, რომლებსაც სვანური ქუსდები დაახურეს და დააყენეს უღელტეხილზე, სვანეთის ურელტეხილზე, დევნილებისთვის ე.ი. წაერთმიათ ყველაფერი, საძარცვავად ასე რო იტყვიან, ხოდა ამასაც გავუძელით ჩვენ

იქ. ამ მთელმა მოსახლეობამ, უმრავლესობამ სვანეთში, ამ უღელტეხილზე ბევრმა ე.ი. ხალხის დიდი რაოდენობა დაწყდა. დაწყდა ამ ურელტეხილზე. ბევრი აქეთ გადმოვიდა სამეგრელოში აქეთ ცხოვრობენ დღეს გადანაწილდნენ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში. ჩვენ თბილისში ვართ დღევანდელ დღემდე. კმაყოფილია ადამიანი საერთოდ იმ მდგომარეობით ვინც ქრისტიანია უკმაყოფილო არასდროს არ არის იმ მდგომარეობით, რომელ მდგომარეობაში არის. ასეა ეს და ვის როგორ შეუძლია ისე ცხოვრობს, მაგრამ არის უმწეო ხალხი, რომელსაც აუცილებლად ესაჭიროება დახმარება. მე ჩემი თავი არ მენაღვლება, უმეტესად მენაღვლება ის ხალხი, რომელსაც არ შეუძლია თავისი თავის მოვლა და უმწეო არის. ის ხალხი მენარვლება უმეტესად ჩემი მდგომარეობისა, ჰოდა ვნახოთ, დაპირებები ბევრია. ვნახოთ, მომავალი გვიჩვენებს, როგორ წავა ჩვენი საქმე. ჩემი მთავარი ფიქრი არის ჩვენს ოჯახებში დაბრუნება აფხაზეთში დაბრუნება. იმედი ყოველთვის გვაქვს, ყოველთვის გვაქვს განსაკუთრებით ღმერთის, შემდეგ პატრიარქის იმედი, რომელიც ყოველთვის თავის ქადაგებაში ამბობს, რომ აუცილებლად დავბრუნდებით. მე უფლება არა მაქვს არ ვირწმუნო ეს, ჰოდა მწამს, რომ დავბრუნდებით აუცილებლად. აფხაზეთის ინტელიგენცია და ხელოვნების ყველაზე მეტი ე.ი. მოღვაწეები ყველა ჩვენს ოჯახშია თითქმის გაზრდილი და ჩვენთან ჰქონდათ ჩვენი ოჯახის მეგობრობა. თქვენ წარმოიდგინეთ ახლა, ჩემი მამიდან დაწყებული, ჩემი ძმები იქ იყვნენ ან მთავარი დირიჟორი, ან მოადგილე სამხატვრო ხელმძღვანელების, ჰოდა ეს აქედან, შემდეგ ინტელიგენცია,თქვენ იცით სოხუმის სახელმწიფო ინსტიტუტი, გორკის სახელობის, იქ მუშაობდა ჩემი ძმა და მე იქ დავამთავრე. შემდეგ მოსამზადებელ ფაკულტეტზეც ვკითხულობდი მე და წარმოიდგინეთ რა ურთიერთობა იქნებოდა, როგორი ახლო ურთიერთობა. ჩემი ძმა სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე იყო, სტუდენტთა

სამეცნიერო საბჭოს თვმჯდომარე მურმან ოkუჯავა, მისი მოადგილე იყო არძინბა იმ სტუდენტობის დროს, ჰოდა ასეთი ის იყო... მერე ხელოვნების ნებისმიერი მოღვაწე აფხაზეთში ვინც იყო თეატრის იყო ეს ფოლკლორის იყო. ედუარდ ბებია იყო „შარატინის“ სახელმწიფო ანსამბლის, ესენი და მთელი მოღვაწე, მეცნიერები და ხელოვნების ხალხი და ნებისმიერი. მეზობლები გვყავდა ადლეიბები, ბორის ადლეიბას გამზრდელები, შემდეგ ამ რა ქვია პედ. ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის გამგე იყო ჩვენი მეზობელი, შულია, ადლეიბას მეუღლე. ასე ვიყავით. მეზობლები გვყავდა და ძალიან ახლობლები ვიყავით,ყოველნაირად, ე.ი. მეტი რომ არ შეიძლება ისე. არ გვქონდა ჩვენ ისა არასდროს არ ყოფილა ჩვენთან რაიმე კონფლიქტი, ყოველთვის იყო განსხვავების მიხედვით, მაგრამ ეს მტერმა ქნა ეს ეს უბედურება.

ჩემმა ძმამ, მურმანმა, დაამთავრა პირველი საშუალო სკოლა სოხუმში და იმათი , მაშინ დირექტორი იყო, ის იყო ჩემი მოსწავლეობის დროსაც, ჯანჯღავა. შესანიშნავი ქალბატონი, მოადგილე – თამარ ოდიშარია, საქვეყნოდ ცნობილი პედაგოგები. შემდეგ ჩაირიცხა, ჯარის დასრულების შემდეგ ჩაირიცხა სოხუმის გორკის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში. წარმატებით დაამთაერა, ჯარში პარტიაში მიიღეს, კომუნისტურ პარტიაში. ამასაც დიდი ყურადღება ექცეოდა მაშინ. შემდეგ სტუდენტობის დროს როგორც წარჩინებული სტუდენტი იყო ისე, სტუდენტური სამეცნიერო საბჭო, არსებობდა ასეთი, იმის თავმჯდომარე იყო. ჰოდა, მოადგილედ იყო ვლადისლავ არძინბა, ცნობილი ისტორიკოსი იყო. სხვათაშორის, სადოქტორო აქ დაიცვა, თბილისში. შემდეგ ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ გაანაწილეს გალის რაიონის სოფელ დიხაზურგაში ისტორიის მასწავლებლად. შემდეგ როგორც იცოდნენ მისი მონაცემები მონაცემები ინსტიტუტში და ირაკლი ახალაიამ დააბრუნა ინსტიტუტში ლაბორანტად და

ისტორიის კათედრაზე, ისტორია-ფილოლოგიური იყო მაშინ, ჰოდა ამ კათედრაზე დააბრუნა ლაბორანტად. შემდეგ მისი საკანდიდატო დისერტაცია საბჭოთა თემაზე, კომკავშირის განხრით და მუშაობდა დიდხანს. ომის შემდეგ, როგორც ვიცით, თბილისში განაგრძო უნივერსიტეტში, უკვე უნივერსიტეტი იყო აქეთ რომ გადმოვედით, გააგრძელა მუშაობა და, ისევ ისტორიის კათედრაზე. დეკანის მოადგილეც იყო. განსაკუთრებით მუშაობდა სამამულო ომის ისტორიას აგრძელებდა მუშაობას. გამოცემული აქვს რამდენიმე წიგნი ამ თემასთან დაკავშირებით, რომელსაც ომის ისტორიის მკვლევარები იყენებენ დღესაც და ძალიან მდიდრული მონაცემებით არის დაწერილი ეს ნაშრომები და ახლაც არის გამოყენებაში. შემდეგ 2009 წელს, დიდიხნის ავადმყოფობის შემდეგ ნოემბერში წავიდა ამ ქვეყნიდან. სხვათაშორის დღეს 17 რიცხვია და 20 ნოემბერს არის გარდაცვლილი. 20 ნოემბერს არის გარდაცვალებიდან მეშვიდე წელი. აღსანიშნავია ის, რომ დრესაც მისი თანამშრომელები, თანაკურსელები, შემდეგ სადაც რომ იყო, ყველგან დიდ პატივს სცემდნენ, იმსახურებდა ამ პატივისცემას, ყველაშტვის კარგი უნდოდა, სტუდენტებისთვის, საყვარელი მასწავლებელი იყო სტუდენტების. დღესაც იმ მოგონებებით იხსენებენ. შვილები ორივე პროფესორები არიან დღეს, აქ მოღვაწეობენ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, რძალიც აქ მოღვაწეობს და ასეთი ამბავი. მეორე ძმაც აქ მოღვაწეობს, დამთავრებული აქვს სოხუმის სამუსიკო სასწავლებელი და შემდეგ იმანაც წარცინებით დაამთავრა თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კოსერვატორია. ამის შემდეგ, კონსერვატორიის დამთავრების შემდეგ, გაანაწილეს სოხუმში. სოხუმში არსებობდა სახელმწიფო კაპელა და იმის დირიჟორად, სამხატვრო ხელმძღვანელად დანიშნეს. შემდეგ ჯარი არ ჰქონდა დამთავრებული და არც ადგილობრივ კადრადაც არ გინიხილავდნენ აფხაზები, ჰოდა

წერდნენ არ აქვსო ჯარი დამთავრებული და ასეთი ამბები იყო. ჰოდა, ჯარში წაიყვანეს ერთი წლით. სევასტოპოლში მსახურობდა გემზე, გემზე მოხვდა, ჰოდა იქ ანსამბლ „კრასნა“... წითელი ფლოტის ანსამბლის სამხატვრო ხელმძღვანელი და დირიჟორი იყო. რამდენ ხანსაც მსახურობდა იმდენ ხანს. იქ გემით მოგზაურობდნენ მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, სადაც მიმოსვლა გვქონდა ყველგან არის ნამყოფი კონცერტებით. ამის შემდეგ მუშაობდა სოხუმის სამუსიკო სასწავლებელში, არაყიშვილის სახელობის სოხუმის სამუსიკო სასწავლებელში, ცნობილში, იქ, იქ მუშაობდა, პედაგოგი და თან ბევრ ანსამბლს ხელმძღვანელობდა. მეც ვმღეროდი მაგალითად ექიმთა, ექიმების ანსამბლში, ექიმთა სახლი იყო ასეთი, ჰოდა იქ. მოსკოვშიც ვიყავით. მთელი საბჭოთა კავშირიდან იყვნენ ამ მედიცინის მოღვაწეების ანსამბლები, რაც იყო საბჭოთა კავშირში ყველა, ყველა იყო მოწვეული მოსკოვში. იქ და ყოველთვის ყველგან პირველი ადგილი. იცით თქვენ, რა წარმატება აქვს ქართულ ხალხურ ფოლკლორს. ჰოდო ამის მიხედვით ყოველთვის პირველი ადგილი ჰქონდა სოხუმის მედიცინის მუშაკების ანსამბლს. თან დავიწყეთ სოხუმში კაპელა, ქართული კაპელის ჩამოყალიბება. დიდი პოტენციალი იყო სოხუმში ქართველი მომღერლების, როგორც კლასიკური ცოდნა მიღებულები, ისე ხალხური მომღერლები. ჰოდა ამას კაპელის ფორმა მივეცით თავიდან, ჰოდა სამოცდაცხრამეტი წლის დეკემბერში მიიწვიეს ეს ანსამბლი, კაპელაც იყო კიდეც კლასიკური სიმღერებით და კიდეც ხალხური სიმღერებით, ჰოდა მიიწვიეს დათვალიერებაზე, სტატუსი მისცეს, არაყიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიაში, დიდ დარბაზში, ვატარებდით კონცერტს დეკემბერში, ოთხმოცდაათი წლის დეკემბერში, ჰოდა მთელი საზოგადოება იყო იქ კომპოზიტორთა კავშირი და ყველა ეს მუსიკალური საზოგადოება. ოთხმოცი წლის სამოცდაცხრამეტი წლის სექტემბერში,

მაშინ იყო ოთარ ჭითანავა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე და იმის ხელშეწყობით მიენიჭა ანსამბლს ქართული ხალხური სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის სტატუსი და იმის მერე არსებობს სოხუმში ქართული, ეს იმ დროს გავაკეთ, გააკეთა ჩემმა ძმამ ამ ქართულისთვის ლაპარაკიც კი არ შეიძლებოდა და დიდ განაწყენებას იწვევდა ადგილობრივი აფხაზური მთავრობის, მაშინ მოხდა. ჰოდა ამის მერე , ომის მერე აქეთ გადმოვედით, თბილისში ვმოღვაწეობდით და რამდენჯერ ვიყავით, არ მახსოვს კარგად, საზღვარგარეთ. ამ ანსამბლმა ჩაატარა გასტროლები. ჰოდა აღსანიშნავი ის არის, რომ ფესტივალზე განსაკუთრებით ვიყავით საფრანგეთში, საფრანგეთიდან იყო ხელმძღვანელი ამ მსოფლიო ფესტივალის, ჟან როშე, ჰოდა ჟან როშემ, მერე აქედან საფრანგეთში, პირევლად საფრანგეთში ჩატარდა, შემდეგ შვეიცარიაში, შვეიცარიიდან პოლონეთში მოვედით, ჰოდა ასე 22 სახელმწიფო იყო. თქვენ წარმოიდგინეთ, პირველად ფესტივალი რომ გაიხსნა მესამედ ჩაგვსვეს, ესე იგი რიგით მესამე უნდა გამოვსულიყავით ჩვენ, როგორც კი ჩვენ გამოვიდოდით, და მთელი დარბაზი იშლებოდა, ჩვენ მერე და ჩაგვსვეს ოცდამეორედ და საქმე ისაა, რომ ფესტივალზე იქ დრო განსაზღვრულია წამებით, ჰოდა არავითარი ის ბის და გამეორება, მაგრამ ჩვენ სამჯერ მაინც ვიმეორებდით და ჟიური იქაური იყო... მაგრამ ხალხი, ხალხი აკეთებდა ამას და ასეთი იყო. შემდეგ შვეიცარიაში ასე იყო, პოლონეთში ასე და ოცდამეორენი ვიყავით ყოველთვის. ასეთი წარმატებები ჰქონდა ამ ანსამბლს და აგრძელებს დღესაც მუშაობას. შემდეგ ჩვენს სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტს ჰყავს ჩემი ძმის – ვეზდენ ოკუჯავას ანსამბლი, რომელიც ყველა ღონისძიებაში ღებულობს მონაწილეობას, მხოლოდ საუნივერსიტეტოში კი არა, არამედ რესპუბლიკური მასშტაბით ღონისძიებებს და იმისი წარმატებები მოწონებას იმსახურებენ ყველა გამოსვლისას. საქმე ისაა, რომ

ჩვენ არასდროს არ გვქონდა ჩვენს ოჯახში, ხელოვანთა ოჯახი იყო და მამაჩემი სახელმწიფო ანსამბლში მღეროდა მაშინ, როცა მუჟამს კიწ გეგეჭკორი იყო ხელმძღვანელი, ცნობილი ლოტბარი, კიწ გეგეჭკორი, და, რა თქმა უნდა, ცნობილი რაჟდენ გუმბა იყო მთავარი დო მამაცემი ყოველთვის, როგორც ქართველი, ყოველთვის მოადგილე იყო. მერე იყო ალექსეი ჩიჩბა, ხარიტონი, ყველა ესენი ჩვენს ოჯახში დადიოდნენ, მერე მამაჩემი მღეროდა იქ, დაახლოებული იყო ყველა ანსამბლი და თეატრი, ჰოდა ეს თეატრალური მოღვაწეები ყველა ნამყოფია ჩვენს ოჯახში. ეს ბუხუტი ზაქარიაძე, ლია მიქაშავიძეს მამა – ნიკოლოზ მიქაშავიძე ელოდნენ, მოდიოდნენ, პოეტები იქ ჩემი... ძმის იმ წიგნში ყველა არის ნახსენები, ვინც მოდიოდა ჩვენს ოჯახში, განსაკუთრებით ამ ხელოვნებისა და მეცნიერების ხალხი, ჩემი ძმების და მამაჩემის მეგობრები, ახლობლები. ორმოცდაცხრამეტ წელს ელოდნენ გალაქტიონ ტაბიძეს, მას ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ამ მსახიობებთან და თეატრისა და ანსამბლის მოღვაწეებთან, მაგრამ იცით რა უბედურება არის მომხდარი. ეს იქნებოდა ყველაზე მეტად გასახსენებელი ამბავი, მაგრამ ტრაგედია მოხდა. ყველანი ესენი ანსამბლის წევრები რაიმე ღონისძიება თუ იქნებოდა ჩვენს ოჯახსი საზეიმო ყველანი, არავინ არ აკლდებოდა ამას. მერე სამოცდაათიან წლებში მთლად მეზობლები გაგვიხდნენ ადლეიბები. ბორის ადლეიბას გამზრდელები და ძმები იყვნენ. რამდენიმე ძმა იყვნენ ეს ადლეიბები და იმის მეუღლე უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის გამგე იყო. აი ასეთი მეზობლები იყვნენ. ცნობილი ამბავია ეს, ახალი ამბავი არ არის და თუ რამე კარგი ამბავი იყო, ცუდი ამბავი იყო სულ ერთად ვიყავით. ჰოდა უფრო ეს გვაკავშირებდა ეს ურთიერთბა. წარმოუდგენელი იყო იქ ის ჩვენი მეზობლები რომ იყვნენ იქ. ცნობილია, თხა უყვართ აფხაზებს, და იქ ცხოვრობდა ამ ადლიებების დისშვილი – ვალერი ახუბა. ის ტრასის უფროსი

იყო აფხაზეთის. შუადღემდე სახლში არავინ შედიოდა, ჩვენ ფაცხა გვქონდა, ყველა იმ ფაცხაში ვიკრიბებოდით, ჰოდა დილიდან ჩვენთან დავიწყებდით და შუადღემდე ჩვენს სახლში ვიყავით, მერე იქიტ მივდიოდიტ აფხაზებთან. და ან იქ დავიწყებდით დილიდან, ნაშუადღევს აქეთ. მერე მინდა გავიხსენო, ეს რომ არ ვთქვა როგორ შეიძლება. შაკაიები, გექნებათ თქვენ გაგონებული, ტყვარჩელიდან, გიორგი შაკაია და მისი შვილებიც მუსიკოსები იყვნენ, მომღერალი ოჯახი ჰყავდათ იმათ. კონსტანტინე შაკაია მინისტრთა საბჭოში მუშაობდა ამ მშენებლობის უფროსი იყო. ჰოდა იქ გიორგი შაკაია ტყვარჩელში ცხოვრობდა, სამთო-ინჟინერი იყო და სტადიონები იყო, იქ ცხოვრობდა გვერდით. ჰოდა თვეში ერთი თვე ჩვენთან მოდიოდნენ აქეთ მთელი ოჯახი, ჰოდა სიმღერის დღესასწაულს ვეძახდით ამას. ეს აფხაზური ოჯახი აქეთ ჩამოდიოდა მთელი ოჯახის შემადგენლობით, მეორე თვეს იქით მივდიოდით ტყვარჩელში მთელი ოჯახი, ჰოდო მთელ დღეს ესე იგი იყო ეს სიმღერები. სამეზობლო იკრიბებოდა, ახლო მეგობრები და ნათესავები ესწრებოდნენ ამ ჩვენს ორი ოჯახის ზეიმს. ჰოდა ასე ვიყავით, ამას ვერ დაივიწყებ კაცი ისეთი ამბავია ეს. ჰოდა ახლაც ბევრთან ახლაც გვაქვს კავშირი, აფხაზებთან, იქიდან თუ ვინმე ავად გახდება, აქ მოდიან ჩვენთან, იმიტომ, რომ ჩემი ძმიშვილი აქ ცხოვრობს, აგერ უნივერსიტეტის გვერდით, ჰოდო იქ მოსულები იყვნენ, მეორე – მესამე წყება ჩამოვიდა. ყველას უმკურნალეს, ოპერაციის ჩათვლით, ოპერაციაც გაუკეთეს და ისე განკურნებულად გაუშვეს იქით. აღსანიშნავია ის, რომ ამათ აქ აქვთ ყოველნაირი პირობები. ჩამოვლენ, ოროთახიანი ბინა ეს უსასყიდლოდ ყველაფერი, და დაფინანსება ამ მკურნალობის, ყველაფერი და ასეთი დამოკიდებულება გვაქვს ჩვენ მათ მიმართ სახელმწიფოსაც და ჩვენც, რიგით მოქალაქეებს. ეს უნდა გაგრძელდეს აწიც.

გვაგვალია მზია, 62 წლის; სოხუმი – თბილისი

მე ვარ სოხუმიდან დევნილი გვაგვალია მზიური ხარიტონის ასული 68 წლის. 25-ე წელიწადია აქ რომ ვარ, წამოვედით 93-ში შვილებთან ერთად, ქმარი ჩამრჩა სოხუმში და რამდენიმე ხნის მერე, უკვე მიცვალებული რომ მეგონა და არ ველოდი ისე გამოჩნდა და ჩამოვიდა. ჩამოვიდა მაგრამ უკვე იყო ავადმყოფი, ნერვიულობის ნიადაგზე დაემართა ტვინის ატროფია. ძაან ცუდად იყო და მერე გარდაიცვალა 2000 წელში. დავრჩით მე და ჩემი შვილები, ორივე დაოჯახებული, ორივეს ყავს შვილები, ორ-ორი შვილი ორივეს. უმცროს შვილს ყავს 19 წლის ბიჭი და 14 წლის გოგო. უფროსი ცოტა დამიგვიანა დაქორწინება და ყავს პატარა ბავშვები, ხუთი და ორი წლის გოგოები. ისე რო ჩამოვედით, მე იქ ვმუშაობდი სოხუმში სკოლაში მასწავლებლად, მათემატიკის მასწავლებელი ვიყავი რუსულ სკოლაში. უფრო ვლაპარაკობდით რუსულ ენაზე და მეგრულზე, ქართული ნაკლებად. რო ჩამოვედი მერე ნელ-ნელა ნელ-ნელა საერთოდ გადავედი უკვე ქართულზე და თითქმის მეგრული მავიწყდება ისე ვარ. რავიცი, რუსული.. კი ზოგჯერ ვლაპარაკობ იმიტომ, რომ რძალი მყავს ნახევრად რუსი, და იმიტომ ვლაპარაკობთ უფრო რუსულზე და ქართულზეც. ქალაქში ეხლა რო გავდივარ უფრო ქართულად ვსაუბრობ, ვითომ არა მიშავს ახლა ლაპარაკში? კი ხვდება ხალხი რო იქეთური ვარ ეხლა დასავლეთიდან. ჯერ გვინდოდა წამოსვლა სვანეთით, მაგრამ გადავედით, ნუ დაგვხვდა მანქანა უფრო სწორად და მოდიოდა აქეთ ჩვენსკენ და დიდი კამაზი მანქანით ნამოვედით აი სანაპიროთი, კოდორით და იმით. ძაან გაგვიჭირდა მართლა გზაში, იმიტო რო ქმარი დამრჩა იქ, ხოდა ბავშვები მომყავდა ორივე. ბიჭები ორივე სტუდენტი იყო, ერთი იყო უკვე მეორე კურსის სტუდენტი, მეორე იყო ახლადჩარიცხული იმ დღეს გამომიცხადა ზუსტად როცა დაიწყო ომი, გამომიცხადეს რო ჩარიცხულია

და მერე ორივემ აქ დაამთავრეს სწავლა, ჯავახიშვილის უნივერსიტეტი, ორივე ერთად იყო და უმცროსი სწავლობდა ბიზნეს... რაღაც ბიზნესის იყო, გივი კილასონიას სტუდენტი იყო, მაგან დაარსა იქ სოხუმში და იმის იმაში სწავლობდა და აქ გააგრძელეს ორივემ, დაამთავრეს. უფროსი მუშაობს რკინიგზის გამოთვლითი ცენტრის დირექტორად, უმცროსი იქ მუშაობს მთავარ ინჟინრად. ორივე, ნუ ძაან გაგვიჭირდა მართლა მერე რო ჩამოვიდა ავადმყოფი ქმარი მყავდა, ვმუშაობდი მეც, ხან ჯიხურში დავიწყე მუშაობა, ვწვალობდი რაღაცნაირად, დღედაღამე ჩემთვის გაერთიანებული იყო, იმიტო რო ზამთარი, ზაფხული სულერთი იყო. მე რო ვმუშაობდი ძაან მიჭირდა, აქეთ მყავდა მეუღლე ავადმყოფი და მერე რო მოვდიოდი დაღლილი, მაგან უნდა მიმეხედა, ხოდა ასე ვინვალეთ მარა ეხლა ცოტა ამოვისუნთქე. ჩქიმ მუმა ცხოვრენდუ თექ, დრანდას, ვცხოვრენდით ჩქი სანამ (ჩემი მამა ცხოვრობდა იქ დრანდაში ვცხოვრობდით ჩვენ) მე გავთხოვდებოდი, ხოდა მამაჩემი იყო ჯერ ნუ საერთოს დიდი ინტელიგენტი კაცი, რაიკომის მდივანად მუშაობდა, რონოს განყოფილების გამგედ, მერე სკოლის დირექტორად და სკოლის დირექტორიდან გავიდა პენსიაზე. დედაჩემიც მასწავლებელი იყო, მაგრამ მუშაობდა ბიბლიოთეკაში. ხოდა რავიცი, ძაან კაი ოჯახი გვქონდა, ძმა მყავს ჩქიმ ტყუპისცალი ხოდა ჩქიმ და ხოლო მასწავლებელიე მათემატიკაშ მასწავლებელ, მარა თაქ მუშენსი მუთ იშუ თი სამსახურშ. (ჩემი ტყუპისცალი, ჰოდა ჩემი დაც მასწავლებელია, მათემატიკის მასწავლებელი, მაგრამ აქ მუშაობს რაც იშოვა იმ სამსახურში..). მეტი რა ეხლა, ძაან ძნელი გზა გავიარეთ მარა კი გავედით ვითომ ახლა არაშავს ისე კარგად. პენსიონერი ვარ ეხლა მე, პენსიის იმით თუ ის უფროსი ბიჭი მეხმარება ცოტას თორე პენსიის ხარჯზე ვერ გაძლებ, მე ეს გადასახადებსაც ვერ ვიხდი ჩემი შვილი იხდის მაგას. ესე ვართ რავიცი, ვცხოვრობთ ჯერჯერობით ამ საერთო საცხოვრებელში, ართ ბინა მილუ ა თე ოთახ, ვორეთ მუ

მიჩქუ. მარგალურო ვუროგადუ უმოსუ,(ერთი ბინა მაქვს, აი ეს ოთახი, ვართ, რა ვიცი...) ჩვენთან არ იყო ქართული განვითარებული, პროსტა ჩვენ ვსწავლობდით წიგნიდან და ეს ვიცოდით, რუსული სკოლა დავამთავრე, ინსტიტუტიც რუსული, ნუ იმიტომ გამიჭირდა მე ქართულად ლაპარაკი საერთოდ მარა ნუ. პროსტა ნუ სოხუმში ყველამ იცოდა მარგალ რდუ, სომეხი რდუო, ბერძენ რდუო, ჩქიმ წკუმა (მეგრელი იყო, სომეხი იყო, ბერძენი იყო ჩვენთან) მრავალენოვანი მოსახლეობა იყო და იმიტომ უფრო მოხერხებული იყო რუსულად ლაპარაკი. აქ კი ვარ კაი მეზობლებში, მეგრელებში, სვანებში, სოხუმიდან და უფრო ოჩამჩირედან და იქედან ნამოსულები.

დედისგან რა მახსოვს, დედაჩემი ძაან ისეთ ოჯახშია გაზრდილი, ბაბუჩემს გაკულაკებაც მოუხდა, ძაან ბევრი მინები ქონდა, გალში ცხოვრობდა მაგი. სარუები იყვნენ. ბაბუაჩემის ძმა შრომის გმირი იყო და ესეთი რაღაცეები. ძაან შეძლებული ხალხი იყო, მართლა. ბებიაჩემი ძაან ავად გახდა ბოლოს და თორმეტი წელიწადი ჩანოლილი იყო და ბაბუაჩემი უვლიდა მაგას. ორი და ყავდა მესამე დედაჩემი იყო, აქედან არიან ნამოსულები ისინიც, თაქ ცხოვრენა, ართ დიღომის მასივშ, ართი რუსეთიშ ცხოვრენს, უკრაინას (აქ ცხოვრობენ, ერთი დიღმის მასივში, ერთი რუსეთში ცხოვრობს, უკრაინაი) უფრო სწორედ. ვეკონტაქტებით მაგათ და ახლოს ვართ ძაან ჩემ დეიდაშვილებთან. მამაჩემი ძაან დაფასებული კაცი იყო, ძალიან ესეიგი მთელ აფხაზეთი იჩინენდუ ფერ კოჩი რდუ, ისტორიის მასწავლებელ ხოლო ორდუ მარა უფრო ადრე თანამდებობების თინა უღუდუ. თეშ მიდართუ პენსიაშა ნამდა მანგარ პატიცემა უღუდუ და მანგარ დაფასება უღუდუ. (მთელი აფხაზეთი იცნობდა ისეთი კაცი იყო, ისტორიის მასწავლებელიც იყო, მაგრამ უფრო ადრე თანამდებობები ქონდა. ისე გავიდა პენსიაზე, რომ მაგარი პატივისცემა ჰქონდა და მაგარი დაფასება) ჩემი ძმა ცხოვრობს ეხლა წყნეთში.

სასანია სოსო, 28 წლის; სოხუმი – გალი – თბილისი

(ჩაინერა სალომე სასანიამ
ქართული ფილოლოგია, I კურსი)

აფხაზეთი საქორთუოშ უსქვამაშ კურთხუ, ნამუთ დიო დღარო მიდაღალირ რე. კავკასიონიშ გოლას დო უჩა ზღვაშ პიჯიშ შკას ძგ ჭიჭე სამოთხე. მუშ სისკამაშ დო გეოგრაფიულ ადგილიშ გურშენ ცდილენდეს გალე მტერი ხეშა ეშაცათამას. რუსეთის ვაკოდგ საქოპრთუოშ ხეშე გოტება დო გუკეთუ პროვოცირება ათას ჩხოროშ ოთხონეჯდო ვითოჯირ წანაშ კომლიქტის, ათეშოთ გიმირინუ სეპარატისტ აფხაზეფ. ათეშ უკულ ქოდიჭყგ ჯიმაშ მავილარ ომიქ. თიშ უკულ ათე ჭუათ ცხოვრენს ამდღა სუმოშათას ტოლვილი.

მა სოხუმურ ვორექ. ათე სიტყვეფ მორთინუანს ცუჩა, ნამუთ ვამიძირუ, მარძენს იმედის ვუჯინე ჭუმანერ დღას, ათე სიტყვები რე ხიდე ჩქინ დო აფხაზეფს შკას.

მადევბადი ათას ჩხოროშ ოთხონეჯდო რუო წანას, ეჩდოსუმ აპრილს, დღას ვაპოფექ სოხუმს, მარა მიჩქუ სორე ჩქიმცუდე, ნამუე ჩქიმ ქუჩა დო მუ ფერი რე ჩქიმი ზღვა. ჩქიმ ოჯახ დიდ ჭუათი გითმიშინანსგ თი დღალემს ნამუთ ომიშ დროს მიკილეს. ირო, მუ დროს ჩქიმ მუმას დო ბების ვოკითხუქ მუნერ ორდგ სოხუმი, თინეფ თოლს ჩილამურით გითმიშინანა მუნეფიშ საცოროფო ხალხის, თექიან ცხოვრებას დო ომიშ გაჭირებულ დღალემს, ნამუთგ დღას ვეშმოჭყორდუნა. ქორთუეფ დო აფხაზეფქ ართიანს ტყვია ქაათეს.

მა ბრელ მუდგარენ მაინტერესენს სოხუმშე დო ომშე, თეშ გურშენ დუსვი ჩქიმ მუმას კითხვეფი

მუჭომ ორდგ სოხუმი სქან ბაღანობაშ დროს?

ჩქინ ქალაქგ ორდგ ჭიჭე ბაღი, სოხუმ ორდგ შხვანერ სისკვამაშ

შხვა ქალქებიშ გეშე. მუშ ჭიჭე ქუჩეფით, ქუჩეფიშ ძგას დორგუაფილ ჭადარეფით, უსკვამაშ ზღვაშ პიჯით, მუში ჩე სანატორიეფით, ჯვეშ სკვამი შენობებით, ჯვეშ არქიტექტურათი დო საოროფო ხალხით. სოხუმი ორდე დიდ კულტურაშ ქალაქი, თაქ ოხორანდეს ბრელ ეროვნებაშ ხალხი. თაქიანეფ ირო რაგადანდეს – ჩქი უბრალეთ სოხუმარეფ ვორეთ, ეროვნებას მნიშვნელობა ვაულუდე. ართიანიშ ნათესეფ ორდეს ქორთუეფი, აფხაზეფი, რუსეფი, სომეხეფი, ბერძენეფ, უკრაინელეფ, ესტონელეფ, ლატვიელეფ დო ბრელ შხვა ერის წარმომადგენელეფი.

ნამ ადგილი გიორდე განსაკუთრებულო სოხუმს?

სოხუმს ბრელ ადგილ რდე სკვამ, მარა განსაკუთრებულო მიორდე ორჯონიკიძეში ქუჩა. ათე ქუჩაშ ძგალემს, ხოლო-ხოლოს ორდე დორგუაფილ ჭადარეფი, ზაფხულს ჭადარიშ ჩე ყვავილეფ თირცალო ორდე მორღვაფილ დიხას, ტურისტეფ სპეციალურო გილეშეს ათე სისკვამაშ ოძირაფუშა, მელენ-მოლენ ჯალეფიშ ნოველეფ ვითომ ართიანს ორდეს მერდილე დო ჯალემს თუდო ოროს, სირგიღეს ჯგირ ორდე გულება.

ქიგიშინ ომიშ დოჭყაფაშ ისტორია.

ათე დღალეფი მონკა გაშინალიე. ზაფხულიშ ჩხე დღალეფი გერდ, სოხუმშა მულირ ორდეს ბრელ ტურისტეფი, ხალხი ზღვაშ პის ისვანჯუუდე, ბრელი -ქალაქის გულენდე. უბედურებაქ დიტრიალე, ათე დროს ტყვიაშ გოლაფას მითინ ველუდე. ჯიმალეფს შკას ტყვიაქ გოლე.. ბოლო დღაშა ნამთინ მხარეს ვამოკოდეს იარალიშ ეჭოფუა, მარა მუ დროს ქოვძირითი, ნამდა ომი გეგრძელებუდე დო ხალხი ჭყორდუდე, გეგნობჭყვიდით ჩქინ ქალაქი დო ხალხი დევცვითკო. მა დო სქან ბაბუქ მიდაბრთით დო დუდი სამხედრო შენაერთებს ქედნივჭარით, ართი სიტყვათი, იარალი გევჭოფით. ჩქინ ცალო ქიმინეს სოხუმიშ ქომოლკათაშ უმრავლესობაქ. ომქ დიდ ხანს გეგრძელე, ჟირხოლო მხარეს მიუნდეს ბრელ

ჭკირილეფ დო ღურელეფ. ქალაქ ირიათო იბომბუდგ, ათეშ გურშენ ქალაქშე გიშმაპუნდეს ბაღანეფ, ოსურეფ დო ხანერ კათა. მა ჩქიმ ავტობუსით ომიშ ხაზიშე გიშმაპუნდგ ჭკირილეფ დო მემიუნდეს საავადმყოფოშა – ათასობით ჭკირილ მეომარეფ გინვოსკილიდეთ. ართშახ ჭკირილეფ ქომიპონით სოხუმიშ აეროპორტიშა, თვითფრინავით ქართიშა გეგნიპკონითკონ, მარა ჩქინ თოლიშ წოხოლე ქართიშე სოხუმშა მომაულარ, მეომარეფით ეფშა „ტუ-154“ ზღვაშე ნაოთემ ჭურვით გემთაათეს. მთელ მეომარეფსგ ხვალე შკვით კოჩქი გესკიდგ, არძა ჭკირილეფ ორდეს, მა ჩქიმ მანქანათ ჰოსპიტალშა მიდეპონი. ათე წუთეფ დღას ვაგმოჭყორდგ. თვითფრივს ჭკირილ ბოშეფ ბაბუშარას რენა თხორილ. ათენებშე ბრელი კუნტა ხანებს აშო რენა გიმოსვანჯაფილგ. გინოსვანჯაფიში პროცესი ასე ხოლო მეურსგ.

ნამ შარათ გინორთით აშო?

ბრელ ვიომით ქორთუეფქ დიდ ქიანაშ წოხოლე, მარა მუთუნქ ვეგშამირთეს, სოხუმქ იშენით ქუდანთხგ, მევოდინეთ სოხუმი დო 25000 ახალგაზრდა მეომარი. ცოცხალო გესკილადირემს არძა შარა მოჭკირილ აფუდგ, კათა იძულებულ გინიირთგ კოდორიშ სეობათ გოლა-გოლა გინილგკო სამარგალოშა. რუო დღა დო სერს დევნილეფი შონეთის გოლათ მივშითი ბრელს ვეგნაღინგ ათე მონკა დღალემქ. ქოდიჭყგ ჩქინ ტოლვილობაში უგუთებგ ხანაქ. მა დო ჩქიმ მეგობრემქ 27 სექტემბერიშ გოთანას 5 საათის ჰოსპიტალშე ბოლო ჭკირილეფი მანქანემს ქუგუონჯირეთ დო სამშვიდობოშა გეგშეპონით, ბრელქ გესკიდგ, მარა ქედიჭყ ტოლვილობაშ გაურზებელ ხანაქ.

მა მჯერს ნამდა არძა ქორთუ ზისხირიშ ბოლო ჭვათშა იომენს სოხუმიშ დართინაფალო.

თარგმანი

აფხაზეთი საქართველოს ულამაზესი კუთხე, რომელიც დღეს დღეობით წართმეულია, კავკასიონის მთებსა და შავი ზღვის სანაპიროს შუა მდებარეობს.პატარა სამოთხე. მისი სილამაზისა და სამოთხე. გეოგრაფიულიადგილის გამო ცდილობდა გარეშე მტერი ხელში ჩაგდებას.რუსეთს არ უნდოდა საქართველოს ხელიდან გაშვება და გაუკთა პროვოცირება ათას ცხრაას ოთხმოცდათორმეტი წლისკომლიქტს, ამისთვის გამოიყენა სეპარატისტიაფხაზები.ამის მერე დაიწყოძმათამკვლელი ომი. იმის შემდეგ ამ ტკივილითცხოვრობს დღეს სამასი ათასი ლტოლვილი.

მე სოხუმელი ვარ. ეს სიტყვები მაბრუნებს სახლში, რომელიც არ მინახავს, მაძლევს იმედს, ვუყურო ხვალინდელ დღეს. ეს სიტყვები არის ხიდი ჩვენსა და აფხაზებს შუა.

მე დავიბადე ათას ცხრაას ოთხმოცდარვა წლის ოცდასამ აპრილს. არასდროს არ ვყოფილვარ სოხუმში, მაგრამ ვიცი სად არის ჩემი სახლი რომელია ჩემი ქუჩადა რა ფერია ჩემიზღვა. ჩემი ოჯახი დიდი ტკივილით იხსენებს იმ დღეებს, რომელიც ომის დროს გამოიარეს. ყოველთვის, როდესაც ჩემს მამას და ბებიას ვეკითხები, როგორი იყო სოხუმი, ისინი თვალზე ცრემლით იხსენებენ მათთვის საყვარელ ხალხს, იქაურ ცხოვრებას და ომის გაჭირვებულ დღეებს, რომელსაც ვერასდროს დავივიწყებთ. ქართველებმა და აფხაზებმა ერთმანეთს ტყვია ესროლეს.

მე ბევრი რამე მაინტერესებს სოხუმზე დაომზე, ამის გამო დავუსვი მამაჩემს კითხვები:

როგორი იყო სოხუმი შენი ბავშვობის დროს?

ჩვენი ქალაქი იყო პატარა ბაღი, სოხუმი იყო სხვანაირი სილამაზის სხვა ქალაქებთან შედარებით, თვისი პატარაქუჩებით, ქუჩების კიდეზე დარგული ჭადრებით, ულამაზესი ზღვის სანაპიროთი,

თავისი თეთრი სანატორიუმებით, ძველი ლამაზი შენობებით, ძველიარქიტექტურითდა საყვარელი ხალხით. სოხუმი იყო დიდიკულტურის ქალაქი, აქ სახლობდნენ ბევრიეროვნების ხალხი. აქაურები ყოველთვის ამბობდნენ: ჩვენუბრალოდ სოხუმელები ვართ, ეროვნებას მნიშვნელობა არ ჰქონდა. ერთმანეთის ნათესავები იყვნენ ქართველები, აფხაზები, რუსები, სომხები, ბერძნები, უკრაინელები, ესტონელები, ლატვიელები და ბევრი სხვა ერის წარმომადგენლები.

რომელი ადგილი გიყვარდაგანსაკუთრებულადსოხუმში?

სოხუმში ბევრი ადგილი იყო ლამაზი, მაგრამგანსაკუთრებულად მიყვარდაორჯონიკიძის ქუჩა.ამქუჩაზე კიდეებზეახლო-ახლო იყო დარგულიჭადრები, ზაფხულშიჭადრისთეთრიყვავილები თოვლივივით იყო მოყრილი მიწაზე,ტურისტები სპეციალურად დადიოდნენ ამ სილამაზის სანახავად, აქეთური და იქეთური ხეების ტოტები ვითომ ერთმანეთს იყვნენ შეზრდილიდა ხეების ქვეშ, სიგრილეში კარგი იყო სეირნობა.

– გაიხსენე ომის დაწყების ისტორია.

– ეს დღეები ძნელი გასახსენებელია,ზაფხულის ცხელი დღეები იდგა, სოხუმში ჩამოსული იყვნენ ბევრიტურისტები, ხალხი ზღვის პირზე ისვენებდა, ბევრი -ქალაქში სეირნობდა. უბედურებადატრიალდა, ამ დროს ტყვიის გავარდნასარავინ არ ელოდა. ძმებს შორის ტყვია გავარდა.. ბოლო დღემდე არც ერთ მხარეს არ გვინდოდა იარაღის აღება, მაგრამ როდესაც ვნახეთ რომ ომი გრძელდებოდა და ხალხი წყდებოდა, გადავწყვიტეთ ჩვენი ქალაქი დახალხი დაგვეცვა. მე და შენი ბაბუაწავედით და თავი სამხედრო შენაერთებში ჩავიწერეთ.ერთი სიტყვით, იარაღი ავიღეთ. ჩვენსავით გააკეთეს სოხუმის მამაკაცებისუმრავლესობამ.ომი დიდხანს გაგრძელდა, ორივე მხარეს გვყავდა ბევრი დაჭრილი და მკვდარი. ქალაქი სულიბომბებოდა, ამიტომ ქალაქიდან გაგვყავდა ბავშვები,

ქალები და ხნიერი ხალხი. მე ჩემი ავტობუსით ომის ხაზიდან გამომყავდა დაჭრილები და მიგვყავდა საავადმყოფოში – ათასობით დაჭრილი მეომრები რომ გადაგვერჩინა. გადავარჩინეთ.ერთხელ დაჭრილები მოვიყვანეთ სოხუმისაერიპორტში, თვითმფრინავით რომ თბილისში გადაგვეყვანა. მაგრამ ჩვენს თვალწინ თბილისიდანსოხუმში მომავალი,მეომრებით სავსე „ტუ-154" ზღვიდან ნასროლი ჭურვით ჩამოაგდეს. მთელიმეომრებიდან მხოლოდ შვიდი კაცი გადარჩა, ყველანი დაჭრილები იყვნენ, მე ჩემი მანქანით ჰოსპიტალში ნავიყვანე. ესწუთები არასდროს არ დამავიწყდებბა. თვითმფრინავში დაჭრილი ბიჭებიბაბუშარაში არიან დამარხული. ამათგან ბევრი ცოტა ხნის წინ აქეთ არიან გადმოსვენებული. გადმოსვენების პროცესი ახლაც მიმდინარეობს.

რომელი გზით გადმოდით აქეთ?

ბევრი ვიომეთ ქართველებმა დიდი ქვეყნის წინააღმდეგ, მაგრამ არაფერი არ გამოგვივიდა. სოხუმი მაინც დაეცა, დავკარგეთ სოხუმი და ორი ათას ხუთასი ახალგაზრდა მეომარი. ცოცხლად გადარჩენილებს ყველა გზა მოჭრილი ჰქონდათ. ხალხი იძულებული გახდა, კოდორის ხეობით, მთა-მთა გადასულიყო სამეგრელოში. რვა დღე და ღამე დევნილები სვანეთის მთებით მოვდიოდით, ბევრმა ვერ გადაიტანა ეს ძნელი დღეები. დაიწყო ჩვენი ლტოლვილობის დაუმთავრებელი ხანა. მე და ჩემმა მეგობრებმა 27 სექტემბრის გამთენიისას, 5 საათზე ჰოსპიტალიდან ბოლო დაჭრილები მანქანემში ჩავაწვინეთ და სამშვიდობოს გამოვიყვანეთ. ბევრი გადარჩა, მაგრამ დაიწყო ლტოლვილობის გაუსაძლისი ხანა.

მე მჯერა, რომ ყველა ქართველი სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე იომებს სოხუმის დასაბრუნებლად.

კვარაცხელია ნონალი, 54 წლის;
გულრიფში – ბაღმარანი

გამარჯობათ, მარგალურო ვამარაგადე მა დუმოქყოდგ მარგალურქ. ბრელხანიე სამარგალონწკგმა ხოლო ვამიღგ კონტაქტი, ოდო ათეშ გურშენ ჭიქე გოქყოლადირ მაფგ. გაშინალ მაფგ სიტყვეფი. ჩქიმ სახელი რე ნონალი, ბუხუტიშ ძღაბი ვორექ ბაღმარანიშე, გულრიფშიშ რაიონშე, კვარაცსელია. ჩქიმ მუმა სოფელს ბუღალტერო მუშენდგ, უკული სოხუმხელსაწყოში ბუღალტერი რდგ. აფხაზეთის ართ წანას ტყვედ ქინოსქიდგ დო ბრელ სინწარე უძირგ. განადგურებულ კოჩქგ ქუმორთგ დო ასედე, მაბრუო თუთა რე, მამაქ დომილურეს. მამა ვა პუნს, მუმა ვა პუნს. დიდა ლოგინო რე ჩავარდნილგ დო ირდღას მაფგ გილაულარ, ირ დღას ვარ სუმგ დალეფი ვცხოვრენთ თაქ დო ართიანს ვოთირგთგ. ირ მაჟია დღას მა ვულუანქგ, ირ მაჟია დღას ჩქიმ ოშკარ და, დო უკლაში და შაბათ-კვირას. ქეთო სოხუმს გებჩინებაფე, მა დო ქეთო მეზობელეფგ ვორდით თექ, მამიდაშ მეზობელეფ. ჩხუპიშ დროს ქალაქი აღმოჩნდა ექვსთვიან ბლოკადაში, ვამარაგადე მარგალურო ამშვთუთიან ბლოკადას ქგმოხვადგ სოხუმქგ, ქორშუდან იცი თქვა ენა, ეთი პერიოდის მა ბაღმარანშა ვეგლმართედგ დო რედაქციებშა გილევში, თექ ვმუშენდი დროშას რედაქციას კორესპოდენტო შრომას სერგო წურწუმია რდგ მთავარ რედაქტორი. თიწკგმა საბჭოთა აფხაზეთიწკგმა ვეგშამირთგ ურთიერთობაქ მუდგარენ, რედაქტორწკგმა კამათიქ ქუმოფხვადგ დო დავანებ დუდი. ათე ჟირ გაზეთის ვმუშენდით, გგმაშინე ჩქიმ თანამშრომლეფი, გგმაშინე ჩქიმ თექიან მეზობელეფ, ქეთო თაქ რე თიშენ, გიდიბჭყანქგ მამიდასთან როგორ ვცხოვრობდით. ქეთოშ ჯიმა ცხოვრენდგ გვალო ართ სართულს რდეს, მეზობელეფ ვორდით დო სჯობია ქართულად ვილაპარაკო, რომ ავღელდი, დამავიწყდა მეგრული, მოკლედ შუქრი მარგიანი და უერლო ფირცხელიანი ცხოვრობდნენ ერთად, ძმაბიჭები იყვნენ.

ძალიან კარგად ვიყავით ერთად, ერთმანეთთან, კარტს ვთამაშობდით ერთხელ და, ალეკო მატყუებდა და ვერც ერთი ხელი ვერ მოვიგე და თან ვერ მივხვდი, როგორ მატყუებდა და გაბრაზდა, გაბრაზდა შუქრი, არაფერს ამბობს, უყურებს ასე განრისხებული, მეტი ვაჟკაცობა არ გეყო, ბიჭოო, გოგო რომ არ მოატყუოო. მეტად ვერ ვუგებ და რა ვქნაო. აი, ასეთები იყვნენ. ძალიან კარგი მეზობლები გვყავდა, ერთი სომეხი ოჯახი იყო, ერთი ასია იყო იქ, ორი გოგოები ჰყავდა, ქრისტინა და ის მეორე, ძალიან ლამაზი უკრაინელი დისშვილი მისი, ვერ ვიხსენებ. მთელი ომი ჩვენ აფხაზეთში ვიყავით, მთელი ოჯახი არ გამოვსულვართ არც ერთი საათით უკანასკნელ დღემდე. ჩვენ 27 სექტემბერს გამოვედით, მთელი ოჯახი მამაჩემი, ჩვენ დიდი ოჯახი გვქონდა, ბიძაჩემის ოჯახი და მთელი სანათესაო აფხაზეთში ვცხოვრობდით სოხუმში და გულრიფშში და ყველანი იქ ვიყავით. სასწაული ალბათ, ღვთის მფარველობის ქვეშ ვიყავით, რაკი ჩვენ არც ერთი ახლო ნათესავი და ოჯახი წევრი არ დაგვკლებია, მაგრამ მთელმა ამ რისხვამ ჩვენ თავზე გადაიარა. თუმცა მე ახლა შემეშალა ერთი რალაცა, შემეშალა ის, რომ ძალიან ბევრი მეგობარი, ძალიან ძვირფასი ადამიანი დავკარგე. კლასელი იყო იქ ორი, სნაიპერის ტყვია მოხვდა კისერში და ადგილზევე დაიღუპა, შუქრის ამბავზე უბრალოდ ვერ მოვიგყვებით, ავნერვიულდები იმიტომ, რომ ეს ძალიან სერიოზული ღალატის ის იყო, რალაცა იქ და როგორ დაგვანახა შუქრიმ, შუქრის გმირობის ორდენი უნდა ჰქონდეს, როგორ დგვანახა ჩვენ, მე და ალიკას, ვინ იყო გამცემი. არაქართულენოვანი ხალხი იყო ჩარჩენილი ჩემი მამიდას და მარგიანების გარდა და ძირითადად არაქართულენოვანი. ზოგი ჩვენს მხარეს იყო, ზოგი უბრალოდ ნეიტრალური იყო. ყველა ერთმანეთს ვეხმარებოდით, როდესაც ციოდა და როდესაც შეშა არ იყო და არაფერი. მე მახსოვს მოხუცი ქალი, მარტო ხერხავდა შეშას და ამ დროს მე მამიდასთან მოვდიოდი და გამიკვირდა, რომ მოხუცი, სამოცდაათ წელს გაცილებული ქალი

მარტო ხერხავდა შეშას და მივედი, ჩანთა ხელში მიჭირავს და მეორე მხარეს მოვკიდე ხელი და დავეხმარე ხერხვაში და რაღაცა სახე დამალა. ჰოდა გამიკვირდა, რა იყო გეშინიათ ვინმესი-მეთქი, ბოდიშიო, მაგრამ მე აფხაზი ვარო, მერე რა-მეთქი, მე ქართველი ვარ-მეთქი, როცა გვიჭირს ჩვენ ერთმანეთს უნდა დავეხმაროთ-მეთქი და მომცა უფლება, რომ დავხმარებოდი. როცა ეს ამბავი მამიდას ვუთხარი, გაოცდა, ამ ქალსო არავინ ეხმარებაო იმიტომ, რომ მისი რძალი სნაიპერიაო და გაანადგურა ჩვენი ბიჭებიო. მიუხედავად ამისა, მერე ყველა აქცევდა ყურადღებას, ყველა ეხმარებოდა. გოპეჩიები ცვხოვრობდა იქ ოჯახი, ქართველი ოჯახი. იმ ომში უფრო მეგობრულად ვიყავით, უფრო შეკავშირებული ვიყავით სოხუმში ჩარჩენილი ხალხი, ვიდრე აქ ამ მშვიდობაში. მე აქ უფრო ვგრძნობ თავს მტრებში, ვიდრე იქ და მაშინ. იმიტომ, რომ იქ ზედმეტს არავინ არ გაკადრებდა, ხალხი იყო უფრო პატიოსანი, სხვათაშორის ერთი-ორი წლის წინ, დაახლოებით ერი-ორი წლის წინ, ჩვენთან მოვიდა გერმანელი ფოტოგრაფი, რომელიც ქართველი ლტოლვილების ცხოვრებას იკვლევდა და იღებდა ფოტოაპარატზე და ჩემმა მეზობელმა მე ჩამომიყვანა და ამ კაცმა ასეთი შეკითხვა დამისვა, რატომ მოგწონთ სოხუმი, რითი იყო სოხუმი უფრო უკეთესი თბილისზე და ეს იმიტომ გამახსენდა ახლა, რომ ვუპასუხე, სოხუმი იყო ევროპული ქალაქი და სოხუმი იყო სიყვარულის ქალაქი, იქ ყველას ერთმანეთი გვიყვარდა და არ ვიცი. მე აფხაზიც მიყვარდა, რუსიც მიყვარდა, სომეხიც გვიყვარდა, ბერძენიც და ყველა გვიყვარდა. პოლიტიკა სხვა რაღაცაა, პოლიტიკამ ყველაფერი დაანგრია. ძალიან ევროპული ქალაქი იყო, გახსოვს ჩრდილოვანი ორჯონიკიძის ქუჩა! გინდოდა, გაისეირნებდი ჩრდილში და სიწყნარეში და სიმყუდროვეში თუ გინდოდა, ორჯონიკიძის ქუჩაზე გახვიდოდი, თუ მზე, ზღვა და მზენარი გინდოდა, გახვიდოდი რუსთაველის გამზირზე. არ შემიძლია, ცუდად ვერ გავიხსენებ ვერც ერთ აფხაზს, იქ „ნართაში" შევდიოდით, იქ

„აპრაში" შევდიოდით, ყავას ვსვამდით, ნაყინს მივირთმევდით. ვინ მოგატყუებდა წონაში, ვინ რამე უხერხულს წამოგაძახებდა, ყველა იყო კულტურული ხალხი. ამიტომ მე მგონია, რომ სოხუმი იყო ევროპული ქალაქი და თბილისი არის აზიური, ჭრელი ქალაქი. აქ ვაჭრული სული უფრო ტრიალებს, ვიდრე ინტელიგენტური, თითქოს დედაქალაქია და ინტელიგენტური უნდა იყოს. სვანეთის გზაზე გამოვიარეთ, ზუსტად ათი დღე, ძალიან ბევრს გვეხმარებოდნენ, ტყუილებსაც გვეუბნებოდნენ, მაგრამ იმ ტყუილებითაც გვეხმარებოდნენ, სვანი ბიჭები მოდიოდნენ ფეხით, მივდიოდით თითო ჩემოდნით, და 75 კმ იყო ალპურ ზონაში გასასვლელი და უამრავი დაღუპულები ვნახეთ. მშრომელი მოხუცი კაცი გზის პირზე იწვა და ვიღაცას საბანი გადაუხურავს და ზედ დაუწერია, რომ მისი შვილებიო – ქარდავები – იბრძოდნენო და არ ვიცით, სად არიანო, და თუ ვინმემ იცის, ძმებს ქარდავებს შეატყობინეთ, რომ მათი მამა ამადაამ ადგილზე გარდაიცვალა და მერე დადიოდნენ ცხენით ბიჭები და ასაფლავებდნენ ამ უპატრონო მიცვალებულებს. მერე ძალიან კარგად მახსენდება ის ფაქტი, რომ ვიღაც სვანმა ამოდენა ბალონით თუ, რა ქვია იმას, რძის კონტეინერით თაფლი გამოიტანა და ყველას გვირიგებდა, რა ჭურჭელიც გვქონდა, გვივსებდა თაფლით. ამდენი წელია 23-ე წელია თბილისში ვცხოვრობ და ჯერ ჩემთვის არავის არ უკითხავს.. როგორ გვექცეოდნენ და ცუდი ხმები მესმოდა და როცა ამაზე ვლაპარაკობდი, მაჩუმებდნენ და პრესას არ გამაკარეს საერთოდ. მახსოვს ერთი შაოსანი ქალი, ძალიან მაღალი, მხარბეჭიანი ქალი და ვაშლები დაგვიფართხა და ისა და.. მეორემ დაუძახა: ქალოო, ამათ რომ აძლევ, მერე ზამთარში შენ რას შეჭამო? კაცოო, ხალხს უჭირს და რა ზამთარიო. დაფერთხა ვაშლები და მოგვაწოდა. კიდევ მახსოვს ესეთი რაღაცა, სადღაცა უდაბურ ადგილზე მოვდივართ და ცეცხლია, სამფესა დგას ცეცხლზე და შემოდებულია რკინის ვედრო, ცოტა აკლია 12-ლიტრიან ვედროს და დუღს ნყალი,

ჰოდა მივედით აქამდე და რას ვხედავთ და ვართ უკვე კრიზისულ მდგომარეობაში, საჭმელი 3-4 დღეა, არაფერი არ გვიჭამია, რაც გზაში სახლიდან რაც წამოვიღეთ შემოგველია და ეს თაფლიც სანამ გაგვყვებოდა 24 კაცი მივდიოდით, ახლო ნათესავები ერთად და დგას ეს და კაციშვილი არ არის ირგვლივ და ჩემ ბიძაშვილი გაჩერდა, ჭიქა იქვე დევს, დევს ჭურჭელი, შაქრით სავსე და ყველა ამოიღებდა ცხელ წყალს ჭიქით, ერთი კოვზიც იდო. ჩავყრიდით თითო კოვზს და მე ძალიან შევეხვეწე, რომ სამ კოვზს ვაკეთებდი, სამი კოვზის გარეშე ჩაის ვერ ვსვამდი და მეორე კოვზიც ჩამიყარე-მეთქი. ჩემმა ბიძაშვილმა მითხრა, ხომ ხედავო რა, ხალხისთვის აქვსო ვილაცას გაკეთებულიო და კარგიო, ჯანდაბასო შენ ორს ჩაგიყრიო და სხვას არავის არ ჩაუყარა ორი კოვზი და ესე მოურევდით ამას. ის თითო ჭიქა წყალი დავლიეთ და საოცარი ენერგია მოგვცა და ისე გავაგრძელეთ გზა და უკვე ჭუბერში რომ მივედით იქ ვერტმფრენებიდან პურს გვიყრიდნენ, სამხედრო მანქანა ამოდიოდა, ბიჭები ისხდნენ და ტომრებით ამოჰქონდათ პური. ჭუბერში უკვე ძალიან ბევრი სურსათი ამოდიოდა და საკვები იქ უკვე იშოვებოდა. სხვათაშორის სოხუმის ეკლესიის ბერი და მღვდელიც ვნახე იქ, მანქანა გაუკეთებიათ რალაცა და ისეთი შიგნით ქვაბები იდგა, დულდა ქვაბები, ფაფებს აკეთებდნენ და ბავშვიან ქალებს აძლევდნენ და მახსოვს მეც მომცეს და აი ასე 10 დღე გამოვიარეთ ეს საშინელი ამბავი. იქ ტყიდან რომ გამოვედით, ქალი ცხოვრობდა თურმე გვარად ცალანი, თითონ პატრონი ჩვენ არ გვინახავს, მთლიანად დაუთმო სახლი ლტოლვილებს და იქ ღამეებს ათევდნენ, ვინც ეტეოდა, ვინც ვერ ეტეოდა ამ სახლში, ეზოებსა და ტყეში ცეცხლს ანთებდნენ და ვინც ცეცხლი ვერ დაანთო და ვერ ისა, დაიღუპნენ და თითონაც მახსოვს ბლავილით გამოვიდა, ერთი დიდი ლოდი იყო, ბილიკი ადიოდა მდინარიდან და ქვემოთ დიდი ლოდი იყო და მოხუცი კაცი იყო და ჩასულა და ყვირილით მორბის და რა იყო რა მოხდა – მეთქი და რადა ადამიანია, მკვდარი დევსო,

გდიაო იქ და ჩავედით. იქნებოდა 25-26 წლის ძალიან ახალგაზრდა ბიჭი, ჯინსის ტანსაცმელი ეცვა და მიწებილი ჰქონდა, ეტყობა, მდინარეში ჩავარდა, დასველდა და მერე უკვე... თუ დასველდებოდა, იყინებოდა და გაიყინა იმ ღამეს.

– აი, მეგრულად საუბარი გაგიჭირდათ ეს ახლა დევნილობაში დაგემართა თუ მაშინაც ამ დონეზე იცოდით მეგრული მხოლოდ?

მე პირადად ფილოლოგი ვიყავი, ქართულ ენას და ლიტერატურას ვასწავლიდი ბალმარანის საშუალო სკოლაში, მერე რვა წელიწადი რედაქციაში ვიმუშავე ომის დასრულებამდე. ყოველთვის ვცდილობდი, რომ ქართულად მესაუბრა იმიტომ, რომ საკმარისი იყო საღამოს ოჯახში მეგრულად მესაუბრა და დილით უკვე გაკვეთილზე ერთი მეგრული სიტყვა რომ არ გამპარვოდა არ მოხდებოდა და. ამიტომ მე ყოველთვის ვცდილობდი, რომ ქართულად მესაუბრა, ახლა დედა და მამა ქართულად არ დამელაპარაკებოდა და არც მე გავცემდი პასუხს, მაგრამ ესე რომ შევიკრიბებოდით ახალგაზრდები და ვიკრიბებოდით, ძალიან ბევრნი ვიყავით გოგონები და ბიჭები სამეზობლოში, ნათესავები, ვაცხობდით ტირტს, ერთად ვსხდებოდით შაბათ-კვირას და საოცრად კარგად ვატარებდით, კულტურულად ვატარებდით დროს. აი, იქ უკვე მე. რა თქმა უნდა, მეგრულად ვსაუბრობდი, მაგრამ საზოგადოებაში ვცდილობდი მაინც ქართულდ მესაუბრა და ნაკლებად მერეოდა ხოლმე მეგრული, მაგრამ როცა მეგრულად ვსაუბრობდი, ქართულს არ ვურევდი, არც რუსულს, სხვათა შორის. მეგონა, რომ მეგრული ენა არ დაიკარგებოდა, მაგრამ როგორც ვატყობ, ძაან კარგად ავიწყდება ადამიანს, მე კი ვცდილობდი, რო ქართულად მესაუბრა, რომ უბრალოდ გაკვეთილებზე არ შევრცხვენილიყავი, მაგრამ როცა მეგრელებში ვიჯექი, თავისუფლად ვსაუბრობდი და ასე ვეშემლებ, სიტყვეფ გაშინალ მაფგ. (ახლა არ შემიძლია, სიტყვები გასახსენებელი მაქვს)

გამარჯობა, მეგრულად ვერ ვილაპარაკებ მე. დამავიწყდა მეგრული, დიდიხანია სამეგრელოსთანაც არ მაქვს კონტაქტი, ჰოდა ამის გამო ცოტა დავიწყებული მაქვს. გასახსენებელი მაქვს სიტყვები. ჩემი სახელია ნონალი, ბუხუტის ასული ვარ ბაღმარანიდან, გულრიფშის რაიონიდან, კვარაცხელია. მამაჩემი სოფელში ბუღალტრად მუშაობდა, შემდეგ სოხუმხელსაწყოში იყო ბუღალტრად. აფხაზეთში ერთი წელი ტყვედ ჩარჩა და ბევრი სიმწარე უნახავს. განადგურებული კაცი ჩამოვიდა და ახლახან, მერვე თვეა, მამა მოგვიკვდა. მამა არ მყავს, დედა ლოგინად არის ჩავარდნილი და ყოველდღე მაქვს მისასვლელი; არა, ყოველდღე არა. სამი და ვცხოვრობთ აქ და ერთმანეთს ვენაცვლებით. ყოველ მეორე დღეს მე ვუვლი, ყოველ მეორე დღეს – ჩემი შუათანა და, და უმცროსი და -- შაბათ-კვირას. ქეთო სოხუმში გავიცანი, მე და ქეთო მეზობლები ვიყავით იქ, მამიდას მეზობლები. ომის დროს ქალაქი აღმოჩნდა ექვსთვიან ბლოკადაში, ვერ ვამბობ მეგრულად, ექვსთვიან ბლოკადაში აღმოჩნდა სოხუმი, გესსომებათ ეს თქვენ. იმ პერიოდში მე ბაღმარანში ვერ დავდიოდი, რედაქციებში დავდიოდი, იქ ვმუშაობდი „დროშის" რედაქციაში კორესპოდენტად, „შრომის" მთავარ რედაქტორად სერგო წურწუმია იყო. მაშინ „საბჭოთა აფხაზეთთან" არ გამომივიდა ურთიერთობა, რატომღაც, რედაქტორთან მომივიდა კამათი და თავი დავანებე. ამ ორ გაზეთში ვმუშაობდი, მახსენდება ჩემი თანამშრომლები, მახსენდება ჩემი იქაური მეზობლები. ქეთო აქ რომ არის იმიტომ დავიწყებ მამიდასთან როგორ ვცხოვრობდით. ქეთოს ძმა ცხოვრობდა, ერთ სართულზე იყვნენ, მეზობლები ვიყავით და... სჯობია ქართულად ვილაპარაკო, რომ ავღელდი დამავიწყდა მეგრული...

კვარაცხელია გია, 40 წლის;
გალი – აჩიგვარა – თბილისი

ვითოჟირ წანერ ვორდგ, მუმაქ მილურუნგ, თიშ უკულ ოთხონეჩდოვითოსუმს აშო იცუ ჩქინ გინორლვაფაქ, თიშახ მუთუნ ქიშემლებგდეს და მუბშენდითგ ბაღანეფი, ჟირხოლო, ჯიმალეფგ. ჩქი ვორეთ ოჯახის დო დიდა, მიმოზა ღურწკაია. დიდად თინა რდგ ჩქინ დო მუმათი. სკოლაშა გილეფშით, დრო, დრო ჩქინო... უცებ, სკოლა მუჭო გეთებუდგ დო ცუჩა, სამუშასა, მუთგ დიტუ მუაჩქიმქგ, ვაგვანიავითკო, ხალხიქ ვათქუკონი, უფრო სწორად მეცხოველეობა, მუთ დომტუეს, ოჯახის ბაღანეფი ვორდით, მარა ვით შური საქონელიშ მიკოლუაფა თეშ ვარე, დოღურგ მუმაქია დო ქეკაუნესიავა ვათქვისკო, თიშგურშენი თი ვით შურ საქონელს ჩქი ვულუანდითგ. ათით მემღგდეს, შემოსავალი შხვა მუთუნ ვარდგ, ვულუანდით თეს. პირველ წანას გამიჭირდეს ჭიჭე, ხაჩქუაქ, დიხაშ მიკოლუაფაქგ. მიდაბრთით დიაჩქიმ დო მა, მაჟია ჩქიმ ჯიმა ჭიჭე რდგ უმოსო, პირველ წანას, გამჭირდგ დო გუთვორაგვე იშო თე ბერგი დო მოლაფრთ აშო. ცუჩა მეუა – მიწუ დიაჩქიმქ დო ვაღვარუათია, „დედავა" ვათქუათია, კოჩიქ ვათქუასია, სო იდგ თე ოსურქია, ვეკითხასგ კოჩქია. თი წანას ქოხაჩქგნდ სანყალი ხვალე, პირველ წანას, მარა უკულ ვარდგ შარა დო ქიდიბგურეთ თე ხაჩქუა ხოლო, საქონელს ოჭკომალ ოკოდგ, ოშუმალგ. ათეჯგუა გაჭირებულო მობრდეს დიაჩქიმქგ. ჩქიმ ჯიმა ცალკე ფაბრიკას მუშენდგ, გაკმორღვანდეს სკოლაშე უკულ, ზაფხულს, სუმ თუთას, მა ჩაის ბწილუნდგ, მიკაქუნალიშ ფარა გუვაკეთითკონგ. უკულ-უკულ ქოთგ ტყაშა ქიმიფშით დიშკაშ მაღალშა, ძნელიდგ, მარა თეშ მიბრდითგ, კოს ვამუხვარებ თეშ. ქოპუნდეს ნათესეფი, მარა არძო მუშ-მუშ ცუდეს რდგ, არძოს მუშ ოჯახი უღუდგ. ოთხონეჩდოვითოსუმს სკოლა

გუვათე, ჩხუპიშ პერიოდის. განგაში გეგმოცხადნგ, გივორლვით ტრაქტორს, მუთ ქომლუდესგნი ცუდეს, ირფელი დობხარგეთ, ჩქიმ ბიძია დო ჩქი, ხოლოს ვცხორენდით, ხუთ და დო ჯიმა რდეს. ინგურშა ქუმოფრთითგ დო ექ ქეგმოქჭიშეს აფხაზებქ, 29 სექტემბერს, უკვე გუთმოთანდუდგ ფერ პერიოდიე, სოხუმ ექოფილიე, რა თქმა უნდა, გალ ხოლო, მუთ მომიღუდესგ, იფრელი თექ გედიპტეთ დო მუთგ მიკმოქუნდესგ თით გინიბლით. ვეშის მინ გორუნდგ, ოლონდ ცოცხალო გინილინკონიდო. მოლაფრთით გაჭირებულო, შხვადოშხვაშ ბარგით ქუვორდი ართი წამოწანა დო გვერდის. აშო გონოფრთი ვითოშკვითგ წანა თაქ ვათე, ხობის. დიდა თაურეშე პუნს, ხობიშ რაიონიშ სოფელი პირველი მაისიშე. თეურეშე გინიფლით სუმ წანას ხოლო ხობის ქოფცხოვრენდი და, რა თქმა უნდა,გაჭირებათ, დიდ ომს მა მონაწილეობა ვემემღებგ დო ვართ მითინს უთქუალ ჩქიმდა მუთუნგ, სუმ წანას თექ ვორდით, უკულ აშო მოლაფრთით, ბიცოცუნდ ჩქიმ დიდას თაქ, ჩებრიცხ თაქ ოთხონეჩდოვითოშკვითის. ამდღარ დღაშა თაქ ფცხოვრენქგ, გლდანს, ართი ოსური დო ართი ბაღანა ქოპუნს, ნინო ჯოხო, ოთხგწანერიე, დიდა 63 წანერი, მუმაქ მიღურუ, ეჩდოვოთშკვით წანერ რდგ, ავარიას ქიმოხვადგ, ჯიმაქგ ვით წანერქგ დოსქიდ, მა-ვითოჟირ წანერ დო ათაშ ომბოლო მივრდითიდო დო ქუვორეთგ, ამდღარ დღაშა ქუმურთგ. ღორონთიშ წყალობათი. ქორდუნს ჩქიმ ბაღანას დო ქორე. ბაბუ ვაფშუ თექიან. ბები თექიან, მუმაში,თაქ რუსთავს, მარა ართ შკვით წანა იჭი, ღურუ. თაურეშე იშო გეგნვოსვანჯეთ, იშო მიდეღ მაჟია ბიძიაქ. თექ, ართ ბიძია თექ პუნს, აჩიგვარას, იშო დირთ დო თექ ცხოვრენს, მარა ასე უკვე თინა ხოლოაშ დორთე გაქირებულგ. ბიძისკუა დო ბიცო ქორე თექგ, ინეფს მუთუნ ვადინაფ ინეფს, ხვთე დირთეს დო ქორენა თინეფნკგმა ართო დიო დღარო. ჩქი ვიშო ვამღინა, ხვალე დიაჩქიმ დო ჩქიმ ჯიმაქ მიდართგ ბები

ოსვანჯეს თი დროს, ქინაჭარეს სიას დო მიდართეს. მა ვამლინ. განადგურებულ რე ექიან ამბე, თექიანობა. მიკოჯინა ხოლო ვაკო დიაჩქიმს, თექ თიჯგუა ამბე რე თექ. ჩქინ ქორთული მუთუნ ვაარსებენსგ, აფხაზეფიშ ხოლო, რუსულო, რუსულო. ბები, თაქიან ბებ დო ბაბუქ თაქ დომლურეს, გინოფრთით უკულგ. მეზობელეფ აფხაზეფი ჩქინნკგმა ნაკლებო, გალიშ რაიონს ვარდგ, მარა ასე მუჭო ბრიგადირინ თეშ რე მიდგარენი, აფხაზა, მოურს, თხირ რენო სიმინდი რენო, მოსავალს ქიმეჩანა დო მიდურს. ეურეშე მით მოურსი, თის ხეშ გურშა გითმიხუნუანა.

ჩქიმ ბიძისკუა ტრაქტორს გეხე თექ, მუშენს თინეფნკგმა, აშო უჯღონანს მუშ ჩილდო სკუას. არძოს მუშ გაჭირება უღგ ამდღა დო მუშ პრობლემა. პასპორტი თაქიან უღგ დო თექიან ხოლო, უსაბუთოდ ვაგუტენა. ჩქიმბიძისკუასჯირი სკუა ღუნს. ართის უღგ დო მაჟიას-ვარ. თეშგურშენ ბოშ მინმურს, დოძღაბი – ვარ. ათეჯგუა ამბე რე თექ.

თარგმანი

თორმეტი წლის ვიყავი. მამა რომ გარდამეცვალა, ამის მერე ოთხმოცდაცამეტში აქეთ იქნა ჩვენი გადმოყრა. მანამდე თუ რაპე შეგვეძლო, ვმუშაობდით ბავშვები. ორივე ძმები. ჩვენ ვართ უჯაბში და დედა, მიმოზა ღურწკაია. დედაც ის იყო ჩვენი და მამაც. სკოლაში დავდიოდით. დრო, დრო ჩვენთვის... უცებ, სკოლა რომ დამთავრდებოდა, და სახლში, სამუშაო. რაც დატოვა მამაჩემმა რომ არ გაგვენიავებინა. ხალხს არ ეთქვა უფრო სწორად მეცხოველეობა, რაც დაგვიტოვა, ოჯახში ბავშვები ვიყავით, მაგრამ ათი სული საქონლის მოვლა ისე არ არის. მოკვდა მამა და მიყვნენო რომ არ ეთქვათ იმიტომ, იმ ათ სულ საქონელს ჩვენ ვუვლიდით. ამით გაქვქოსდა, შემოსავალი სხვა არაფერი არ იყო, ვუვლიდით ამას.

პირველ წელს გაგვიჭირდა ცოტა, თოხნა, მიწის მოვლა...წავედით მე და დედაჩემი, მეორე ჩემი ძმა პატარა იყო უფრო პირველ წელს. გამიჭირდა და დავაგდე იქით ის თოხი, წამოვედი აქეთ. სახლში წადიო – მითხრა დედაჩემმადა არ იყვიროთო „დედაო" არ თქვათო, კაცმა არ თქვას სად წავიდა ეს ქალიო, არ იკითხოსო კაცმა. იმ წელს თოხნიდა საწყალი მარტო პირველ წელს, მაგრამ მერე არ იყო გზა და ვისწავლეთ ეს თოხნაც, საქონელს საჭმელი უნდოდა და სასმელი. ასეთი გაჭირვებით გაგვზარდა დედაჩემმა. ცემი ძმა ცალკე ფაბრიკაში მუშაობდა სკოლიდან რომ დაგვითხოვდნენ მერე, ზაფხულში სამი თვე,მე ჩაის ვკრეფდი, ტანსაცმლის ფული რომ გაგვეკეთებინა.მერე-მერე ტყეშიც დავდიოდით შეშის მოსატანად, ძნელი იყო, მაგრამ ისე გავიზარდეთ, კაცი რომ არ დაგვხმარებია ისე. გვყავდა ნათესავები, მაგრამ ყველა თავ-თავის სახლში იყო, ყველას თავისი ოჯახი ჰქონდა. ოთხმოცდაცამეტში სკოლა დავამთავრე, ომის პერიოდში. განგაში რომ გამოცხადდა, დავყარეთ ტრაქტორზე რაც კი გვქონდა სახლში, ყველაფერი დავტვირთეთ, ჩემი ბიძა და ჩვენ, ახლოს ვცხოვრობდით, ხუთი და დაძმა იყვნენ, ენგურამდე მოვედით და იქ წამოგვეწივნენ აფხაზები, 29 სექტემბერს, უკვე თენდებოდა ისეთი პერიოდია, სოხუმი აღებულია, რა თქმა უნდა, გალიც. რაც მოგვქონდა ყველაფერი იქ დავტოვეთ, და რაც გვეცვა იმით გადმოვედით. ნივთებს ვინ დაეძებდა, ოღონდ ცოცხალი გადმოსულიყავი და. წამოვედით გაჭირვებულად. სხისი ტანსაცმლით ვიყავი ერთი წელიწად-ნახევარი.ა ქეთ რომ გადმოვედი, ჩვიდმეტი წელი აქ შემისრულდა, ხობში დედა აქაური მყავს, ხობის რაიონიდან, სოფელი პირველი მაისიდან. აქეთ რომ გადმოვედით, მერე სამი წელი კიდევ ხობში ვცხოვრობდით და, რა თქმა უნდა, გაჭირვებით, დიდ ომში მე მონაწილეობა არ მიმიღია და არც არავის უთქვამს ჩემთვის რამე. სამი წელი იქ ვიყავით, შემდეგ აქეთ ნამოვედით, ბიცოლა ჰყავდა დედაჩემს აქ.

ჩავირიცხე აქ ოთხმოცდაჩვიდმეტში, დღევანდელ დღემდე აქ ვცხოვრობ, გლდანში. ერთი ცოლი და ერთი შვილი მყავს, ნინო ქვია, ოთხი წლისაა, ბაღშიდადის. დედასამოცდასამიწლისაა, მამა რომ მომიკვდა, ოცდაჩვიტმეტი წლისა იყო, ავარიაში მოხვდა, ძმა ათი წლის დარჩა, მე-თორმეტიწლის და ასე ობლად გავიზარდეთ და ვართ დღევანდელ დღემდე მოვდივართ ღმერთისწყალობით. დედა ზრდის ჩემს შვილს და არის. ბაბუა არ მახსოვს იქაური, მამის. ბებია იქაური მამის აქ რუსთავში მაგრამ ერთი შვიდი წელი იქნება რომ მოკვდა.აქედან იქ გადავასვენეთ, იქით წაიღო მეორე ბიძამ. იქ, ერთი ბიძა იქ მყავს, აჩიგვარას, იქით დაბრუნდა და იქ ცხოვრობს, მაგრამ ახლა უკვე ისიც აქეთ დაბრუნებულა გაჭირვებული. ბაძაშვილი და ბიცოლა არიან იქ, იმათ არაფერი დაკარგვიათ, მაშინვე დაბრუნდნენ და არიან იმათთან ერთად დიო დღარო. ჩვენ იქით არ წავსულვართ. მხოლოდ დედაჩემიდა ჩემი ძმა წავიდნენ ბებია რომ გადავასვენეთ იმ დროს, ჩაწერეს სიაში და ნავიდნენ ნე არ წავსულვარ. განადგურებულია იქაური ამბავი იქაურობა გახედვაც არ უნდა დედაჩემს. იქ ისეთი ამბავია, იქ. ჩვენი ქართული არაფერი არ არსებობსაფხაზებისაც,რუსულად, რუსულად. ბებია, აქაური ბებია და ბაბუააქთ მოგვიკვდა რომ გადმოვედით მერე.მეზობლეფ აფხაზები ჩვენთან ნაკლებად, გალის რაიონში არ იყვნენ, მაგრამ ახლა როგორც ბრიგადირი ისე არის ვილაცა აფხაზი, მოდის თხილია, სიმინდია მოსავალს მისცემენ და წავა. იქიდან ვინც მოდის, იმას ხელის გულზე ისვამენ.

ჩემი ბაძაშვილი ტრაქტორზე ზის იქ, მუშაობს იმათთან. აქეთ უგზავნის თავის ცოლ-შვილს. ყველას თავისი გაჭირვება აქვს დღესდა თავისი პრობლემა. პასპორტი აქაური აქვთ და იქაურიც, უსაბუთოდ არ გაუშვებენ, ჩემს ბიძაშვილს ორი სვილი ჰყავს ერთს აქვს და მეორეს არა, ამიტომ პიჭი შედის, და გოგო ვერა. ასეთი ამბავია იქ.

ქირია ლელა, 24 წლის;
გალი – ჭუბურხინჯი – თბილისი

ართი თუთა დო გვერდიშ წოხოლე ვორდე გალს, შეიძლება ითქვას ნორმალური ურთიერთობა რე დიო, საბაჟო პუნქტის, მიდგას პასპორტი ულუნე, პრობლემას ვაწარმოადგინენსე პასპორტიანეშო, უპასპორტოებშო თავისთავდ პრობლემა რე გინულა, მინულა, ფარა ოკო თი შემთხვევას,თუ პროდუქტი მოიღე ზუგდიდინ გალში, გარჩქუ კილოგრამებს,ზუსტად ვა მიჩქე, მარა მიჩქე, ნამდა გაფულენა ტექნიკაშე, პროდუქტიშე, დოთევჯგუა ამბე. დესტაბილურე, მარა მტრული განწყობა იშენე რე. აფხაზეფ დო თექიან ქორთუებს შკას იშენე იგრძნობა დაძაბულობა, მარა წოხოლიანეშო შედარებით დარკებულერე, წოხოლე ძალიან ქირდე მინულა, გინულა, ასე შედარებით თავისუფლება უღე ჩქინხე კოჩის. გინულა, მინულა, თავისუფალო ვაჭრენა, შედარებით ნორმალურ სიტუაცია რე. სკოლაშა გილულა ბაღანეფი, გურაფა მეურსე რუსულ სექტორშა, დო რე ართი ხვალე ქორთული საგანი, რეგიონებს რე დაშვებული თე ქორთული, ვარა დაჟე გალის სკოლეფს თე საგანი ხოლო ვარე. ჭუბურხინჯის სკოლას ოგურუანო ქორთულს, მუჭო ართ საგანს. ოჯახის ჩქი მარგალურო ბრაგადანთე, გალს საერთოდ მარგალურო რაგადნს ირკოჩი, გალიშ იშო უკვე იგრძნობა აფხაზური, უჩქენა მარგალური, მარა აფხაზურო იჩიებნა, ვარა რუსულო. მა მითინს ვებჩინენქე აფხაზებს, მუთუნე დაახლოება ვამიღე, გალს ვარენა დო გალის იშო ცხოვრენა. ჩქიმ თაობა უმეტესო ზუგდიდის, ვარა თბილისის რე, ვარა სტუდენტიე, ვარამუშენს, ვარა აბიტურიენტიე. ახალგაზრდობაშო იშენე დაძაბულობას წარმოადგენს თექიანე ცხოვრება, მუშო ოკო რაგადი, ვარექ მუდგარენე თავისუფალი, შიშიშ თუდო რექე, თავისუფლება ვაიღე. კიბირიშ ტექნიკად ვმუშენდე გალს. ასე გინობჭყვიდე, უმაღლეს დავამთავრე, ექიმ სტომატოლოგი მოკო ვორდე, გალშა ვამოკო დორთა, იფრელქე ჯგირო ქიუდა, გეგმები მიღე.

თარგმანი

ერთი თვე-ნახევრის წინ ვიყავი გალში. შეიძლება ითქვას, ნორმალური ურთიერთობა არის ჯერ, საბაჟო პუნქტზე, პასპორტი აქვს, პრობლემას არ წარმოადგენს პასპორტიანისთვის, უპასპორტოებისტვის თავისთავად პრობლემა არის გადასვლა გადმოსვლა. ფული უნდა იმ შემთხვევაში, თუ პროდუქტი მოგაქვს ზუგდიდში გალში, გააჩნია კილოგრამებს, ზუსტად არ ვიცი, მაგრამ ვიცი, რომ იხდიან ტექნიკაზე ,პროდუქტზე და ასეთი ამბე. დასტაბილურდა, მაგრამ მტრული განწყობა მაინც არის აფხაზებსა და იქაურ ქართველებს შუა მაინც იგრძნობა დაძაბულობა, მაგრამ ადრინდელთან შედარებით დაკლებულია, ადრე ძალიან ჭირდა გადასვლა-გადმოსვლა, ახლა შედარებით თავისუფლება აქვს ჩვენიანს. გადასვლა – გადმოსვლა, თავისუფლად ვაჭრობენ, შედარებით ნორმალური სიტუაცია. სკოლაში დადიან ბავშვები, სწავლა მიმდინარეობს რუსულად და არის მხოლოდ ერთი ქართული საგანი, რეგიონებშია დაშვებული ეს ქართული, თორე დაჟე გალის სკოლებში ეს საგანიც არ არის. ჭუბურხინჯის სკოლაში ასწავლიან ქართულს, როგორც ერთ საგანს. ოჯახში ჩვენ მეგრულად ვლაპარაკობთ, გალში საერთოდ მეგრულად ლაპარაკობს ყველა, გალის იქით უკვე იგრძნობა აფხაზური, იციან მეგრული, მაგრამ აფხაზურად ლაპარაკობენ, ან რუსულად. მე არავის არ ვიცნობ აფხაზებს, არანაირი დაახლოება არ მაქვს, გალში არ არიან და გალის იქით ცხოვრობენ. ჩემი თაობა უმეტესად ზუგდიდში, ან თბილისშია ან სტუდენტია, ან მუშაობს, ან აბიტურიენტია. ახალგაზრდობისთვის მაინც დაძაბულობას წარმოადგენს იქაური ცხოვრება, რად უნდა თქმა, არა ხარ რაღაცა თავისუფალი, შიშის ქვეშ ხარ, თავისუფლება არა გაქვ., კბილის ტექნიკად ვმუშაობდი გალში, ახლა გადავწყვიტე უმაღლესი დავამთავრო, ექიმი სტომატოლოგი მინდა ვიყო, გალში არ მინდა დაბრუნება, თუ ყველაფერი კარგად იქნება, გეგმები მაქვს.

შამუგია თალიკო, 82 წლის; გალი – ბარლები

(ჩაიწერა კარინა კონჯარიამ, ქართული ფილოლოგიის პირველი კურსის სტუდენტი)

სამწუხაროა იმის გაფიქრება, რომ ქართველი ერი შეწყვეტს ფიქრს აფხაზეთის დაბრუნებაზე. ძალიან ბევრს დაკარგული აქვს იმედი. თქვენ როგორ ფიქრობთ არის თუ არა შესაძლებლობა აფხაზებთან ურთიერთობის მოგვარებისა?

უმეტესობას, 75 პროცენტს, იმედი დაკარგული აქვს. დღევანდელი ადამიანები სატანები არიან. ყველა გამყიდველია. იმას ცდილობენ, რამე წაგართვან, დროს გააჩნია. თუ ცოტა შეიცვალა დრო, მაშინ შეიძლება გაჩნდეს ისეთი ადამიანი, რომელიც სისხლს დაღვრის თავისი მიწა-წყლისთვის. ან სიცოცხლე, ან სიკვდილი და დაკარგულს დაიბრუნებენ. ხომ 100 წლის შემდეგ დაიბრუნეს კახეთი, აი, მაგიტომაც ღმერთი აჩენს გოლიათებს, თუ ღმერთი გვწყალობს.

გაგვიზიარეთ მოგონებები, რაც აფხაზეთთან გაკავშირებთ.

ბედნიერები ვიყავით აფხაზეთის ხალხი. ჩვენი ზღვა, ჩვენი მთა, ჩვენი ჰაერი. სუფთა ჰაერის გრძნობის განცდაც დავკარგე, რაც იქიდან წამოვედი. ზღვა ერთს დაიქნევს და გადმოყრის და ჰავა რო გადმოყვება, მაგას რა ჯობია. ყოველ დილით ეზოს დაგვის მერე, დაღლილი დასასვენებლად რო მოვემზადებოდი, მანდარინის ჩრდილი მქონდა, დიდი ჩრდილი და ჩამოვჯდებოდი თუ არა, ვუყურებდი ვერცხლისფრად როგორ ციმციმებენ ნამები. ამაზე უკეთესს რას გავიხსენებ?! ზღვის ნოტიო ჰავა რო მოგხვდება, სული ჩაგედგმება სამოთხის. ისეთი ბუნება გვაქვს ჩვენ. ბუნება მაგაზე უკეთესი არა მგონია იყოს სამყაროში. როცა უთვისტომოდ ვარ აქ მოვარდნილი, არავინ მიკითხავს, არავინ

მიცნობს. იქ კი გზად მეგზურს რომ შევხვდებოდი, ყველა მიცნობდა და მეტყოდა, კიდევ ერთხელ მომასმენინა შენი ტკბილი ხმაო. ვინღა მეტყვის იმ ტკბილ და შეუცვლელ „გუმორძგუას“, რომელსაც იქ ვისმენდი?! ეს სითბოები ყველაფერი მაკლია.

„ტყობა-ტყობას მალუოფაცა,
აფხაზეთშა გამშვოცაცა,
კრიმინალეფ მოცილ ვარა,
მუთუნს ვამოცილ აფხაზა
არძაშა ჩქიმ გალ ქომსხუნუ
ოქროცალო გულვოცაცა.“

***

მალვა-მალვით მოვცოვავ
აფხაზეთში შემოვცოცავ
კრიმინალები მიშლიან
თორე აფხაზი არაფერს მიშლის
ყველას ჩემი გალი მირჩევნია
ოქროსავით დავცოცავ.

ბენია გიგა, 18 წლის;
სოფელი წარჩე – თბილისი

(ჩაიწერა კარინა კონჯარიამ, ქართული ფილოლოგიის
პირველი კურსის სტუდენტი)

დრო ყველაფრის მკურნალიაო – ცნობილი გამონათქვამია, როგორ ფიქრობთ, განვლილმა წლებმა ოდნავ მაინც თუ შეძლო გაენელებინა ეს მწუხარება?

დრო ყველაფრის მკურნალიაო? – ვერა! დრომ ვერ განკურნა ის სულიერი ტკივილი, რომელიც ჩვენი სალოცავების დატოვებამ გამოიწვია... დრომ ვერ უწამლა ქანცგამოლეულ იმედს, იმედს სამრეკლოში დაბრუნებისა... დრომ ვერ ჩაახშო ყურთასმენა, ზღვა და თოლიები ისევ იმ დაუწერელ ნოტაზე მღერიან. დრო თუ მკურნალია, რატომ სცემს ამ მკერდში ასე უსაშველოდ და გასაგმირად გული?! რატომ მცხელა ძარღვებში სისხლი?!... სულო, ღვთის იმედად წმომდგარო, ვერა, ვერ გიწამლა ხელმოცარულმა დრომ. დრო ვერ განკურნავს მოგონებებს იმ წუთებზე, წამებსა თუ თვეებზე, რაც ადამიანს გადახდა თავს, მითუმეტეს თუ საქმე სამშობლოს ეხება. დრო არ კურნავს, უბრალოდ გვაჩვევს რეალობას, რომელშიც ვიმყოფებით.

ლემონჯავა ხათუნა,
53 წლის; სოხუმი – თბილისი

მა ვორექ ხათუნა ლემონჯავა, დევბადგ სოხუმს, ანთას ჩხოროშ სუმონეჩდო სუმ წანას, 8 თებერვალს. მიცუნს დიდა, მუმა დო ჯიმა, სუმ სქუა დო ხოლო მოთალეფი. დიაჩქიმ რე ტყებუჩავა ლულა გრიგოლიშ ასულგ, დიჩქიმქ დებადგ სოხუმს, ანთას ჩხოროშ ეჩდოვითოხუთ წანას დო დამთავრგ ოსურეფიშ (ქალთა) სკოლა. მუაჩქიმ დაბადებულ რე ანთას ჩხოროშ ეჩდოვით წანას, აპრილიშ თუთას, გალიშ რაიონიშ სოფელ თაგილონშე რე. ჩქიმ ბაბუ – ტყებუჩავა გრიშა სოხუმშა მორთგ ოცხოვრებელო, ვითოჟირ წანერ იდგ. დიჭყ ხელობად მუშობა მეწაღედ დო ვითოშკვით წანერ იდგ ოსურ მიონუ. ჩქიმ ბები დგ ვითაამშვ წანერ დო ბაბუ რდგ ვითოშკვით წანერ, ცხოვრენდეს სოხუმს, ჰოდო ათე მუშ მუშობათ სუმ ცუდე აშენგ. სოხუმს, ჭავჭავაძეს ქუჩას, აშენგ სუმ ცუდე. უკულ ჟირ გეგმოჩგ დო ცხოვრენდეს ართ დიდ ცუდეს. ცუნდ ხუთ სკუა, ოთხ ოსურსკუა ცუნდ დო ართი ქომოლსკუა. მუმიჩქგ, ათაშ ცხოვრენდეს მუშ შრომათი დო... ართის დმთავრებაფუ უმაღლესი დო მაჟიას ხოლო, დო არძო სოხუმს ცხოვრენდეს. გათხილ დეს ოსურსკუალეფი. ჩქიმ ბების დო ბაბუს ცუნდ ვითაამშვ მოთა. დო ეჩდოვითოჟირ მოთაშ სქუა, თაშ დოხურეს ბებიქ დო ბაბუქ, არძოქ ლურ სოხუმს. მუაჩქიმიშ დიდა ცხოვრენდგ გცთაგილონს, ცუნდ ართი მუაჩქიმი დო ხოლო ართი ოსურსკუა. თინეფ ასე ხოლო თაგილონს ცხოვრენა, მამიდა დო მამიდასკუალეფი. მუ გიწუა, ბებიშენ გიწინქგ, გვალო ინა რდგ აი, მარუსია მიხაილის ასულ ტყებუჩავა-ქორჩილავა. თენეფი ორდეს შკვითი და დო ჯიმალეფი, ართიქ ომს მედინგ, ართი დგ სიმფეროპოლს სანატორიუმიშ მთავარ ექიმ დგ, სამხედრო ექიმი დო უჩქუდგ ხოლო ჰიპნოზიშ ინა რდგ. ქო, ქო უჩქუდგ თენა ჰიპნოზ დო

მუ მიჩქე. აი, არძოს იფჩინენდე, არძოს. თი ბებიშ ჯიმალებს დო დალებს დო თინეფიშ სკუალებს დო. გვალო ხშირას ჩქი ვიკრიბებუდით ართო დო მიღუდეს ხან სუფრა დო ხან ჯგირ ამბეს დო ხან გაჭირებას. გვალო ბრეღ ვორდით არძო. ჩქიმ ბების შრომა ბრელ უღუდე, მაგრამ ბედნიერ ოსური დე, არძო სკუა ცოცხალ დიტუ. მუჭომ ოსური რდე, გიჩქუნო, არძო მოთაშოთ დებადებუდუ, საჩუქარ უღუდე, გეთხუაფუდუ, ვარა ოსურს მიონანდე, აუცილებერო საჩუქარი უღუდე დო ათეჯგუა წესი უღუდე, აუცილებელო ქორწილი ივაფუდუო, კამპანია ივაფუდე, თუ მუთ ივაფუდე, ყანწით შუნდე, სადღეგრძელოს აუცილებერო ყანწით შუნდე. თიჯგუა მანგარ გაჭირება უღუდე, ნამდა.....

ფოცხოსა მიშე, ეკოტახილ შარას მიშე დო მანქანაქ გინოლ დო ხერხემალიშ დაზიანება მიღე. მუშ ჯიმაქ მიდეონე სიმფერპოლშა დო ამშვ თუთას ვაჯანუდე, მუშ საწოლით ათაშ მიკოპონუდე ის კედელს, ათაქ უღუდე არტახეფი, თუდო ვაულინდუკონე, ათაშ მიკობუდე ამშვ თუთას. მშვენივრად დადიოდა. უკულ მუთუნ ვაჭუუდ. ამდღა ოკოდე, მიდეშ გაგრაშა მუშ სკუაშა, ოსურსკუა თექიდე გათხილ, თექ გაჩენდუდე, უკულ ოკოდუდა აბჯაყვაშა მიდეშ, ოსურსკუა მაჟია თექიდე გათხილ დო. მოთალეფიშ სკუალეფს ხოლო ათაშ ინანდე, მუდგარენ საჩუქარს, მუდგასიენ დო ცუორდ ხოლო მუ გიჩქუნო? შუალა ცუორდ, არძო ძღაბის სუმკას უშუნდე თავისი სახელურით და თავისი იმით. ცუორდ ათეჯგუა ხელსაქმე. ბებიქ თექ დოლურ, ბაბუქ თექ დოლურ. ქუმოფრთითე ქართიშა, თიშ მადლობელი ვორეთ, ნამდა არძო ოჯახის წევრ მიცუნდეს, ცოცხალ მიცუნდეს, დო აი თაქ ხოლო ვა ინანთე ართიანს. თითქმის გებნახევრით, მაგრამ ვაოდინუაუთე ართიანს. ართიანს ბგორუნთე დო იმედი რე იფრელი ჯგირო ივაფუ.

თარგმანი

მე ვარ ხათუნა ლემონჯავა, დავიბადე სოხუმში ათას ცხრაას სამოცდასამი წლის 8 თებერვალს. მყავს დედა და ძმა, სამი შვილი და კიდევ შვილიშვილები. დედაჩემი არის ტყებუჩავა ლულა გრიგოლის ასული. დედაჩემი დაიბადა სოხუმში ათას ცხრაას ოცდათხუთმეტ წელს და დაამთავრა ქალთა სკოლა. მამაჩემი დაბადებულია ათას ცხრაას ოცდაათ წელს, აპრილის თვეში გალის რაიონის სოფელი თაგილონიდანაა. ჩემი ბაბუა – ტყებუჩავა გრიშა – სოხუმში რომ ჩამოვიდა საცხოვრებლად, თორმეტი წლისა იყო. დაიწყო ხელოსნად მუშაობა, მეწაღედ და ჩვიდმეტი წლის იყო, ცოლი რომ მოიყვანა. ჩემი ბებია იყო თექვსმეტი წლის და ბაბუა ჩვიდმეტი წლის, ცხოვრობდნენ სოხუმში, ჰოდა ამ თავისი მუშაობით სამი სახლი ააშენა. სოხუმში ჭავჭავაძის ქუჩაზე ააშენა სამი სახლი. შემდეგ ორი გაყიდა და ცხოვრობდა ერთ დიდ სახლში. ჰყავდა ხუთი შვილი, ოთხი ქალიშვილი და ერთი ვაჟიშვილი. არ ვიცი, ასე ცხოვრობდნენ თავისი შრომით და ერთს დაამთავრებინა უმაღლესი და მეორესაც. და ყველა სოხუმში ცხოვრობდნენ. გათხოვილები იყვნენ ქალიშვილები. ჩემს ბებიას და ბაბუას ჰყავდა თექვსმეტი შვილიშვილი და ოცდათორმეტი შვილიშვილის შვილი, ასე გარდაიცვალნენ ბებია და ბაბუა. ყველა მოკვდა სოხუმში. მამაჩემის დედა ცხოვრობდა თაგილონში, ჰყავდა ერთი მამაჩემი და კიდევ ერთი ქალიშვილი. ისინი ახლაც თაგილონში ცხოვრობენ, მამიდა და მამიდაშვილები. რა გითხრა, ბებიაზე გეტყვი, მთლად ის იყო აი, მარუსია მიხაილის ასული ტყებუჩავა-ქორჩილავა. ესენი იყვნენ შვიდი და და ძმა. ერთი ომში დაიკარგა, ერთი იყო სიმფეროპოლში სანატორიუმის მთავარი ექიმი, სამხედრო ექიმი და იცოდა კიდევ ჰიპნოზის ისა იყო. კი, კი იცოდა ეს ჰიპნოზი და რა ვიცი, ყველას ვიცნობდი, ყველას. იმ ბებიას ძმებს და დებს და

იმაოის შვილებს. ძალიან ხშირად ჩვენ ვიკრიბებოდით ერთად და გვქონდა ხან სუფრა, ხან კარგი ამბავი და ხან გაჭირვება. ძალიან ბევრი ვიყავით ყველა. ჩემს ბებიას შრომა ბევრი ჰქონდა მაგრამ ბედნიერი ქალი იყო, ყველა შვილი ცოცხალი დატოვა. როგორი ქალი იყო იცი? ყველა შვილიშვილისთვის, რომ დაიბადებოდა, საჩუქარი ჰქონდა. გათხოვდებოდა, ან ცოლს მოიყვანდა, აუცილებლად საჩუქარი ჰქონდა და ასეთი წესი ჰქონდა, აუცილებლად ქორწილი იქნებოდა, თუ რაც იქნებოდა, ყანწით სვამდა, სადღეგრძელოს აუცილებლად ყანწით სვამდა. ისეთი მაგარი გაჭირვება ჰქონდა, რომ...

ფოცხოში მიდიოდა, დანგრეული გზით მიდიოდა და მანქანა გადავარდა და ხერხემლის დაზიანება მიიღო. მისმა ძმამ წაიყვანა სიმფეროპოლში და ექვსი თვე არ დაწოლილა, თავისი საწოლით ასე იყო მიყუდებული იმას, კედელს, აქ ჰქონდა არტახები, ქვევით რომ არ გაევლო. ასე ეკიდა ექვსი თვე. მშვენივრად დადიოდა. მერე არაფერი უჭირდა. დღეს თუ უნდოდა, წავიდოდა გაგრაში თავის შვილთან, ქალიშვილი იქ ჰყავდა გათხოვილი, იქ გაჩერდებოდა. შემდეგ თუ უნდოდა, აბჯაყვაში წავიდოდა, მეორე ქალიშვილი იქ იყო გათხოვილი. შვილიშვილების შვილებსაც ასე იმას შვებოდა, რაღაც საჩუქარს, რაღაცას და უყვარდა კიდევ იცი რა? ქსოვა უყვარდა, ყველა გოგოს ჩანთას უქსოვდა თავისი სახელურით და თავისი იმით. უყვარდა ასეთი ხელსაქმე. ბებია იქ მოკვდა, ბაბუა იქ მოკვდა. ჩამოვედით თბილისში, იმის მადლობელი ვართ, რომ ყველა ოჯახის წევრი გვყავდა, ცოცხალი გვყავდა. და აი, აქ კიდევ ერთმანეთს... თითქმის გავნახევრდით, მაგრამ არ ვკარგავთ ერთმანეთს, ერთმანეთს ვეძებთ და იმედია ყველაფერი კარგად იქნება.

ქვარცხავა-ვახანია ალიტა, 68 წლის; სოხუმი – თბილისი

მა ვორექ სოხუმშე, დევბადი ქალაქ სოხუმს ანთას ჩხოროს ჟარნეჩდო ჩხორო წანას, 1 ნოემბერს, ანთაშ ჩხორიშ სუმენეჩდო ამვ წანას დავამთავრ სოხუმიშ პირველ საშუალო სკოლა. უკულ მუშობა ქიდიბჭყ სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტის. ჩებრიცხ უმაღლეს სასწავლებელს, ნამუთგ დავამთავრი ანთას ჩხოროშ სუმონეჩდო ვითაამშვ წანას. უკულ მუშობა გავაგრძელ. მუჭო დიბჭყი თეშ, სოხუმიშ პედაგოგიურ ინსტიტუტის. დო ამდღანერ დღაშა ვმუშენქ სოხუმიშ სახელმწიფო უნივერსიტეტის. ჩქიმ დიდა – ტატიანა ჭანტურია დაბადებულ ორდგ ქალაქ სოხუმს დო მუაჩქიმქ დებადგ გალიშ რაიონიშ სოფელ ჩხოროლს. ჩქიმ მუმა – ალექსი გიორგის სკუა ქვარცხავა ორდგ გალიშ რაიონშე, მარა სკოლაში დამთავრებაშახ გინორთგ სოხუმშა დო თექ ცხოვრენდგ ბოლო დღაშა. მუმაქ მა მემიდინ ანთას ჩხოროშ სუმენეჩდო სუმ წანას. ჩქიმ დიდა სოხუმს ცხოვრენდგ ანთას ჩხოროშ ოთხონეჩდო ვითოჩხორო წანაშახ, ვაჯერდგ სოხუმს მივოდინუანდითგ დო თექ ცხოვრენდგ ოთხონეჩდო ვითოჩხორო წანაშახ. უკული ჩქინი ბრელი თხოვნათი გინილგ დო ჩქი ქუდობხვადით დო ჟირი ათას შკვით წანაშახ ქორდგ ჩქინნკგმა დო უკულ თიქ ხოლო მემგდინგ. სუმონეჩდო ვითაამშვ წანას დევოჯახ დო ჩქიმ მეუღლე ორდგ ვახანია ჯემალი, წარმოშობით ორდგ ბანძაშე დო ბოლო წუთიშა, სოიშახ სოხუმ მემიდინუდეს, ორდგ ქალაქ სოხუმს ჩქინნკგმა ართო. უკულ აშო გინივლით, სუმხოლო ბაღანა შონეთით გინიპონით დო ჭიჭე გამჭირდეს, მარა შონეფქ იშენ დემეხმარეს, ტყურა ვამარაგადე, ჯგირო დემეხმარეს დო გინიბლით აშო დო თიშ უკულ დო თაქ ვორეთ დო ვაგრძელენქ ასე ხოლო მუშობას დ ქუვორექ. მიუნს ოთხ მოთა. ძღაბი გათხილ მიუნს, უნჩაში ბოშიქ ოსურ ქიმიონ, უკლაში დიო უოსურე რე, მარა იმენდი მიღგ, თინა ხოლო გამხარენს გურსგნ.

მარგალურს ნაკლებო ვრაგადანთ, დო ჭიჭე ნინა მეურს დინაფაშა. მარაგი სიტყვეფიშ ნაკლები მიღგ, ვიდრე მიღუდუ ეიშა. ასე ხოლო ვცდილენთ მარგალურო რაგადის, მარა ნაკლებო რე რაგადი. მოთალენს პრაქტიკულო ვაუჩქუნა მარგალური, ჭიჭე მუდგარენი არჩქილენა, მარა ვაუჩქუნა. ტრაგედია რე, მართალო ტრაგედია რე. მუზმაშა მითქუალგ: ბებო, უნდა იცოდეთ მეგრული. ეს თქვენი ენაა. ფაქტიურად წარმომადგენლები ხართ ამ იმის და სკოლაში, მაგრამ არ ვიცი. კი ამაზე მაქვს ლაპარაკი, მართლა მაქვს ლაპარაკი, რომ მეგრული უნდა იცოდეს ბავშვმა არ უნდა დაიკარგოს ენა. რა ვიცი, ახლა ბიჭის ოჯახში უფრო არის ეს მეგრული იქ, რძალიც ეს ის და, მაგრამ გოგოს ოჯახში უფროსი თაობა ლაპარაკობს და ეს ჩემი სიძე, მაგალითად, რუსული სკოლა აქვს დამთავრებული, რუსეთში უმაღლესი დაამთავრა და ინგლისური იცის და მეგრული – არა. ესმის კი, რა თქმა უნდა, მარა ლაპარაკი ნაკლებად. ასეთია ჩემი ოჯახის მეგრულენოვანი ისტორია. ცუდია, მეც არ მომწონს.

თარგმანი

მე ვარ სოხუმიდან, დავიბადე ქალაქ სოხუმში ათას ცხრაას ორმოცდა ცხრა წლის 1 ნოემბერს. ათას ცხრაას სამოცდაექვს წელს დავამთავრე სოხუმის პირველი საშუალო სკოლა. შემდეგ მუშაობა დავიწყე სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში. ჩავირიცხე უმაღლეს სასწავლებელში, რომელიც დავამთავრე ათას ცხრაას სამოცდათექვსმეტ წელს. შემდეგ მუშაობა განვაგრძე, როგორც დავიწყე ისე, სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში. და დღევანდელ დღემდე ვმუშაობ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. ჩემი დედა – ტატიანა ჭანტურია დაბადებული იყო ქალაქ სოხუმში და მამაჩემი დაიბადა გალის რაიონის სოფელ ჩხორთოლში. ჩემი მამა – ალექსი გიორგის ძე ქვარცხავა – იყო გალის რაიონიდან, მაგრამ სკოლის დამთავრებამდე გადმოვიდა სოხუმში და იქ ცხოვრობდა ბოლო დღემდე. მამა

მე დავკარგე ათას ცხრაას სამოცდასამ წელს. ჩემი დედა სოხუმში ცხოვრობდა ათას ცხრაას ოთხმოცდაცხრამეტ წლამდე, არ სჯეროდა, რომ სოხუმს დავკარგავდით, და იქ ცხოვრობდა ოთხმოცდაცხრამეტ წლამდე. შემდეგ ჩვენი ბევრი თხოვნით გადმოვიდა, ჩვენ დავხვდით და ორი ათას შვიდ წლამდე იყო ჩვენთან და მერე ისიც დავკარგე. სამოცდათექვსმეტ წელს დავოჯახდი და ჩემი მეუღლე იყო ვახანია ჯემალი, წარმოშობით იყო ბანძიდან, ბოლო წუთამდე, სანამ სოხუმი დაგვეკარგებოდა, იყო ქალაქ სოხუმში ჩვენთან ერთად. შემდეგ აქეთ გადმოვედით, სამივე ბავშვი სვანეთით გადმოვიყვანეთ, და ცოტა გაგვიჭირდა, მაგრამ სვანები მაინც დაგვეხმარნენ, ტყუილს ვერ ვიტყვი, კარგად დაგვეხმარნენ და გადმოვედით აქეთ და იმის მერე აქ ვართ და ვაგრძელებ ახლაც მუშაობას და ვარ. მყავს ოთხი შვილიშვილი. გოგო გათხოვილი მყავს, უფროსმა ბიჭმა ცოლი მოიყვანა, უმცროსი ჯერ უცოლოა, მაგრამ იმედი მაქვს, ისიც გამიხარებს გულს. მეგრულს ნაკლებად ვლაპარაკობთ, და ენა ნელა მიდის დაკარგვისკენ. მარაგი სიტყვებისა ნაკლები მაქვს, ვიდრე მქონდა მანამდე. ახლაც ვცდილობთ მეგრულად ლაპარაკს, მაგრამ ნაკლებადაა ლაპარაკი. შვილიშვილებმა პრაქტიკულად არ იციან მეგრული, ცოტა რაღაცა ესმით, მაგრამ არ იციან. ტრაგედიაა, მართლა ტრაგედიაა. რამდენჯერ მითქვამს: ბებო, უნდა იცოდეთ მეგრული. ეს თქვენი ენაა. ფაქტიურად წარმომადგენლები ხართ ამ იმის და სკოლაში, მაგრამ არ ვიცი. კი ამაზე მაქვს ლაპარაკი, მართლა მაქვს ლაპარაკი, რომ მეგრული უნდა იცოდეს ბავშვმა, არ უნდა დაიკარგოს ენა. რა ვიცი, ახლა ბიჭის ოჯახში უფრო არის ეს მეგრული, იქ რძალიც, ეს ის და, მაგრამ გოგოს ოჯახში უფროსი თაობა ლაპარაკობს და ეს ჩემი სიძე, მაგალითად, რუსული სკოლა აქვს დამთავრებული, რუსეთში უმაღლესი დაამთავრა და ინგლისური იცის და მეგრული – არა. ესმის კი, რა თქმა უნდა, მარა ლაპარაკი ნაკლებად. ასეთია ჩემი ოჯახის მეგრულენოვანი ისტორია. ცუდია, მეც არ მომწონს.

ზაქარაია მარიკა, 32 წლის;
გალი – პირველი მაისი – თბილისი

აფხაზეთის ომქ მოხვადგნ, ჭიჭე ვორდ, ბრელ მუთუნ ვაფშგ. ფშგ მუჭო არძო ართო მეურდით, ქუჩაშე გინურდით, ამხანაგებს ვემშვიდობებუდი, ჩქიმ მეზობელ ბაღანეფს, თენა ჯგირო ფშგ. ზუგდიდის ვორდით ქინოფრთითგნ, ბრელ ხანს ვაორდით, უკულ მიდაფრთით რუსეთშა დო ჭახანს ქუვირდით. ჩქიმ მშობლეფს ოკოდეს ქორთულო მითებდესკო უნივერსიტეტი, მიგურაფგდესკო სკოლას, თეშე გამომდინარე ქუმოფრთით თბილისშა. თიშ უკულ ფცხოვრენთ თბილისის. ჩქიმ ბები აფხაზეთის რე. დიდ სურვილ მიღგ ქობძირე, მუშენდა მა ფშგ, ჭიჭე ვორდგნ, ირო ჩქიმ ბების ოკუჩხანეს ბჯანუდი. მანგარო მიყორს ჩქიმ ბებ დო ასე საკმაოდ ასაკის რენ დო ჩქიმ მამწკვმა ცხოვრენს, მა ვამმართე თექ. სამწუხაროდ, ჩქიმ მუმა ჟარნეჩდო ვითაამშვ წანერ რდგ, მივიდინეთდო, ასე ჩქიმ დიდა რე ჩქიმ ჯიმა დო ნოსაწკვმა, დო ბედნიერო ცხოვრენს. თაქ გებჩინებაფე ჩქიმ მეულღე, მელორ მილორავა, სოხუმშე. საკმაოდ ბრელხანს ვაპუნდეს ბაღანა, რუო წანას. სამაგიეროდ ღორონთიქ დამაჯილდოვეს, ქუმაჩუქეს ჟირი ტჯუპი, ძღაბი დო ბოში ანდრია დო ანასტასია მილორავეფი. დო ბედნიერეფი ვორეთ მართალო. მართალო ღორონთიშ საჩუქარ რდეს თე ბაღანეფი ჩქინო დო შხვანერ რე ასე ჩქინ ცხოვრება, უმოს მრავალფეროვანი, უმოსი სახალისო რე, ბედნიერეფი ვორეთ ამდღა. დიანთილ დო მუანთილ პუნს ფანტასტიურ, სოხუმს ცხოვრენდეს, აშო გინულაშ უკულ ცხოვრენა ხობის, სოფელ ნოჯიხევს, უღგნა ცუდე, გინულაშ უკულ ძაან მძიმე პერიოდ გინიღეს თინეფქ ხოლო, ჭიჭე-ჭიჭეთი გაფართოეს მუნეფიშ საქმიანობა. ჩქიმ დიანთილ პედაგოგ რე. საჯარო სკოლას მუშენს. პენსიონერ რენა ჟირხოლო, ასე საკუთარ ცუდე ულუნა. მონატრებულ რენა მოთალებს ასე საახალწანოდ ველით ნობათით.

თარგმანი

აფსაზეთის ომი რომ მოხდა, პატარა ვიყავი, ბევრი რამე არ მახსოვს. მახსოვს, როგორ ყველა ერთად მივდიოდით, ქუჩას გადავდიოდით, ამხანაგებს ვემშვიდობებოდი. ჩემს მეზობელ ბავშვებს, ეს კარგად მახსოვს.ზუგდიდში ვიყავით, რომ გადმოვედით, ბევრ ხანს არ ვიყავით, შემდეგ წავედით რუსეთში და კარგა ხანს ვიყავით. ჩემს მშობლებს უნდოდათ, ქართულად დაგვემთავრებინა უნივერსიტეტი, გვესწავლა სკოლაში, აქედან გამომდინარე ჩამოვედით თბილისში. ამის მერე ვცხოვრობთ თბილისში. ჩემი ბებია აფხაზეთშია. დიდი სურვილი მაქვს ნახვისა, იმიტომ, რომ მე მახსოვს, პატარა რომ ვიყავი, ყოველთვის ჩემი ბებოს ფეხებთან ვიწექი. ძალიან მიყვარს ჩემი ბებია და ახლა საკმაოდ ასაკოვანია და მამიდაჩემთან ცხოვრობს. მე ვერ მივდივარ იქ. სამწუხაროდ, ჩემი მამა ორმოცდათექვსმეტი წლისა იყო, რომ დავკარგეთ. ახლა ჩემი დედა არის ჩემს ძმასთან და რძალთან და ბედნიერად ცხოვრობს. აქ გავიცანი ჩემი მეუღლე, მელორ მილორავა, სოხუმიდაან. საკმაოდ დიდხანს არ გვყავდა ბავშვი. რვა წელიწადს. სამაგიეროდ ღმერთმა დაგვაჯილდოვა, გვაჩუქა ორი, ტყუპი გოგო და ბიჭი, ანდრია დო ანასტასია მილორავები. და ბედნიერები ვართ მართლა. მართლა ღმერთის საჩუქარი იყო ეს ბავშვები ჩვენთვის და სხვანაირია ახლა ჩვენი ცხოვრება, უფრო მრავალფეროვანი, უფრო სახალისოა, ბედნიერები ვართ დღეს. დედამთილი და მამამთილი მყავს ფანტასტიური, სოხუმში ცხოვრობდნენ, აქეთ გადმოსვლის შემდეგ ცხოვრობენ ხობში, სოფელ ნოჯიხევში, აქვთ სახლი, გადმოსვლის შემდეგ ძალიან მძიმე პერიოდი გადაიტანეს მათაც, ნელ--ნელაა გააფართოეს თავიანთი საქმიანობა. ჩემი დედამთილი პედაგოგია. საჯარო სკოლაში მუშაობს. პენსიონერები არიან ორივენი. ახლა საკუთარი სახლი აქვთ. მონატრებულნი არიან შვილიშვილებს, ახლა საახლწლოდ ველით ნობათითურთ.

ნინუა-ჰამილტონი რუსიკო, 58 წლის; სოხუმი – თბილისი – ბელფასტი

მარინას დამალვის ისტორია

ჩქი სუმ დალეფ ვორეთ... ართო გეკივშაყარუთი, გითმივშინანთ ბები დო ბაბუს ყუდეს სტუმრობაშ პერიოდის... უნჩაშ და, მარინა, ნამეტან ეშმაკ ბაღანა რდუ...

ართ დღას მარინაქ მედინუ... გეხანგეს ცუდეშარეფქი, დიდი დო ჭიჭე ჩქიმ დას გორუნს. ეზო-კარი, მეზობელეფის ცუდე, ინჭა დო მდინარე ტეხირიშ პიჯი ვადუტებუნა უძირაფუ, მარა მარინაშ კვალშა ვეგიგორინუ...

დისერუ. არძა ნერვიულენს... მა ოდაშა გომიტუეს დარულაფალო... კრაოტის ძგას ქეგლავდოხოდი დო ნგარა დივჭყი, ჭიჭე ვორექ, სკოლაშა ვეგლევში დიო... უცბათ მუდგარენ ხმა ქუმმარჩქილუ, ბუხარის კუნთხუს ჭიჭე ქორქომია დუ დო თი ადგილს ჭიფე კეტის უციხუანს მიდგარენი... მა მაშკურინუ დო დედას დოძახინი მოკოდუ, მარა მარინაქ ეშამძახუ თუდოხშე:

– მარინა ვორექ, პოლიშ თუდო ბაზარშა თულეფიშ ოონაფალ გალიას დინვოხექ, მცუმენს, მშკირენს დო მუთუნ ქუმომილია... თან გუმაფრთხილუ, მითინს ვაუწუა თაქ ვიფულუქია. მამიდაშე ვორექ გურმულილი, ჩურჩხელეფს ბოლოეფ მოვოჭკომი დო დომღაჭალუა... თაქ ვიიქ ოჭუმარეშახ დო ინეფქ ინერვიულასია...

დედა ღურაგათებული რდუ, ნამეტანს ნერვიულენდუ, ინგარდუ. მა დედა შემეცოდუ დო ქუწი მარინა სო იფულუდუ..

გეხარუ ოჯახიქ... მარინაშ ძირაფათ გახარებულ ბებიქ ქიანაშ ჩურჩხელა დო ტილისკვერი მუჩეს მა დო მარინას...

თე შემთხვევაშ უკული დღას ვადუღაჭალუაფუნა ჩქინდა ბების ცუდეს მუდგა ვადუვაშეთქო.

თარგმანი

ჩვენ სამი დები ვართ... ერთად რომ შევიკრიბებით, ვიხსენებთ ბებია და ბაბუას სახლში სტუმრობის პერიოდს...

უფროსი და, მარინა, ძალიან ეშმაკი ბავშვი იყო... ერთ დღეს მარინა დაიკარგა... გაგიჟდნენ სახლისიანები (ოჯახის წევრები), დიდი და პატარა ჩემს დას ეძებს. ეზო-კარი მეზობლების სახლი, ჭა და მდინარე ტეხურის ნაპირი არ დაუტოვებიათ უნახავი, მაგრამ მარინას კვალი ვერ მოიძებნა...

დაღამდა და ყველა ნერვიულობს... მე ოდაში გამიშვეს დასაძინებლად... საწოლის კიდეზე ჩამოვჯექი და ტირილი დავიწყე, პატარა ვარ, სკოლაში არ დავდიოდე ჯერ... უცებ რაღაც ხმა მომესმა, ბუხრის კუთხეში პატარა ხვრელია და იმ ადგილს წვრილი ჯოხით უჩხაკუნებს ვიღაცა... მე შემეშინდა და დედის დაძახება მინდოდა, მაგრამ მარინამ ამომძახა ქვევიდან: – მარინა ვარ, იატაკის ქვეშ ბაზარში გოჭების წასაყვან გალიაში ვზივარ, მწყურია, მშია და რეიმე მომიტანეო... თან გამაფრთხილა, არავის არ უთხრა აქ რომ ვიმალებიო. მამიდაზე ვარ გულმოსული, ჩურჩხელებს ბოლოები მოვაჭამე და მეჩხუბაო (გამიწყრაო)... აქ ვიქნები დილამდე და იმათ ინერვიულონო...

დედა სიკვდილგათავებული იყო, ძალიან ნერვიულობდა, ტიროდა. მე დედა შემეცოდა და ვუთხარი, მარინა სად იმალებოდა...

გაიხარა ოჯახმა... მარინას ნახვით გახარებულმა ბებიამ ქვეყნის ჩურჩხელა და ტილისკვერი მოგვცა მე და მარინას...

ამ შემთხვევის მერე არასდროს არ უჩხუბიათ ჩვენთვის ბებიის სახლში რაც არ უნდა დაგვეშავებინა.

გოგო, არ ვიცი კარგად მეგრული. კურსელები დამცინოდნენ ყოველთვის...

ჩქიმი მამიდა, თამარა ნინუა, სოხუმის პირველ საშუალო სკოლას მუშენდუ დაწყებითი კლასის მასწავლებელო. მამიდაქ სენაკიშე სოხუმშა ოცხოვრებელო გინულა 1950-იან წანებს გინოჭყვიდუ... მოგვიანებით უკულაში და დო ჯიმა მიდეონუ და ჟირხოლოქ სოხუმიშ უმაღლესი სასწავლებელი დაამთავრეს... მამიდა ხშირად გითმიშინანდუ მუშ ახალგაზრდობის პერიოდის, მუდროს სოხუმის მაცხოვრებელი, ეროვნებაშ განურჩეველო, ქორთულო იჩიებუდუ დო ართიანწკილა ყოროფა დო მეგობრობა უღუდეს... აფხაზეთის გარუსება ნელ-ნელა 70-ინ წანებს დიჭყუა დო თეს ძალიან გინმიცადენდუ...

მა, სკოლა და უნივერსიტეტი სოხუმს გავათე... ნამეტანი მიორდუ სოხუმი დო ასე მუდროს გითმივშინა ჩქიმ ახალგაზრდობაშ ულამაზეს წანებს, გური ჩიამურებით მაფშაფუ... ჩქი ჯანაშიას ქუჩაზე ვცხოვრენდით... მეზობელო ქორთუ, აფხაზი, რუსი, სომეხი, ბერძენი მიუნდეს დო არძაწკილო ჯგირი ურთიერთობა გვიღუდეს... მა ნამეტანი მიორდუ კუჩხით გილუღა... ქიგვაუნუდი პროსპექსტ მირას დო მეგობრებიწკილა ართო მთელ ქალაქის მივლენდით... განსაკუთრებულ ოშაყარე ადგილი ორდუ კაფე „პინგვინი“, ქალაქის მაცხოვრებლები ნაციონალობაშ განურჩეველო ირ ონჯუას თექ ვიშაყარუდით.., ირჩქილედუ წკონდა ქორთული (სკვამი, ლიტერატურული ქორთულით ვიჩიებუდით სოხუმარეფი) დო რუსული რაგადი დო მხიარული ძიცა-ტკვარჩალი... განსაკუთრებულო სასიამოვნო რდუ სანაპიროს მაგნოლიების შური დო ზღვაშ ტალღების ხმაურს შეწყობილი თოლიების ხონარი...

გვალო შხვა ჰაერი დო ჩხანა უჩქუდუ სოხუმს...

თირი იშვიათობა რდუ სოხუმიშოთ... ართ წანას მოულოდნელო დოთუ დო დიდი დო ჭიჭე, ახალგაზრდა დო მოხუცებული

გალე თირს ლააფენდუ. მა დო ჩქიმ კლასის მეგობარი ნატო კუ-
ჩხით მიდავრთით მაჟია მეგობარის ყუდეშა... მადონა სტარი პა-
სიოლოკის ცხოვრენდუ... შარად უნივერსიტეტიშ წოხოლე ოკო
გივლითკო... სტუდენტ ბოშეფს ვიწრო კორიდორი გუკეთებუნა
დო არძას თირის გუნდას ოოთანდნეს...ნატოქ მუდგანერო სწრა-
ფად მახერხუ თე ვიწრო კარიდორის გავლა...მა გურქ ქიმმაჩუ
დო გავაგრძელი შარა, მარა თიზმა თირი ქომოოთეს, თოვლის
ბაბუას ქუვაგური.

ასე, მუდროს თეს ვჭარუნქი, მოგონებეფი გუმატრიალუ დუდის...

უკული ეირუ იფრელი... გეთუ სკვამი დღალეფი... ომიქ დაასამა-
რუ სკვამი ქალაქი დო მეგობრულ-ადამიანური ურთიერთობეფი...

ჩქიმ მამიდაქ სოხუმს უერთგულუ ბოლოშახ...სნაიპერის ტყ-
ვიაქ მიდულუ სიცოცხლე... მარა იშენთ ბედნიერი რე, რადგან
ვაუძირუ სოხუმის დონთხაფა/დაცემა...

თარგმანი

ჩემი მამიდა, თამარა ნინუა, სოხუმის პირველ საშუალო სკო-
ლაში მუშაობდა შაწყებითი კლასის მასწავლებლად. მამიდამ
სენაკიდან სოხუმში გადასვლა 1950-იან წლებში გადაწყვიტა...
მოგვიანებით უმცროსი და და ძმა წაიყვანა და ორივემ სოხუმის
უმაღლესი სასწავლებელი დაამთავრეს... მამიდა ხშირად იხსე-
ნებდა თავისი ახალგაზრდობის პერიოდს, როდესაც სოხუმის
მაცხოვრებელი, ეროვნების განურჩევლად, ქართულად ლაპა-
რაკობდა და ერთმანეთთან სიყვარული და მეგობრობა ჰქონ-
დათ... აფხაზეთში გარუსება ნელ-ნელა 70-იან წლებში დაიწყოო
და ამას ძალიან განიცდიდა...

მე სკოლა და უნივერსიტეტი სოხუმში დავამთავრე... ძალიან
მიყვარდა სოხუმი და ახლა როდესაც ვიხსენებ ჩემი ახალგაზრდო-
ბის ულამაზეს წლებს, გული ცრემლით მევსება... ჩვენ ჯანაშიას

ქუჩაზე ვცხოვრობდით ... მეზობლად ქართველი, აფხაზი, რუსი, სომეხი, ბერძენი გვყავდა და ყველასთან კარგი ურთიერთობა გვქონდა... მე ძალიან მიყვარდა ფეხით სიარული... დავუყვებოდი მშვიდობის პროსპექტს და მეგობრებთან მთელ ქალაქს მოვივლიდი... განსაკუთრებული შესაკრები ადგილი იყო კაფე „პინგვინი“, ქალაქის მაცხოვრებლები ეროვნების განურჩევლად ყოველ საღამოს იქ ვიკრიბებოდით.., ისმოდა წმინდა ქართული(ლამაზი, ლიტერატურული ქართულით ვლაპარაკობდით სოხუმელები) და რუსული ლაპარაკი და მხიარული სიცილ-კრიახი... განსაკუთრებით სასიამოვნო იყო სანაპიროს მაგნოლიების სუნი და ზღვის ტალღების ხმაურს შეწყობილი თოლიების ხმა...

სულ სხვა ჰაერი და მზე იცოდა სოხუმში...

თოვლი იშვიათობა იყო სოხუმისთვის... ერთ წელს მაოულოდნელად მოთოვა და დიდი და პატარა, ახალგაზრდა და მოხუცებული გარეთ თოვლში თამაშობდა. მე და ჩემი კლასის მეგობარი ნატო ფეხით წავედით მეორე მეგობრის სახლში... მადონა ძველ დასახლებაში ცხოვრობდა... გზად უნივერსიტეტის წინ უნდა გაგვევლო... სტუდენტ ბიჭებს ვიწრო დერეფანი გაეკეთებინათ და ყველას თოვლის გუნდას ესროდნენ... ნატომ რაღაცნაირად სწრაფად მოახერხა ამ ვიწრო დერეფნის გავლა... მე გული მომეცა და გავაგრძელე გზა, მაგრამ იმდენი თოვლი მესროლეს, თოვლის ბაბუას ვგავდი.

ახლა, როდესაც ამას ვწერ, მოგონებები მიტრიალებს თავში...

მერე აირია ყველაფერი... დამთავრდა ლამაზი დღეები... ომმა დაასამარა ლამაზი ქალაქი და მეგობრულ-ადამიანური ურთიერთობები...

ჩემმა მამიდამ სოხუმს უერთგულა მოლომდე... სნაიპერის ტყვიამ წაართვა სიცოცხლე... მაგრამ მაინც ბედნიერია, რადგან არ უნახავს სოხუმის დაცემა...

***

ძღაბ, ვამიჩქუ ჯგირ მარგალური, კურსელებ გითმაძიცენდეს ირიართო (გოგო, არ ვიცი კარგი მეგრული, კურსელები დამცინოდნენ ყოველთვის)... ჩემს ლექსს ვთარგმნი:

„ზამთარს მზის სხივი ჰკლავს,
სიყვარულს – სიცივე ჩვენი,
ხვალეს – წარსულზე დარდი,
დღეს კი ხვალეზე ფიქრი...
არადა, ამ ცხოვრებაში
მხოლოდ „დღეს“ არის ჩვენი...“

ზოთონჯიშ ტერ ჩხანა რე დო
ცოროფაშ – ჩქინ უგურობა,
ჭუმეს ცვილუნს გოლაშ დარდი,
ამდღას – ჭუმეშ იმენდობა...
ჯგირ ივაფ თუ მარჩქვენუნა
ამგღაშ ფასი დო ამდღათ რინა...

(ზამთრის მტერი მზე არის და
სიყვარულის – ჩვენი უგულობა,
ხვალეს ჰკლავს „გუშინდელი დღის“ დარდი,
დღევანდელ დღეს – ხვალინდელის იმედი...
კარგი იქნება თუ გვეცოდინება
დღევანდელი დღის ფასი და დღევანდელით ყოფნა (ცხოვრება)).

ხუბუა ნონა, 57 წლის; გალი (გუდავა) – ოჩამჩირე – თბილისი.

– ხუბუა ნონა ამირანის ასული, 1959 წელს დაბადებული. დაბადებული ვარ გალის რაიონ გუდავაში, ვცხოვრობდი ქალაქ ოჩამჩირეში, ოქტომბრის ქუჩა 143 ნომერში.

– მუს გიშინანქ, ნონა?

– მუს გიფშინანქ... გიფშინანქ ჩქიმ სქუა პუნდუნ თის, სიხარულირდ ჩქიმ სქუა პუნდუნ თენა. ასე თის გიფშინანქ. უბედურება თენა რდუ, მუმა ღურელი აფუდო ომბოლო ბრდუნდ, მარა ბედნიერება თინარდ, სქუა პუნდ, თინა ხოლო ვაჟკაცი, ხვიჩა ღურწკაია. გიფშინანქ თის, სამსახურ მიღუდ ხოლოს, სოდე ფცხოვრენდი თექ, დო სოდე ჩქიმ სამსახურ რდუნ, უჯინედინ, სასაფლაორდ ჩქიმ მეუღლეში. პერერივიშ დროს თექ ქიმევურდ დო პერერივს თექ ვორდი. პერერივ გეთებუდუნ, აშო ქიმიბშ სამსახურშა დო გავაგრძელენდ მუშაობას. ენა რდგ ჩქიმ ყოველდღიურ სიამოვნება.

ხვიჩაქ დამთავრ სკოლა დო ბედნიერ ვორდი, ჩაირიცხ... დო უბედურება არძაშ უმოს თინა – ქიდიპტეთ აფხაზეთ, ჩქიმ სასაფლაო, ოდო ქგმობრთით თაქი. ირკოჩშო უბედურ პერიოდირდ, მარა ჩქინო მითუმეტეს. ძაამ გლახა მდგომარეობა მიღდეს. მაგრამ დავძლიეთ ეს ყველაფერი, რა თქმა უნდა... ხვიჩას, არქა, თეს მუმა ვაჲუნს დო თექ უგურაფუო ვადმოსქიდასგნ მაქ... ესე იგი, რა ვიცი, დღე და ღამე ვმუშაობდი... ხვიჩას მაინც ვასწავლე. ეს იყო ჩემთვის აუცილებელი, რაც უნდა გამეკეთებინა. მერე აქეთ ბინის ვარიანტი... რა ვიცი, ვიწვალეთ, რომ ერთი ოთახი მაინც გვქონოდა. ამის მერე ჩემთვის ბედნიერება ის არის, რომ ხვიჩა დაოჯახდა და ორი შვილიშვილი შემეძინა. პირველი შვილიშვილი, ლენორი, ბაბუამისის სახელს ატარებს, ეს ჩემთვის ძაან დიდი ბედნიერება არის.

ეხლა რა ვიცი, კიდევ ვფიქრობ, რომ ის ჯერ ბოლომდე არა მაქვს მიყვანილი ჩემი, რაც დედამ უნდა შვილს გაუკეთოს. კიდევ რაღაცეები გვაკლია. არ ვმუშაობ, სახლში ვარ და ჭუვლი ჩემს შილიშვილებს. ესაა ჩემთვის ბედნიერება. ვაკონტროლებ ჩემ შვილიშვილებს... ეხლა ეს არის ჩემთვის ბედნიერება. ამათ მენდეს რა შვილიშვილების კონტროლი და ამათი ბედნიერება არის ახლა ჩემთვის მთავარი და შვილიშვილები. რა ვიცი. ღმერთს ვთხოვ, რომ ის გაჭირვება, ის უბედურება ამათ არ ენახოს.

– ჯგირს მუს გიშინანქ?

– ჯგირს მუს გიბშინანქ... ბაღანობა მიღუდგ გვალო ჯგირ. ჩქიმ ჯიმა, ჩქიმ და დო მა სოფელს იბრდუდით ჩქი ვითაანთხი წანაშახ. ესე იგი, ეჩდოვითოხუთ ოჯახი რდგ ხუბუეფი დო სახუბუე იყო ის. დიფშაყარუდით ბაღანები დიდ ეზოსგ დო მიშ ბურთიშ ლაცაფი. ჩქიმ დიდა თქუანდ, ბოშეფ რეთო, ძღაბეფ რეთო, ქუმორჩქინას მუს ორთუთია, თქუანდ. მართლაც ბედნიერება იყო აი ის. ის იყო ჩემთვის ბედნიერება... ბაღანობა კარგია. ბაღანობაქ უკულ უცბას დიკილ ჩქიმო, ვითოხუთ წანერი ვორდი უკვე გათხილ ვორდი დო ოჯახი მიღუდ. გვალო უბედურქ ქიპი ბოლოს დო თექ გეთუ ჩქიმი ეთი ბედნიერებაშ მონახაზიქ. ბავშვობა კარგი მქონდა, ეს კარგი იყო ჩვენთვის.

საერთოდ მე არ ვიყავი ისეთი, ჩემი და, ჩემი ძმა – კი... შეეძლოთ მთელი დღე ეთამაშათ, მე – არა. მე ცოტა ნეუნი ვიყავი, რომ იტყვიან. მე ცოტა, რა ვიცი, უფრო მეტად სახში ვისვენებდი, ვკითხულობდი და რაღაცა, ტელევიზორი... არ ვიყავი ცელქი ბავშვი, არ ვიყავი, აი, რო მეთამაშა და, აი, ქუჩაში რო ვყოფილიყავი. აი ასეთი, მაგდაგვარი, არ იყო ჩემთვის, არა. სახში მერჩიოდა ყოველთვის, სახლში ვიყავი. უფრო მეტად სახში.

ეს სახუბუო იყო – გუდავა იყო, გალის რაიონი იყო, გუდავა სოფელი. ეს იყო კარგი, დიდი სოფელი იყო ჩვენი სოფელი.

ძაან განთქმული სოფელი. ისეთი კარგი ახალგაზრდობა იზრდებოდა, სკოლა იყო, ძაან მაღალ დონეზე იყო განათლება, ძაან მაღალ დონეზე. დღესაც იტყვიან, ჩვენი ფიზიკა-მათემატიკის მასწავლებლები, ღმერთმა აცხონოს მიშა ხუნწარია და შალიკო გოგოხია, დღესაც რო იტყვიან, გვეშინია ვითომც, გვეშინია, გვერიდება, რა ვიცი, რა დავარქვა მაგას. ასეთი ძაან კარგი სპეციალისტები იყვნენ, ძაან კარგი მასწავლებლები იყვნენ და ამიტო მე ჩემი ხვიჩა, მე სადაც ვსწავლობდი და სადაც სკოლა დავამთავრე, აი იქ ვასწავლე ჩემ შვილსაც.

– ქართულად ხომ კარგად ლაპარაკობდნენ ყველგან?

– რადი ბოგა, რაზეა ლაპარაკი. ძაან კარგად, ძაან კარგად. ძაან განვითარებული სოფელი იყო ჩვენი სოფელი.

– მარგალურ სო დიგურე?

– მარგალური თექი, თექი დიბგურეთ მარგალურით, უკვე გუდავას ვითაანთხ წანაშა, უკულ ოჩამჩირეს გეკომცუეს მარგალურქ, ქორთულქ, რუსულქ, თავრე გეკომცუეს.

კარგი იყო. ოჩამჩირეც, რა ვიცი, ძალიან კარგი. თოთხმეტი წლიდან ოჩამჩირეში ვიყავი ოცდარვა წლამდე, ოცდაცხრა წლამდე. მერე აქეთ წამოვედით მაინც. ოჩამჩირეშიც, ეხლა, უბედურება იყო ჩვენს ოჯახში, ესაა, თორემ ცუდი სხვანაირად არაფერი, ძაან კარგი ქალაქია ჩვენი ქალაქიც. ძაან წყნარი ქალაქი იყო ჩვენი ოჩამჩირე. რა ვიცი, აფხაზები, ქართველები, სომხები, ყველა ეროვნების ხალხი ცხოვრობდა ჩვენთან, მარა რა ვიცი, ჩვენ ყველასთან ერთად კარგად ვიყავით. ეხლა აფხაზები მეგობრებიც, ამხანაგებიც, ნათესავებიც აფხაზები გვყავს ჩვენ, მაგრამ ძაან კარგად ვიყავით ყველასთან და დღესაც, რა ვიცი, ჩვენ კარგად ვართ ერთმანეთთან.

–რატომ უნდა იყოთ ცუდად?

– არა, არა, ძალიან კარგად ვართ დღესაც ჩვენ ერთმანეთთან.

– ხვიჩას უჩქუნო მარგალურ?

– ხვიჩას მარგალურ ქო უჩქ, გვალო ჯგირო უჩქ ხვიჩას მარგალურ. ჩქიმ მოთალეფს ხოლო, ნუ, რაგადით იონჯღორუანა, ვარაგადენა თინა, ზუსტად, სწორად ვერ გამოთქვამენ დო ათეშენ იონჯღორუანა, ვარა გვალო ჯგირო არჩქილენა ჩქიმ მოთალეფს ხოლო მარგალური. ქო დო ქოთ ოკო უჩქუდან მარგალური. აუცილებერო ჩქინ ბაღანეფს მარგალურ ოკო უჩქუდანი. აუცილებერო, ქო პატჷნი.

– მარგალურო მუთუნ ლექსი, არიკი, სიმღერა ქორშუნო?

– მარგალურო სიმღერა... ვარ. მარგალურ სიმღერეფი, „ვაგიორქო", „ცირა", „ვაგიორქო მა", ეს სიმღერა მიჩქუდეს მარგალურო. იგავარაკეფ ხოლო მარგალურო რე. მუ მიჩქუ, ვარ.

– ბაღანეფ ართიანწკჷმა ვარაგადანდითო?

– ვრაგადანდით, მარა თითქმის გუმოჭყორდეს, ვაფშუნა. თითქმის გამკორთ წარმოიგინით ჟარნეჩდოვითოშქვით წანაქ დო ვორექ მა ჟარნეჩდოვითოშქვით წანერი, აბა.

ეში მარგალურ სიტყვეფს, აი, თიცალ სიტყვეფ რე, მაგალითო, მარგალურ სიტყვეფინ, ძაან მოინტერეს გადათარგმნა თიში, იახა. არძაშ უმოს საინტერესო სიტყვა ჩქინ მარგალურ სიტყვა რე. ასე ჩქი ფთქუანთუ „ქრისტე ასდგა", ათენას მარგალურს თარგმნა ზუსტი ვერ მოვძებნეთ, ვარე თეშენ. ართ რე ტერენტი ხუბუა, ნამუთ თაქ თბილისის დაბადებულ კოჩი რე თენა, მარგალ კოჩი. ოდო ეთინას უღუდუა თენა ჭარილი. მარა თინა ხოლო ვაძირეს თიშ ნაჭარა. ათე „ქრისტე ასდგა", ათე სიტყვა მარგალურ თარგმნილო, ათენა ძაამ ბნდომენქ, მარა თექ, დიორდღარო თექ ვადმაზუსტებუ, თენა მარგალურო მუჭო რენ. არძა შვადოშხვა ვერსიას რაგადანს, მარა არძო არასწორ რე, თენა მარგალურ ვარე.

– მუ ვერსიეფს რაგადანა იშენ.

– დამახინჯებულო, ათე „ქრისტე აღსდგა“ თენა დამახინჯებულო, ვითომც გინომარგალაფირო, მარა ვარ. თენა ტყურა რე, თენა ვარე სუფთა მარგალურ. ეშნეშე ძაან მოინტერეს ირფელ მარგალურ. აი, კიბე რო არის, ქართულად „კიბე“ არის, მაგრამ მნიშვნელობა მარგალური „ტკვა“ რე; „ჩაქუჩი“, ჩაქუჩი ეხლა ეს ქართული არის, მარგალურო შხვა სახელით რე, ზოგირთ „მალატოკი“, „მალატოკი“ რუსულ სიტყვათ რე, მარგალურ სიტყვა ვარე, „გიერჭიპაფალს“ უძახუნა თეს მარგალურ სიტყვას. ბრელ სიტყვეფი რე მარგალურო. აი, ჩოგანი რო არის, „ჩოგანი“ მარგალურ სიტყვათ „ხვარჩინის“ უძახუნა, „ხვარჩინი“. ესენი ჩამოწერილიც მქონდა, სხვათაშორის. სამსახურში მითუმეტეს, მქონდა დრო, რო ვიჯექი უსაქმურად, იმ დროს ბჭარუნდ ირფელს, მარა უკულნეშე თექ მუშომდინ სოდგარენ თექ. არძა სიტყვეფს ობჭოფუნდინ, დობჭარუნდი, ობჭოფუნდი – დობჭარუნდი თე სიტყვეფს დო მანგარო მოინტერეს მარგალურ სიტყვეფ, ჩქინ სუფთა მარგალურ სიტყვეფ. ის „საცერი“ რო არის, ჩქი მარგალურო თეს „ტკიბირს“ ვუძახუთ. რა ვიცი, ძაან საინტერესო სიტყვები რე მარგალურ სიტყვეფ. „სადგური“ – „ოშაყარუშის“ უძახუნა. მარა მუჭო თაში, ჩქი აფხაზეთიშ მარგალეფს ასე არძა სიტყვა სუფთად ვამჩქუნა, მუსხი ათავრეშე ზუგიდის რე, ზუსტ მარგალურ სიტყვეფი რე, თინა რე სუფთა სიტყვეფ თავრეშე, მარგალურ სიტყვეფი. ჩქი უმოსო აფხაზეთის ხალხი, მითუმეტეს ოჩამჩირე დო სოხუმს გინიბრუსულუანთ თავრეშე.

რა ვიცი, ვორდითკონ ჩქინ ოჩამჩირეს, არძოშ უმოს ბედნიერება თენა იციდ. შილებე ჟარნეჩდოვითოშქვით ვარ ოშ წანა გვალო ჯგირო იპიდიკონ დო ირნერო ჯგირო ვორდითკონ, თექ ქუვორდითკო.

– ქიინო ითამ დორთა?!

– ვა მიჩქ, მარინა. დორთა, ჩქი ვადიფრთით, მა, თქვა, ვამოჭიშეს დორთა დო ჩქი ვადიფრთითდა, ჩქინ სქუალეფს ექიან

ცოროფა ვაულუნა დო უკულიან მოთალეფ მითუმეტეს. დორთა რე ცოროფა. ჩქი მიცორა ჩქინ ირფელი. ჩქინო ცუდე ვარდას, მუთუნ ვარდას. მა ჩქიმ ნოსტალგია მიღ ჩქიმ ოჩამჩირეშ. მა, მაგალითო, სუდავოლსტვიემ თი წუთის დიფრთუქ. მიცორს დო დიფრთუქ. ახალეფიშ დორთა არძო ძნელი რე ძაამ. ვოულუნა ცოროფა. ეშ ქიიდას დორთა, გვალო ჯგირი რე, მარა ვამიჩქ. ვამიჩქ, ათე ამბე მუჭო გინოჭყორდუნ. ქიი ართ დროს აუცილებერო. ართ დროს ქიი, მარა უჩქინოთ. ძაან გლახა რე.

– უჩქინეთ ჩქინ ვეცი ინა. სო დიფრთჷთ?! ჩქინ კათა ვეცი, მუთუნ ვეცი.

– ხო. ათენა. ჩქინო ძნელ რე, ძნელ რე, მარა ჩქინ ხე, მარინა, ჩქი იშენით თიცალ ხალხ ვორეთ, თექ მუთუნქ ვადობხვადასგნ, ჩქინ ხე, მარგალ კოჩი დირთუნ, ჩქი ფუტკარცალ მუშა ხალხ ვორეთ, ჩქინ კოჩ იშინით ართ-ჟირ წანაშე გვალო ჯგირო ქიცხოვრენს თექ. მონატრუნა სოფელი, მონატრუნა ცხოვრება, ეზო.

– მუ რშუ სოფელიშ, ამხანაგეფიშ?

– ამხანაგებს შუნა, მა ვაფშუ. ირო სტუმარი დო თავშეყრარდ, ირო ჩქინწკუმა მოურდეს დო, შოშია დეიდავა... ფაცხა მიღუდეს ცუდეს დო დედა მუდას ნკირით ჭუნდუ თუს დო ქოთომეფს, წკირით ფაცხას, ყებურს. დო თინას რეკგნა ასე თის გგმოშინანა, შოშია დეიდა ქორშუნიაო, მუჭო მიჭუნდეს, წკირიშ ნაჭუ თუ დო ქოთომეფია.

– მუდგანერ შხვანერ გემო უღ...

– გადასარევ გემო უღ. მუდგარენ გადასარევ გემო უღუდ თის თე წკირის ნაჭვას. დედას, მა ქობშუნდა, დღას, დუხოლკას გაზით დღას ვარდ ნაჭვი ქოთომ დო თუ. დღას. ოდო თექ ვორდითუნ, გუნორაცუაშახ, ჩქიმ დიდა ირო ფაცხას ჭუნდუ. დო ფაცხას რდგ მუდა, რა ქვია, კერია თუ რაცხა ქვია, შქა დიხასირდ ფაცხას დაჩხირი, თექ ორზანდეს. შქადაჩხირ ჯოხოდუ დო

ლანჭა გუთობუდუ ეთექნეშე დო თი ლანჭას ღუმს თექ ორთუდ გუთობუნელო. თი ღუმუშ გემო ამდღა ხოლო ბშუ. დაჩხირიშ ღუმს ორთუდ. გაზით ვარ. დღას ვაუკეთებ დედას გაზით ღუმ.

– მა პირველაშე ღუმ დუდშე ბოლოშახ გუვაკეთ სოფელს. ათე თავრე ვორდითინ თიწკგმა. თიშენ ნამდა, ძალა დღას ვამიღუდ თიშ მარუაფალო. კანკალეშა დიაჩქიმ მარზენდეს ბრძანებას, ღუმს ქეუჯიმეთია, მუს დღას ვაჩოდუდ, მუ ირიართო ნახუნდ დო ირიართო უნთანდ... ართშა ჩქიმ ჯიმას, ჭიჭე ვორდით დო, დუძახ დედაქ, მალხაზია, ღუმუს ქეუჯიმეა. ქიმეურთუმ მალხაზის დო – ამდენი ეყოფაო?, – მუჭით უჩვენებია. – ამდენი ეყოფაო, დედაო? – მარილი მიუტანა. ასე ვიცოდით მეგრული. „ცვერე" (–ბრმა) ყოველთვის ყრუ მეგონა, რატომ, არ ვიცი. ალბათ ყურს ვუკავშირებდი.

– ასე მა ჩქიმ ბალანებს ხო ვურაგადუქ, ლენორ დო ელენეს, ბებო, ქიდეკვირით რაგადის-მაქ. აუცილებერ ვარე, ირფელ სიტყვა გიჩქუდას, მარა ნამდგა სიტყვას მარგალურ დაუმახინჯებულო რაგადით დო გიჩქედან-მაქ. მარა ონჯღორე უჩქუნა, ვათქუენა თი სიტყვა ზუსტაშონ, ონჯღორე უჩქუნან. მა ვცდილენქ იშენით სუფთა მარგალურ უჩქუდან ჩქიჩქუეფსგნ. მარგალს მარგალურ სიტყვა უჩქუდას.

– ეთი ფაცხას მუ გიღუდეს, ქორშუნდა?

– ფაცხას გიწოლენქ მუ მიღუდესინ. ესეგი, ფაცხასირდ კინოკეთებულირდ, თურმე ჩქიმი ბებიშ დიანთილ დო მუანთილ ეთექ ონდღეს ისვანჯუდეს თურმე, ათეშენ აფუდეს კგნოკეტებულ, ინა მა ხოლო ბშგ, მარა ჩქიმ მუმას აფუდ გასკვამებულ თინა შხვანერო, ჯვეში ტახტცალირდ, შქადიხას უღუდ ათაშ, ათაშ გაყოფილირდ შქადიხას, ოდო გილანჯირალ. ოდო უკულ ფთქუანდით, ათეშმადიდა გილანჯირალ მუშენ ოკოდეს. ათენავა, მოურდესია ჯვეშო თიმწგმახ, ათენა დუდისია ათაშ

გაკეთენდესია, თავრე ქიგლენჯირუდუა ჟირი კოჩი, ათავრე გაკეთენდესგნ, ათავრე ხოლო კოჩ ქიგლენჯირუდუა თე ჯაშ ფაცხას. ოდო ათენა ეთექ ართ კუნთხ თეშე უღუდუ. უკულ ჩქიმ დიდას უღუდუ თექი ბაბუკიშ მუდგარენ, თაროეფ უღუდუნ, თეფერირდ თენა. ათე ბამბუკიშ მუდას, ამდღარდღაცალო ბშუ, ათეშმადიდა დიხაშ დერგის უძახუდეს ათენას, ცვალეფ ინოუძუდუ, სულუგუნებს ინოდვენდ ეთის. თინა თექ გეუძუდ ჩქიმ დიდას. ჩქიმ მუმას ჟი დიხაშე ნაკეთებ სასმელეფ გინოუძუდ ეთიშა, არძო-არძო ზომაშ გილაძგდ ეთინეფ თი მწკრივს, ჟინ მწკრივს გილაძგდ, გვალო ჯგირო მშუ. უკულნეშე, ათავრენ მხარეშე მუდგარენ მიკოჭკადილირდ დო ეთექ გუთობუდ სამეზობლოს ქიიდ, მაგალთო, ჯგირ-ფურინ, ღუმუშ ოკეთებელ ჩოგანს ბხვარულენდითინ, ინა ვარდ, მუდგარენ რდ ართ მეტრადო გვერდ ქორდუნ თიფერ, ათეშ მაფშხვა, ჯაშე, მრგვალ, ღუმუშ ოზალო უღუდეს ათენა. კირზა ჯოხოდ. თე კირზა ჩქიმ მუმას თექ ქგგოუბუდ, სამეზობლოს მახვარებელო თინა უღუდ, თიშა უკულ დიიდი ჩოგან ხოლო თიშა გუთუუბუდუ. რა იყო კიდევ იქ, ჯაშ ნაკეთებურდ ხოლო მუდგარენ თექი... ჰო, მუდა რდ, დიდ კიზირდ ჯაშ კეთებულ. თინას ხოლო ათე ჯგირ-ფურს, სამეზობლოს რდუო, ჩქინ ოჯახისი რდუო, აი ლებიას ხაშუნდეს დო მუდგარენ, თექ სარგებლენდეს. აჲთინეფ ეთექ მწკრივაშო უღუდ თენეფ მოთავსებულ. უკულ უღუდ ხოლო მუ დედას?! ხის გაკეთებული, „სარღას“ ეძახდნენ ესენი ამას, ანუ თასი, ოღონც დიდი თას რენ თინა რდ ჯაშ კეთებული. გვალო ბრელშანო ჩქიმ ბებ, სამეზობლოშა მუთუნ შემთხვევა ქორდდა მუდებს დოჭუნდეს, ჭკიდებს დოჭუნდეს, ხარკალია ლებიას გაკეთენდუ, ხოლო ბრელ მუდგარენს დო თი სარღას ქიგეშაყარანდეს, ათეშ მადიდა ქორდ თინა, თის ჩე ტილოთ გიგნოფორუნდუ დო ათაშ ქალეშვიტუანდ. აფხაზა ოსურდ ჩქიმ ბები, ვარდაია რდუ ჩქიმ ბები, დო თის სამეზობლოშა გეგნიღანდ. ასე გემაშინე თინა,

„იმერული ესკიზები“ კინო რო არის, ის ბებია, სამეზობლოში რო დადის, ა ეთინა გგმაშინე, ჩქიმ ბებ თიცალს ორთუდ თი დროს. დო თე სარღა, დიდ სარღა ჯაშ ხოლო, თინა თექ ძგდგ.

ძაამ შხირაშო ვარ, მარა მიმნატრენდით ჩქიმ ჯიმა დო ჩქიმ და დო მა დო დედა გაკეთენდ ელაჯისგნ, მეზობლეფ ხოლო ართ ჟირსუმ დიფშაყარუდით დო, ტაბაკი რდ, ტაბაკირდ ართ ამშვ-ვითშახ დობზოჯუნდითგნ, თიცალ დიდირდ თე ტაბაკი. თე ტაბაკის დედა გეგლარჩხუნდუ დო ათე ელარჯის თექ ქიგემგანდეს პირდაპირ სენიშ უმუშო. ოდო ეთექიან ჭკუმუა მიცორდეს ჩქი.

– მის ვაუცორდ?!

– ო, ტაბაკიშ ჭკომუა. ტაბაკა თაქ ბთქვი დო ოძიცეთ ვაბაღეს, ჯას მუჭო გილაჭკუმანდითია. მარა თიცალ გემუან ქორდ თი ჩქინ გილაჭკუმუა, მეტ ვეშილებე. ძალამ შხირაშო მაფნა ეთექ ჩქი გგლნაჭკომა ჩქინ ოჯახგს. მუთ მართალო გგმაშინენ ჯგირო. თი ჭკუმუას გავათენდითუნ, ჩქიმ დიდა თის გორჩხგნდგ დო ათაშ ქგმკაპონანდეს თის, ქგკლაბუნუანდეს, უფრო სწორაშო, თის კინე. თენა ირო გგმაშინე – ტაბაკი.

– ასე ხოლო რე სოფელს ჩქიმ ბებიშ დო მამიშ ტაბაკი. თინას თეშ ჯგირო რჩხუნდეს, სენ ხოლო ვეციდ თიჯგუა სუფთა.

– თინა ოტანტალაია რდუ თინა. თის ჩქიმ დედამთილ გორჩხუნდ ჯგირო დო იშო ქეგთაბუნუანდ თის ოსქგრაფუს. უკულ თის მარლას ქგმნაბუნანდ გოსქირუდუნ.

უკულნეშე შურ გუმანთხუდეს ფურკიშ. ფშხირაშო თექ ქუდობზოჯუნდითგნ, ფურკიშ შურ გგმანთხუდეს უკულნეშე. მუდგა რდგკონ თექიან დოხუნა იშენთ მიცორდეს. ჩქიმ დიდა გგმობრაცუნდეს, ცოდა. ოშნერ საქმეფ ულუდ ჩქიმ დიდას. გეწიმინდით თავრე, მეურთია, თქუნდ, მარა ჩქი იშენ თექ გემნურდით დოხუნალო.

უკულ ხოლო ათე შემოდგომაშ დროს, ეთი მუდაშ მგნოღალა რენ, სიმიდეფიშ დო მუდან, ეთი დროს ჩქიმ ჯიმა, ცოდა ოთარ,

წკირეფს დოტახუნდუ, დოთოლუნდ დო სიმინდის ქუმომციკუანდეს თიშა ოდო თი ფაცხას, ეთი ყებურს თი სიმინდის ბჭუნდით. მუშ მაგემუანად, მარინა, თინა... მანგარ გემუანიდ ეთექიან ნაჭვ სიმინდ. მუ მიჩქ, ირფელ ჯგირ მიღუდეს, მარა ამდღა მუთუნ ვარე ჩქინო თენა.

– ქიი მუთუნ ხოლო .

– მა ხოლო თიცალ წინაგრძნობა მიღუ, ოშპროცენტიანო ჩქინ ამბე ჯგირო იცი.

თარგმანი

– ხუბუა ნონა ამირანის ასული, დაბადებული ვარ გალის რაიონში, გუდავაში, ვცხოვრობდი ოჩამჩირეში, ოქტომბრის ქუჩა 143 ნომერში.

– რას გაიხსენებ, ნონა?

– რას გავიხსენებ... გავიხსენებ, ჩემი შვილი რომ მყავდა, იმას, სიხარული იყო ჩემი, შვილი რომ მყავდა, ის. ახლა იმას ვიხსენებ. უბედურება ის იყო, მამა მკვდარი ჰყავს და ობლად ვზრდიდი, მაგრამ ბედნიერება ის იყო, შვილი მყავდა, ისიც ვაჟკაცი, ხვჩა ღურწკაია. გავიხსენებ იმას, სამსახური მქონდა ახლოს, სადაც ვცხოვრობდი იქ, და სადაც ჩემი სამსახური იყო, როცა ვიყურებოდი, სასაფლაო იყო ჩემი მეუღლის. შესვენების დროს იქ მივიდოდი და შესვენებაზე იქ ვიყავი. შესვენება რომ გათავდებოდა, აქეთ მოვდიოდი სამსახურში და გავაგრძელებდი მუშაობას. ეს იყო ჩემი ყოველდღიური სიამოვნება.

ხვიჩამ დაამთავრა სკოლა და ბედნიერი ვიყავი, ჩაირიცხა... და უბედურება ყველაზე მეტი ის – დავტოვეთ აფხაზეთი, ჩემი სასაფლაო, ჰოდა მოვედით აქ. ყველასთვის უბედური პერიოდი იყო, მაგრამ ჩვენთვის მითუმეტეს. ძალიან ცუდი მდგომარეობა

გვქონდა. მაგრამ დავძლიეთ ეს ყველაფერი, რა თქმა უნდა... ხვიჩას, არიქა, ამას მამა არ ჰყავს და ეს უსწავლელი არ დამრჩეს-მეთქი. ესე იგი, რა ვიცი, დღე და ღამე ვმუშაობდი... ხვიჩას მაინც ვასწავლე. ეს იყო ჩემთვის აუცილებელი, რაც უნდა გამეკეთებინა. მერე აქეთ ბინის ვარიანტი... რა ვიცი, ვიწვალეთ, რომ ერთი ოთახი მაინც გვქონოდა. ამის მერე ჩემთვის ბედნიერება ის არის, რომ ხვიჩა დაოჯახდა და ორი შვილიშვილი შემეძინა. პირველი შვილიშვილი, ლენორი, ბაბუამისის სახელს ატარებს, ეს ჩემთვის ძალიან დიდი ბედნიერება არის.

ახლა, რა ვიცი, კიდევ ვფიქრობ, რომ ის ჯერ ბოლომდე არა მაქვს მიყვანილი, ჩემი, რაც დედამ უნდა შვილს გაუკეთოს. კიდევ რაღაცები გვაკლია. არ ვმუშაობ, სახლში ვარ და ვუვლი ჩემს შვილიშვილებს. ესაა ჩემთვის ბედნიერება. ვაკონტროლებ ჩემს შვილიშვილებს... ეხლა ეს არის ჩემთვის ბედნიერება. ამათ მანდეს რა შვილიშვილების კონტროლი და ამათი ბედნიერება არის ახლა ჩემთვის მთავარი და შვილიშვილები. რა ვიცი, ღმერთს ვთხოვ, რომ ის გაჭირვება, ის უბედურება ამათ არ ენახოთ.

– კარგს რას გაიხსენებ?

– კარგს რას გავიხსენებ... ბავშვობა მქონდა ძალიან კარგი. ჩემი ძმა, ჩემი და და მე სოფელში ვიზრდებოდით ჩვენ თოთხმეტ წლამდე. ესე იგი, ოცდათხუთმეტი ოჯახი იყო ხუბუები და სახუბუე იყო ის. შევგროვდებოდით ბავშვები დიდ ეზოში და მიდიოდა ბურთის თამაში. ჩემი დედა იტყოდა, ბიჭები ხართ, გოგოები ხართ, მაცოდინა, რას აკეთებთო, იტყოდა. მართლაც ბედნიერება იყო აი ის. ის იყო ჩემთვის ბედნიერება... ბავშვობა კარგია. ბავშვობა მერე უცებ ჩაიკეტა ჩემთვის, თხუთმეტი წლის ვიყავი, უკვე გათხოვილი ვიყავი და ოჯახი მქონდა. ძალიან უბედური შევიქენი ბოლოს და იქ გათავდა ჩემი იმ ბედნიერების მონახაზი. ბავშვობა კარგი მქონდა, ეს კარგი იყო ჩვენთვის.

საერთოდ მე არ ვიყავი ისეთი, ჩემი და ჩემი ძმა – კი... შეეძლოთ მთელი დღე ეთამაშათ, მე – არა. მე ცოტა ნაზი ვიყავი, რომ იტყვიან. მე ცოტა, რა ვიცი, უფრო მეტად სახლში ვისვენებდი, ვკითხულობდი და რაღაცა, ტელევიზორი... არ ვიყავი ცელქი ბავშვი, არ ვიყავი, აი, რომ მეთამაშა და, აი, ქუჩაში რომ ვყოფილიყავი. აი ასეთი, მაგდაგვარი, არ იყო ჩემთვის, არა. სახლში მერჩივნა ყოველთვის, სახლში ვიყავი. უფრო მეტად სახლში.

ეს სახუბუო იყო – გუდავა იყო, გალის რაიონი იყო, გუდავა სოფელი. ეს იყო კარგი, დიდი სოფელი იყო ჩვენი სოფელი. ძალიან განთქმული სოფელი. ისეთი კარგი ახალგაზრდობა იზრდებოდა, სკოლა იყო, ძალიან მაღალ დონეზე იყო განათლება, ძალიან მაღალ დონეზე. დღესაც იტყვიან, ჩვენი ფიზიკა-მათემატიკის მასწავლებლები, ღმერთმა აცხონოს მიშა ხუნწარია და შალიკო გოგოხია, დღესაც რომ იტყვიან, გვეშინია ვითომც, გვეშინია, გვერიდება, რა ვიცი, რა დავარქვა მაგას. ასეთი ძალიან კარგი სპეციალისტები იყვნენ, ძალიან კარგი მასწავლებლები იყვნენ და ამიტომ მე ჩემი ხვიჩა, მე სადაც ვსწავლობდი და სადაც სკოლა დავამთავრე, აი იქ ვასწავლე ჩემს შვილსაც.

– ქართულად ხომ კარგად ლაპარაკობდნენ ყველგან?

– ღვთის გულისთვის, რაზეა ლაპარაკი. ძალიან კარგად, ძალიან კარგად. ძალიან განვითარებული სოფელი იყო ჩვენი სოფელი.

– მეგრული სად ისწავლე?

– მეგრული იქ, იქ ვისწავლეთ მეგრულიც, უკვე გუდავაში, თოთხმეტ წლამდე... მერე ოჩამჩირეში აგვერია მეგრული, ქართული, რუსული, აქეთ აგვერია.

კარგი იყო. ოჩამჩირეც, რა ვიცი, ძალიან კარგი. თოთხმეტი წლიდან ოჩამჩირეში ვიყავი ოცდარვა წლამდე, ოცდაცხრა წლამდე. მერე აქეთ წამოვედით მაინც. ოჩამჩირეშიც, ახლა, უბედურება იყო ჩვენს ოჯახში, ესაა, თორემ, ცუდი სხვანაირად არაფერი,

ძალიან კარგი ქალაქია ჩვენი ქალაქიც. ძალიან წყნარი ქალაქი იყო ჩვენი ოჩამჩირე. რა ვიცი, აფხაზები, ქართველები, სომხები, ყველა ეროვნების ხალხი ცხოვრობდა ჩვენთან, მაგრამ, რა ვიცი, ჩვენ ყველასთან ერთად კარგად ვიყავით. ახლა აფხაზები მეგობრებიც, ამხანაგებიც, ნათესავებიც აფხაზები გვყავს ჩვენ, მაგრამ ძალიან კარგად ვიყავით ყველასთან და დღესაც, რა ვიცი, ჩვენ კარგად ვართ ერთმანეთთან.

– რატომ უნდა იყოთ ცუდად?

– არა, არა, ძალიან კარგად ვართ დღესაც ჩვენ ერთმანეთთან.

– ხვიჩამ იცის მეგრული?

– ხვიჩამ მეგრული კი, იცის, ძალიან კარგად იცის ხვიჩამ მეგრული... ჩემმა შვილიშვილებმაც... ნუ, ლაპარაკით ირცხვენენ (რცხვენიათ)... არ ლაპარაკობენ იმას ზუსტად, სწორად ვერ გამოთქვამენ და ამიტომ ირცხვენენ, თორემ ძალიან კარგად ესმით ჩემს შვილიშვილებსაც მეგრული. ხო, და კიდევაც უნდა იცოდნენ მეგრული. აუცილებლად ჩვენმა ბავშვებმა მეგრული უნდა იცოდნენ. აუცილებლად, კი, ბატონო.

– მეგრულად რაიმე ლექსი, ზღაპარი, სიმღერა გახსოვს?

– მეგრულად სიმღერა... არა. მეგრული სიმღერები, „ვაგიორქო" (არ გიყვარვარ), „ცირა" (გოგო)... „ვაგიორქო მა" (არ გიყვარვარ მე), ეს სიმღერა ვიცოდით მეგრულად. იგავარაკებიც კიდევ მეგრულად არის. რა ვიცი, არა.

– ბავშვები ერთმანეთთან არ ამბობდით?

– ვამბობდით, მაგრამ თითქმის დაგვავიწყდა, არ გვახსოვს. თითქმის გავიდა, წარმოიდგინეთ, ორმოცდაცხრამეტი წელი და ვარ მე ორმოცდაჩვიდმეტი წლის, აბა.

ისე, მეგრულ სიტყვებს, აი, ისეთი სიტყვები რომ არის, მაგალითად, მეგრული სიტყვები, ძალიან მაინტერესებს გადათარგმნა იმისი, დიახ. ყველაზე უფრო საინტერესო სიტყვა ჩვენი მეგრული

სიტყვაა. ახლა ჩვენ ვიტყვით „ქრისტე აღსდგა“, ამას მეგრულში თარგმნა ზუსტი ვერ მოვძებნეთ, არაა – ამიტომ. ერთია ტერენტი ხუბუა, რომელიც აქ თბილისში დაბადებული კაცია ეს, მეგრელი კაცი. ჰოდა იმას ჰქონდაო ეს დაწერილი. მაგრამ ისიც ვერ ნახეს, მისი ნაწერი. ეს „ქრისტე აღსდგა“, ეს სიტყვა მეგრულად თარგმნილი, ეს ძალიან ვინდომენ, მაგრამ ეს ჯერჯერობით ეს ვერ დავაზუსტე, ეს მეგრულად როგორ არის. ყველა სხვადასხვა ვერსიას ამბობს, მაგრამ ყველა არასწორია, ეს მეგრული არაა.

– რა ვერსიებს აბობენ მაინც?

– დამახინჯებულად, ეს „ქრისტე აღსდგა“ ეს დამახინჯებულად, ვითომ გადამეგრულებული, მაგრამ არა. ეს ტყუილია, ეს არაა სუფთა მეგრული. ისე ძალიან მაიტერესებს ყველაფერი მეგრული. აი, კიბე რომ არის, ქართულად „კიბე“ არის, მაგრამ მნიშვნელობა მეგრული „ტკვა“ არის; „ჩაქუჩი“, ჩაქუჩი ახლა ეს ქართული არის, მეგრულად სხვა სახელით არის, ზოგიერთი „მალატოკი“, „მალატოკი“ რუსული სიტყვაც არის, მეგრული სიტყვა არაა, „გიერჭიპაფალს“ (ჩასარჭობს) ეძახიან ამას მეგრულ სიტყვას. ბევრი სიტყვები არის მეგრულად. აი ჩოგანი რომ არის, „ჩოგანი“ მეგრული სიტყვით „ხვარჩინის“ უძახიან, „ხვარჩინი“. ესენი ჩამონერილიც მქონდა, სხვათაშორის. სამსახურში მითუმეტეს, მქონდა დრო, რომ ვიჯექი უსაქმურად, იმ დროს ვნერდი ყველაფერს, მაგრამ მერე ეს დამეკარგა სადღაც იქ. ყველა სიტყვებს რომ დავიჭერდი, დავწერდი, დავიჭერდი – დავწერდი ამ სიტყვებს და ძალიან მაინტერესებს მეგრული სიტყვები. „სადგური“ – „ოშაყარუშის“ ეძახიან. მაგრამ, როგორც ასე, ჩვენ აფხაზეთის მეგრელებმა ახლა ყველა სიტყვა სუფთად არ ვიცით, რამდენიც აქეთ ზუგდიდშია... ზუსტი მეგრული სიტყვებია, ისაა სუფთა სიტყვები აქედან, მეგრული სიტყვები. ჩვენ, უმეტესად აფხაზეთის ხალხი, მითუმეტეს ოჩამჩირესა და სოხუმში, ვარუსულებთ აქეთკენ.

რა ვიცი, ვყოფილიყავით ჩვენს ოჩამჩირეში, ყველაზე მეტი ბედნიერება ეს იქნებოდა. სეიძლება ორმოცდაჩვიდმეტი არა ასი წელი ძალიან კარგად ვყოფილიყავი და ყველანაირად კარგად ვყოფილიყავით, იქ რომ ვყოფილიყავით.

– იქნება ვითომ დაბრუნება?

– არ ვიცი, მარინა, დაბრუნება, ჩვენ არ დავბრუნდით, მე, თქვენ, არ მოგვისწრებს დაბრუნება და ჩვენ თუ არ დავბრუნდით, ჩვენს შვილებს იქაურის სიყვარული არ აქვთ და შემდეგ შვილიშვილებს მითუმეტეს. დაბრუნება არის სიყვარული. ჩვენ გვიყვარს ჩვენი ყველაფერი. ჩვენთვის სახლი არ იყოს, არაფერი არ იყოს. მე ჩემი ნოსტალგია მაქვს ჩემი ოჩამჩირის. მე, მაგალითად, სიამოვნებით იმ წუთას დავბრუნდები. მიყვარს და დავბრუნდები. ახლების (ახალგაზრდების) დაბრუნება ყველა ძნელია ძალიან. არ აქვთ სიყვარული. ისე იქნებოდეს დაბრუნება, ძალიან კარგია, მაგრამ არ ვიცი. არ ვიცი, ეს ამბავი როგორ გადაწყდება. იქნება ერთ დროს აუცილებლად. ერთ დროს იქნება, მაგრამ უჩვენოდ. ძალიან ცუდია.

– უჩვენოდ არ იქნება ის. სად დავბრუნდებით?! ჩვენი ხალხი არ იქნება, არაფერი არ იქნება...

– ჰო, ეს ჩვენთვის ძნელია, ძნელია, მაგრამ ჩვენი ხელი... ჩვენ ისეთი ხალხი ვართ, ჩვენ არაფერი რომ არ დაგვხვდეს, ჩვენი ხელი... მეგრელი კაცი რომ დაბრუნდება, ჩვენ ფუტკარივით მუშა ხალხი ვართ, ჩვენი კაცი მაინც ერთი-ორი წლისთვის ძალიან კარგად იცხოვრებს იქ. გვენატრება სოფელი, გვენატრება ცხოვრება, ეზო.

– რა გახსოვს სოფლის, ამხანაგების?

– ამხანაგებს ახსოვთ, მე არ მახსოვს. ყოველთვის სტუმარი და თავშეყრა იყო, ყოველთვის ჩვენთან მოდიოდნენ და, შოშია დეიდაო... ფაცხა გვქონდა სახლში და დედა იმით, „წკირით“ (– შამფური, გათლილი ხის ჯოხი) წვავდა გოჭს და ქათმებს, ხის

შამფურით ფაცხაში კერიაზე. და იმას რეკავენ ახლა და იმას მახსენებენ, შოშია დეიდა გახსოვსო, როგორ გვიწვავდა, ხის შამფურზე შემწვარი გოჭი და ქათმებიო.

– რაღაც სხვანაირი გემო აქვს...

– გადასარევი გემო ჰქონდა იმას, იმ შამფურზე შემწვარს. დედა, მე რომ მახსოვს, არასოდეს ღუმელში, გაზზე არასოდეს არ იყო შენაწვავი ქათამი და გოჭი.. არასოდეს. ჰოდა, იქ რომ ვიყავით, გადმოყრამდე, ჩემი დედა ყოველთვის ფაცხაში წვავდა. და ფაცხაში იყო ის, რა ჰქვია? კერია თუ რაღაც ჰქვია, შუა მიწაზე იყო ფაცხაში ცეცხლი, იქ ანთებდნენ. შუაცეცხლი ერქვა და ჯაჭვი (ქვაბის ჩამოსაკიდი) იყო ჩემოკიდებული იქ და იმ ჯაჭვზე ღომს იქ აკეთებდა, ჩამოკიდებულად. იმ ღომის გემო დღესაც მახსოვს. ცეცხლის ღომს აკეთებდა. გაზით არა. არასოდეს გაუკეთებია დედას გზით ღომი .

– მე პირველად ღომი თავიდან ბოლომდე გავაკეთე სოფელში, აი აქეთ რომ ვიყავით... იმიტომ, რომ ძალა არასოდეს არ მქონდა იმის მოსარევად. ზოგჯერ დედაჩემი გვაძლევდა ბრძანებას, ღომს მოურიეთო, მას არასდროს არ ეცალა, თვითონ ყოველთვის რეცხავდა და ყოველთვის აუთოებდა... ერთხელ ჩემს ძმას, პატარები ვიყავით და, დაუძახა დედამ, მალხაზიო, „ღუმს ქეუჯიმევა“ (–ღომს მოურიეო). „ქეუჯიმე“ სიტყვის მნიშვნელობა მაშინ გავიგე. ჰოდა, მისულა მალხაზი და – ამდენი ეყოფაო?,– მუჭით უჩვენებია. – ამდენი ეყოფაო, დედაო? – მარილი მიუტანა. ასე ვიცოდით მეგრული. „ყვერე“ (–ბრმა) ყოველთვის ყრუ მეგონა, რატომ, არ ვიცი. ალბათ ყურს ვუკავშირებდი.

– ახლა მე ჩემს ბავშვებს ხომ ვეუბნები, ლენორს და ელენეს, ბებო, დააკვირდით ლაპარაკს-მეთქი. აუცილებელი არაა, ყველა სიტყვა იცოდე, მაგრამ ნებისმიერი სიტყვა მეგრული დაუმახინჯებლად თქვით და იცოდეთ-მეთქი. მაგრამ რცხვენიათ, რომ

არ შეუძლიათ თქვან სიტყვა ზუსტად, რცხვენიათ. მე ვცდილობ მაინც სუფთა მეგრული იცოდნენ ბავშვებმა. მეგრელმა მეგრული სიტყვა იცოდეს.

– იმ ფაცხაში რა გქონდათ, თუ გახსოვს?

– ფაცხაში გეტყვი, რა გვქონდა. ესე იგი, ფაცხაში იყო, მიკეთებული იყო... , თურმე ჩემი ბებიის დედამთილი და მამამთილი იქ შუადღეს ისვენებდნენ თურმე. ამისთვის ჰქონდათ მიკეთებული. ის მეც მახსოვს, მაგრამ ჩემს მამას ჰქონდა გალამაზებული ის სხვანაირად, ძველი ტახტივით იყო, შუა ადგილას ჰქონდა ასე, ასე გაყოფილი იყო შუა ადგილას, ჰოდა დასაწოლი. ჰოდა მერე ვამბობდით, ამსიდიდე დასაწოლი რად უნდოდათ. ეს, რომ მოდიოდნენ ძველად მაშინ, ეს თავს ასე გააკეთებდნენო (დადებდნენ), აქეთ წამოწვებოდაო ორი კაცი, აქეთკენ რომ გააკეთებდნენ, აქეთაც კაცი დაწვებოდაო ამ ხის ფაცხაში. ჰოდა იქ ერთი კუთხე ამისთვის ჰქონდა. მერე ჩემს დედას ჰქონდა იქ ბამბუკის რაღაცა, თაროები რომ ჰქონდა, ისეთი იყო ეს. ამ ბამბუკის იმაზე, დღევანდელივით მახსოვს, ამსიდიდე მიწის დერგს (ჭურის მსგავსი ჭურჭელი) ეძახდნენ ამას, ყველები ეწყო, სულუგუნებს აწყობდა იმაში. ის იქ ედგა ჩემს დედას. ჩემს მამას ზემოთ მიწისგან (თხისგან) გაკეთებული სასმელები ეწყო იმაზე, ყველა-ყველა ზომის ეწყო ისინი იმ მწკრივში, ზედა მწკრივში ეწყო, ძალიან კარგად მახსოვს. მერე, აქეთ მხარეზე რაღაცა მიჭედილი იყო და იქ ეკიდა , სამეზობლოში თუ იყო, მაგალითად, ლხინი და ჭირი, ღომის გასაკეთებელი, ჩოგანს რომ ვხმარობდით ის არა, რაღაცა იყო ერთი მეტრი და ნახევარი იქნებოდა ისეთი, ამსისხო, ხისგან, მრგვალი, ღომის საზელად ჰქონდათ ეს. კირზა ერქვა. ეს კირზა ჩემს მამას ის იქ ეკიდა, ის სამეზობლოში დასახმარებლად ის ჰქონდა. მერე დიდი ჩოგანიც იმაზე ეკიდა. რა იყო კიდევ იქ, ხისგან გაკეთებული იყო კიდევ რაღაც... ჰო, ის იყო, დიდი კოვზი იყო ხისგან გაკეთებული,

იმასაც ლხინსა და ჭირში სამეზობლოში იყო, ჩვენს ოჯახში იყო, ამ ლობიოს ხარშავდნენ და რაღაცა, იქ სარგებლობდნენ. ესენი იქ მწკრივად ჰქონდა ეს მოთავსებული. მერე ჰქონდა კიდევ რა დედას?! ხის გაკეთებული, „სარღას“ (–გობი) ეძახდნენ ესენი ამას, ანუ თასი, ოღონდ დიდი თასია, ის იყო ხისგან გაკეთებული. ძალიან ხშირად ჩემი ბებია, სამეზობლოში რამე შემთხვევა თუ იყო, იმებს გამოაცხობდნენ, მჭადებს გამოაცხობდნენ, ჩხარუნა ლობიოს გააკეთებდა, კიდევ ბევრ რაღაცას და იმ გობზე დააგროვებდნენ, ჰოდა ამსიდიდე იყო ის, იმას თეთრი ტილოთი გადაფარავდა და ასე ამოიჩრიდა. აფხაზი ქალი იყო ჩემი ბებია, ვარდაია იყო ჩემი ბებია, და იმას სამეზობლოში გადაიტანდა. ახლა მახსენდება ის, „იმერული ესკიზები“ კინო რომ არის, ის ბებია, სამეზობლოში რომ დადის, აი ის მახსენდება, ჩემი ბებია ასეთს აკეთებდა იმ დროს. და ეს გობი, დიდი გობი ხის, ისიც იქ იდვა.

ძალიან ხშირად არა, მაგრამ, მოვინატრებდით ჩემი ძმა და ჩემი და და მე და დედა რომ გააკეთებდა ელარჯს, მეზობლებიც ერთი ორი-სამი შევგროვდებოდით და, ტაბაკი იყო, ტაბაკი იყო, ერთი ექვსი-ათამდე რომ დავბრძანდებოდით, ისეთი დიდი იყო ეს, ეს ტაბაკი. ამ ტაბაკს დედა გადარეცხავდა და ამ ელარჯს იქ დაგვიგებდა პირდაპირ თეფშის გარეშე. ჰოდა იქაური ჭამა გვიყვარდა ჩვენ.

– ვის არ უყვარდა?!

– ჰო, ტაბაკთან ჭამა. ტაბაკი აქ ვთქვი და სასაცილოდ არ ეყოთ, ხეზე როგორ ჭამდითო, მაგრამ ისეთი გემრიელი იყო ის ჩვენი მასზე ჭამა, მეტი არ შეიძლება. ძალიან ხშირად გვაქვს ჩვენ ნაჭამი (ტაბაკზე) ჩვენს ოჯახში. რაც მართლა გამახსენდება კარგად. იმ ჭამას რომ გავათავებდით, დედაჩემი იმას გადარეცხავდა და ასე მიაყრდნობდნენ იმას, ჩამოკიდებდნენ, უფრო სწორად, იმას ისევ. ეს ყოველთვის მახსოვს – ტაბაკი.

– ახლაც კიდია სოფელში ჩემი ბებიის და მამიდის ტაბაკი. იმას ისე კარგად რეცხავდნენ, თეფშიც არ იქნებოდა ისეთი სუფთა.

– ის გაწკრიალებული იყო. იმას ჩემი დედამთილი გარეცხავდა კარგად და ჩამოკიდებდა იმას გასაშრობად. მერე იმას მარლას გადაჰკიდებდა, როცა გაშრებოდა მაშინ.

მერე სუნი აგვდიოდა კვამლის. ხშირად რომ დავბრძანდებოდით, კვამლის სუნი აგვდიოდა მერე. რაც უნდა ყოფილიყო, იქ დაჯდომა მაინც გვიყვარდა. ჩემი დედა გამოგვყრიდა, საწყალი. ასნაირი საქმეები ჰქონდა ჩემს დედას. გაიწმინდეთ (გაქრით) აქედან, წადითო, მაგრამ ჩვენ მაინც იქ შევდიოდით დასაჯდომად.

მერე კიდევ ამ შემოდგომის დროს, აი იმის შემოტანა რომაა, სიმინდების და რაღაც, იმ დროს ჩემი ძმა, საწყალი ოთარი, წკნელებს დატეხავდა, დათლიდა და სიმინდს წამოგვიცობდა იმაზე, ჰოდა იმ ფაცხაში, იმ კერიასთან იმ სიმინდს ვწვავდით. რა გემრიელი იყო ის... მაგარი გემრიელი იყო იქაური შემწვარი სიმინდიც. რა ვიცი, ყველაფერი კარგი გვქონდა, მაგრამ დღეს არაფერია ჩვენთვის ეს.

–იქნება კიდევ რამე.

– მეც რაღაცა ისეთი წინათგრძნობა მაქვს, ასპროცენტიანად ჩვენი ამბავი იქნება.

ვეკუა ნონა, 51 წლის; ოჩამჩირე (კოხორა) – სოხუმი – თბილისი

– სო დიბადი, ნონა? სონი რექ?

– მა სო დიბაბდი და ოჩამჩირეშ რაიონ სოფელ კოჩარას დებაბდი.

– კოჩარა კარგი სოფელი იყო. კოჩარა დიდ დო ჯგირ სოფელი რდუ.

– უი, ძალიან დიდი სოფელი იყო.. უზარმაზარი სოფელი იყო. ათასი ოჯახი ცხოვრობდა. უზარმაზარი, უმდიდრესი. ეს სოფელი იყო დაყოფილი გვარების მიხედვით. ვეკუები ცხოვრობდნენ ერთ დგილას, ულამაზეს მაღლობზე, სადაც ზღვის ჰაერი უბერავდა, ლაკადა დო თინეფ. ო, ისეთი კარგი ადგილი... ორმოცდათოთხმეტი ოჯახი ცხოვრობდა ვეკუები. ჟარნეჩდოვითაანთხ მოსახლე ცხოვრენდ ვეკუეფიშ. უკულ რდეს გოგუეფ. უკული რდეს პაპავეფი. ინეფ არძო ართიანს ომუდებუდეს, მის უმოს უჯგუშ მუდა, ქეიფი, აღვენუდუ დო ვეკუეფ ირო ორდგ განთქმულ ჯგირობუას... სიკეთეში, რა თქმა უნდა. ის რაღაცა იქნებოდა სიყვერულში, ურთიერთობაში, მის უფრო მეტ გამტანიანობა უღუდუნ დო მანგარ ჯგირ ინა მიღუდეს, დამოკიდებულება, ართიანწკმა. უკულ რდეს შონეფი, მეზობლობა ირფელ გადასარევ მიღუდეს. შონეფი მარგიანეფ, მიბჩუანეფ, დადვანეფი, ფილფანები, რა ვიცი, ეფშა გვარეფ რდეს, ეფშა ხოლო.

ულამაზესი, ათას, დედა, რამდენი იყო, ერთ სკოლაში დადიოდა, ათას ხუთასზე მეტი პავშვი დადიოდა სკოლაში. საშუალო სკოლა იყო შოთა რუსთაველის სახელობის საშუალო სკოლა რდგ. ორი კორპუსი ჰქონდა. ერთი იყო სამსართულიანი ულამაზეს შენობა. სტადიონ მიღუდეს. ბაღანობას ირფელს ბლააფენდით, მუს ვაბლააფენდით. სპორტით ვორდით დაკავებული.

თიშ გარდა დომ კულტურა, ულამაზეს თენა, უსქვამაშ დომ კულტურა რდგ. თექ ვა მუურდუნ ფერი რაიონეფშე... დო ძიძიგური მიურდუ ხოლო, მედეა ძიძიგური რდგნ, თენეფი, ივერია, ირკოჩი, თენფ თაქ ვამოურდუ ჩქინ სოფელშან ფერი ვარდ მითინ. მაგარი სოფელი იყო. კონცერტები, გოგო, კინოები ტარდებოდა, მუშობაშ უკულ ხალხ არძა იშაყარუდეს, გრუზავიკზე დაჯდებოდნენ, ქიგიოხუნუანდეს თე ხალხის, სამუშაშ უკულ ჩაის კრეფა მეურდუ, ჩაის წილუა მეურდუ, მანდარინა თენა ჩქი ტონობით მიღუდეს, თენა ჩქიმ ცუდეს ტონობით... თეშ გარდა ხილი ეფშა... ფეიხო პირველაშო მორთუნ თიწკუმა მუაჩქიმქ მიღუ თე ფეიხო დო მუ რდგნ ვაუჩქუდგ, თიჯგურა შურ უღუდ მუდგარენ ზღაპარი, დო უკულ თინა ვარდუო მირდუდუნ, ათე ჭირქაშ მადიდა რდგ, თინა თექ ქგგთოლუდ დო თინა თეს კიზით ბჭკუმუნდით, დედა, რა გემრიელი იყო, ღმერთო ჩემო. ოფახვალეთ ქიგთაფახთუდ დო დედა ცუდეშა გემნილანდგნ, თიშ შურით ხო ვერძღუდი. ევრე მანდარინეფი, ევრე თხირის პლანტაციები, ჩაი, ვეშილებედ ჩაი ვარდუკონ ეზოში. ჩქინ ეზოს ჩაი ოკო რდგკო, თიშ გარდა ოთხოშ ჯინჯ ცოლიკაური უჩანდ ჩქიმ მუმას, ტონა დო გვერდ ღვინს დგგნდგ დო ოშ ლიტრა ჭაჭა თენა ჟირშა გამოხდილ ჭაჭა უღუდეს. თეშ გარდა საფელამუშოეფ დო, დედაა, მუ ლაგვანეფ დო მუ ბოჭკეფი დო .. მეცხოველეობა ... ღეჯეფ დო ჩხოულეფ, სოურე მოცუნდ გინეფ დო ღეჯეფ დო წიწილეფინ, ვამჩქედეს.

ოდო თიზმა ამბე, ეფშა საქონელეფი, ღეჯეფ. ცუდეშ ღეჯის ვაჭკომუნდეს, სათანაფოთ ჩქიმ მუმა თევრე გვალაშე მიცუნანდგ, ლაკადაშე ჭუბურიშ ნაჭკუმას. დედა... თის დოვილჯნდ დო ოშ ეჩ კილო, ოშ ეჩდოვით კილო, თიშ კუპატეფი, დედა... ფაცხას ქიმკაბუნუანდგ დო თინა ჭვეთანდ დო თიშ შურ უღუდ თი კუპატებს, თი ცვალეფს ქიმკაბუნუანდეს საზოთოდ, კოპეშიეფი, ათეშ მადიდადა ეთიშ მეტის ჩქიმ დიდა ვამთარღვანდ მაღაზას...

ცვანა მიღუდეს ეფშა, ვეკუებს მიღუდეს დიდ რზენი დო ეთექ გორთილ უღუდეს ვეკუეფს, არძას მუშუში რიადეფ, მუშუშ რიადეფ დო თეს ნოემბერიშ თუთას გეჭოფუნდეს ოქოსალს, ლებიას, თის, თეს, დახარისხენდეს მოთორღვაფაშ დროს: თინა ღევჯეფშო, თინა ქოთომეფშო, თინა ჩხოულეფშო, თე სიმინდის ირფელს, თენა ათეშმადიდა ტარეფს თენა ჯგირო სიმინდშო და ვარა, თენა ვადიტენდეს. ირფელ ცალკე, ლებია, ირფელც. შრომა უღუდეს, მარა იშენ.. მართალო მდიდარეფი რდეს . სუმოშ ბანკაშ ნაკლების ჩქიმ დიდა ვაკილანდ კამპოტეფ დო ვარენიეფ დო ინეფს. ბოსტან დო ორტვინიშ შურ, მარგო დეიდა, ამდღა ხიღო ფშუ. თი კინტირეფს თექ თეშ ბჭკომუნდით, ვარა თი ხვარხვის თექ ელაბნილუნდით დო რა გემრიელი იყო, მუშ მაგემუანა რდე, ბოშ, ირფელი; უკული თე ხულიშ დაძმარებულეფი გოკოდუო დო... უკულც, ნუ, ჩხოუს დოცვილუნდეს, ჩხოუს ვარ, ქაბლას დოცვილუნდეს, საზოთოდ, მარგო დეიდა, ცუდეს ღევჯის დოცვილუნდეს დო თეშ ყაურმას ორთუდეს. უკულ თე ღევჯის ხომ დოცვუნდეს, თევრეშე მუნაღელი თი მუდა, თეშ გემნაღელი თიშ ქონს გეგნოხაშუნდეს, ქათქათა თინა, თირ ხოლო ვარდ თიშ მარჩია, თით უკული მუდებს ჭუნდეს, ჭკიდეფს. თინა სასარგებლო რდე ორგანიზმიშო.

ადესა მიჩანდეს, მარგო დეიდა, ადესაშ ცურძენ მიჩანდეს, თხომუს მიკოჩანდუნ. ტალავერს ვარდუო მიჩანდეს, ტალავერს გინობუდ ათაშ ცურძენინ ოინა დო თი თხმელას მიკობუდუნ თი ცურძენს შქას იმხელა სხვაობა რდე, მუდგარენც სასწაულც.

თის შური ვაულუდ, თი ტალავერს რდუნ თინა, დო თხუმუს მუკოჩანდუნ თის სასწაული შური ულუდ. ხვალე შურით დირძლუდი.

დიდა, მუ გემაშინე. მუთ დრო მეურსუნ, ხოლო უმოსი ვაფასენქ. თიწკელა ვავაფასენდი. ასე.. თინა ირფელი თეში რდენ, მიჩქედეს, მუდგა რენ საჭირო.

– კოჩარა მილიონერ სოფელი რდეო?

– მილიონერი რდგ ჩქინ სოფელეფი.

ჩქინ სოფელს დოხორელი რდეს არძაა. მაშნეფი, ჭიჭე მაშნეფ გოკონო, დიდ გრუზავიკეფ ხოლო პუნდეს, მუდაშა მეურდეს უკულ, რუსეთშა ხოლო მეულუდეს მუდგარენეფ... ჩქი გრუზავიკი პუნდეს, ტრაქტორ ხოლო პუნდეს, ჭიჭე მაშნეფ ცუნდეს ჩქიმ ჯიმალეფს ჟირხოლოს. ჩქიმ ჯიმათ ცალკე ცხოვრენდ, ართ წარმოწანა დო შქვით თუთერ მინნაულა რდ ჩქიმ ჯიმა მუშ ახალ ცუდეშა.

– აფხაზეფწკგმა მუ კავშირ გიღუდეს?

– გადასარევი, მარი, გადასარევი. ჩქიმ ბებიშიანეფ მოურდესგნ, დედა..

– ბები აფხაზა გიუნდუო?

– ბები აფხაზა, მუნერა აფხაზა. უწესიერეს ოსური, ვაიმე, ჩქიმ ბების სახელ უღუდგნ სოფელს.. მარუსია არშბა. მანგარ ოსური რდგ ჩხონაფილი. თიშიანეფ მოურდესგნ, დედა, მუ ამბე მიღუდეს. მთელ ვეკუეფ დიშაყარუდეს არძა დო ართიანიშ ცოროფა დო მუ მიჩქ.. დღას თენა ვარა აფხაზა რე დო ვარა თინა, თენა ვაცოფე... ვითაანთხ ხათეძი რდ ჩქიმ ბაბუშ ცუდეს დინნახუნა, ვითაანთხ ხათეძი. ათე ჩქიმ ბებიშ ჯიმასქუაშ ბოში ჯარსგ რდგ დო თეშ ძღაბის, თეს ცოროფილ ცუნდუ, დო თეს მოთხოზუდეს ოდო თი ბოშის სუმ თუთაქ დასქიდ ჯარიშ თებაშა დო თე ძღაბ ცუდეშა ქიმიცუნეს, ჩქინწკგმა, დო თაქ ქოხედასია ჯარიშ თებაშავა. ვაგათხუებედკონ თიშ გურშენ. თი ბოშიქ დოლურ ასე, ვიტალი არშბაქ დოლურ ცოდაქ... თექ დოლურეს სოფელს.

ეჰ მუზმა ამბეფ, მარა პოტიკ ირფელი.

ოდო ათეჯგუა სოფელ მიღუდეს, მარი, ძვირფასი, ძვირფას. ეზოეფს ათაშ საერთოდ მუდა ვამღუდეს, ზაბორი, თეშ ფცხოვრენდით. დიარეფს გუვაკეთენდითგნ, მთელი მეზობელეფ კუჩხის გერდ. ანთას კოჩიშ, ბრუოშ ჟარნეჩდოვით კოჩიან ქორწილეფ ვუკეთით ჩქიმ ჯიმალეფს, ჟირხოლოს: ელგუჯა დო

ჯიმშერს. ოდო თი დიარა მიღუდეს ათაშ სუმ ოჯახის გაშლილი შეფას. ოდო ართ მარას ვეკუეფ იფშაყარუდით, ოშ კოჩ თენა მინიმუმ. ხო, თე ვეკუეფი, თე დამხმარეფი. ართიანც ვოხვარუდით. სერ დო დღაშით ნამცხვარეფს ბჭუნდით, სერეფს ვოთანუანდით. დედააა, მუ ჯგირი რდგ. მუნერი ცოროფა რდგ – ზღაპარი. თი სერიშ ტახუას ჩქი ვაბგინაფლენდით საერთოდ. ეჩ-ეჩ ნამცხვარეფს ბჭუნდით დო ეჩდოვითებს დო მუდანერებს უკული, სადიაროთ. მუდანერ ართ ბთქუენ, ვა მიჩქ. ვარა თე ონგარეფს, ღორონთ ირფელი ჯგირობუა ცოფედას ირდიხას დო ანწ ჟირი ანთას, სუმ ანთას კოჩი იშაყარუდ, ბოში, დო მოურდესგნ, თენეფს არძას მუდას, სუფრას, ვუკეთენდით...

ჯგირ ცხოვრება რდ. მა თევრე ვორდი. სკოლა გუვათე დო სოხუმშა მიდაბრთი. არ-ჟირ ნანას ვაჩებრიცხი, უკულ უჩილიშეს ქიბგურე დო მა სოფელიშ ნარდი ვორექ. სკოლა გუვათენ უკული მიდაფრთი სოხუმშა დო თევრე ვორდი ვითობრუო ნანას დო უკული ქიდიჭყგ... ომი დო სასწაული ქიდიჭყ დო თექ ვორდი ართ წანას. მთელ ჩხუბიქ დო ჯოჯობეთობაქ თექ მიკილ დო ართ კურიოზის ქიგიფშინანა ჩხუბიშ დროინდელს. არგუსოშ თუთა რე დო ქგდიჭყ ბომბუაქ დო ოჭკუმალ ვარე, მუთუნი ვარე, მთელი პროკურატურა თექ ვორეთ დო ოჭკუმალი ვამღუნა მუთუნი ვარი დო მიდაფრთით სოფელეფშა, ეთი ჩამბაშ იშო სოფელეფი რდგნ, ლინძავა დო მუდეფშა, ოდო ქავოდირთით თე სოფელეფს. ავრე მის ქავოდირთითგნ, ვარენია მუთუნია, მთელ სოხუმი ქუმორთუა დო ოჭკუმალეფ ვარენია მუთუნია, დო ათაქ ასე მაჟია ოჯახის ქავოდირთითინ, ცხენამ კოჩ გამოურს ათაშ ვეშმეშოკეფ გგლაბუდუნ ფერი დო ჩქიმ თანამშრომელქ კითხ, მუთუნია ხომ ვაილუნანია, თევრე ხომ ვამოილუნანია გვალაშევა მუთუნია? ვარია, ვარია, მუთუნ ვამღუნანია, დო ჯგირი... დო ეზოს ქავოდირთით ასე. თავრე ოსურქ გეგმორთ. მუთუნი ხომ ვაილუნანია,

ვუწით, ვარა ცვალი, ვარა კინტირ, პამიდორ. ვამჩქენია, ჩქიმ დიანთილია მუს თქუანსია, დო მიდართ თე ოსურქ. ათე ოსურქ მიდართ მუშ დიანთილიშ დაძახებშან თეშ, ჩქიმ თანამშრომელქ თევრეშე მიკიჯინ დო ათეშ მადიდა ვეშმეშოკი ქიგეძ. ოდა ქიმიღ აშო დო იბძახჷთ: ცვალ რე, ცვალ რე! დო შოლირ რე ართო თე ვეშმეშოკი დო ქიმთარაგუ მაშნაშა დო ნწყჷნს ასე, მურენ თენა, დო ცვალიშ ეფშა... ათეშ მაფშხვა სელეგინეფ მითოძჷდ ამშვ ცალ. თინა თი კოჩის გეგთოუოლ თი ვეშმეშოკშე ოდო თინა ღორონთიქ ჩქი გემთომიოთეს. ხო ქომწუეს ვარენიან. მიკართინუ თექ მაშინა დო დართინუ. მიდაბრთით სოხუმშა. ღუმ მილუდ, ინა. ქვირ მილუდ ცუდეს დო ჩქიმ ცუდეს ღუმ გუვაკეთით. მთელ პროკურატურაქ ღუმ ბჭკუმით თიმ სერს. ჟირ დღას ბჭკუმდით ცვალ დო ღუმს. ათეჯგუა კურიოზეფ ხოლო მილუდეს.

მუზმა ფშუ, მუზმა მუდგარენეფ, დედააა , მუზმა...

მა მოურდინ თინკმა გიშართ შევარნაძექ. ოცდაექვსში საღამოს. ერთად მოვდიოდით მე და, ჩვენ და, შევარდნაძე. შევარდნაძეს ოთხი პარტია ასე მოყვებოდა დაცვა, სამხედრო გვარდია და ... კილასურიშ ხინჯ გუვათეთ დო იბომბუ ავრე, უკახალე, ცირკ ამბე რე სოხუმს დო კელასურიშ ხინჯ გეგმაბრთით დო მოლართ უზარმაზარ დიდ მაშნაქ დო გაგთოსოფ, ძალაბ, თავრეშე ინაქ დო მიდა – იოსელიანი. შევარდნაძეს უწუ: ასე მ...ავ ყველაფერს, ჩააბარე აფხაზეთიო? შენ ჩააბარე აფხაზეთი და როგორც გინდა, ისე დააბრუნევა უწუ დო შავარდნაძე თექ ჩე ჟიგულც ქჷმთაკასეს, ქჷმთახუნეს დო გოუტუეს დო მიდართეს. ჩქი კუჩხით მიდააფრთით ლიტერატურნაია გაზეტაშა. ეთექ ოჭმარეშახ მეურდით. ოჭმარეს სოდგარენ ოთხ საათის ქიმებრთით. მოცუნდეს ჭყოლირეფ, ცვილირეფ, ღურელეფ... ოდო გემიშ ოჩერედის ქიგებდირთით, მარინა. დიო ჭიჭე გემ გერდ, უკულ დიდ გემშა ოკო მიდაფრთითკონ, უკრაინაშ მუდეფშა. ეთი ჯოლორეფ დო თინეფ

ვარენო გილესოფუდესინ, თიწკჷმა თექ ვორდი მა. ათეშა ქიმე-
ბრთით დო უკვე ჩქინ ოჩერედ რე გემიშ გიოხუნაშ დო დობომბვა
ქიდიჭყეს. დედაა... მი სოვრე მიბრულედითჷნ ვამჩქუდეს დო .. მა,
ჩქიმ ბიძია დო ჩქიმ ბიცო დო ჩქიმ ბიძისქუა ძლაბ ვორდით. უკულ
სოვრე იბდითკონ ვამჩქუდეს, შონეთშე მიდაფრთითკონიო ვარ
კინ გემებს ვუჯინითკონიო დო გეგნობჭყვიდით გემებს მიდვაუნი-
თკონ დო ონდეეთ გეშიბხირკოლით. ართიან ეშემლუდეს დო ჩქიმ
ბიძისქუაქ მემდინეს იშო. ვეშართინ მუთუნფერო. კიაფი, ჭყვიაფ,
ცირკ ამბე დო მუდგათი რდჷნ გეშაბზინდით. უკულ თევრე გემს
ქიგმოხუნუეს დო შქა ზლვას ვორეთ, მარინან, თეშ ქაგმაცხადენა
რაციათ, მიდა, ახალაია მათხუალი, თინა ოკოდ მუდას, რუსებს,
ქომჩითია, ჩაბარითია აშო გოკონან დო ვარჷნ, დორბომბუნთია.
ინა ვარენია. ჟი გევოხედით, ჩხურუქ გემიოლეს, იმაში, კაიუტაში
კი არ ვიყავით, იმდენი ხალხი იყო და იქ ვინ დაეტეოდა, ვაიმე
დედა, მუ მაფ ნაძირეფ. შუაღამეს შქასერს ჩხურუს, სპორტულ
მუკმოქუნდ ართინ, იქ ხოლო აშო ქიგმოხორცქ, ტარკალეთ გვერ-
დო. მუთუნი ვემემლუდეს, მუთუნი ვარი. მუს იღანდი, სოვრეშე
იღანდი?! მუჭო იბდითკონ თინა ხოლო ვამჩქუდეს. ბათუმს ქა-
ვოდირთით დო ინავა, აბაშიძემ არ მიიღოო გემიო, ძღაბ... დუ-
მორთინუეს უკახალე მუდაშა, ფოთშა. ფოთშა ქჷმობრთითჷნ ენა
მითინ ვამიჩქ, ჩქინეფ ცოცხალო რენანო, ვარენანო, სო რენან.
ფოთშა ქჷმობრთით, დო გეგმიბლით ფოთის თე გემშე დო ჩქიმ
ამხანაგიქ, ყოფილი თანამშრომელი ქობძირ , პროკურატურაშ თა-
ნამშრომელი, დო ეთექ სამხედრო გარადოკ ცოფედ ფოთის დო
ეთექ ქჷდმაპატიჟეს დო ეთექ სუმოთახიან ბინას ქიმმორინუეს,
მა, ჩქიმ ბიძია, ჩქიმ ბიძისქუა დო ბიცო. ოდო, ასე სუმ დღა ვარე
მუკოლირ, შქირენ მაფუნა, ოჭკომალი ვამლუნა მუთუნ ვარი...
თე ფოთის მინ ქობალდშა, მინ თიშა, მინ თეშა დო მუდგარენი
გაწამებულო დო ონდეთ ბშიბულენთ ოჭკომალს დო მასმა დღას

გობკურცხითო, სასწაულ ამბე ქორე, ბოშ, ჭვიმაცალო ტგკ-ტგკ-ტგკ, ტგკ-ტგკ-ტგკ.. მუ რე? მიდაქ გემშართუა, გამსახურდიაქ, მიდაქ, მუ ჯოხო – ქობალიაქია დო გეჭოფუა ფოთი. დედააა, დოობომბეს, დოტატარუეს ქიანა. უკულ მუდავა, ჩქიმ ბიძიაქ: ბათუმშა მიდაფრთათია, ყური მოვკარით, რომ მწვანე კონცხის რენა ჩქინეფ დო მიდაფრთათია ბათუმშავა დო უკულ მუდგარენ კატარლა დო თით მიდაფრთით ბათუმშა. ექი, დედა, ბშმონუნდეს. თი მწვანე კონცხშა ქიმებრთითგნ, ქობძირ, ე ჩქიმ ჯიმა დო თინეფ არძა ცოცხალეფ ქორდეს. ე ჩქიმ დიდა დო ინეფ ჯვარს რდეს თავრე დო, მოკლედ, ონდეთ აკობძირით ართიანი. ექ ქიმეურდითგნ, ირ სერს ქგმოურდ უშიშროება, გემოდგინუანდეს, სინთე ვარდ, მუთუნ ვარდ, შმონს ქუდომჭყანდეს, მუ მოიღუნანია. მუ ოკო მემღუდესკო, ძღაბ, ონდეთ შურ გიშიბღითგნ ფერ ხალხის?! ქიგიორღვანდეს თე მატარებელს ვითობრუო წანერ ბოშებშენდო ოთხონეჩწანერ კოჩეფს ქიგყორღვანდეს მატარებელს, გურიას ქიგყახუნუანდეს იშო თევრე. უუკულ ე გაჭირებულეფი კინ აშო დირთუდეს კუჩხით დო ათაშ წამებულო... დო უკული ჩქიმ მუმაქ ხოლო ქგმორთ, ენა, ინა, დო ჩქიმ უნჩაშ ჯიმაქ უკულ ჩქიმ ნოსა, ჯიმა ღუნდ უკრაინას თექ დო, ქიგედოხოდეს კატარლას დო მიდართეს იშო ჩერეზ ფუთი. ინგა თიმწკგმა ართ წანერ დო ბრუო თუთერი რდგ დო ნინო ოთხ წანერი რდგ... ოდო ქოთ ეზმა ვაულონუროობა დო ეზმა უძირობას ჩქიმ მუმაქ ქოთ ინფარქტი ქიმიღ დო იშო დოღურ. ბაღანეფ შქირენ აფდეს დო ოჭკომალ ვაულუდეს დო მუთუნ ვამღუდესგნ, ინერვიან დო ეზმა ქონება დო ეზმა მუდაშ დგნატებ კოჩიქ იშო ინფარქტ მიღ, მუთუნ ვაულოლესგნ თეშ..

უკულ მუკაქუნალ ვამღუდ, მადვალარ ვამღუდ, დო ვით ნოემბერს მუდავა, გგმაცხადენდეს ტელევიზორს, სოთინ მუთუნ ჩართენდეს ვარა მუდგაინ, ეშ პატივს ფცენდეს მართალო, ოჭკუმალღ დო ის მარზენდეს სასადილოს, დო ინას, ტელევიზორს,

გაგმაცხადეს მუდავა, არძაქია ქუმორთითია ქართშავა, მიდგას სამსახურეფ გიღუდესია თინავა დო დეგასაქმენთია თქვან-თქვან სამსახურეფსია, დო თინა რდე, მიდააფრთ უკულ, აშო მოლაფრთი. მუთუნ ვამაპალუდუ მუკაქუნალი...

ვით ნოემბერს ოკო იბდიკო მატარებელით დო დოთუ. დედა, მუთუნ ვამღუდ, მუთუნ ვამღუდ მუკაქუნალი დო მიდგარენ, თე ჩქიმ ამხანაგიქ დო ჩქიმ ნოსაშ მოჯგირექ, ქემოთხუ მუდგარენ მუკაქუნალეფ დო თით ქუმოფრთი. აქ უკულ ქუდობხვადეს. ოდო თინა რდე დო უკული სო დო სო ვა ვორდი, მინ ვაკეს, მინ თექ, ცოდაცალო-ცოდაცალო დო უკულ პროკურატურაქ გამკეთ ათაქ მამშვა სართულც. მა ვორდი ათაქ პირველი. პირველ ვორდი დო, დედაა, თაქ შონეფს ამბე უღუდეს თე იოსელიანიშ პარტიას დო თაქ ეჭოფილი რდ საერთოდ საერთო საცხოვრებელ. ათაქ სიბინძურე რდე დო თაქ ამბე... საერთოდ კარს ვა ვორექ გინულირ. გიმიბრულედ დო მინიბრულედ შიშიშ გამო, თიჯგურა ამბე რდ. დიო იბირდეს, იბირდეს, უკულ გეშუნდეს, ხომ იბირდეს, უკულ დოტოხუნდეს, დოვილუნდეს, გოზისხირელი რდ ირფელი, ეჭოფილ აფუდ შონეფს. უკულ ექ ვეგირზინედუ დო თინა რდ დო ათაქ ქიფში ართ ოთახ, მასმა სართულს, დო ათაქ გინიბლი დო ენა მაჟია ქიპიდ დო ათაქ ვორექ ამდღარდღას დო ქობწვალენქ დო ქუვორექ დო თე გამწოვეფ ვამორულუანა დო ქუვორეთ ამარ, მარინა., მუ ფქიმინა?!...

– ო, ირიართო წვალებას დო ირიართო პრობლემეფს.

– ირო, ირო პრობლემა დო უპრობლემეთ მუთუნ ვარე, მარი, დო ათაშ ქიმემღუნა ამდღა დო ამსერდ.

– აფხაზეფწკემა მუთუნ კავშირ გიღუნანო, სქან ბებიშ ნათესეფწკემა.

– ვარ, მარი, ვარ. თინეფწკემა მუთუნ კავშირ ვამიღ, ვარა მუთუნ კავშირ გიღუდასენ, ევრე მუდათ გამგაცხადენა დო სოთინ

მუთუნ კავშირ ვამღუნა... თინეფ ხოლო დოღურეს, უკულ მითინქ ვადოსქიდეს, ანწიან ახალ თაობას ჩქი ვებჩინენთ დო ათაშ მიდართ ცხოვრებაქ. მინ მოსკოვს რენა, მინ სოხუმს რენა, გაგრას რენან დო მი სო რენ, მის უჩქუ. ჩქიმ ბებ აცხგდაშე რდეს, თინეფ აცხგდაშ აფხაზეფ რდეს. თიჯგუა ძვირფას ბები. აცხგდა ტკვარჩელიშ რაიონი რდ.

– მუთუნ ქორშუნო, მუთუნც? ბები გოგურუანდესო აფხაზურს?

– ვარ, აფხაზურ დღას ვაუმუდებ, ჩქიმ ბები წყარცალო მარგალურ უჩქუდუ, თი ჩქიმ ბებიშიანეფს ხოლო მარგალურ უჩქუდეს. არძას უჩქუდეს მარგალური. გვალო ჯგირო რაგადანდეს მარგალურო არძა. ინეფ ტყვარჩელს მუშენდეს, თექ შახტა დო ინეფს, თი მუშიანეფ. ჩქიმ ბებიშ ჯიმასქუა რდ გვალო უნჩაში რდ თექ ართ შახტაშ. მანგარ ინეფ რდეს, მაცხოვრებლეფ, დო ცუდეფ დო ბინეფ ირფელ უღუდეს. მანგარო ცხოვრენდეს ტყვარჩელს, მანგარო. უკულ თევრეშე მინ სოხუმს ქიციდეს ბინეფ, მინ გაგრას. უკულ ინჟინერი რდ გაგრის იმის უნჩაში რდ თი არშბა. ათაშ, გაკობცით, მი სო ვორეთგნ მის უჩქგ. ქო ნამდვილას ჯგირ ხალხი რდ არძა.

– სქან ართ ჯიმა უკრაინას რე, მაჟრა თაქ.

– ართ ჯიმა უკრაინას რე, მაჟია თაქ რე. ეს ჟირ სქუალეფ ცუნს, ევრე ის ძვირფას ოჯახ ცუნს. ასე ჯგირო რენა, ბინეფ უღუნა, ირფელ უღუნა. ბაღანეფ ხოლო ქიგურუეს, ძღაბეფქ. ართ ექიმ რე, მაჟია გერმანიას ცხოვრენს, ბაღანა ცუნს. ენა უგუთხუ რე დო ქორე დიო. წარმატებული ექიმია. სიმპოზიუმებზე და კონფერენციებზე სულ დადის ყველგან. მთელი ევროპა არ დაუტოვებია. და ვნახოთ. კარიერისთვის იბრძვის და გათხოვებაზე ჯერჯერობით არ ფიქრობს. ვნახოთ. კაი გოგოა ძალიან. გვალო ჯგირ ძღაბ რე, წესიერ, პატიოსანი. ჯგირ ნოსა პუნს, ჯგირ ჯიმა პუნს დო... ექ ხოლო ეფშა რენა ართო, თი ჩქიმ ჯიმა რენ თი ქალაქის. უფრო

აჭარალეფ რენა თექ, მარა მანგარ მუდეფ რენა თინეფ ხოლო, მდიდარეფ, ართო ძვირფას ხალხი. ოდო ენეფ თაქ ქორენა დო ქუვოხვარუთ ართიანს დო ქუვორეთ, მარი. მუ მიჩქ...

– დიასქან სქან ჯიმაწკემა რე.

– ქო, ჩქიმ დიდა ჩქიმ ჯიმაწკემა რე. ართიანც ვოხვარგთ, ართიანს ხეს ვუნწყუნთ ნამ შემილებუნან დო თაშ.

ათეჯგურა ამბეფ. ჩქინ აფხაზეთ დღას ვაგმოჭყორდუ დო ირ დღას სიზმარს, ირ დღას ვარ და მაჟია დღას სიზმარო თე-ვრე ვორექ. დღას ვეკმართინე თი ფერდის, სავეკუოშის, ირო თი ხინჯ მიღუდეს... ვაიმე, დედა, მარინა, ვაარსებენს თექ ვა-ვორდენ. ირიართო თექ ვორექ, იფსოფუქ, ვაკმართინე ვარა მუ-დგაენ დო ირო თექ ვორექ. სურათცალო, პლიონკაცალო მაფ თი სურათ გინოღალირ. თექ მუ ცუდე დო მუ ცხოვრება დო მუ ფაცხეფ დო მუ ირფელ.

კარც გალე ვამაფდეს გემაულარ, ირფელ დინახალე მიღუ-დეს. ჟირსარითულიან უზარმაზარ ცუდე, ოთხოშ კვადრატულ მუდა მიღუდეს ხვალე, მუშ მაღაზეფ დო კაზარმეფ დო ოჩხოუ-ლე დო ოღეჯე დო ირფელ კაპიტალურ, ოქოთომე... დედა, კვერ-ცხეფ სორგუდ, სოვრე მუთასკუანდეს, ბოშ, სოდოსო მუდებს, თევრეშე წიწილეფ, ჭი-ჭი-ჭი, ეკოთხოზუდეს თე წიწილეფ დო... ვარა ღეჯეფს სოდოსო ვამოუნდეს, ბოშ, თულეფ. ვამოურდეს ჭახანს, უკვე მაკე რდეს, დო უჩქუდეს მუჭო და მგდოურდეს, გორუნდეს თე ღეჯეფს, ქიმიუნანდეს კალათით, თეს ქინარღვან-დეს თულეფს. დედა, მუ გოღვიტინაფილ თულეფ დო მუ მუნერ ოჭკუმალ... თენეფს ხო ირფელს მუნერს უკეთენდეს, ქოთომებს ლიშეფს, ღეჯებს...

– მარგალურქ ვაგგოჭყორდგ.

– ვარ, მუ გუმაჭყოლიდუანს, მარინა, მარგალურს. მარგალურ ნამდვილას ვაგმოჭყორდუ დღას.

– ვაშლიჯვარს მუზმა ცხოვრენს სოხუმარეფ, მარგალეფ, დევნილეფ, არძოქ თქუეს, ვამიჩქუნანია მარგალურ... გუმაჭყორდესია. მუდგარენ ინიჭარეს პოტიკ-პოტიკ...

– გაჩენდ, ძღაბ, მუ გაჭყოლიდუანს კოჩის მარგალურს, მუჭო ოკო გუგოჭყორდას სქან ნინაქ კოჩის.

– ასე ვარაგადანქ ირიართო და შილებე, ვარაგადანადეს დო გაჭყორდეს, მარა...

– გაჩერდი იშო. ჩქიმ ჯიმა დო ნოსა შურო რაგადანანო მარგალურო? თექ რენა, უკრაინას დო თექ ვაგაჭყორდეს მარგალურქ დო თენეფს მუ გაჭყოლიდუეს? ურთიერთობა ვაუღუნანო?

ეთი მარტვილელეფ რენა ათაქ ბოშეფინ, თინეფ მარგალურო ვადოირაგადუანა მუთუნფერო. ინა ბრელს ოჭირ სხვათაშორის.

– ეთი ჟი მეზობელ რენ, ვანოჩქვე მარგალურ...

– ოჰ, ინას მარგალურ სო არჩქვენუდ, ოქუმიშ ნარდ ძრაბის მარგალურ სო არჩქვენუდ?!

– მა თაქ დიბგურე მარგალური, სოხუმიშ უკულ დიბგურე...

– მარგალურ მიჩქუ დო გვალო ჯგირო მიჩქუ ხოლო.

– მუშენ ოკო ვაიჩქუდას?!

– მუშენ ოკო ვამიჩქუდას, მუჭო ოკო ვამჩქუდას?!

– მარგალურო მუთუნ არიკეფს, ამბებს ვარაგადანდითო?

– შაირეფს, მარი, მუ მიჩქ, მუს დო მუს ვამოგურუანდეს, ანთასნერობა, მარა ასე მუთუნ ვამშგ.

„ართი, ჟირი, სუმი, ინა,
ვითოჟირი, გითოჯინა“.
„ნიხაჩუ, ნიხაჩუ,
ტურას უჭკომ მიხაშ თუ,
ენა მიხაქ ქიგეგონ დო
ოშმეშეფშა მიქანჩუა“.
ათენეფ ქომიჩქ.

– სად დაიბადე, ნონა? სადაური ხარ?

– მე სად დავიბადე და ოჩამჩირის რაიონის სოფელ კოჩარაში დავიბადე.

– კოჩარა დიდი და კარგი სოფელი იყო.

– უი, ძალიან დიდი სოფელი იყო. უზარმაზარი სოფელი იყო. ათასი ოჯახი ცხოვრობდა. უზარმაზარი, უმდიდრესი. ეს სოფელი იყო დაყოფილი გვარების მიხედვით. ვეკუები ცხოვრობდნენ ერთ ადგილას, ულამაზეს მაღლობზე, სადაც ზღვის ჰაერი უბერავდა, ლაკადა და ისინი. ო, ისეთი კარგი ადგილი ... ორმოცდათოთხმეტი ოჯახი ცხოვრობდა ვეკუები. ორმოცდათოთხმეტი მოსახლე ცხოვრობდა ვეკუების. მერე იყვნენ გოგუები, მერე იყვნენ პაპავები, ისინი ყველა ერთმანეთს ეიმასებოდნენ, ვის უფრო უკეთესი ის, ქეიფი, ექნებოდა და ვეკუები ყოველთვის იყვნენ განთქმული სიკეთეში... სიკეთეში, რა თქმა უნდა. ის რაღაცა იქნებოდა სიყვარულში, ურთიერთობაში, ვის უფრო მეტი გამტანიანობა ჰქონდა და ძალიან კარგი ის გვქონდა, დამოკიდებულება, ერთმანეთთან. მერე იყვნენ სვანები, მეზობლობა ყველაფერი გადასარევი გვქონდა. სვანები: მიბჩუანები, დადვანები, ფილფანები, რა ვიცი, სავსე (ბევრი) გვარები იყო, სავსე აგრეთვე.

ულამაზესი. ათას, დედა, რამდენი იყო, ერთ სკოლაში დადიოდა, ათას ხუთასზე მეტი ბავშვი დადიოდა სკოლაში. საშუალო სკოლა იყო, შოთა რუსთაველის სახელობის საშუალო სკოლა იყო. ორი კორპუსი ჰქონდა. ერთი იყო სამსართულიანი ულამაზესი შენობა. სტადიონი გვქონდა. ბავშვობაში ყველაფერს ვთამაშობდით, რას არ ვთამაშობდით. სპორტით ვიყავით დაკავებული.

ამის გარდა კულტურის სახლი, ულამაზესი ეს, ულამაზესი კულტურის სახლი იყო. იქ რომ არ მოდიოდა ისეთი, რაიონებიდან... და

ძიძიგური მოდიოდა კიდევ, მედეა ძიძიგური რომ იყო, ესენი, ივერია, ყველა, ესენი აქ რომ არ მოდიოდნენ ჩვენს სოფელში, ისეთი არ იყო ვინმე (არავინ). მაგარი სოფელი იყო. კონცერტები, გოგო, კონოები ტარდებოდა, მუშაობის მერე ხალხი ყველა გროვდებოდა, სატვირთო მანქანაზე დაჯდებოდნენ, დასვამდნენ ამ ხალხს, სამუშაოს მერე ჩაის კრეფა მიდიოდა, ჩაის კრეფა მიდიოდა, მანდარინი, ეს ჩვენ ტონობით გვქონდა, ეს ჩემს სახლში ტონობით... ამის გარდა ხილი სავსე... ფეიხოა პირველად რომ შემოვიდა, მაშინ მამაჩემმა მოიტანა ეს ფეიხოა, და რა იყო, არ იცოდა, ისეთი სუნი ჰქონდა, რაღაცა ზღაპარი, და მერე ის არაა რომ გაიზრდებოდა, ამ ჭიქის სიდიდე იყო, ის იქ რომ ჩამოვარდებოდა და იმას კოვზით ვჭამდით, დედა რა გემრიელი იყო, ღმერთო ჩემო. რბილად ჩამოცვივდებოდა და დედა რომ სახლში შემოიტანდა, იმისი სუნით ხომ ვერ გაძღებოდი. იქით მანდარინები, იქით თხილის პლანტაციები, ჩაი, არ შეიძლებოდა, ჩაი არ ყოფილიყო ეზოში. ჩვენს ეზოში ჩაი უნდა ყოფილიყო, იმის გარდა ოთხასი ძირი ცოლიკაური ეზრდებოა ჩემს მამას, ტონა ღვინოს აყენებდა და ასი ლიტრი ჭაჭა, ეს ორჯერ გამოხდილი ჭაჭა ჰქონდათ. ამის გარდა საფელამუშოები და, დედა, რა ქვევრები, რა კასრები და... მეცხოველეობა... ღორები და ძროხები, საიდა მოჰყავდა ხბოები და ღორები და წიწილები, არ ვციცოდით. ჰოდა იმდენი ამბავი, სავსე საქონლები, ღორები. სახლის ღორს არ ჭამდნენ, სააღდგომოდ ჩემი მამა იქიდან მთიდან მოიყვანდა, ლაკადიდან, რკოს ნაჭამს. იმას დაკლავდა და ას ოცი კილო, ას ოცდაათი კილო, იმისი კუპატები, დედაა... ფაცხაში ჩამოკიდებდა და ის წვეთავდა და იმისი სუნი ჰქონდა იმ კუპატებს, იმ ყველებს ჩამოკიდებდნენ საზამთროდ, კვახები, ამ სიდიდე და იმაზე ნაკლებს დედაჩემი არ შეყრიდა ნალიაში...

ყანა გვქონდა სავსე, ვეკუებს გვქონდა დიდი დაბლობი და იქ გაყოფილი ჰქონდათ ვეკუებს, ყველას თავთავისი რიგები,

თავთავისი რიგები და აქ ნოემბრის თვეში აიღებდნენ ცოცხს, ლობიოს, იმას, ამას; დაახარისხებდნენ ჩაყრის დროს: ის ღორებისთვის, ის ქათმებისთვის, ის ძროხებისთვის, ამ სიმინდს, ყველაფერს, ეს ამ სიდიდე ტაროებს, ამას კარგად სასიმინდესთვის თუ არა, ამას არ დატოვებდნენ. ყველაფერი ცალკე, ლობიო, ყველაფერი. შრომა ჰქონდათ, მაგრამ მაინც... მართლაც მდიდრები იყვნენ. სამასი ქილის ნაკლებს ჩემი დედა არ ხუფავდა კომპოტებს და მურაბებს და იმებს. ბოსტნისა და მტილის სუნი, მარგო დეიდა, ახლაც მახსოვს. იმ კიტრებს იქ ისე ვჭამდით, ან იმ ხახვს იქ რომ ჩავკრეფდით და რა გემრიელი იყო. რა გემრიელი იყო, ბიჭო, ყველაფერი; მერე ამ მხალის (მიწამხალას) მჟავე გინდოდა და... მერე, ნუ, ძროხას დაკლავდნენ, ძროხას არა, უშობელს დაკლავდნენ, საზამთროდ სახლში ღორს დაკლავდნენ და მის ყაურმას აკეთებდნენ. მერე ამ ღორს ხომ დაკლავდნენ, იქიდან მოღებული ის რაღაცა, იმას გამოღებული იმის ქონს გადახარშავდნენ, ქათქათა ის, თოვლიც არ იყო იმის სითეთრის, იმით მერე იმებს აცხობდნენ, მჭადებს. ის სასარგებლო იყო ორგანიზმისთვის.

ადესა გვეზრდებოდა, მარგო დეიდა, ადესის ყურძენი გვეზრდებოდა, თხმელასთან რომ იზრდებოდა (რომ აუყვებოდა). თალავერი არ იყო? რომ გვეზრდებოდა, ტალავერზე რომ იყო გადაკიდებული ასე ყურძენი, ის და ის, თხმელაზე რომ იყო ჩამოკიდებული, იმ ყურძენს შორის იმხელა სხვაობა იყო, რაღაც სასწაული. იმას სუნი არ ჰქონდა, იმ ტალავერში რომ იყო იმას, და თხმელასთან რომ იზრდებოდა, იმას სასწაული სუნი ჰქონდა, მარტო სუნით გაძღებოდი.

დედა, რა მახსენდება... რაც დრო გადის, კიდევ უფრო მეტად ვაფასებ. მაშინ არ ვაფასებდი. ახლა... ის ყველაფერი ისე იყო გვეგონა, რაც არის საჭირო.

–კოჩარა მილიონერი სოფელი იყო?

– მილიონერი იყო ჩვენი სოფლები.

ჩვენს სოფელში დასახლებული იყო ყველა. მანქანები, პატარა მანქანები გინდა, დიდი სატვირთოებიც გვყავდა, იმაში მიდიოდნენ მერე, რუსეთშიც მიჰქონდათ რაღაცები... ჩვენ სატვირთო გვყავდა, ტრაქტორიც გვყავდა, პატარა მანქანები ჰყავდა ჩემს ძმებს ორივეს. ჩემი ძმაც ცალკე ცხოვრობდა, ერთი ნღისა და შვიდი თვის შესული (შესახლებული) იყო ჩემი ძმა თავის ახალ სახლში.

– აფხაზებთან რა კავშირი გქონდათ?

– გადასარევი, გადასარევი. ჩემი ბებიასიანები რომ მოდიოდნენ, დედა...

– ბებია აფხაზი გყავდა?

– ბებია აფხაზი, როგორი აფხაზი. უწესიერესი ქალი. ვაიმე, ჩემს ბებიას რომ სახელი ჰქონდა... მარუსია არშბა. მაგარი ქალი იყო ცხონებული. მისიანები რომ მოდიოდნენ, დედა, რა ამბავი გვქონდა. მთელი (ყველა) ვეკუები შეგროვდებოდა ყველა და ერთმანეთის სიყვარული და რა ვიცი.. როდესმე ეს ან აფხაზია და ან ის, ეს არ ყოფილა... თოთხმეტი პატარძალი იყო ჩემი ბაბუის სახლში დანაჯდომი (შემოყვანილი), თოთხმეტი პატარძალი. ამ ჩემი ბებიის ძმისშვილის ბიჭი ჯარში იყო და ამის გოგოს, ამას შეყვარებული ჰყავდა, და ამას დასდევდნენ, სანამ იმ ბიჭს სამი თვე დარჩა ჯარის დამთავრებამდე, და ეს გოგო სახლში მოიყვანეს, ჩვენთან, და აქ იჯდესო ჯარის დამთავრებამდეო. რომ არ გათხოვილიყო, იმის გულისთვის (იმიტომ). ის ბიჭი მოკვდა ახლახან, ვიტალი არშბა მოკვდა საწყალი... იქ მოკვდნენ სოფელში.

ეჰ, რამდენი ამბები, მაგრამ ფუჭი ყველაფერი.

ჰოდა ასეთი სოფელი გვქონდა ძვირფასი, ძვირფასი. ეზოებში ასე საერთოდ ის არ გვქონდა, ღობე, ისე ვცხოვრობდით. სუფრებს რომ გავაკეთებდით, ყველა მეზობლები ფეხზე იდგა. ათასი კაცის, რვაას ორმოცდაათ კაციანი ქორწილები გავუკეთეთ ჩემს ძმებს,

ორივეს: ელგუჯას და ჯიმშერს. და ის სუფრა გვქონდა ასე სამ ოჯახში გაშლილი შეფაში. ჰოდა ერთ კვირას ვეკუები ვიკრიბებოდით, ასი კაცი, ეს მინიმუმ. ჰო, ეს ვეკუები, ეს დამხმარეები. ერთმანეთს ვეხმარებოდით. ღამით და დღისით ნამცხვრებს ვაცხობდით, ღამეებს ვათევდით. დედაა, რა კარგი იყო. როგორი სიყვარული იყო – ზღაპარი. იმ ღამისთევას ჩვენ არ ვგრძნობდით საერთოდ. ოც-ოც ნამცხვრებს ვაცხობდით და ოცდაათებს და რამდენნაირებს მერე, სუფრისთვის. რამდენნაირი ერთი ვთქვა, არ ვიცი. ან ამ საღირსლებში, ღმერთო, ყველაფერი სიკეთე ყოფილიყოს ყველგან, და აწი, ორი ათასი, სამი ათასი კაცი გროვდებოდა, ბიჭო, და რომ მოდიოდნენ, ამათ ყველას რაღაცას, სუფრას, ვუკეთებდით...

კარგი ცხოვრება იყო. მე იქით ვიყავი. სკოლა დავამთავრე და სოხუმში წავედი. ერთ-ორ წელს ვერ ჩავირიცხე, მერე სასწავლებელში ვისწავლე და მე სოფლის გაზრდილი ვარ. სკოლა რომ დავამთავრე, მერე წავედი სოხუმში და იქით ვიყავი თვრამეტ წელს და მერე დაიწყო... ომი და სასწაული დაიწყო და იქ ვიყავი ერთ წელს (ერთი წელი). მთელმა ომმა და ჯოჯოხეთობამ იქ გაიარა და ერთ კურიოზს გავიხსენებ ომისდროინდელს. ავვისტოს თვეა და დაიწყო დაბომბვა და საჭმელი არაა, არაფერი არაა, მთელი პროკურატურა იქ ვართ და საჭმელი არ გვაქვს არაფერი და წავედით სოფლებში, იმ ჩამბას იქით სოფლები რომ იყო, ლიძავა და იმებში, და მივადექით ამ სოფლებს. აქეთ ვისაც მივადექით, არ არისო არაფერიო, მთელი სოხუმი მოვიდაო და საჭმელები არ არისო არაფერიო, და აქ ახლა მეორე ოჯახს რომ მივადექით, ცხენიანი კაცი გამოდის, ასე ტომრებგადაკიდებული რომაა, ისეთი და თანამშრომელმა ჰკითხა, რამე ხომ არ გაქვთო, იქიდან ხომ არ მოგაქვთო მთიდან რამეო?... არაო, არაო, არაფერი არ გვქვს... და კარგი, და ეზოს მივადექით ახლა. აქედან ქალი გამოვიდა. რამე ხომ არ გაქვთო, ვუთხარით, ან ყველი, ან კიტრი, პამიდორი. არ

ვიციო, ჩემი დედამთილიო რას იტყვისო, და წავიდა ეს ქალი. ეს ქალი რომ წავიდა თავისი დედამთილის დასაძახებლად, ისე ჩემმა თანამშრომელმა იქითკენ გაიხედა და ამსიდიდე ტომარა დევს. და მოიტანა აქეთ და ვიძახით: ყველია, ყველია! და სველია ერთიანად ეს ტომარა და შეაგდო მანქანაში და ხსნის ახლა, რა არის ეს, და ყველით სავსე... ამის სიმსხო სულუგუნები დევს შიგ ექვსი ცალი. ის იმ კაცს ჩამოუვარდა იმ დიდი ტომრიდან (ვეშმეშოკიდან) და ღმერთმა ის ჩვენ გადმოგვიგდო. ხომ გვითხრა, არ არისო. მოატრიალა ამან მანქანა და მოაბრუნა. წავედით სოხუმში. ღომი მქონდა, ის, ფქვილი მქონდა სახლში და ჩემს სახლში ღომი გავაკეთეთ. მთელმა პროკურატურამ ღომი ვჭამეთ იმ ღამით. ორ დღეს ვჭამდით ყველს და ღომს. ასეთი კურიოზებიც გვქონდა.

რამდენი მახსოვს, რამდენი რაღაცები, დედა, რამდენი...

მე რომ მოვდიოდი, მაშინ გამოვიდა შევარდნაძე. ოცდაექვსში საღამოს. ერთად მოვდიოდით მე და, ჩვენ და შევარდნაძე. შევარდნაძეს ოთხი პარტია ასე მოჰყვებოდა დაცვა, სამხედრო გვარდია და ... კელასურის ხიდი გავათავეთ და იბომბება აქეთ, უკან, ცირკი ამბავია (დაუჯერებელი ამბავია) სოხუმში და კელასურის ხიდს გადმოვედით და წამოვიდა უზარმაზარი დიდი მანქანა და გამოვარდა, გოგო, აქედან ის – იოსელიანი. შევარდნაძეს უთხრა: ახლა მ...ავ ყველაფერს, ჩააბარე აფხაზეთიო? შენ ჩააბარე აფხაზეთი და როგორც გინდა, ისე დააბრუნეო, უთხრა და შევარდნაძე იქ თეთრ ჟიგულში ჩატენეს, ჩასვეს და გაუშვეს და წავიდნენ. ჩვენ ფეხით წავედით „ლიტერატურნაია გაზეტასკენ“ (ჟურნალისტთა დასასვენებელი სახლი აგუძერაში). იქ დილამდე მივდიოდით, დილით სადღაც ოთხ საათზე მივედით. მოჰყავდათ დაჭრილები, მოკლულები, მკვდრები... და გემის რიგში დავდექით. ჯერ პატარა გემი იდგა, მერე დიდ გემთან უნდა მივსულიყავით, უკრაინის იმებთან. ის ძაღლები და ისინი არაა, რომ დაწრიალებდნენ, მაშინ იქ ვიყავი

მე. აქამდე მივედით და უკვე ჩვენი რიგია გემზე დაჯდომის და დაბომბვა დაიწყეს. დედაა... ვინ საით გაერბოდით, არ ვიცოდით და .. მე, ჩემი ბიძა და ბიცოლა და ჩემი ბიძაშვილი გოგო ვიყავით. მერე საით წავსულიყავით, არ ვიცოდით, სვანეთიდან წავსულიყავით თუ ისევ გემებისთვის გვეყურებინა (მოგვეცადა) და გადავწყვიტეთ გემებს გავყოლოდით და ძლივს ავბობღდით. ერთმანეთი აგვქონდა და ჩემი ბიძაშვილი დაგვეკარგა იქით. ვერ შეძლო ამოსვლა ვერანაირად. კივილი, ჭყივილი, ცირკი ამბავი, და როგორც იქნა ამოვაძვრინეთ (ამოვქაჩეთ). მერე იქით გემზე დაგვსვეს და შუა ზღვაში რომ ვართ, ისე გამოაცხადეს რაციით, ის, ახალაია მათხოვარი, ის უნდოდა იმას, რუსებს, მოგვეცითო აქეთ, გინდათ თუ არაო, დაგბომბავთო. ის არ არისო. ზემოთ ვისხედით, შეგვცივდა. იმაში, კაიუტაში კი არ ვიყავით, იმდენი ხალხი იყო და იქ ვინ დაეტეოდა, ვაიმე დედა, რა მაქვს ნანახი. შუაღამეს, შუაღამეს სიცივეში, სპორტული რომ მეცვა ერთი, ისიც აქეთ შემომეხია, ტიტველი ნახევრად. არაფერი არ მიგვქონდა, არაფერი არა. რას წაიღებდი, საიდან წაიღებდი?! როგორ წავსულიყავით, ისიც არ ვიცოდით. ბათუმს მივადექით და ისო, აბაშიძემ არ მიიღო გემიო, გოგო... დაგვაბრუნეს უკან იმაში – ფოთში. ფოთში რომ მოვედით, ეს არავინ არ ვიცი, ჩვენები ცოცხლები არიან, არ არიან, სად არიან. ფოთში მოვედით და ჩამოვედით ფოთში ამ გემიდან და ჩემმა ამხანაგმა, ყოფილი თანამშრომელი ვნახე, პროკურატურის თანამშრომელი, და იქ სამხედრო დასახლება ყოფილიყო ფოთში და იქ დაგვპატიჟა და იქ სამოთახიან ბინაში დაგვაყენეს (გაგვაჩერეს) მე, ჩემი ბიძა, ჩემი ბიძაშვილი და ბიცოლა. ჰოდა, ახლა სამი დღე არაა გასული, გვშია (შიმშილი გვაქვს), საჭმელი არ გვაქვს, არაფერი არა... ამ ფოთში ხან პურზე, ხან იმაზე, ხან ამაზე და რაღას განამებულად და ძლივს ვშოულობთ საჭმელს და მესამე დღეს რომ გავიღვიძეთ, სასწაული ამბავია, ბიჭო, წვიმასავით ტკ-ტკ-ტკ, ტკ-ტკ-ტკ...

რაა? ის შემოვიდაო, გამსახურდია, ის, რა ჰქვია – ქობალია და აიღოო ფოთი. დეედაა, დაბომბეს, დააქციეს ქვეყანა. მერე ისო, ჩემმა ბიძამ: წავიდეთო ბათუმშიო. ყური მოვკარით, რომ მწვანე კონცხზე არიან ჩვენები, და წავიდეთო ბათუმშიო და მერე რაღაც კატარღა და იმით წავედით ბათუმში. იქ, დედაა, გვჩხრეკდნენ. იმ მწავნე კონცხამდე რომ მივედით, ვნახე, ეს ჩემი ძმა და ისინი ყველა ცოცხლები იყვნენ. ეს ჩემი დედა და ისინი ჯვარში იყვნენ აქეთ და მოკლედ ძლივს ვნახეთ ერთმანეთი. იქ რომ მივიდოდით, ყოველ ღამე მოდიოდა უშიშროება, აგვაყენებდნენ, შუქი არ იყო, არაფერი არ იყო, ჩხრეკას დაგვიწყებდნენ, რა მოგაქვთო. რა უნდა წამოგველო, გოგო, ძლივს სული რომ გამოვიტანეთ, ისეთ ხალხს?! დაყრიდნენ ამ მატარებელზე თვრამეტი წლის ბიჭებიდან ოთხმოც წლამდე კაცებს დაყრიდნენ მატარებელზე, გურიაში ჩამოსვამდნენ იქით. მერე ეს გაჭირვებულები ისევ აქეთ დაბრუნდებოდნენ ფეხით და ასე გაწამებულად... და მერე ჩემი მამაც მოვიდა, ეს, ის, და მერე ჩემი უფროსი ძმა, ჩემი რძალი, ძმა ჰყავდა უკრაინაში იქ და, დასხდნენ კატარღაში და წავიდნენ იქით ფოთიდან. ინგა იმ დროს ერთი წლის და რვა თვის იყო და ნინო ოთხი წლის იყო. და კიდევაც ამ უღონობაში და უნახაობაში ჩემმა მამამ კიდევაც ინფარქტი მიიღო და მოკვდა იქით. ბავშვები მშივრები ჰყავდათ და საჭმელი არ ჰქონდათ და არაფერი რომ არ გვქონდა, ინერვიულა და ამდენი ქონება და ამდენი რამის დანატოვარმა კაცმა ინფარქტი მიიღო (იქით), არაფერი რომ არ ჰქონდათ ისე...

მერე ჩასაცმელი არ მქონდა, ფეხსაცმელი არ მქონდა, და ათ ნოემბერს ისო, აცხადებდნენ ტელევიზორში, სადმე რამეს ჩართავდნენ ან რამე, ისე პატივს გვცემდნენ ნამდვილად, საჭმელს და იმას გვაძლევდნენ სასადილოში, და იმაში, ტელევიზორით, გამოაცხადეს ისო, ყველაო მოდითო თბილისშიო, ვისაც სამსახურები გქონდათო ისო და დაგასაქმებენო თქვენ-თქვენ სამსახურებშიო,

და ის იყო, წავედი მერე, აქეთ წამოვედი. არაფერი მეპოვებოდა ჩასაცმელი...

ათ ნოემბერს უნდა წამოვსულიყავი მატარებლით და მოთოვა. დედა, არაფერი არ მქონდა, არაფერი არ მქონდა ჩასაცმელი და ვილაცამ, ამ ჩემმა ამხანაგმა და ჩემი რძლის მოკეთემ, მათხოვა რაღაც ჩასაცმელები და იმით მოვედი. აქ მერე დამხვდნენ. ჰოდა, ის იყო და, მერე სად და სად არ ვიყავი, ხან ვაკეში, ხან იქ, საწყალივით-საწყალივით და მერე პროკურატურამ გამიკეთა აქ მეექვსე სართულზე. მე ვიყავი აქ პირველი. პირველი ვიყავი და , დედაა, აქ სვანებს ამბავი ჰქონდათ, ამ იოსელიანის პარტიას, და აქ აღებული იყო საერთოდ საერთო საცხოვრებელი. აქ სიბინძურე იყო და აქ ამბავი... საერთოდ კარს არ ვიყავი გასული. გავიქცეოდი და შემოვირბენდი შეშის გამო, ისეთი ამბავი იყო. ჯერ მღეროდნენ, მღეროდნენ, მერე დალევდნენ, მერე დატეხავდნენ, დახოცავდნენ, დასისხლიანებული იყო ყველაფერი, აღებული ჰქონდათ სვანებს. მერე იქ არ გაიძლებოდა და ის იყო და აქ ვიშოვე ერთი ოთახი, მესამე სართულზე, და აქ გადმოვედი და ეს მეორე ვიყიდე და აქ ვარ დღევანდელ დღეს და ვწვალობ და ვარ და ეს გამწოვები არ გვაძინებენ და ვართ აგერ, რა ვქნა?!

– ჰო, ყოველთვის წვალებაში და ყოველთვის პრობლემებში.

– ყოველთვის, ყოველთვის პრობლემა და უპრობლემოდ არაფერი არაა, და ასე მიგვაქვს ეს დღე და ეს ღამე.

– აფხაზებთან რაიმე კავშირი გაქვთ, შენი ბებიის ნათესავებთან?

– არა, არა. იმათთან რაიმე კავშირი არ მაქვს, ან რამე კავშირი რომ გქონდეს, იქით იმად გამოაცხადებენ და სადმე რამე კავშირი არ გვაქვს, მარი... ისინიც მოკვდნენ, მერე არავინ არ დარჩა, ახლანდელ ასალ თაობას ჩვენ არ ვიცნობთ და ასე წავიდა ცხოვრება. ზოგი მოსკოვშია, ზოგი სოხუმშია, გაგრაში არიან

და ვინ სად არის, ვინ იცის. ჩემი ბაბია აცხადადან იყვნენ, ესენი აცხადას აფხაზები იყვნენ. ისეთი ძვირფასი ბებია. აცხადა ტყვარჩელის რაიონი იყო.

– რამე გახსოვს, რამე? ბებია გასწავლიდათ აფხაზურს?

– არა, აფხაზური არასდროს არ იმასუქნია, ჩემმა ბებიამ წყალივით მეგრული იცოდა, იმ ჩემი ბებიასიანებმაც მეგრული იცოდნენ. ყველამ იცოდნენ მეგრული. ძალიან კარგად ლაპარაკობდნენ მეგრულად ყველანი. ისინი ტყვარჩელში მუშაობდნენ, იქ მაღაროში და იმებში, ის მისიანები. ჩემი ბებიის ძმისშვილი იყო მთლად უფროსი იყო იქ ერთი მაღაროსი. იმის, მაგარი ისინი იყვნენ, მაცხოვრებლები, და სახლები და ბინები ყველაფერი ჰქონდათ. მაგრად ცხოვრობდნენ ტყვარჩელში, მაგრად. მერე იქიდან ხან სოხუმში იყიდეს ბინა, ხან გაგრაში. მერე ინჟინერი იყო, გაგრის იმის უფროსი იყო ის არშბა. ამნაირად, მარი, დავიშალეთ, ვინ სად ვართ, ვინ იცის. კი, ნამდვილად კარგი ხალხი იყო ყველა.

– შენი ერთი ძმა უკრაინაშია, მეორე აქ.

– ერთი ძმა უკრაინაშია, მეორე აქაა. ამას ორი შვილები ჰყავს, იქით იმას ძვირფასი ოჯახი ჰყავს. ახლა კარგად არიან, ბინები აქვთ, ყველაფერი აქვთ. ბავშვებმაც ისწავლეს, გოგოებმა. ერთი ექიმია, მეორე გერმანიაში ცხოვრობს, ბავშვი ჰყავს. ეს გაუთხოვარია და არის ჯერ. წარმატებული ექიმია. სიმპოზიუმებზე და კონფერენციებზე სულ დადის ყველგან. მთელი ევროპა არ დაუტოვებია. და ვნახოთ. კარიერისთვის იბრძვის და გათხოვებაზე ჯერჯერობით არ ფიქრობს. ვნახოთ. კარგი გოგოა ძალიან. ძალიან კარგი გოგოა, წესიერი, პატიოსანი. კარგი რძალი მყავს, კარგი ძმა მყავს და... იქაც სავსე არიან (ბევრნი არიან) ერთად, ის ჩემი ძმა რომ არის, იმ ქალაქში. უფრო აჭარლები არიან იქ, მაგრამ მაგარი ისინი არიან ისინიც, მდიდრები, მთლად ძვირფასი ხალხი. ჰოდა, ესენი აქ არიან და ვეხმარებით ერთმანეთს და ვართ, მარი. რა ვიცი...

– დედაშენი შენს ძმასთანაა.

– კი, ჩემი დედა ჩემს ძმასთან არის. ერთმანეთს ვეხმარებით, ერთმანეთს ხელს ვუწყობთ რაც შეგვიძლია და ასე.

ასეთი ამბები, მარი. ჩვენი აფხაზეთი არასდროს დამავიწყდება და ყოველ დღე სიზმარში, ყოველ დღე თუ არა, მეორე დღეს სიზმრად იქით ვარ. ვერასდროს ვერ ავდივარ იმ აღმართზე, სავეკუოსაზე, ყოველთვის, ის ხიდი გვქონდა, ვაიმე, დედა, არ არსებობს, იქ რომ არ ვიყო. ყოველთვის იქ ვარ, ვნვალობ, ვერ ავდივარ, ან რამე, და სულ იქ ვარ. სურათივით, ფირივით მაქვს ის სურათი გადაღებული. იქ რა სახლი და რა ცხოვრება და რა ფაცხები და რა ყველაფერი.

კარს გარეთ არ გვქონდა გამოსასვლელი, ყველაფერი შიგნით გვქონდა. ორსართულიანი უზარმაზარი სახლი, ოთხასი კვადრატული ის გვქონდა მარტო, თავისი სასიმინდეებით და ბოსლები და საძროხე და საღორე და ყველაფერი კაპიტალური, საქათმე... დედა, კვერცხები ეყარა (დახვავებული იყო), საიდან დადებდნენ (შემოჩეკავდნენ), ბიჭო, სად და სად არ მოჰყავდათ წიწილები, წი-წი-წი, უკან მოსდევდნენ ეს წიწილები და... ან ღორებს საიდან და საიდან არ მოჰყავდათ, ბიჭო, გოჭები. არ მოდიოდნენ ცოტახანს, უკვე მაკე იყვნენ. და იცოდნენ როგორღაც და ნავიდოდნენ, ეძებდნენ ამ ღორებს, მოიყვენდნენ კალათით , ამაში ჩაყრიდნენ გოჭებს. დედა, რა ჩაპუტკუნებული გოჭები და რანაირი საჭმელი... ამათ ხომ ყველაფერს როგორს უკეთებდნენ, ქათმებს ნემსებს, ღორებს...

– მეგრული არ დაგავიწყდა.

– არა, რა დამავიწყებს, მეგრულს. მეგრული ნამდვილად არ დამავიწყდება არასდროს.

– ჰო, ვაშლიჟვარში. რამდენი ცხოვრობს სოხუმლები, მეგრელები, დევნილები, ყველამ თქვეს, არ ვიცითო მეგრული... დაგვავიწყდაო. რაღაც ჩაიწერეს უბრალო-უბრალო (ფუჭი)...

– გაჩერდი, გოგო, რა დაავიწყებს კაცს მეგრულს?! როგორ უნდა დაგავიწყდეს შენი ენა კაცს?!

– ახლა, თუ არ ლაპარაკობ ყოველთვის, შეიძლება, არ ლაპარაკობდნენ და დაავიწყდათ, მაგრამ...

– გაჩერდი იქით. ჩემი ძმა და რძალი საერთოდ ლაპარაკობენ მეგრულად? იქ არიან, უკრაინაში და იქ არ დაავიწყდათ მეგრული და ამათ რამ დაავიწყათ? ურთიერთობა არ აქვთ?

ის მარტვილელები რომ არიან აქ ბიჭები, ისინი მეგრულად არ დაგელაპარაკებიან არანაირად. ის ბევრს სჭირს სხვათაშორის.

– ის ზედა მეზობელი რომაა, არ სცოდნია მეგრული...

– ოჰ, იმას მეგრული საიდან ეცოდინებოდა, ოქუმში გაზრდილ გოგოს მეგრული სად ეცოდინებოდა?! მატრაკვეცა...

– მე აქ ვისწავლე მეგრული. სოხუმის მერე ვისწავლე...

– მეგრული ვიცი და ძალიან კარგად ვიცი კიდეც.

– რატომ უნდა არ იცოდე?!

–როგორ უნდა არ ვიცოდე, როგორ უნდა არ ვიცოდე?!

–მეგრულად რამე ზღაპრებს, ამბებს არ ამბობდით?

–შაირებს, მარი, რა ვიცი, რას და რას არ გვასწავლიდნენ, ათასნაირი, მაგრამ ახლა არაფერი არ მახსოვს.

„ერთი, ორი, სამი, ისა, თორმეტი, გამოხედვა“.

„ ნიხაჩუ (რუს. არ მინდა, არ მინდა), ტურას შეუჭამია მიხას გოჭი, ეს მიხამ გაიგო და ულვაშებზე მოიქაჩაო“.

ესენი ვიცი.

კირთაძე მარგო, 89 წლის;
სოხუმი – თბილისი

კირთაძეები, ჩხეიძეები და კუხალეიშვილები ერთად ჩამოიყვანა დადიანმა კინჩხადან. კინჩხა ყოფილა მაღალი სოფელი, საკურორტო, გორდასთან ახლოს, სადაც ისვენებდნენ დადიანები. ოდა, რომ განთავისუფლდა ამ ენგურის სანაპიროები, მანამდეც ყოფილა ომები და ჟლეტა ხალხის, და ხომ უნდა დაესახლებიათ ხალხი, ჩამოყავდათ მთებიდან და აი ასე სამი გვარი დასახლდა რიყეში. ესეიგ, დადიანქ ქიმიუნ ზუგიდშა, სამარგალოშა კირთაძეები, ჩხეიძეები, რომლებიც იყვნენ სამეფო გვარის შთამომავალნი, და კუხალეიშვილები. დაასახლა თავისთან ახლოს, სადაც თვითონ დადიანს ჰქონდა სასახლე. ეკლესიაც ჰქონდა იქ. ჰოდა, თავისთან ახლოს ასახლებდა თურმე ლამაზ ხალხს, კარგ ხალხს იმიტომ, რომ გებდგრთგქია ოჭმარესგნ, მახინჯიშა მუ ინმოჯინუანსია, ხეიბარსია. ჯგირ ხალხი ოკოდ მუშ ირგვლივ. ეს ვიცი.

ჩქიმი ბაბუ რდუ გლახუა. ართი ჯიმაქ, გლახუაქ, ქიდიხორ ზუგიდსგ, ართი კიდე ზუგიდიშ რაიონს, ნარაზენს, ოდო მასმა ჯიმა ოხორანდ აფხაზეთის, ოჩამჩირეშ რაიონი, სოფელ ბესლახუბა. იშ შთამომავლენქ ასე, ომი რდგნ თიწკგმა, გოჭყვიდეს ქრისტიანეფ, ქორთუეფ. გააფხაზებულეფ რენა უკვე. ჩქიმ მამიდა ხოლო, ჟირ მამიდა ხოლო გათხილი რდ ოჩამჩირეს. ჟირხოლო ეკუსედ აფხაზეფს. დიდ ურთიერთობა ულუდეს აფხაზეფწკგმა. ართი ეკუხედგ ნარმანიას, მამდასქუა – გოჯო ნარმანია. ინა წარმონანაშე ართ-ჟირშა ქგმმაკითხანდეს, თოლებს გელამჯუნუნდეს, უცორდ თი მუშ დედულეთიშ ძირაფა. ოდო, მაჟია, გოჯოშ მაჟია ჯიმას სქუა ვა ცუნდ. ის ბრელ ცუნდ სქუალეფი... მაჟია მამიდაშ ქომონჯიშ გვარი ვაბშ, ვამიძირ დღას. არ მახსოვს სახელი და გვარი იმიტომ, რომ არ მინახავს არასოდეს. თი ნარმანიეფ აფხაზეფ რდეს. მარგალურ ჯგირო უჩქუდ თი გოჯოს. თქვა ქუგგალეთია დო თოლებს გელამჯუნუნდეს.

ასე სოხუმშა ზუგიდს ბგურაფლენდინ, დადიანიშ შენობას, ჩე შენობა რენ, პირველ სართულსუდ ბიბლიოთეკა მარგალურ წიგნეფიშ დო ეთიშენ მიჩქ კლასიკურ მარგალური, ზუგიდური. ინიბლენდით, რო გვიცდებოდა ლექცია ან რალაცა, ინიბლენდით თიშა დო მიშებაბრჯუდ. ბორო ვორდ, ვარა თექ მუ წიგნეფ, მუ მეცნიერება, მუ ამბე იცით. ინეფ ხო, დადიანეფ, არძა საზღვარგარეთ გურაფლენდ. დავით დადიან ინგლისიშ ნაგურაფ რდგ დო ეკატერინე დო ენეფ საფრანგეთიშ... მაჟია სართულს ვორდით ჩქგ დო მასმა სართულსურდ მუზეუმ. თი მუზეუმშა ხოლო მუჭო გომჩირთუდეს ლექციან, ეშებშით ოდო ვათვალიერენდით თე ნაპალეონ ბონაპარტიშ სტოლი, ულისმარეთ კეთებული, ნაპალეონ ბონაპარტიშ მასკა, ართ მასკა თექირდგ, ხო?!, თი პრინც მიურატიშ მოღალირ. პრინც მიურატი დო ინა რდეს მამიდასქუა-ბიძისქუალეფი, თაშ თქუანდეს. თი პრინც მიურატიქ სალომე დადიანი, ეკატერინე ჭავჭავაძეშ ძღაბი დო დავით დადიანიშ, გეჩინებაფ პარიზის. მეწონ ბალი-მასკარადი რდგნ თექი. ოდო აშ მოლაცუნუ. ქუმორთ ასე სინჯაქ სამარგალოშან, ქოძირ ეჟგუა დიხეფ, ეჯგუა ამბე დო ჭკადუაშის ქიმეჩეს დიხა. თი ჭკადუაშის გაშენ ოჯალეში პრინც მიურატიქ.

ასე ჩქი ხო მინიბშით ბოტანიკურ ბაღშა, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმი იყო სამწლიანი საშუალო დამთავრებულებისათვის. თინებს თიჯგუა ჯგირ სპეციალისტეფ ქოუნდეს, მა უკულ უმაღლესის იბგურე ეკონომიურ ფაკულტეტსინ, არ გამჭირვებია საგნების ჩაბარება. მერე თბილისიშ ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტ გუვათე ჟარნეჩდოვითოჩხორო წანას დაუსწრებელო დო მუფშენდი ქალაქ სოხუმს ფინანსთა სამინისტროს. ექი თიშენ მობხვად, ნამდა ჩქიმ და განაწილეს, აფხაზეთის ვაცუნდ სპეციალისტეფ, ოდო პედაგოგი იყო, პედაგოგეფ განაწილეს. დამთავრგნ ქგმოხვად სოხუმს. ოდო მა ხოლო თიქ მიდამცუნ. მა დიდა დო მუმა ვაპუნდ. აღრე დავობლდი დო ბიძიაქ, დიდაშ ჯიმაქ, გუმოთებაფ საშუალო,

ჯვარს. ასე ინეფ გვალო დიდებული სამღვდელოებაშ ნარმომად-გენლეფ ცხოვრენდეს ჯვარზენს, სოდე თი ინგურგესი რე ასენ, ინა აშო რე ინგურიშ ხოლოს, ენა უმოს მაღალი ადგილს რე. ძო-კია გეთია, ჩხონაფილი... თექ სასაფლაო უღუნა. ეთექ ჟირ ეკლე-სია გინოდგე, მარა ჟირხოლო გეჭვილი, ინა, ტახილი რდ. ოდო თე ჩქიმ დიდაშ ბიძისქუალეფ დო თენეფი... ართი ეპისკოპოსი რდ, ეფრემი, ეპისკოფოსი, ნამუთ მონაწილენდგ, დასავლეთ საქარ-თველოს სამღვდელოებაქ მუდგარენ პროტესტ განაცხადეს, ის რომ ჩამოართვეს, საეკლესიო დამოუკიდებლობა, ავტოკეფალია, დო ეთიშ წინააღმდეგ გაფიცვა გამოაცხად დასავლეთიქ – საქორ-თუოშ, ქუთაისიშ, სამღვდელოებაქ დო ეთიშენ ოჭოფეს თენეფი არძა. ენა გვიან გებგი, უკულ „საბჭოთა აფხაზეთის“ გუმაქვეყნ მიდგაქირენ. ოდო ეში ვამჩქედეს თეიშა, მუშენ გინახორესგნ. თე ბიძისქუალეფი თენეფი, არძა თე დიდებულ ხალხი, შქვით კოჩი რდ გეთიეფ გინოხორაფილ, შქვით. აკას ვადურთინ აშო. ათეჯ-გუა ამბეფი რე. მარა ართ გეთია მუჭო ვაგიფშინა, მიშა გეთია, ნამუთ სამამულო ომიშ დროს ინორდ თეირანს. სტალინქ გოუტუ. ჟირ წანას ინორდ თექი. ეთი ინა რდ, სამეულიშ ინა ხომ ქორდ, კონფერენცია, ჩერჩილ, რუზველდი დო სტალინიშ, მიშაშ ჯარი გერდ თექ თენეფიშ დაცვას. ეთი ართ მიშაქ გინასქედ ცოდაქ.

მუჭო მიუნეს ასე თექ. მაშინ, თიწკემა საქორთუოს უღუდ პო-ლიტიკა, როგორც შეიძლებოდა, სამეგრელო უნდა დაახლოებოდა საქართველოს, იმიტომ, რომ სამეგრელოს უიმისოდ საქართვე-ლო არაფერი არ იყო. მტერი მოადგებოდა თუ არა, თუ გვერდში დაუდგებოდა სამეგრელო, გამარჯვებული იყო. და გვაქვს ამისი მრავალი მაგალითი... სადაც გაიზარდა აღმაშენებელი...

იქ, მუზეუმში რომ ავდიოდით, იქ ბოტანიკურ ბაღშიც გავდიო-დით, სადაც ნავი იდგა, იმ, მუ ჯოხო, თექ წყარ ინოხვილ... ტბა-სავით იყო შიგნით, წყალი რო დგას-მეთქი.. შიგნით ხოა ბოტა-ნიკურ ბაღში. ჰოდა, თი ნავით გებდოდოხოდუდით დო შქაბანია

დიხასგ რდ კუნძულივით, პალმა იდგა, ყვავილები რაღაცა, იქაც შევდიოდით. და იქ იდგა ერთი შენობა, როგორც დიდ კარებით შევიდოდით, გეჭვილ შენობა რდ, გეჭვილ, აგურიშ შენობა, და მაშინ ვიცოდით, რომ ის დაიწვა, სასახლე, დადიანების სასახლე. და მერე გავიგე, რომ ის შენობა იყო სალომე დადიანის და პრინც მიურატის. ახლა პრინც მიურატმა ოჯალეში ხომ ჩამოიტანა და გააშენა ჭკადუაშში, გაზეთი წაიკითხა, იმ გაზეთის სახელი, რა თქმა უნდა, მე არ ვიცი, წაიკითხა, რომ დაიწვა პრინც მიურატის სახლი ზუგდიდში. ხოდა, თან წერია, რომ ესო დაწვაო, რომ დიდი ის აელო, დაზღვევის ფული. აი როგორ მოიკლა თავი პრინც მიურატმა. ეს ხო წაიკითხა გაზეთში, ძველ გაზეთში, ეს იყო ალბათ ათას ცხრაას პირველ ათეულ წლებში, მეოცე საუკუნის დასაწყისში. იმის მოურავი იყო დავით ჭითანავა, კიდევ ახალგაზრდა კაცი, რომლის დაც შემდეგ ჩემ დეიდაშვილს ჰყავდა ცოლად. ამიტომ ვიცი ეს ყველაფერი. და პრინცმა ხო წაიკითხა ეს ცილისწამება, ის იყო საფრანგეთის პრინცი, რომელიც სამეფო ოჯახს ეკუთვნოდა, ნაპალეონის მამიდაშვილი, დეიდაშვილი, და იუკადრისა... შევიდა, ეტყობა, და ამ დავითმა, მისმა მოურავმა, გაიგონა, რომ გავარდა თოფი. თოფი გავარდა და შევიდა იმიტომ, რომ ისიც ახლოს ცხოვრობდა იქ. სადაც პრინცის სასახლე რდგნ, თიშ წოხლე ცხოვრენდ თი დავით ჭითანავა. და დავითმა ნახა, რომ ეს ამხელა კაცი გაშხლართული წევს. ესე იგი თავი მოიკლა. ჰოდა, ცოლს რა უთქვია.. ცოლს უსაყვედურა, ეტყობა, რატო ქენიო ესო. რაო, შენი ხო არ იყოო. სქან ხო ვარდუა დო სი მუ გონარღგნია დო ამის ეს ვერ აიტანა. ანუ ცოლს გაუკეთებია ეს კომპენსაციის ასაღებად დო ი კოჩ გოლანძღეს. და ეს შეურაცყოფად მიიღო ამ კაცმა.

მა ხათე ქიდიბჭყ მუშობა ქალაქიშ საბჭოს, ზუგიდს,... დასუფთავების სამმართველო, სახერხი ქარხანა და ავეჯის სახელოსნო, ბუღალტრად ... იქიდან მერე ჩემი და ხო იყო (მე დედა ხო არ მყავდა) უფროსი და , რომელიც სოხუმში იყო, ჩამოვიდა

ერთ მშვენიერ დღეს და წამიყვანა იქით, სოხუმში. სოხუმში ვიმუშავე, ფინანსთა სამინისტროს იმუბშავე. ჯგგრი ინა მიცუნდ, მათითაშვილი, მინისტრი., ისეთი კარგი ფინანსთა მინისტრი, ჯგირ ფინანსთა მინისტრი რდ. სტალინ სოხუმს რდ ირო ხო?! სტალინიშ მადლობეფით უღუდ კაბინეტ ეფშა. მიკუჭკადუდ კიდალაშა. თიჯგუა სამინისტრო რდ. საბიუჯეტო განყოფილების ინსპექტორი ვიყავი, დაფინანსებაზე ჯანმრთელობის და განათლების. უკულ მუ... უკულ გეფთხი... სოხუმში ვცხოვრობდი 49 წლიდან 93 წლამდე. სადაც გავხდი დამსახურებული ეკონომისტი, შრომის ვეტერანი... და ასე...

–სქან ბაბუ მუჭო მოხვად ზუგიდის?

ბაბუ მუჭო... დღეობა რე მუდგარენ. თე ხონიშ ხოლოს რე თი გორდა დო კინჩხა რე მაღალ საკურორტო ადგილ, გვალას. ოდო დადიანქ გუმართეს დღეობა, ცხენოსნობა. ცხენოსნობა ძამ გავრცელებული რდ. დო ჩქიმ ბაბუ ოლააფინუანდ ცხენს, ცხენს ჯოხო კუკლა. ოდო გიშელ ჩქიმ ბაბუქ, გლახუაქ. ქალაცაფინუ ცხენ. ქალაცაფინუნ, დო ჯგირ. ეშ მეტ ხომ ბრელ რენა მეცხენეეფ, მინ მარულა რე, მინ ავარჯიშებენ ამ ცხენებს, ცხენბურთი იმართებოდა, ოშ მუდგარენეფ თეჯგუა, დო მოეწონა დადიანს, მუშნი დადიანს, ქემენონ თე ჩქიმ ბაბუშ ცხენქ. ჭიჭე ცხენ რე, მარა თიჯგუა მუდგარენებს ირთუ... დო ეშ თე დადიანეფ არძა სპორცმენეფი რდეს. თეიმურაზ პატჭენსქუას მობჭიშაფუქ მა. მოხუცებულ კოჩირდ. ის ვალინედ საზღავრგარეთ დო დიაჩქიმ ოჭკუმალს გაკეთენდჭნ, ქუდმოკუნუანდ ხეს დო გინუღანდ თე ოჭკუმალს თე დადიანეფიშ ეზოს. ეთი ცხენქ მუმეწონუა, თქუ დადიანქ, ხომ, ჩქიმ ბაბუში. თენა ქუწის გლახუას, შენ ამოგარჩიაო, ოლააფუანდ თურმენ. თე მუშ კუკლა ქალააფინუ თე დადიანიშ წოხლე დო ჩამოხტა და აღვირი დააკავა ხელში. ესე იგი აჩუქა ეს ცხენი. იმ ცხენის საფასურად თავისთან ახლოს ყავდა ხომ, მინები უბოძა სამეზობლოდ, კოჩ ვაშამხორანდეს. მეზობლად იყვნენ, ერთი სიტყვით, და კარგი

მინები და რაღაცა მდინარის პირას... თვითონ ხო არ მუშაობდნენ ისინი, უკვე წასულები იყვნენ. თინეფი რდეს არძა აგრონომეფი, მუდგარენეფი დო თიშ ხოლოს ჯგირირდ ცხოვრება. ჩქიმი უნჩას ჯიმალეფი დო და არძა დადიანიშ ნანათარდ. ჩქიმ დას ჩონგური აჩუქ დადიანქ, ელიკოს. თი ჩონგურს დიბგურე ჩონგურიშ ლაცაფი. პერლამუტით იყო გაწყობილი. ესეიგ, მორდია დადიანხექ აჩუქ ჩონგური. ასეთი ის მიდიოდა, ენგურის პირას უნდა დაესახლებიათ ხალხი და ამას მოყვა ეს ჩემი ბაბუაც. დაასახლეს .

ე ბაბუა, გვალაშ გინნარდ კოჩი დო მუდგარენინ, თე ინგგრშა იშეს, ინგგრს დიშქა გიმუღუდ. შონეშე გიმეღანდ დიშქას. თის კალუეფით ჭოფუნდეს თექ დო შაყარანდეს. თექ ოსქგრუანდეს, უკულ მიღანდეს ურემეფით ცუჩა. ოდო ართ დღას მიდართუ დო მედინ, ნუ. დოშქვიდელე თექი. დოშქვიდელე დო გორუნა ირკოჩი. ვეგორ, თეშ გეთუ ოთხი დღაქ რენო, ოთხ-ხუთ დღაქ. დიაჩქიმ ცოფე ორსულო, ოდო სიზმარ ქოძირუ: ბაბა ელენევა, იქ რატო მეძებენო?! მეო ამდენი მეტროთი, არ მახსოვს ახლა, ვარო დაბლაო. მიდართეს დო თექ გეგნოზგმეს თურმე დო ქიმერთეს დი თექ ქოძირეს. ასეთი ამბებია.

ოდა, ახლა ტირის ბებია თურმე. მე რო ბავშვი ვიყავი, ოხ ენა ანიკეშ მოთა რენია, თქუანდეს, დო იქ ღურუა, გლახუაქგნ. ინგარდ თურმე, ვაუჩქუდეს მარგალურ, ხო ვაუჩქუდეს. მუაჩქიმს ხოლო ვაუჩქგდ ჯგირო, ჩიქორთულო იჩიებუდ გვერდ ის, გვერდი ეს. დო უკული ჩქგ, ჩქიმ ჯიმალეფს დო ჩქგ, მიჩქუდეს მარგალური. დიდა პუნდეს მარგალი დო თიშენ. „ჰოიდა, ჰოიდა, შე უბედუროეი და გლახუეი და, რა გინდოდა და მდინარე ენგურში დააა...“ – ათეშ მეტი მარგალიშ ოსურეფს ვაუჩქუდეს ქორთული, ოდო თიშენ ათეს იმეორენდეს, ათაშ ინგარდუა ანიკე კუხალესქუა, კუხალიშვილი. ქორთულ დიგურეს. სკოლაშა ვაუტენდეს. ჩქიმ მეზობლეფი, რდ თიჯგუა, სკოლაშა ბალანეფს ვაუტენდეს ჩქიმ დროს...

მა დებაბდი ანთას ჩხოროშ ეჩდოშქვით წანას დო სოდგარენ

ეჩდოვითოსუმ წანასჷ რდუო მუდგასჷრენ იბდ სკოლაშა. ექ მოგურუანდჷ არსენა ხვინგია. კარგი კაცი, განათლებული. მღვდელი იყო მარა რაღაცნაირად გადარჩა ალბათ იმ გადასახლებებს. დედაჩემთან ჩამოდიოდა ხშირად, ორი კილომეტრი იყო მისი სახლიდან ჩვენს სახლამდე, მარა მოვიდოდა, რაღაცა ამბებს იგებდა ალბათ, ბავშვებს ვინ გვეტყოდნენ ამას. მერე მეორე კლასიდან მოვიდა ჩვენთან ტექნიკუმდამთავრებული ჩვენი მეზობელი, კიდე ჩვენს იქით ცხოვრობდა ენგურის პირას, კოლია ბაკარაძე. ბაკარაძეები კარგი მეზობლები იყვნენ ჩვენი. კოლია მეორე კლასში მასწავლიდა ბაკარაძე, მერე ეტყობა იმან უმაღლესი დაამთავრა, მაშინ ტექნიკუმდამთავრებული იყო და საშუალო სკოლაშა გინილ უკულ, ჩხორიაშ საშუალო სკოლაშა. ასე მუჭორდ, ჭვემა ვარ, თქრი ძჷ, ობირგულეს თქუანდეს, ობირგულეშა, ესე იგი მეტრომდე არაფერი არ აკლდა და მა სკოლას გუვოჩილითუანდიო?! კანიშ ჩაფლა ქჷმმოდვეს, კოლიაქ მუკომილუ, ქათომიშვიტუ ოდო მიდამუნ სკოლაშა ჟირ კილომეტრი. ქიმებრთით ექო, კოჩ ვარე. მუზმაწანერ იპიდ მა, რუო, შქვით-რუო. ესეიგ, გოჩილათა ვამიორდ დო ვგურაფლენდ. ე მათემატიკა მიჩქუდ. თექ ბგურაფლენდ, თექ მასწავლებლებს ვურჩქილედი დო თეშ. წოხლე ანუხედი ირო. მუთუნ კითხვას დასვენდესჷნ, ხელათ ვარზენდ პასუხის. ო პატჷნი, ენა კოლია ბაკარაძე. ვალდებულ ვორდი იშ წოხლე ჯგირო იბგურეკო უკულ ხოლო. ი კოლია უკული სოხუმს რდ განათლებაშ განყოფილებას, ინსპექტორიდ სამინისტროს. მერე სერაპიონი გვაფრთხილებდა ყოველთვის, ისწავლეთ და ისწავლეთო. მეძლეოდა, თავისუფლად მეძლეოდა ის სწავლა.

თი დადიანეფ დო თენეფიშ გეგმა რდ საერთოდ სამარგალოს ქუდაგურესკო ოკო ქორთული. თიშენ ფთქვი, სკოლაშა ეაუტენდეს, ენა თინა მაქ, ესე იგი გაუნათლებელი ხალხი იყო, მარა მშრომელი ხალხი. ხოდო, ილია ჭავჭავაძექ თქუნ, სამახსოვრო დღეო, ყველაზე უფრო რომელი დღე დაგამახსოვრდაო და რა

თქვა თუ იცი, სენაკში რომ ქართული სკოლა გახსნა. ახლა მე რატო უკავშირებ, იმიტომ რო აი იმ პერიოდში იყვნენ მოხვედრილი ჩემი ბაბუა და ისინი. რომ გადაასახლეს, წინააღმდეგობები ჰქონდა ქართველებს. ეს მეგრელი ბიჭები ქჳმადჳრთჳდეს თი ხიბილებითჳრდ ინას, ოდო: „ბაჭამ ქორთუეფი!“ და აღიზიანებდნენ ჩვენ ბიჭებს. და ხშირად იმართებოდა ასეთი ჩხუბი. ქორთურდ ესეიგ ბაჭამ ქორთუ. მურდ ე ბაჭამ ვამიჩქ. ასე ხოლო ვამიჩქ, მუ რდჳნ. რდ ართი ამბე. თიშენირდ უკულ თი მეზობელის ჩქიმ დუდ დანათაფეს... ასე მირონს ღებულობდნენ რაღაცა და უკავშირდებოდნენ ერთმანეთს ნელ-ნელა და გაითქვიფნენ მერე. დედა ხო მეგრელი იყო, მეგრელი ქალები მოყავდათ, იმათ კიდე ის ქართველები მოყავდათ, რაღაცა და, გაქართველდა და სამეგრელო ისე გაქართველდა, არ თმობს ქართულს. მიუხედავად იმისა, რამდენი აგიტაცია იყო ახლანდელი ომის დროს, დაჟე გალელი მეგრელები რო ისო, მეგრული ენა შემოიღეთო, ის ქენით, ეს ქენითო, მაგრამ არა. ყველაზე უფრო ერთგული საქართველოში მეგრელია ქართველების. და ეს არ იციან.

აფხაზებთან მუჭო ფთქვინ, ჟირ მამდა ხომ თექ პუნდეს. დიო აფხაზეთშა მიშეს თი კუხალესქუალეფ, თინეფ ჩოხა-ახალუხით გუმონწყილ, ცხენეფს ამხედრებული, ჩვენ გამოგვივლიდნენ და მიდიოდნენ აფხაზეთში. იქაც ხო იყვნენ კირთაძეები. და ერთმანეთში იყო ცოლის მოყვანა, გათხოვება. იქით არა, გუდაუთისკენ არა, აი აქ, ოჩამჩირის რაიონში. დიდი მიმოსვლა ქონდათ იქით-აქით, დიდი სიყვარული, ნათესაური კავშირები. თექიან იბჩინენდ სტეფანე კირთაძეს. ინა ვენოჭარუდ აფხაზათ. აფხაზო ინოჭარუდუ ოჩამჩირეშ რაიონის ნამდგარენ სოფელისჳნ, თინეფ გეაფხაზეს, მარა ურთიერთობა უღუნა კირთაძეეფწკჳმა. ჩქიმ ჯიმასქუალეფ დო ჩქიმ ჯიმა დო თინეფ შითმოხვადუდეს ართიანს დო ინეფს ხოლო უჩქუნა სოლე რენა, მუ რენა, მარა თე აფხაზა დიდალეფშე... უკული აფხაზეთის ხო ქორდ პოლიტიკა,

აფხაზურ სკოლაშა ვეშგდა, სხვა სკოლა ვაულუდეს. თანამდებობა ვაშგდეს. დო გეგნააფხაზეს ბრელ მარგალეფ. ქორთუეფ. ენა ლაკობაშ პოლიტიკა რენია, თქუანდეს თინკგმა. დო ინა მის უჩქუდ, თავრე ე აფხაზა დო ინას მი ათუხედუ მტერინი. ე რუს მიშოჭვარუნდ ირო ე ჭიჭე ერეფს, რო სპობს, ის უნდა, ის უნდოდა, ეტყობა, ახლაც ის უნდა, კვიციანი რო გამოვიდა, ჩქგ გებყინტუნანია რუსი ოდო ჩქგ პატრონი ვაპუნანია. უკვე უჩქუნა. მარა ინკგმა რუსიშ ძალაშა მის აწარინე.

უკული ლტოლვილობა, მიდამღეს ირფელ დო. მე, ჩემი და, სიძე და ჩემი მეუღლე გამოიყვანა იქიდან საერთაშორისო პროფკავშირმა, „წითელმა ჯვარმა“, თორემ ვერ გამოვდიოდით... იმიტომ, რომ იქ დაგვესხნენ თავს, ჩემ დას ხელი მოტეხილი ჰქონდა, მე თავი გატეხილი, ეს ის და ასეთ პირობებში რაღაცა... მერე მეშინოდა იქიდან წამოსვლა, რატო, კინდლის ტყე, კინდლიშ ტყას მოხუცებულეფს თი მანქანეფით მეცუნა, ითამ გინოცუნა ოდო თი ,კინდლგშ ტყას ქაშარღვანდეს დო თი მუდგარენ მეკირილეფ მიულუდესგნ, თის მიდულანდეს დო ი მოხუცებულეფს იქ მიშაჭყვიდანდეს. აფხაზეფი ორთუდ თის... თის ვართუდ ვართ ჩეჩენ დო ვართ მითინ. აფხაზეფ ორთუდ. ეთიშ შიშით ვამალინეს. ოდო უკულ გიშებლით ქალაქიშ საბჭოწკგმა ლენინის ქუჩას დო თექ გუვოხედგთინ თეშ ის ინტ თე ჩქინ გრიშაქ, სალიაქ, სინჯაქ. მივოჯინითო, ქიმირულ, ქიმურს გრიშა. ანწ მანქანაქ ოკო მორთას აშოიან ოულარქ. ოდო ინა სო დიპტეტკო დო ვამალინეს. დო მიდებხარხით იშო. აბა, და ექ ხოლო ი იაშტუხას ჩხოროშა ქინმოლახეს თექი. „წითელი ჯვარი“ ვინ მიმასწავლა იცი? რომ ჩამოვედი, ბარკალაიაშ დიდაქ, ელიკოქ. ელიკო თექირდ. ინავა, მიწუ, სანაპიროს პატარა ბაზრის იქით რო იყო სანატორიუმები, კრასნი მოსტიშ თუდო ხომ სანატორიუმეფი რდგ, რუსეთიშ მფრინავეფიშ დო კოსმონავტეფიშ, ტურბაზას, ეთექია ინა რენია, თი საერთაშორისო მუდგარენ დო ეთექ მიდართ მუდაგათიინია დო ეთექ

მიდაფრთ თაქ ზჭსხჭრ მუმათქვაფალუდუნ თეშ. ართქ ათაქ გინ-მოსხაპ თი ოხერქ ალბათ, შურ ვამაღინედ. ის შემიმოწმეს. იქო რალაცა კაპილარია გაწყვეტილიო და თევრე გინიბლინ თიშ უკულ ართ წანას ინჭაშე ვეშმაღინედ წყარი. ჩასუნთქვა არ შემეძლო.

ჯვარს, ჯვარზენს იმართებოდა ვაჭრობა, ჯარალუა, ჯოხოდ ჯარალუა. ათე ჯარალუაშა მიშ მთელი ზუგიდი, თე ინგირიშ სანაპირო. თევრე გიმეშ ლეშამგე, ჩქვალერი დო ჩქვალერულ ოსურეფი აკეთენდეს ნაბადის. ჩე ნაბადის გაკეთენდეს დო ქი-ნაკირანდეს ინწჭრაშ ღალს. თუთაშ ბოლოს, სავსე მთვარე რო იყო, მაშინ გამოდიოდა რალაცა „ლების“ უძახჭდეს. ისეთი იყო, იცი, რალაცა. თის ქიმთანთხორანდეს თი ჩე ნაბადის. და მერე გამოიტანდნენ და შავი იყო. მცენარე არ იყო, მიწა ამოდიოდა, როცა სავსე მთვარე იყო . თხელი იყო, თხელი. ლები ა ინა ზუე ჭკჭდინ თიჯგუა, ათე ფერი, ნაცრისფერი რალაც. ის ახლაც ისეა იქ, ახლაც იქ ცხოვრობენ ფიფიები, ქანთარიები და იმათი ქალე-ბი აკეთებდნენ ამას. მეცხვარეობა იყო იქ. მონტყორშე.

ჯარალუა, ესე იგი ვაჭრობა, სავაჭროდ მიდიოდნენ ეს ცხე-ნოსნები, ცხენებიც იყიდებოდა, ყველაფერი იყიდებოდა. ოდო დიაჩქიმი გიმარე ჟი ბალკონს, გინაჯინე თის. ე დიაჩქიმიშ ცუ-დეს, ძოკია გეთიაშ ცუდეს, ცხოვრენდ რუსი ცოლ-ქმარი, ჩილ-დოქომონჯი, ტყის მცველები, ეგერეფი, და ძაამ განათლებულ რდ ოსური. თინეფშე რუსულ უჩქუდ დიაჩქიმს ჯგირო. პირველ მოწვევაშ დეპუტატი რდ დიაჩქიმ ადგილობრივი, სოფელ რიყის სოფსაბჭოსი. რუსული კარგად იცოდა და რო უყურებენ, თე ცხენოსნეფქ თენეფ მინ გაჯირითეს თენა. ჩქიმ მუმა ლევან-ტია მეწონ თის დო ე კეკელა, უკულ ელენეს უძხუდეს, კეკელა ჯოხოდ ძღაბალაშ სახელი. და მოეწონათ მამაჩემი, ეს ცისფერ-თვალა, ქერა თმებით, მაღალი კაცი ასეთი და კაი ცხენოსანი. ლევანტია გლახა იიდუო, გლახუაშ სქუა, დადიანს მეწონ იშ ცხე-ნოსნობაქჭნ?! შვილებსაც ისე წვრთნიდნენ, ეტყობა. ჰოდო თენა

რე, დიაჩქიმ ქიმსათხის თე ჯარალუაშ უკულ თის. ასე მოხდა მერე გაცნობა ეს ის და, ჰოდო ასე მუშენ მუვაუნ თეს, ჩქი ხოლო მიუნანდეს ზაფხულს ბაღანებს. თი ჯვარ მაღალი ადგილი რდ, კურორტი ადგილი რდ, უკულ წყარ ჯგირ რე, ჰაერ ჯგირ რე.

მოურს ლევანტია თევრეშე თე ინგირპიჯით, ინგირპიჯით მუკილდკო ოკო ლია, ტყაია დო უკულ რე რიყე. უკული ენგური რე ინალ დო მუდა. ნაბადით, ცხენით, გაჩემეს აბრაგეფქ თე ლიას, ლიას ვარ, ეთი ტყაიას ალახორანდეს თურმე ჩიჩიეფი, თექ ინახორუანდ დადიან მუდგარენ ვამოწონდუნ ფერ ხალხის... ხოდო, გეგმინწყი ნაბადია. ქოპატგნია, უთქუალ მუაჩქიმს, მარა ე ნაბადია იქ მოთხუა, მუშნი დადიანქ, დო მუჭო მებრთავა, თიშ რენია... დო ქიმკიქუნ თენავა დო მეუა დო ცხენს გიაშქვეს ხე უკახლე დო გოუტეს. ესე იგი ისე იცავდა ის დადიანი ამ ხალხს, სახელოვანი იყო. პატრონობდა თავის ხალხს. ალბათ გაფრთხილებულ აფუდ, შინით ჩქიმ სახელია. თან ვაჟკაცი იყო თურმე, ისეთი ვაჟკაცი, აი, კინოში რომ გვაჩვენებენ. ომარ მარღანია დო მიდგარენ ისინი ვერაფერს ვერ აკლებდნენ. ვართ გუბედგდეს. დო უკული ინეფიშ მოდგმა დო ინეფქ ქიმთოსქედ საზღვარგარეთ, ხო? დო ეთი თემრაზიქ ქაშმოსქიდეს თექ. მოხუცებულ თემრაზის ულუანდეს მეზობელეფი. თემრაზ მშგ, ისეთი ლამაზი მოხუცებული კაცი იყო და თქუანდეს, თემრაზ თიჯგუა ინა რდუა, სპორსმენი, გაჭენებულ ცხენს სამჯერ ამოუვლიდა თურმე, გადაახტებოდა და... მოჯირითე, სპორსმენი. ათე წელს იზუმუნდეს ირო. თი ლებარდეშა ეკიშესგნ თის წესრიგში მოყავდა. მუცელი გამობერილი და ის კი არა, წელი თავის ზომაზე უნდა ჰქონოდა. მისდევდნენ ამ სპორტს, ცხენოსნობას.

დო უკულ მუ რდუ, უკულ ომი და ომის საშინელება...

– ბაღანობას არიკეფ ვაიჩქუდესო?

– პირველი არიკი ბაღანობას ბშგ: ოთხი-ხუთ წანერ ვორდინ თეშ, ჩქიმ უნჩაში ჯიმა ტრიფო ირ სერს, მუჭო ქგდიმბჯირუდინი,

ართი დო იგივეს „ქუდი კუნჭულე კანწილეშ“ არიკის მეჩიებუდ... „ქუდკუნჭულე“ – ესე იგი, კუნწულია ქუდი რდ მუდგარენ დო კანწილე კოჩი, ათაშ უჩქუ ულან ფერი, კანდიორანსგნ ფერი. ათენას თიშენ ჯოხოდ, უკულ დივეკვირინ, ვითი ჯიმალეფ, ჩხორო ჯიმალეფ რდეს, ჩხორო, ბოშეფი, ესე იგი ჯიმალეფ დო უკლაშ ჯიმარდ, არძაშ უკლაშ თე ქუდკუნჭულე კანწილე. დიდო გინირთესგნ, გინირთეს საისუროთგნ, მიდართეს ოგორშა საოსუროეფიშ. ოკო ქიმიცუნანი თი ჩხორო და. ოკო დოგორან ჩხორო და. გინილეს ართ გვალა, მაჟია გვალა. მეულა მთელ დღას, მეულა დო დასერეს. დასერესგნ, ქოძირეს, ცუდეშე ეშურს კუმა, ესე იგი თექ ცხოვრენს მიდგარენ. ოდო ქიმერთეს დო დუძახეს: – ეჲ, მენძელი! დო იქ ქიმეჩ ხმა: – ოოოოოოო, მირე თაქია?.. ქოძირეს, დემი რენ, მარა სო ალინენა, კარს გერენა, დემიშ ცუდეშ კარს. ჯვეშო ნამდვილო ცხოვრენდეს თურმე თე დიდ-დიდ კათა, დემეფს უძასუდეს. დო თინეფიშ, ჩვეულებრივი ადამიანეფშე, შორსგ რდეს, ტყას. კოც ხოლო ჭკუმუნდეს, ქოშქერენდეს დო მუდგარენ. ათეშენ მოთხოზუდ კათა დო ცვილუნდესგნ. თიშენ მუნეფით უთხილანდ დუდს. დიდეფი რდეს, ვებერთელა დო ბანჯგვლიანეფ რდეს. ოხოხოხო! დო , სერს გუმოთანაფუანთიაო? დო , მოზოჯითია, უწუ. დო მინილეს, მუ შარა უღუნა, ვემნორთანინ. მინილეს, ოდო ამსერი, სერი რე უკვე, ჩხურუ რე. დო თენეფ ქუდანჯირუ ჩხოროხოლო ართ დიდ ოთახგს. თე დემს ცუნდუ ჩხორო ძლაბეფი, დალეფი...

მარა ითამ ლურა ასენ უჩქუნ ე დროს, მიდართ დემქგ, ქგდარზ თი დაჩხირი, ქომკაბუნუ კარდილათ წყარი... კარდილაშა ინიშ სუმი-ოთხ ფუთ წყარი, დემი ეჭოფუნდუ დო ქუმკაბუნუანდგნ. ათეშ ფუნაშა ინეფ ქიდირულუანა დო დოვცილნა დო ინახაშანს თაქი თე ქუდკუნჭულა კანწილეშ ჯიმალეფს. დო დუძახ: ქუდკუნჭულე კანწილეე!... პატგნი, ექ დუძახ. – ვარლურანიაო?... – დემს ოკო, ლურდანინ. – ვარია, შემაწუხუა სქანი თხალეფიშ

ბაწკიბუწკიქ, თხალეფქ ვადმორულუესია, მარაკას მითიბაწკგნანია... მიდართ დემქ დო არძოს დუდ მეკვათ თხალეფს. მოლართ დო კგნე ქუდუძახ: – ქუდკუნჭულე კანწილეეე!... – პატგნ! -თიქ დუძახ.– მუშენ ვარლურანია? -დო, – სქან ცხენეფიშ კუჩხიშ ტორეფიშ ბრახუნქ ვადმორულუესია... მიდართ დო ე ცხენეფ ხოლო გოჭყვიდ. დირთ. კგნე ქუდუძახ: – ქუდკუნჭულე კანწილეეე!... – პატგნია! – უნუ თიქ. ოდო, – ვარლურანიაო? -დო -ვარია... – ასე მუ გაწუხენანია? – სქანია ჩხოულეფია მითოღვარანანია... თე ჩხოულეფ ხოლო გოჭყვიდ დო ეზმახანს გოთანდ.

გოთანდ, ალიონი რე, თე დროს გაკურცხინუ მუშ ჯიმალეფ. ენეფ დოლურაფილ რენა, ხო ლურა მთელ სერს. ი დემიშ ძღაბებს თევრე ლურა, შხვა ოთახგს. გაკურცხინ თენეფ, არიქა გოკურცხითია დო იბდათია ოკო. მინილეს თე ძღაბეფშა, თენებს დუდ მეკვათეს დო მუნეფის ლოგინს ქიმთანჯირეს. ოდო ინტეს. მირულენა, მირულენა... ასე დემ მუჟამ მინურს თენეფშა უკულ ხო ქოძირგნს, მუამბე რე დო გეკათხოზუნ. ო, მირულენა, მირულენა დო მდინარე აფნა, წყარი აფუნა მინალ. ეკორენა თაქ, მუთ მინორთანი. წყარი რე ჩქარი წყარი, გვალაშ წყარი დო მუჭო მინანჩურანდ თენა. ეზმახანს ქგგეგონეს, დემქ მინილ, ქიკითხუ დო ხმა ვემეჩესგნდ, ეც, გეპკეთია, დო გეგმუღალ ართი დო ქინარაგუ თე ოხაშგს, ოდო, უკულ მიკაჯინუო, ენა ოსურდკოჩირე ხო, ძღაბი, დო ქუჩ გური... დო ქეკათხოზგ... მოღვარანს დო მოურს დემი. ინნყუ გვალა, დიხა, ჯა – ირფელ ცანცალანს, თიჯგუა ხმა უღ დემს. ოდო მოღვარანს მარა იშ მულაშა ეკართინეს ართ ჯა ოდო თით გინილეს მაჟია ნაპირშა. თი მალ წყარშა დემს ხოლო ოშქურ ეტყვებ. ქგმორთ დემქ დო ქოძირ ენეფ მელე ქიმირულე თევრენ. ე ჯა ხოლო ქოძირ დო ეშელ ეშან, ქინუტგრხ დო ქინანთხ იშო დო ქინიშქვიდ თექ. დო გგნასქგდეს ე ჯიმალეფქ. გინატუ თი უკლაშ ჯიმაქ.

ეზმახანს მახოლო დუმარულედ ეტყვებ დო თიშ უკულ ვაფშ.

ბაღანეფ დიფშაყარუდით სერითგნ, სოდე დიდ დაჩხირი რზგ-დგ, შქაშ დაჩხირ რზგდ, ეკვოხედით თის დო იფჩიებუდით. მინი არიკის თქუანდ, უკული იმნირზებუდით, „ე მუორე მუორე", „ე მუორე მუორეშე" გენწყგნდ თი მაჟია მსარე და... დებჯგუფებუდით, მი მიწკგმა იციდგნ... ვეჲანნწყინედუდა, იწკგმა: – ქომუჩი ლენინგრადი. ქალაქებშა ბნირზენდით. ინა პარიზ ჩქიმი რდ, ინა თიშირდ, ინა თიშირდ, ოდო ათაშ... დო თი „ე მუორე მუორეს", მაგალთო, ფთქუანდით; „ჩქიმი ჭიჭე ჭურია ცაშა მიანჭუნია". ჩემი პატარა თვალი ცამდე წვდებაო. გეჲანნწყინედესდა... ვეჲანნწყინედესდა ართ ქალაქ ჩქინი რდ – ლონდონ გოკოდუო, ნამ ქალაქ გოკოდუნ. ათაშ მიშ სერ დო გვიანშა ვედიბნჯირუდით. ეშ, დიდ სერეფ მიშ ხო ზოთიონჯს, დაჩხირს ეკვოხედით.

– „ე მუორე მუორეს" ხოლო მუს თქუანდით?

– ე მუორე მუორე, „მოურსუ დო მიპაღურუ, ქიმურსუნი, ქიმკაღურუ".

– ოდო მუ ცოფე?

– წისქვილიშ წყარი. მეურს წაყარი, ხო მეურს, დო მერე იქ რო ჩავა, ბორბალს რო მოხვდება, ქიმურს დო ქიმკაღურუ. ისე წისქვილიშ ღარი მეუდგგდ დო თინა ინოწენდ. ხოლო მაგალითო „კატუ ღვათ მუკობუ". ენა რდუ ოგვაჯე. ოგვაჯე – ქათმები სადაც კვერცხს დებდნენ , ხომ? ართ ხე უღუდ დო ცალ ღვათ მუკობუდ ოგვაჯე.

– დო მუს ნიშნენდ?

– ოგვაჯე. ქათმები სადაც დებდნენ კვერცხს. სადაც წიწილებს ჩეკავდნენ. ბუდე.

კიდე ასეთი რამდენი რაღაცები ვიცოდით, ასამდე ვიცოდით. ესეიგ, ვინ დაიღლებოდა, ვინ არ დაიღლებოდა. და ასე ვწვრთნიდით ერთმანეთს.

ვთამაშობდით დღისით. დიდი ეზო ვისაც ჰქონდა, ჩვენ დიდი ეზო გვქონდა, ჩქე დიდი ეზო მიღუდეს, თან ირო გინოქოსილი,

გინოწიმინდელი. დო იფშაყარუდით დო ვლაყაფენდით: „აფტო, პიტო, პარპალიტო, ვასკო, ვისკო, დომ“. მის მოხვადგდგნ, თინა იტყობუდ თი დომ. „ატო პიტო პარპალიტო“ თქუანდეს თენა თურქული რენია ალბათ. ვარო? ვამიჩქ. დო მარგალეფ ფხვარენდით.

უკულ ვლაყაფენდით, საქანელა მუკომბუდეს დო ხო-ხო... ავრე თი ჯას მუკობუდუნ, ოჭიშ თი ჯაშ ნოველას ოკო მიაგუკო ოჭიშიქ დო ავრე თი კუჩხეფი ართიანს. ვოკვანწაფუანდით.

უკულ ვლაყაფენდით, ჭოფუას. ერთი, ართ მიდერულედ. მაჟია ეკოთხოზგდ. თი მუში ჯგუფშა ქიმიშგდა, უკულ ვსიო. თეყშა ოჭოფიკო ოკო. ოდო ათე რულა, გილებრულედით მთელ დღას. მინ ჯას გიმვოხედით, მინ გილებრულედით დო ისეთი ის გვქონდა, განვითარებული ის, კუნთები, ხეზე ასვლა, ჯაშ გიმახუნა დო ენა, დო ინა...

მა ჭიჭე ვორდინ, მუჭო ჭარუა დო კითხირ ქიდიბგურე, კითხირინ, ჯას დობგორუნდი, ჯგირო გომეხუნედგნ ფერყ ჯას დო თის ქიგმაბდოხოდუდ დო ბკითხულენდ ხმამაღალო წიგნის, ლექსის, პოემებს, ირფელს თექ ბკითხულენდყ. ათეჯგუა თავისუფლება მიღუდეს ბაღანეფს. ბრელ დრო მიღუდეს.

მივახიოლანდით. მუ დღესასნაულეფირდ ასე: ახალ წანა, თანაფა.

ახალყ კაბას დომჭანდეს თანაფას, თი ყვარილს, ყვარილ დო მუდგა ღვეზელი, ღვეზელ ჯოხოდ, მოგურძე პურის იმისგან გამომცხვარი რაღაცა, ყველით იყო სავსე... ღვეზელ დო ყვარილ ოკო მეუღიკო მორდიას. ინა თექ ხოლო დუგოხვამილუანდ საჩუქრებს. უკულ მთელ დღას ე კვერცხეფ მიკგნებუდეს დო მითიბლაყაფუდით ჩქგნ გემოშა სოდე-სოდე ადგილეფს ბძირუნდითგნ. თექ ბჯახუნდით დო თი არძოს ორჯგინანდუნ თი კვერცხის ვულუანდით. ქიანაშ კვერცხის ობჭკუმუდოთ დო ვემეცილებუდეს. კვერცხ ოკო ჭკუმკო მიდგაქ ტახუნ თიქ. თიშირდ კვერცხი.

ენა ლექსის დუმოგურუანდეს:

„აია რე, ბაია რე,
ბაიში ნორი თანაფა რე,
ქირსე რე დო კალანდა რე,
წაკურთხია დიდი დღა რე“.

ათეშ მიხედვით, ესეგ, ათე ლექსით მოგურუანდეს თი დღესასწაულეფს.

თარგმანი

კირთაძეები, ჩხეიძეები და კუხალეიშვილები ერთად ჩამოიყვანა დადიანმა კინჩხადან. კინჩხა ყოფილა მაღალი სოფელი, საკურორტო, გორდასთან ახლოს, სადაც ისვენებდნენ დადიანები. ოდა, რომ განთავისუფლდა ამ ენგურის სანაპიროები, მანამდეც ყოფილა ომები და ჟლეტა ხალხის, და ხომ უნდა დაესახლებიათ ხალხი. ჩამოყავდათ მთებიდან და აი ასე სამი გვარი დასახლდა რიყეში. ესე იგი, დადიანმა მოიყვანა სამეგრელოში, ზუგდიდში, კირთაძეები, ჩხეიძეები, რომლებიც იყვნენ სამეფო გვარის შთამომავალნი, და კუხალეიშვილები. დაასახლა თავისთან ახლოს, სადაც თვითონ დადიანს ჰქონდა სასახლე. ეკლესიაც ჰქონდა იქ. ჰოდა, თავისთან ახლოს ასახლებდა თურმე ლამაზ ხალხს, კარგ ხალხს, იმიტომ, რომ, როცა ავდგებიო დილით, მახინჯს რა ჩამახედებსო (რა მაყურებინებსო), ხეიბარსო. კარგი ხალხი უნდოდა მის ირგვლივ. ეს ვიცი.

ჩემი ბაბუა იყო გლახუა. ერთი ძმა, გლახუა, დასახლდა ზუგდიდში, ერთი კიდევ ოზურგეთის რაიონში, ნარაზენში, ჰოდა მესამე ძმა სახლობდა აფხაზეთში, სოფელ ბესლახუბაში. მისმა შთამომავლებმა ახლა, ომი რომ იყო მაშინ, გაწყვიტეს ქრისტიანები, ქართველები. გააფხაზებულები არიან უკვე. ჩემი მამიდაც, ორი მამიდა ასევე გათხოვილი იყო ოჩამჩირეში. ორივე ცოლად ეჯდა (ცოლად ჰყავდა) აფხაზებს. დიდი ურთიერთობა ჰქონდათ აფხაზებთან. ერთი ცოლად ჰყავდა ნარმანიას. მამიდაშვილი – გოჯო ნარმანია.

ის წელიწადში ერთ-ორჯერ მოგვაკითხავდა, თვალებს ჩაგვიკოცნიდა, უყვარდა ის თავისი დედულეთის მონახულება. ჰოდა, მეორე, გოჯოს მეორე ძმას შვილი არ ჰყავდა, იმას ბევრი ჰყავდა შვილები... მეორე მამიდის ქმრის გვარი არ მახსოვს, არ მინახავს არასდროს. არ მახსოვს სახელი და გვარი იმიტომ, რომ არ მინახავს არასოდეს. ის ნარმანიები აფხაზები იყვნენ. მეგრული კარგად იცოდა იმ გოჯომ. თქვენ შემოგევლეთო და თვალებს ჩაგვიკოცნიდა.

ახლა, სოხუმამდე ზუგდიდში რომ ვსწავლობდი, დადიანის შენობაში, თეთრი შენობა რომაა, პირველ სართულზე იყო ბიბლიოთეკა მეგრული წიგნების და იმიტომ ვიცი კლასიკური მეგრული, ზუგდიდური. ჩავიდოდით, რომ გვიცდებოდა ლექცია ან რაღაცა, ჩავიდოდით იმაში და ვიქექებოდი. სულელი ვიყავი თორემ, იქ რა წიგნები, რა მეცნიერება, რა ამბავი იქნებოდა. ისინი ხო, დადიანები, ყველა საზღვარგარეთ სწავლობდა. დავით დადიანი ინგლისში ნასწავლი იყო და ეკატერინე და ესენი საფრანგეთში... მეორე სართულზე ვიყავით ჩვენ და მესამე სართულზე იყო მუზეუმი. იმ მუზეუმშიც, როგორც კი გაგვიცდებოდა ლექცია, ავდიოდით და ვათვალიერებდით ამ ნაპოლეონ ბონაპარტის მაგიდა, ულურსმნოდ გაკეთებული, ნაპოლეონ ბონაპარტის ნიღაბი. ერთი ნიღაბი იქ იყო, ხომ?! ის პრინც მიურატის მოტანილი. პრინც მიურატი და ის იყვნენ მამიდაშვილ-ბიძაშვილები. ასე ამბობდნენ. იმ პრინც მიურატმა სალომე დადიანი, ეკატერინე ჭავჭავაძის გოგო (ასული) და დავით დადიანის, გაიცნო პარიზში. მოეწონა, ბალ-მასკარადი რომ იყო, იქ. ჰოდა აქეთ წამოჰყვა. როცა მოვიდა ახლა სიძე სამეგრელოში, ნახა ასეთი მიწები, ასეთი ამბავი და ჭკადუაშში მისცეს მიწა. იმ ჭკადუაშში გააშენა ოჯალეში პრინც მიურატმა.

ახლა ხომ ჩვენ შევდიოდით ბოტანიკურ ბაღში, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმი იყო სამწლიანი საშუალო დამთავრებულებისათვის. იმათ ისეთი კარგი სპეციალისტები ჰყავდათ, მე მერე უმაღლესში რომ ვისწავლე ეკონომიურ ფაკულტეტზე, არ გამჭირვებია

საგნების ჩაბარება. მერე თბილისის ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტი დავამთავრე ორმოცდაცხრამეტ წელს დაუსრებლად და ვმუშაობდი ქალაქ სოხუმში ფინანსთა სამინისტროში. იქ იმიტომ მოვხვდი, რომ ჩემი და გაანანილეს, აფხაზეთს არ ჰყავდა სპეციალისტები, ჰოდა პედაგოგი იყო, პედაგოგები გაანაწილეს. რომ დაამთავრა, მოხვდა სოხუმში. ჰოდა მეც იმან წამიყვანა. მე დედა და მამა არ მყავდა. ადრე დავობლდი და ბიძამ, დედის ძმამ, დამამთავრებინა საშუალო, ჯვარში. ახლა ისინი სულ დიდებული სამღვდელოების წარმომადგენლები ცხოვრობდნენ ჯვარზენში, სადაც ის ენგურჰესი რომაა ახლა, ის აქეთაა ენგურის ახლოს, ეს უფრო მაღალ ადგილზეა. ძოკია გეთია, ცხონებული... იქ სასაფლაო აქვთ. იქ ორი ეკლესია მდგარა, მაგრამ ორივე დამწვარი, ის, დანგრეული იყო. ჰოდა ამ ჩემი დედის ბიძაშვილები და ესენი... ერთი ეპისკოპოსი იყო, ეფრემი, ეპისკოპოსი, რომელიც მონაწილეობდა, დასავლეთ საქართველოს სამღვდელოებამ რაღაც პროტესტი განაცხადა, ის რომ ჩამოართვეს, საეკლესიო დამოუკიდებლობა, ავტოკეფალია, და იმის წინააღმდეგ გაფიცვა გამოაცხადა დასავლეთმა – საქართველოს, ქუთაისის, სამღვდელოებამ და იმიტომ დაიჭირეს ესენი ყველა. ესენი გვიან გავიგე, მერე „საბჭოთა აფხაზეთში“ გამოაქვეყნა ვილაცამ. ჰოდა ისე არ ვიცოდით მანამდე, რატომ გადაასახლეს. ეს ბაძაშვილები ესენი, ყველა ეს დიდებული ხალხი, შვიდი კაცი იყო გეთიები გადასახლებული, შვიდი. ერთიც არ დაბრუნებულა აქეთ. ასეთი ამბებია. მაგრამ ერთი გეთია როგორ არ გავიხსენო, მიშა გეთია, რომელიც სამამულო ომის დროს იდგა თეირანში. სტალინმა გაუშვა. ორ წელიწადს იდგა იქ. აი ის იყო, სამეულის ის ხომ იყო, კონფერენცია, ჩერჩილის, რუზველტის და სტალინის, მიშას ჯარი იდგა იქ ამათ დაცვაში. ის ერთი მიშა გადარჩა საცოდავი.

როგორ მიიყვანეს ახლა იქ. მაშინ, მაშინ საქართველოს ჰქონდა პოლიტიკა, როგორც შეიძლებოდა, სამეგრელო უნდა დაახლოებოდა საქართველოს იმიტომ, რომ სამეგრელოს უიმისოდ

საქართველო არაფერი არ იყო. მტერი მოადგებოდა თუ არა, თუ გვერდში დაუდგებოდა სამეგრელო, გამარჯვებული იყო. და გვაქვს ამისი მრავალი მაგალითი... სადაც გაიზარდა ალმაშენებელი...

იქ, მუზეუმში რომ ავდიოდით, იქ ბოტანიკურ ბაღშიც გავდიოდით, სადაც ნავი იდგა, იმ, რა ჰქვია, იქ წყალი ჩამწყვდეულია (დგას)... ტბასავით იყო შიგნით, წყალი რომ დგას-მეთქი... შიგნით ხომაა ბოტანიკურ ბაღში. ჰოდა, იმ ნავით ჩავსხდებოდით და შუა ადგილას იყო კუნძულივით, პალმა იდგა, ყვავილები რაღაცა, იქაც შევდიოდით. და იქ იდგა ერთი შენობა, როგორც დიდი კარებით შევიდოდით, დამწვარი შენობა იყო, დამწვარი, აგურის შენობა, და მაშინ ვიცოდით, რომ ის დაიწვა, სასახლე, დადიანების სასახლე. და მერე გავიგე, რომ ის შენობა იყო სალომე დადიანის და პრინც მიურატის. ახლა პრინც მიურატმა ოჯალეში ხიმ ჩამოიტანა და გააშენა ჭკადუაშში, გაზეთი წაიკითხა, იმ გაზეთის სახელი, რა თქმა უნდა, მე არ ვიცი, წაიკითხა, რომ დაიწვა პრინც მიურატის სახლი ზუგდიდში. ხოდა, თან წერია, რომ ესო დანვაო, რომ დიდი ის აელო, დაზღვევის ფული. აი, როგორ მოიკლა თავი პრინც მიურატმა. ეს ხომ წაიკითხა გაზეთში, ძველ გაზეთში, ეს იყო ალბათ ათას ცხრაას პირველ ათეულ წლებში, მეოცე საუკუნის დასაწყისში. იმის მოურავი იყო დავით ჭითანავა, კიდევ ახალგაზრდა კაცი, რომლის დაც შემდეგ ჩემს დეიდაშვილს ჰყავდა ცოლად. ამიტომ ვიცი ეს ყველაფერი. და პრინცმა ხომ წაიკითხა ეს ცილისწამება, ის იყო საფრანგეთის პრინცი, რომელიც სამეფო ოჯახს ეკუთვნოდა, ნაპალეონის მამიდაშვილი, დეიდაშვილი..., და იუკადრისა... შევიდა, ეტყობა, და ამ დავითმა, მისმა მოურავმა, გაიგონა, რომ გავარდა თოფი. თოფი გავარდა და შევიდა იმიტომ, რომ ისიც ახლოს ცხოვრობდა იქ. სადაც პრინცის სასახლე იყო, იმის წინ ცხოვრობდა ის დავით ჭითანავა. და დავითმა ნახა, რომ ეს ამხელა კაცი გაშხლართული წევს. ესე იგი თავი მოიკლა. ჰოდა, ცოლს რა უთქვამს... ცოლს

უსაყვედურა, ეტყობა, რატომ ქენიო ესო. რაო, შენი ხომ არ იყოო. შენი ხომ არ იყოო და შენ რა გენაღვლებაო და ამის ეს ვერ აიტანა. ანუ ცოლს გაუკეთებია ეს კომპენსაციის ასაღებად და ის კაცი გალანძღეს. და ეს შეურაცხყოფად მიიღო ამ კაცმა.

მე უცებ დავიწყე მუშაობა ქალაქის საბჭოში, ზუგდიდში. დასუფთავების სამმართველო, სახერხი ქარხანა და ავეჯის სახელოსნო, ბუღალტრად ... იქიდან მერე ჩემი და ხო იყო (მე დედა ხო არ მყავდა) უფროსი და , რომელიც სოხუმში იყო, ჩამოვიდა ერთ მშვენიერ დღეს და წამიყვანა იქით, სოხუმში. სოხუმში ვიმუშავე, ფინანსთა სამინისტროში ვიმუშავე. კარგი ის მყავდა, მათითაშვილი, მინისტრი., ისეთი კარგი ფინანსთა მინისტრი, კარგი ფინანსთა მინისტრი იყო. სტალინი სოხუმში იყო სულ, ხომ?! სტალინის მადლობებით ჰქონდა კაბინეტი სავსე. მიჭედებული ჰქონდა კედელზე. ისეთი სამინისტრო იყო. საბიუჯეტო განყოფილების ინსპექტორი ვიყავი, დაფინანსებაზე ჯანმრთელობის და განათლების. მერე რა... მერე გავთხოვდი... სოხუმში ვცხოვრობდი 49 წლიდან 93 წლამდე. სადაც გავხდი დამსახურებული ეკონომისტი, შრომის ვეტერანი... და ასე...

– შენი ბაბუა როგორ მოხვდა ზუგდიდში?

– ბაბუა როგორ... დღეობა არის რაღაცა. ამ ხონის ახლოს არის ის გორდა და კინჩხა არის მაღალი საკურორტო ადგილი, მთაში. ჰოდა დადიანმა გაუმართა დღეობა, ცხენოსნობა, ცხენოსნობა ძალიან გავრცელებული იყო. და ჩემი ბაბუა ათამაშებდა ცხენს, ცხენს ერქვა ჰქვია კუკლა. ჰოდა გამოვიდა ჩემი ბაბუა, გლახუა. აათამაშა ცხენი. რომ აათამაშა და კარგი. ამის მეტი (გარდა) ხომ ბევრი არიან მეცხენეები, ან მარულაა, ან ავარჯისებენ ამ ცხენებს, ცხენბურთი იმართებოდა, ასი რაღაცა ამისთანა, და მოეწონა დადიანს, მუშნი დადიანს, მოეწონა ამ ჩემი ბაბუის ცხენი. პატარა ცხენია, მაგრამ ისეთ რაღაცებს აკეთებს... და ისე ეს დადიანები ყველა სპორტსმენები იყვნენ. თეიმურაზ ბატონიშვილს

მოვსწრებივარ მე. მოხუცებული კაცი იყო. მას არ შეეძლო წასვლა საზღვარგარეთ და დედაჩემი საჭმელს რომ გააკეთებდა, დამაკავებდა ხელში და გადამქონდა ეს საჭმელი ამ დადიანების ეზოში. ის ცხენი მომეწონაო, თქვა დადიანმა, ხომ, ჩემი ბაბუის. ეს უთხრეს გლახუას, შენ ამოგირჩიაო. რომ აითამაშებდა თურმე, ეს მისი კუკლა აათამაშა ამ დადიანის წინ და ჩამოხტა და აღვირი დააკავა ხელში. ესე იგი აჩუქა ეს ცხენი. იმ ცხენის საფასურად თავისთან ახლოს ჰყავდა ხომ, მიწები უბოძა სამეზობლოდ, კაცი (არავინ) არ იყო ჩასახლებული (არ სახლობდა ჩვენ შორის). მეზობლად იყვნენ ერთი სიტყვით და კარგი მიწები და რაღაცა მდინარის პირას... თვითონ ხომ არ მუშაობდნენ ისინი, უკვე ნასულები იყვნენ. ისინი იყვნენ ყველა აგრონომები, რაღაცები და იმის ახლოს კარგი იყო ცხოვრება. ჩემი უფროსი ძმები და და – ყველა დადიანის მონათლული იყო. ჩემს დას ჩონგური აჩუქა დადიანმა, ელიკოს. იმ ჩონგურით ვისწავლე ჩონგურის თამაში (დაკვრა).სადაფით იყო გაწყობილი. ესე იგი, ნათლიამ დადიანის ქალმა აჩუქა ჩონგური. ასეთი ის მიდიოდა, ენგურის პირას უნდა დაესახლებიათ ხალხი და ამას მოყვა ეს ჩემი ბაბუაც. დაასახლეს.

ეს ბაბუა, მთაში გაზრდილი კაცი და რაღაც რომ იყო, ამ ენგურზე მიდიოდნენ, ენგუზე შეშა ჩამოჰქონდა. სვანეთიდან ჩამოჰქონდა შეშა. იმას კაუჭებით იჭერდნენ იქ და აგროვებდნენ. იქ აშრობდნენ, მერე მოიტანდნენ ურმებით სახლში. ჰოდა ერთ დღეს წავიდა და დაიკარგა, ნუ, დამხრჩვალა იქ. დამხრჩვალა და ეძებენ ყველანი. ვერ მოიძებნა, ისე დამთავრდა ოთხი დღე, ოთხი-ხუთი დღე. დედაჩემი ყოფილა ორსულად., ჰოდა სიზმარი ნახა: შვილო, ელენეო, იქ რატომ მეძებენო?! მეო ამდენი მეტრით, არ მახსოვს ახლა, ვარო დაბლაო. წავიდნენ და იქ გადაზომეს თურმე და მივიდნენ და იქ ნახეს. ასეთი ამბებია.

ჰოდა ახლა ტირის ბებია თურმე. მე რომ ბავშვი ვიყავი, ოჰ, ეს ანიკეს შვილიშვილი არისო, იტყოდნენ, და ის რომ მოკვდაო,

გლახუაო. ტიროდა თურმე, არ იცოდნენ მეგრული, ხომ არ იცოდნენ. მამაჩემმაც არ იცოდა კარგად, ჩიქორთულად ლაპარაკობდა ნახევარ იმას, ნახევარ ამას. და მერე ჩვენ, ჩემმა ძმებმა და ჩვენ, ვიცოდით მეგრული. დედა გვყავდა მეგრელი და იმიტომ. „ჰოიდა, ჰოიდა, შე უბედუროეი და გლახუეი და, რა გინდოდა და მდინარე ენგურში დააა..." – ამის მეტი მეგრელის ქალებმა არ იცოდნენ ქართული, ჰოდა იმიტომ ამას იმეორებდნენ, ასე ტიროდაო ანიკე კუხალეიშვილი, კუხალიშვილი. ქართული ისწავლეს. სკოლაში არ უშვებდნენ. ჩემი მეზობლები, იყვნენ ისეთები, სკოლაში ბავშვებს არ უშვებდნენ ჩემ დროს...

მე დავიბადე ათას ცხრაას ოცდაშვიდ წელს და სადღაც ოცდაცამეტ წელს იყო თუ რომელიღაცაში წავედი სკოლაში. იქ მასწავლიდა არსენა ხვინგია. კარგი კაცი, განათლებული. მღვდელი იყო, მაგრამ რაღაცნაირად გადარჩა ალბათ იმ გადასახლებებს. დედაჩემთან ჩამოდიოდა ხშირად, ორი კილომეტრი იყო მისი სახლიდან ჩვენს სახლამდე, მაგრამ მოვიდოდა, რაღაცა ამბებს იგებდა ალბათ, ბავშვებს ვინ გვეტყოდა ამას. მერე მეორე კლასიდან მოვიდა ჩვენთან ტექნიკუმდამთავრებული ჩვენი მეზობელი, კიდე ჩვენს იქით ცხოვრობდა ენგურის პირას, კოლია ბაკარაძე. ბაკარაძეები კარგი მეზობლები იყვნენ ჩვენი. კოლია მეორე კლასში მასწავლიდა ბაკარაძე, მერე ეტყობა იმან უმაღლესი დაამთავრა, მაშინ ტექნიკუმდამთავრებული იყო, და საშუალო სკოლაში გადავიდა მერე, ჩხორიის საშუალო სკოლაში. ახლა როგორ იყო, წვიმა არა, თოვლი დევს, „ობირგულეს" (სამუხლედ) იტყოდნენ, მუხლამდე. ესე იგი მეტრამდე არაფერი არ აკლდა და მე სკოლას გავაცდენდი?! ტყავის ფეხსაცმელი ჩამაცვეს, კოლიამ გამომიარა, ამომიჩარა (იღლიაში ამომიტაცა) და წამიყვანა სკოლაში სამი კილომეტრი. მივედით იქ, კაცი არაა (არავინ არაა). რამდენი წლის ვიქნებოდი მე, რვა, შვიდი-რვა. ესე იგი, გაცდენა არ მიყვარდა და ვსწავლობდი. ეს მათემატიკა ვიცოდი. იქ ვსწავლობდი, იქ მასწავლებლებს

ვუსმენდი და ისე. წინ ვეჯექი ყოველთვის. რაიმე კითხვას რომ დასვამდნენ, უცებ ვაძლევდი პასუხს. დიახ, ბატონო. ეს კოლია ბაკარაძე. ვალდებული ვიყავი მის წინაშე, კარგად რომ მესწავლა მერეც. ის კოლია მერე სოხუმში იყო განათლების განყოფილებაში, ინსპექტორი იყო სამინისტროში. მერე სერაპიონი გვაფრთხილებდა ყოველთვის, ისწავლეთ და ისწავლეთო. მეძლეოდა, თავისუფლად მეძლეოდა ის სწავლა.

დადიანების და იმათი გეგმა იყო, საერთოდ სამეგრელოსთვის უნდა ესწავლებინათ ქართული. იმიტომ ვთქვი, სკოლაში არ უშვებდნენ, ეს, ის-მეთქი. ესე იგი გაუნათლებელი ხალხი იყო, მაგრამ მშრომელი ხალხი. ხოდა, ილია ჭავჭავაძემ რომ თქვა, სამახსოვრო დღეო, ყველაზე უფრო რომელი დღე დაგამახსოვრდაო და რა თქვა თუ იცი, სენაკში რომ ქართული სკოლა გახსნა. ახლა მე რატომ ვუკავშირებ, იმიტომ რომ აი იმ პერიოდში იყვნენ მოხვედრილი ჩემი ბაბუა და ისინი. რომ გადაასახლეს. წინააღმდეგობები ჰქონდა ქართველებს. ეს მეგრელი ბიჭები გადმოდგებოდნენ იმ ქვის ღობით რომ იყო იმას, და „ბაჭამ ქორთუეფი!" (–„ტკიპიანი ქართველები") და აღიზიანებდნენ ჩვენს ბიჭებს. ხშირად იმართებოდა ასეთი ჩხუბი. ქართველი იყო ესე იგი ტკიპიანი ქართველი. რა იყო ეს „ბაჭამ" (–ტკიპიანი), არ ვიცი. ახლაც არ ვიცი, რა იყო. იყო ერთი ამბავი. იმიტომ იყო მერე, იმ მეზობელს ჩემი თავი მოანათვლინეს... ასე მირონს ღებულობდნენ რაღაცა და უკავშირდებოდნენ ერთმანეთს ნელ-ნელა და გაითქვიფნენ მერე. დედა ხომ მეგრელი იყო. მეგრელი ქალები მოჰყავდათ, იმათ კიდევ ის ქართველები მოჰყავდათ, რაღაცა და, გაქართველდა და სამეგრელო ისე გაქართველდა, არ თმობს ქართულს. მიუხედავად იმისა, რამდენი აგიტაცია იყო ახლანდელი ომის დროს, „დაჟე" გალელი მეგრელები რომ ისო, მეგრული ენა შემოიღეთო, ის ქენით, ეს ქენითო, მაგრამ არა. ყველაზე უფრო ერთგული საქართველოში მეგრელია ქართველების. და ეს არ იციან.

აფხაზებთან, როგორც ვთქვი, ორი მამიდა ხომ იქ გვყავდა. ჯერ აფხაზეთში მიდიოდნენ ის კუხალეიშვილები, ისინი ჩოხა-ახალუხში გამოწყობილი, ცხენებზე ამხედრებული, ჩვენ გამოგვივლიდნენ და მიდიოდნენ აფხაზეთში. იქაც ხო იყვნენ კირთაძეები. და ერთმანეთში იყო ცოლის მოყვანა, გათხოვება. იქით არა, გუდაუთისკენ არა, აი აქ, ოჩამჩირის რაიონში. დიდი მიმოსვლა ჰქონდათ იქით-აქეთ, დიდი სიყვარული, ნათესაური კავშირები. იქაურს ვიცნობდი სტეფანე კირთაძეს. ის არ ეწერა (არ იყო ჩაწერილი) აფხაზად. აფხაზად იყო ჩაწერილი ოჩამჩირის რაიონის რომელიღაც სოფელში ისინი რომ გააფხაზდნენ, მაგრამ ურთიერთობა აქვთ კირთაძეებთან. ჩემი ძმისშვილები, და ჩემი ძმა და ისინი ხვდებოდნენ ერთმანეთს და იმათაც იციან, საიდან არიან, რა არიან, მაგრამ ამ აფხაზი დედებიდან... მერე აფხაზეთში ხომ იყო პოლიტიკა, აფხაზურ სკოლაში თუ არ ნავიდოდა, სხვა სკოლა არ ჰქონდათ. თანამდებობას ვერ იშოვიდნენ. და გადააფხაზეს ბევრი მეგრელები, ქართველები. ეს ლაკობას პოლიტიკა არისო, იტყოდნენ მაშინ. და ის ვინ იცოდა, აქეთ ამ აფხაზებს და იმას ვინ ეჯდა (ჰყავდა ჩასაფრებული) მტერი. ეს რუსი იკაფავდა გზას ყოველთვის ამ პატარა ერებში, რომ სპობს, ის უნდა, ის უნდოდა, ეტყობა, ახლაც ის უნდა... კვიციანი რომ გამოვიდა, ჩვენ გადაგვყლაპავსო რუსი და ჩვენ პატრონი არ გვყავსო. უკვე იციან. მაგრამ მაშინ რუსის ძალას რა დაუდგება წინ.

ჯვარში, ჯვარზენში იმართებოდა ჯარალობა (ჯაროობა – ხალხის თავშეყრა), ერქვა „ჯარალუა“. ამ ჯარალობაზე მოდიოდა მთელი ზუგდიდი, ეს ენგურის სანაპირო. იქიდან ჩამოდიოდა ლეშამგე, ჩქვალერი (სოფლებია) და ჩქვალერელი ქალები აკეთებდნენ ნაბადს. თეთრ ნაბადს გააკეთებდნენ და ჩააკრავდნენ ვიწრო ღელეში. თვის ბოლოს, სავსე მთვარე რომ იყო, მაშინ გამოდიოდა რაღაცა „ლების“ ეძახდნენ. (ლები – ჭაობის მოლურჯო მიწა, იყენებდნენ შალეულის შესაღებად). ისეთი იყო, იცი, რაღაცა. იმაში ჩამარხავდნენ იმ თეთრ ნაბადს. და მერე გამოიტანდნენ

და შავი იყო. მცენარე არ იყო, მიწა ამოდიოდა, როცა სავსე მთვარე იყო . თხელი იყო, თხელი. „ლები", აი ის რომ მოზილო, მჭადი, ასეთი ფერი, ნაცრისფერი რაღაც. ის ახლაც ისეა იქ, ახლაც იქ ცხოვრობენ ფიფიები, ქანთარიები და იმათი ქალები აკეთებდნენ ამას, მეცხვარეობა იყო იქ, მატყლისგან.

ჯარალუა, ესე იგი ვაჭრობა, სავაჭროდ მიდიოდნენ ეს ცხენოსნები, ცხენებიც იყიდებოდა, ყველაფერი იყიდებოდა. ჰოდა, დედაჩემი დგას ზევით აივანზე. გადაჰყურებს იმას. ამ დედაჩემის სახლში, ძოკია გეთიას სახლში, ცხოვრობდა რუსი ცოლ-ქმარი, ტყის მცველები, ეგერები, და ძალიან განათლებული იყო ქალი. რუსული იცოდა დედაჩემმა კარგად. პირველი მონვევის დეპუტატი იყო დედაცემი ადგილობრივი, სოფელ რიყეს სოფლსაბჭოსი. რუსული კარგად იცოდა და რომ უყურებენ, ამ ცხენოსნებმა ამათ ხან გააჯირითეს ეს. ჩემი მამა ლევანტია მოეწონა მას და ეს კეკელა, მერე ელენეს ეძახდნენ, კეკელა ერქვა ქალიშვილობის სახელი. და მოეწონათ მამაჩემი, ეს ცისფერთვალა, ქერა თმებით, მაღალი კაცი ასეთი და კაი ცხენოსანი. ლევანტია ცუდი იქნებოდა, გლახუას შვილი, დადიანს რომ მოეწონა მისი ცხენოსნობა?! შვილებსაც ისე წვრთნიდნენ, ეტყობა. ჰოდა ესაა, დედაჩემი მიათხოვეს ამ ჯარალობის შემდეგ იმას. ასე მოხდა მერე გაცნობა ეს ის და, ჰოდა ახლა რატომ მოვყევი ამას, ჩვენც დავყავდით ზაფხულში ბავშვები. ის ჯვარი მაღალი ადგილი იყო, კურორტი ადგილი იყო, მერე წყალი კარგი არის, ჰაერი კარგია.

მოდის ლევანტია იქიდან ამ ენგურის პირით, ენგურის პირით უნდა გამოგევლო ლია, ტყაია და მერე არის რიყე (სოფლებია). მერე ენგურია ჩასასვლელი და რაღაცა. ნაბდით, ცხენით, გააჩერეს ყაჩაღებმა ამ ლიაში, ლიაში არა, იმ ტყაიაში ცხოვრობდნენ თურმე ცუდები (გლახები), იქ ჩაასახლებდა ხოლმე დადიანი, რაღაც რომ არ მოსწონდა, ისეთ ხალხს... ჰოდა, მოიხადე ნაბადიო. კი ბატონოო, უთქვამს მამაჩემს, მაგრამ ეს ნაბადი იმან

მათხოვაო, მუშნი დადიანმაო, და როგორ მივიდეო, იმისი არისო... და მოიცვი ესო და წადიო და ცხენს დაარტყეს ხელი უკან და გაუშვეს. ესე იგი ისე იცავდა ის დადიანი ამ ხალხს. სახელოვანი იყო. პატრონობდა თავის ხალხს. ალბათ გაფრთხილებული ჰყავდა, ახსენეთ ჩემი სახელიო. თან ვაჟკაცი იყო თურმე, ისეთი ვაჟკაცი, აი კინოში რომ გვაჩვენებენ. ომარ მარღანია და ვიღაცები ისინი ვერაფერს ვერ აკლებდნენ. არც გაუბედავდნენ. და მერე იმათი მოდგმა და ისინი ჩარჩნენ საზღვარგარეთ, არა? და ის თემრაზი შეგვრჩა იქ. მოხუცებულ თემრაზს უვლიდნენ მეზობლები. თემრაზი მახსოვს, ისეთი ლამაზი მოხუცებული კაცი იყო და იტყოდნენ, თემრაზი ისეთი ის იყოო, სპორტსმენი, გაჭენებულ ცხენს სამჯერ ამოუვლიდა თურმე, გადაახტებოდა და... მოჯირითე, სპორტსმენი. ამ წელს იზომავდნენ ყოველთვის. იმ ლებარდეში რომ ადიოდნენ, იმას წესრიგში მოჰყავდა. მუცელი გამობერილი და ის კი არა, წელი თავის ზომაზე უნდა ჰქონოდა. მისდევდნენ ამ სპორტს, ცხენოსნობას.

და მერე რა იყო? მერე ომი და ომის საშინელება...

– ბავშვობაში ზღაპრები არ იცოდით?

– პირველი ზღაპარი ბავშვობის მახსოვს: ოთხი-ხუთი წლის რომ ვიყავი ისე, ჩემი უფროსი ძმა ტრიფო ყოველ ღამე, როგორც დავწვებოდით, ერთ და იმავეს, „ქუდი კუნჭულე კანწილე"-ს ზღაპარს მიყვებოდა... „ქუდკუნჭულე" – ესე იგი, წვეტიანი (კონწიალა) ქუდი იყო რაღაცა და „კანწილე" (რწევით მავალი) კაცი, ასე რომ იცის სიარული ისეთი, რომ იპრანჭება ისეთი. ამას იმიტომ ერქვა, მერე რომ დავაკვირდი. ათი ძმები, ცხრა ძმები იყვნენ, ცხრა ბიჭები, ესე იგი, ძმები და უმცროსი ძმა იყო ყველაზე უმცროსი ეს ქუდკუნჭულე კანწილე. დიდები რომ გახდნენ, რომ გახდნენ საცოლოებად, წავიდნენ საძებნად საცოლეების. უნდა მოიყვანონ ის ცხრა და. უნდა მოძებნონ ცხრა და. გადაიარეს ერთი მთა, მეორე მთა. მიდიან მთელ დღეს, მიდიან და დაუღამდათ.

რომ დაუღამდათ, ნახეს, სახლიდან ამოდის კვამლი, ესე იგი იქ ცხოვრობს ვიღაცა. ჰოდა მივიდნენ და დაუძახეს: – ეი, მასპინძელო! და იმან მისცა ხმა (გამოეხმაურა): – ოოოოოოო, ვინ არის აქო?... ნახეს, რომ დევია, მაგრამ სად შეძლებენ წასვლას, კართან დგანან, დევის სახლის კართან. ძველად ნამდვილად ცხოვრობდნენ თურმე ეს დიდ-დიდი ხალხი, დევებს უძახდნენ. და იმათგან, ჩვეულებრივი ადამიანებისგან შორს იყვნენ, ტყეში. კაცსაც ჭამდნენ, თუ შიოდათ და რაღაცა. ამიტომ მოსდევდა ხალხი და კლავდნენ. ამიტომ ისინიც უფრთხილდებოდნენ თავს. დიდები იყვნენ, ვეებერთელა და ბანჯგვლიანები იყვნენ. ოხოხოხო! და, ღამეს გაგვათევინებთო? და, მობრძანდითო, უთხრა. და შევიდნენ, რა გზა აქვთ, რომ არ შევიდნენ. შევიდნენ, ჰოდა ამაღამ, ღამეა უკვე, სიცივეა. და ესენი დააწვინა ცხრავე ერთ დიდ ოთახში. ამ დევს ჰყავდა ცხრა გოგოები, დები...

მაგრამ თითქოს ძინავთ ახლა, ასე რომ იცის (ჰგონია), ამ დროს, წავიდა დევი დაანთო ის ცეცხლი, ჩამოკიდა დიდი ქვაბით წყალი... „კარდილაში“ (დიდ ქვაბში) ჩადიოდა სამი-ოთხი ფუთი წყალი, დევი რომ ასწევდა და ჩამოკიდებდა. ამის ადულებამდე ისინი დაიძინებენ და მოკლავენ და ჩახარშავს აქ ამ ქუდკუნჭულა კანწილეს ძმებს. და დაუძახა: – ქუდკუნჭულე კანწილეე!... – ბატონო, – ამან დაუძახა. – არ გძინავთო?... – დევს უნდა, რომ ეძინოთ. – არაო, შემაწუხაო შენი თხების ბაკაბუკმა, თხებმა არ დაგვაძინესო, გომურში ბაკუნობენო... წავიდა დევი და ყველას თავი მოჰკვეთა თხებს. წამოვიდა და ისევ დაუძახა: – ქუდკუნჭულე კანწილეეე!... – ბატონო! – იმან დაუძახა. – რატომ არ გძინავთო? – და, – შენი ცხენების ტორების ბრახუნმა არ დაგვაძინაო... წავიდა და ეს ცხენებიც გაწყვიტა. დაბრუნდა. ისევ დაუძახა: – ქუდკუნჭულე კანწილეეე!... – ბატონოო! – უთხრა მან, ჰოდა, – არ გძინავთო? – და – არაო... – ახლა რა გაწუხებთო? – შენი ძროხებიო ბღავიანო... ესძროხებიც გაწყვიტა და ამდენ ხანს გათენდა.

გათენდა, ალიონია, ამ დროს გააღვიძა თავისი ძმები. ესენი დაძინებული არიან, ხომ სძინავთ მთელ ღამეს. იმ დევის გოგოებს იქით სძინავთ, სხვა ოთახში. გააღვიძა ესენი, არიქა, გაიღვიძეთო და წავიდეთო უნდა. შევიდნენ ამ გოგოებთან, ამათ თავი მოჰკვეთეს და თავიანთ ლოგინში ჩააწვინეს. ჰოდა გაიქცნენ. მირბიან, მირბიან... ახლა დევი როდის შევა მათთან, მერე ხომ ნახავს, რა ამბავია და გამოედევნება. ჰო, მირბიან, მირბიან და მდინარე აქვთ, წყალი აქვთ გასასვლელი. დგანან აქ, რით შევიდნენ... წყალია ჩქარი წყალი, მთის წყალი და როგორ შესცურონ ამაში.

ამდენ ხანში გაიგონეს, დევი შევიდა, იკითხა და ხმა რომ არ გასცეს, ე, გავკეთდიო, და გამუოტანია ერთი და ჩააგდო მოსახარშად, ჰოდა მერე რომ შეხედა, ეს ქალია ხომ, გოგო, და მიხვდა... და გამოეკიდა... მოღრიალებს და მოდის დევი. იქცევა მთა, მიწა, ხე – ყველაფერი კანკალებს, ისეთი ხმა აქვს დევს. ჰოდა მორღიალებს, მაგრამ მის მოსვლამდე წააქციეს ერთი ხე ჰოდა გადავიდნენ მეორე ნაპირზე. იმ მოვალი (მომდინარე) წყლის დევსაც ეშინია, ეტყობა. მოვიდა დევი და ნახა, ესენი გაღმა რომ მირბიან იქით. ეს ხეც ნახა და რომ ავიდა ამაზე, ჩაუტყდა და ჩავარდა იქით და ჩაიხრჩო იქ. და გადარჩნენ ეს ძმები. გადაარჩინა იმ უმცროსმა ძმამ.

ამდენხანს მეც დამეძინებოდა, ეტყობა, და ამის მერე არ მახსოვს.

ბავშვები რომ შევგროვდებოდით ღამით, სადაც დიდი ცეცხლი ენთო, შუა ცეცხლი ენთო, ვუსხედით (მიმსხდარი ვიყავით) ცეცხლას და ვლაპარაკობდით. ზოგი ზღაპარს იტყოდა, მერე ვეჯიბრებოდით, „ე მუორე მუორე“ (თამაშის სახელი – ჰე რა არის, რა არის), „ე მუორე მუორედან“ თუ ახსნიდა ის მეორე მხარე... დავჯგუფდებოდით ვინ ვისთან იქნებოდა... თუ ვერ ახსნიდა, მაშინ: – მომეცი ლენინგრადი. ქალაქებზე ვნიზლაობდით. ის პარიზი ჩემი იყო, ის იმისი იყო, ის იმისი იყო, და ასე... და იმ „ე მუორე

მუორეში“, მაგალითად ვიტყოდით: „ჩემი პატარა თვალი ცამდე მისწვდებაო“. ცემი პატარა თვალი ცამდე წვდებაო. თუ შეძლებდნენ ახსნას (გამოცნობას... თუ ვერ შეძლებდნენ ახსნას, ერთი ქალაქი ჩვენი იყო – ლონდონი გინდოდა, რომელი ქალაქი გინდოდა. ასე გადიოდა ღამე და გვიანობამდე არ ვწვებოდით. ისე, დიდი ღამეები მოდიოდა ხომ ზამთარში, ცეცხლს ვუსხედით.

– „ე მუორე მუორეს“ კიდევ რას იტყოდით?

– ჰე რა რაის, რა არის, მოდის და მოიპანღურება, მივა და მიაკვდება?

– ჰოდა, რა ყოფილა?

– წისქვილის წყალი. მიდის წყალი, ხომ მიდის, და მერე იქ რომ ჩავა, ბორბალს რომ მოხვდება, მივა და მიაკვდება. ისე წისქვილის ღარი ჰქონდა მიდგმული და ის ჩადიოდა. კიდევ, მაგალითად, „კატა ღაწვით კიდია“. ეს იყო საბუდარი. საბუდარი – ქათმები სადაც კვერცხს დებდნენ, ხომ? ერთი ხელი ჰქონდა და ცალი ღაწვით ეკიდა საბუდარი.

– და რას ნიშნავდა?

– საბუდარი, ქათმები სადაც დებდნენ კვერცხს. სადაც წიწილებს ჩეკდნენ. ბუდე.

კიდევ ასეთი რამდენი რაღაცები ვიცოდით, ასამდე ვიცოდით. ესე იგი, ვინ დაიღლებოდა, ვინ არ დაიღლებოდა. და ასე ვწვრთნიდით ერთმანეთს.

ვთამაშობდით დღისით. დიდი ეზო ვისაც ჰქონდა, ჩვენ დიდი ეზო გვქონდა, ჩვენ დიდი ეზო გვქონდა, ჩვენ დიდი ეზო გვქონდა, თან ყოველთვის გადაცოცხილი (გადახვეტილი), გადაწმენდილი. და ვგროვდებოდით და ვთამაშობდით: „აფტო, პიტო, პარპალიტო, ვასკო, ვისკო, დომ“. ვისაც მოხვდებოდა, ის იმალებოდა, ის დომ. „ატო პიტო პარპალიტო“ იტყოდნენ, ეს თურქული არისო. არა? არ ვიცი. და მეგრელები ვხმარობდით.

მერე ვთამაშობდით, საქანელა გვეკიდა და ხო-ხო.. აქეთ, იმ

ხეზე რომ ეკიდა, იმ ხის ტოტს უნდა მირტმყოდა ზურგი და აქეთ ის ფეხები ერთმანეთს. ვაქანავებდით.

მერე ვთამაშობდით დაჭერას. ერთი გაიქცეოდა, მეორე მისდევდა. ის თავის ჯგუფთან თუ მივიდოდა, მერე მორჩა. მენამდე დაგეჭირა უნდა. ჰოდა ეს სირბილი, დავრბოდით მთელი დღე. ხან ხეზე ვიჯექით, ხან დავრბოდით და ისეთი ის გვქონდა, განვითარებული ის, კუნთები, ხეზე ასვლა, ხეზე ჯდომა და ეს, და ის...

მე პატარა რომ ვიყავი, როგორც რომ წერა და კითხვა ვისწავლე, კითხვა, ხეს მოვძებნიდი, კარგად რომ სემეძლო ჩამოჯდომა, ისეთ ხეს და იმაზე შევჯდებოდი და ვკითხულობდი. ასეთი თავისუფლება გვქონდა ბავშვებს, ბევრი დრო გვქონდა.

მიგვიხაროდა, რა დ დრესასწაულები იყო, ასე: ახალი წელი, აღდგომა.

ახალ კაბას შეგვიკერავდნენ აღდგომაზე, იმ ყვერულს (დაკოდილ მამალს), ყვერულს და რაღაც ღვეზელს, ღვეზელი ერქვა მოგრძელო პურის იმისგან გამომცხვარი რაღაცა, ყველით იყო სავსე... ღვეზელი და ყვერული უნდა მიგეტანა ნათლიასთან. ის იქ კიდევ დაგახვედრებდა საჩუქრებს. მერე მთელ დღეს ეს კვერცხები გვეჭირა და ვთამაშობდით ჩვენს გემოზე სადღაც-სადღაც ადგილებს რომ ვანახავდით. იქ ვაჯახებდით და იმ ყველას რომ აჯობებდა, იმ კვერცხს ვუვლიდით (ვუფრთხილდებოდით). ქვეყნის კვერცხს ვჭამდით და არ გვწყენდა. კვერცხი უნდა ეჭამა, ვინც გატეხა იმან. იმისი იყო კვერცხი.

ამ ლექსს გვასწავლიდნენ:

„აიაა, ბაიაა,
ბაიას სწორზე აღდგომაა,
შობაა და კალანდაა,
წყლის კურთხევა დიდი დღეა".

ამის მიხედვით, ესე იგი, ამ ლექსით გვასწავლიდნენ იმ დღესასწაულებს.

ჯგირო ვორდით აფხაზეფნკგმა, გვალო ჯგირო. გილეფშით ართიანშა. საჩუქრეფით მიშეს. ართ მეშოკ შანქარ ვაჩუქი ჩხუპიშ დოჭყაფაშახ კვარჭია რდგ დო მატუა დო ინეფს დო აშო ტყარ ღეჯი, კურდღელი, შამპანური მუშ ოჯახიშ ნაკეთებ დო თენეფით დო ართიანც პატის ფცენდით. უკული კოჩარაშე გიშამიონ თინა რდგ, გარგანჯია ოთარ, ნამუთუ სქუა დუვცილეს, მუმა დუვილეს, მარა გვერდ სოფელ თიქ გიშეცუნ, თი გარანჯიაქ. დო თვითონ აფხაზებქ დამიცვეს. ხო ქინოფსქიდით ჩქი აფხაზეთის, მშვიდობიან მოსახლეობა. აფხაზი რე ჩქინ ნოსაშ, ინეზაშ, დიდა. ჯოპუა რე. დო პირიქით მუშ ჯიმალეფს გამოთხოზაფუდ, სო რე ჩქიმ მარგალ მოთალეფია დო თაში. მა მაგალთო პირადო შემლებ ბთქუენ, ოთხონეჩ პროცენტ მა მუთ წარმატებაშა მინჭირინუაფ სოფელსგნ, თინა რდგ აფხაზეფ, დოჭყაფილი კომკავშირიშ რაიკომიშ მდივანშე პარტიაშ რაიკომიშ მდივანიშ ჩათვლით.

ჯგირ დო ფურს ართო ვორდით. ჯგირ დამოკიდებულება მიღუდეს. ნოსათ პუნდეს, სინჯათ პუნდეს, იშოთ, აშოთ. ჭლოუს ჩქიმ დეი ცხოვრენდგნ, ჭლოუ აფხაზურ სოფელი რდგ, მარგალეფ ვამჩქგ ასე თექ მუსხი ოჯახი რდგნ, იცუაფუდ ართ ვით, ვითოჟირ, ვამჩქგ მუსხი ოჯახი რდგნ დო ჩქიმ დეი თეშ დასაფლეს, დოღურ, აფხაზეფქგნ, ჟიროშ კოჩშე მეტი რდ თურმე სუფრას, სიტყვეფით გიშულა დო თაშ. ათაშ ფცენდით ჩქგ ართიანს პატის დო მიცორდეს ართიანი.

ამდღა ხოლო, ხო მოხვად თეცალ, ესე იგი, ომ ვუწოდათო თეს, თუ კომერციულ ომიო, თუ ომი, თი აფხაზ, ნამუთ მიცორდუნ, თინა მიცორს. ენა დუდს მახუ აფხაზეთის მასმა პიჯიქ, მუშო ოკო რაგად. ჩქგ ჯიმალეფი ვორდით, ნოსალობა, სინჯა იშო, სინჯა, მუჭო თქუანა, აშო, ნათესაობა მიღუდეს, ნოსა

მიცუნსუ, სინჯა მიცუნა დო თაში. ჩქიმ ბიძისქუას ხოლო აფხაზ ეკუხედ, მაგალთო. შეკრებეფი რდგ, სუფრები რდგ.

ჩქიმ სოფელიშ დაცემაშ დროს ხომ თექ ინოფსქიდით ანთას ჩქვითოშ მოსახლექ, ნაჩინეფ აფხაზეფქ მიდამიონეს მა დო სულიკო ღვადაშა. თენა რდ კვარჭია. მარა მიწუ თე კვარჭიაქ, მა თქვან ოჯახ მიცორს, თქვა მიცორთ, მარა ვითაამშვ ეროვნებაშ ბრძოლენს თქვან წინააღმდეგ დო მოშქურუნია, მა ხოლო მებციღანია, დო დუგორთინუათია ოკო უკახალე. ქიმთმოხუნეს ჟიგულს დო უკახალე ოკო მორთინუან. ცენტრიშა იფრთუთ, იახან, თიმ დროს ართ აფხაზიქ, ასე ვაფუბლუნქუ, ხამ გელელუ, გაგთიღ, ყახა დო გაჩერ მანქანა დო დორვილენია ოკოვა ასე, მიწუ. ყახა, მუშენია, ურაგადუ, „მუშენ" ვაუთქუალ აფხაზას, ნე ტროგაია, უწუ თი აფხაზაქ, ანა ხაროშია ტიოტყა, ვსე აფხაზცი ლყუბყატ. ტიოტყა მარო ნი ბოისია, ესლი კტონიბუდ პრიეზდოტ, სკაჟი, ჩტო ბესიკ წვიჟბა ბილ უ ნას. მიდგარენ ბესიკ წვიჟბაქ გინმოსქილიდუ. ცოცხალო ქგდომტუ დო გიშებლით აშო. თექ თე აფხაზაქ გეგმოსქილიდუნ, ეთექ თე ოთარ ბარგანჯიაქ გიშაცონაფას ქიმმეხვარეს დო გამშამიცონეს კოჩარაშე ცოცხალო. პირიქით თე აფხაზეფ ბრელ იცვენდ ქორთუეფს დო ბრელ ქორდ გიშეუნ აფხაზეფქგნ.

ქიანაშ შემლებ იფჩიენ, მარა ირფელ ხოლო ვაგმაშინე, ირფელ ვაფშ.

ასე თაქ რენა აფხაზეფი. ათაქ ჟირ-სუმ ოჯახ ქორე ჩქინწკგმა. ხომ მკურნალენა თაქ.

ხოლო ქგგმაშინ ასე. ათე სულიკოქ ქგდმელახესუნ თი დროს ჩქიმ ნინო გემშეპცონით ღვადაშა, სკოლაშა. ღვადაშა გემშეპცონით დო ღვადაშა გილაცუნდ საწყალ ლალის იშო აშო, სუმ კილომეტრითგ რდ დაშორებული. მუჟამს ვარდუო პავაროტშა ქგმომიცონესგნ, ნინოშ მასწავლებელ ცოფე, ბრძოლენდ თურმე

ავტომატითგ დო, ართი სუმი აფხზეფ, დაცვეფ გერდეს პავაროტის, დო თენეფქ მიწიის, მაროვა ჩქი დოიცვენთია, მარა სნაიპერქ შილებენია ქგგოოთასია ტყვია დო დორცვილანია. დო პავაროტის ცორეთ ასე ჩქი თაქ, იახან, თეში ართ ჭიჭე აფხაზაქ ქგმორთ დო, ანი ნას უბივიუტუა, დო თენა ხოლო ქომჩითია აშო, მაროს მა ქიგებდგუნქია დუდსიან, ვარია, უწუ თე ოსურა ადამიანქ, თე ნინოშ პედაგოგიქ, ენავა ჩქიმ ნინოშია დეიდა რენია დო ტიოტია მაროვა ირკოც მიცორანია ჩქგ დო ტიოტია მარო, ვაგაშქურინასია, სქან დუდს ვავოცვილუანქია დო გავათავისუფლათია დო გოუტუათია... დო უკული დარცმელია რდ ღულუნიშ შქვით, ვაფშ. შქვით კოჩი რდ, დართინუეს დო თინეფ არძო დორხვეს იშო, თინეფ დოცვილეს.

უკული რდგ ასე, ბაღანური ცოროფა რდ ასე ბაღანური ცოროფა რდ. თავჯდომარე რდ თე ღვადას ვოვა, დედა. გვარქ ქგშმოჭყორდ. მართალო ვუცორდი, მართალო. ახალგაზრდა ძღაბ ვორდი. მარა თვითონ კითის გოურჩქინდუ ინაქ მაზოლქგ დო ათე მაზოლ მუშ ხეთ გეჭკირ დო თიქ განგრენაშა გინართ დო მიწამალ დო დოცვილ თიქ იშო.

თეცალ ფშგ პაჩხარც, ბარციცი, ხარიტონოვიჩ, რაიკომიშ მდივანირდ, ცუგბა ვიაჩისლავ, ჩქინ ოჯახშა ხოლო რენა, სუფრა გემნანწყუა მაფნა დო, დუნაპატიჟგ. ნუ ცოროფა რდ დო პატიშცემა ართიანიშ. დიარაშა დგმაპატიჟენდეს, აშო დგვაპატიჟენდით. საჩუქრეფ უჩქუდეს, პატივცემა უჩქუდეს, უნჩაშ-უკლაშ უჩქუდეს. ავტობუსშა ვარდუო უნჩაში კოჩ ქიგერდ კუჩხისდა, ვარიანტ ვაარსებენდ ვადუთმესკო დო თეცალეფ, ზრდილობა დო ირფელ. მუთ ჯგირიენ თის იფჩიებუქ, გლახა ხოლო ვაგმაშინე. ანწ ხოლო იბმეორენქ ნამდა დუდის მუმახვიის თენა მასმა პიჯიქ. დო მუდეფ ხოლო მეჩირთეს. მარა ჩქგნით ვარდ გვალო ანგელოზი. მხედრიონქ მიშართუნ თიმ დროს ცხენის წაყრს გეგნოჭვეს ვითაანთხ

ოჯახი დო ეთევრეშე დიჭყ დაჩხირიშ გონწყუმაქ. უკული, ჩქინ სოფელიშ შემადგენლობაშა მუშეშ ქეთევანი. დო ბაღანა წყიშჷნდ საქონელს. ჭყიშჷნდ ბაღანა საქონელს დო ოჭოფეს თენა ჩქინეფქ, ჩქინ მხედრიონელეფქ ოჭოფეს დო თე ბაღანაქ უწუ, ნამდა ვაპილათია დო სოდე რენია ჩქჷნ პოზიციავან, თისია ქოიწინთია თქვა ირფელსია. მარა ვადენდეს დო იშენ დოცვილეს ჩქინეფქ თე ბაღანა დო თევრეშე დიჭყჷ, გინწყჷ დაჩხირქ, ქეთევანშე. თვითონ უკულ ჩიქოვანიშ დიდა, ალიოშა ჩიქოვანიშ დიდა აფხაზა რდ დო თვითონ მუნეფქ დოცვილეს, ნურ ყალიჩავა დოცვილეს, მუჟამს მიშეშ იშა, კოჩარაშან, თიმწკჷმა.

ცხენის წყარსჷრდ დაწყებითი სკოლა დო ეთექ ირო შეხვედრა მიღუდეს, საახალწლო შეხვედრა, სიტყვეფის გიშულა, მუდგარენი, ბირა, სხაპუა. რდჷ ართიანიშ ცროროფათჷრდ.

აფხაზურიშ გურაფა მოკოდესჷნ, ბგურაფულენდით საცოროფო სიტყვეფს. „სარა ბარა ბზია ბსბოი“ დო ათევჯგურას. მარგალურს ხოლო. მარგალურ ინებს უჩქუდეს უმრავლესობას, ჩქჷ მიჭირდეს აფხაზურიშ დოგურაფა. ლალის უჩქუდ. ლალის მუთ უჩქუდ თინა მათ მიჩქ ირფელ, არძო. ჩქჷ აქ ვამბირნა, ეჩდოსუმ წანას ირიართო ნერვიულობაშ მეტ მუთუნ ვაფშიბნა , ვარა მა ლალის მუთ უჩქუდ – გიტარა, ჩონგურ დო ფანდურ, მა ირფელ მიჩქ.

– მუს იბირდით?

– „დიდოუ, ნანა,
ვენგარა, ნანა სქუა,
ჭყოლირ გურს ვამიჭუა,
ძუძ ფსქირაფილი მაფ ბუაშე,
მუთუნ ვამიწუა...“.

არძა სიმღერებ მიჩქ დო ასე ქაშმოჭყორდ. „ასე ჩონგურ ქოფთქუათ სქან დო ჩქიმი გაჭირება“... მარგალურ სიმღერეფ მა არძა მიჩქუ.: „აშო ჩელა, იშო ბუსკა“...

„ძღაბ სი ვაგაშქურინას,
მითინშა მა ვართირა,
მალას შევასრულენგდ
ბუნებაში გგნარჩქინა...“

დო მარგალურ სიმღერეფ არძა მიჩქუდ. ჩონგურს მა ვლაცაფენდ მარა ასე ვამიღ თიშ დუდ მუდგარენ. „საქორთუო ქარგილო რე, ბახჩათ ორე გინორთელი...“, თე სიმღერეფი...

„წყარს ინოძუდე, იშქვიდუდე.
გური მაფუდას შენუხებული,
აი ათეშენ შეგიცოდუა,
აი ათეშენ გაჭირებული“.

თე სიმღერა ხოლო მიჩქუდ. არძო მიჩქ, ჩონგურ მიჩქ გვალო ჯგირო, მარა ასე ვაფშგ. გადაღლილ ვორექ ალბათ, ვარა... ნერვიულობაქ ალბათ ქაწმოჭიშუ აშო-აშო.

– აფხაზურო ქოიჩქუდესო?

– აფხაზურო ვარი. აფხაზურ ვარ, შონურს ბგურაფულენდით. აფხაზურო ჯოჯ მიშ დო იბირდ. ჯოჯის უმოსო აფხაზეფნკგმა მეტ კავშირ ულუდუ. სიმღერა ხოლო უჩქუდუ აფხაზურო.

– მარგალურ ოჭკუმალეფს მუს აკეთენდეს თქვანნკგმა?

– მარგალურ ოჭკუმალეფ: ხაჭაპური, საცივი, ხარჩო, ლებია, მუავე, ათენეფს... ხული ნექით ზადილი, ღუმი, ყვალი, ჭკიდი, ვარენიკეფი, კვარი, კვარხაშილი... ქიანაში, ქიანაში.

– თანაფას?

– თანაფას – კვერცხი, ჩვეულებრივო, ირკოჩიშ ოჯახის ღაფუნდეს. თუ, მუ რაგად ოკო. თანაფა ჩქი სოფელს მიჩქუდეს, ნუ ქალაქის დო ირდიხას უჩქუდ, მარა იმ დროს ცხოვრება მილუდეს, ასე სო რე ცხოვრება.

თანაფას, მაგალითო, სამეზობლოს ფქეიფენდით ბაღანეფ, მეზობლეფ აკიფშაყარუდით დო გალე, ქუჩას, ფქეიფენდით დო

ჩვეულებრივ, კვერცხის ბლაფუნდით, თუ რდუო, ხაჭაპური რდ, თნეფ ირფელ, საცივი... უღუდ ოჯახეფს დო რდგ თიშ საშუალება ხოლო. ირფელ სორგუდ.

ბაღანობას ფშუ რაზმეულის შეკრება რდ, რაიონს იბშაყარუდით... ახალ წანას კომუნისტეფიშ დროს ეკლესიაშა მითინ ვეგლეშ, ხომ ქოიჩქუ?! ეში ნებას ვერზენდეს. ოჯახეფს ნათუნდეს თიმ დროს დო მუმულს დოყვარუნდეს. მუმულს დოყვარუნდეს დო ჩქიმ დიდა , ქირსეშ დღას მიტენდეს მორდიაშა. ოჯახით დო საჩუქრეფით მიფშით, აშო ხოლო მოცუნუანდეს დო თაშ რდგ ცოროფა. ჯგგრ ტრადიცია რდ თენა.

ასე მუთუნ ვარ, ირიართო პრობლემეფშე ფიქრე, მეტ მუთუნ ვარ, დო არძა აგრესიულ დო არძა განერვიულებული.

თიმ დროს ქოთ მეზობელიშ მინულაშა ქოთ გოხიოლუდ დო ქოთ რჩოდუდ. აშო ხოლო მიშეს დო ასე მიშენ რჩოდ, ქომინი, მიშა რჩოდ?

მორდია მიცუნდ მარა ჩქიმ დიდა დო მუმას ვონდურუდი: მოხუცებულ ამრჩიეს მორდიათ. თენა ვეშილებედ თეშ. თი ბაღანა რენ ჭიჭე, ახალგაზრდა მორდიას დანათაფე ბოშ თინა. მოხუცებული რდეს, ღორონთ მაპატი. მორდია მუჭო ვამიორდ, ჯიქიეფ მიუნდ მორდიეფ, მარა მოხუცებული რდეს. მარა უცორდეს ჩქიმ დიდა დო მუმას, ცოროფა რდ.

მეზობელეფწკუმა შხვა ურთირთობა რდ. ლალ თქუანდ, ლალი, ცხენნყარს ტარკალეთ ძღაბით დო ბოშით, თინა ბშგნია, ტანს გიბომნგნდითია, მარა თექ მუთუნიშ შქიდირა ვარდუა. ჭიჭე ვორდითინ თიწკუმა.

დღესასწაულეფს აღვნიშნენდით, მართალო ჯგირო აღვნიშნენდით. ბაღანეფ იფშაყარუდით, ფსხაპუნდით, იბიბრდით, აკარდიონ, დოლი, მუსიკა. მა, მაგალთო, აკარდიონით მიღუდ, გარმოშკა ხოლო მიჩქუდ. თაქ ეჩდოსუმ წანას პიჯ ვაგომნჯამუნა

ცოდა ლალს დო მა. ართშა ქუმორთ სოხუმშა ი კოჩქ, თქვა ოკო გიგნოილათია ოჯახიშ ბირა, ქინვოჭარათია ოკო. მასიურო ოჯახ იბიბრდით არძა. ლალის უღუდ არაჩვეულებრივ ხმა მუდგარენი. თინა ვარდუო ჩონგურს იონწყუნდ დო გიტარასგნ, ქგგანგარინედ. მუდგარენ თინერ ტკბილ ხმა უღუდ თი ჩონგურ დო გიტარას დო თიქ დუმოგურუ არძა, გაჭირებულქ, თი ლალიქ. ოდო აკოფშაყარუდით ძღაბეფ. ვით-ვითოხუთი დღას ვაბჩოდუდ მეზობელშა მინიბლკო იშო. მუშენ და პირობეფი მუჭო ათაქ ვამღუ, თეშ ვამღუდ. ჭყურგილშა გილამღუდ ონახვალი, ამსერ ლალ დო მა ხანგაცალო ალვორდით თექი. დღაშით მინ სამუშაო, სამსახური, ჩაიშ ნილუა დო იშენ ონდღეს აკიბშაყარუდით, ჩონგურ, ფანდურ, გიტარა, კოფეშ შუმა, ბირა, სხაპუათ ჩევეთხიებუდით. უკულ რდეს საჩხერლეფ დო ვანელეფ ჩქინწკგმა, ცხოვრენდეს ჟარნეჩდოვითააართ რე თუ ვითოჟირს გინოხორაფილ. გეგნახორეს აშო. თექ ჟიროშ ოჯახიქ ოთხოშ ოჯახშა მორთ. სანყალ თენეფი, ჟარნეჩდოვით დო ეც კოჩის დაპურენდ თენეფიშ ოჯახ, თიცალ მშრომელი რდეს. შქვით კილომეტრის კუჩხით გილეშეს, იახა დო, არძაქ ჟირსართულიან ცუდეეფი, არძაქ ცუდეფ ეშენეს ახა. თინერ პატივცემა დო ცოროფა რდ ჩქინ შორის დო თე საჩხერლეფ დო ვანელეფ შორის, ჭურვის მუდას მოხადენდეს დუდის, ქგმიფშით დო ქოთომ დო თუს მივცილუნდეს დო ათეჯგურა პატის ფცენდეს. ონჯუას თინეფ ვარდუო სამუშაშე დირთუდეს თი ჩაიშ ნილუაშენ, ამსერ იჯვერჯგუდეს სოდგარენ ვითაართ საათშა. სხაპუა დო აკარდეონ დო დოლი დო ინა დო მხიარულენდეს დო რდეს.

კოჩარას შქვითიანთას ხუთოშ კოჩ ცხოვრენდ. საქორთუოს მასმა სოფელი რდ მუშ შემოსავალით დო ართიქ დოლურ ინფარქტით, ფშ, მეტი კოჩ ვაღურე თესხეშე დო ვალახებე, თიმ დროშ ამბე მაფ, ინფარქტით. ხუალე ართიქ. თინა ხოლო ასე მედიცინა რენ თეშ ქორდკო განვითარებულ დო თესხე ოპერაციეფინ,

დიდხანს იცხოვრებუდ თე პაპავა საწყალი. თეცალ ამბერდ თექ. ოდო უკულ ჩებარ, სტრატეგიულ მნიშვნელობაშ სოფელი რდ, ქიმთობსქიდით თექ.

ტრადიციეფ მილუდეს. დირთუნო თე ტრადიციეფ, თენა რე საქმე. მარა თინა ხოლო თი ჯვეშ თაობაქ გამკორთ. ცაჰ, ვამიჩქე. ახალს ქუდაგურუას ოკო, პრიმერ ქაძირას ოკო ხოლო, მაგალითი. მარა ვარენო, ჯგირ ახალგაზრდეფ პუნა ხოლო ჩქე, გვალო ნიჭიერეფ, ართო ფენომენეფ, ნიჭიერ დო ჯგირეფი. ახა მარა თიშ პირობეფ ხოლო ვამღუნა თაქ ჩქენ, მაგალთო, თე ტრადიციეფ თაქ განვავითარათინ, ეშ პირობეფ სო მიღუნა ჩქი აქ?!

თარგმანი

კარგად ვიყავით აფხაზებთან, ძალიან კარგად. დავდიოდით ერთმანეთთან. საჩუქრებით მოდიოდნენ. ერთი ტომარა შაქარი ვაჩუქე ომის დაწყებამდე კვარჭია რომ იყო და მატუა რომ იყო და იმათ. და აქეთ ტყის ღორი (ტახი), კურდღელი, შამპანიური მათი ოჯახის გაკეთებული და ესენი და ერთმანეთს პატივს ვცემდით. მერე კოჩარადან გამომიყვანა ის რომ იყო, გარგანჯია ოთარი, რომელსაც შვილი მოუკლეს, მამა მოუკლეს, მაგრამ ნახევარი სოფელი მან გამოიყვანა, იმ გარგანჯიამ. და თვითონ აფხაზებმა დაგვიცვეს. ხომ ჩავრჩით ჩვენ აფხაზეთში, მშვიდობიანი მოსახლეობა. აფხაზია ჩვენი რძლის, ინეზას, დედა. ჯოპუაა. და პირიქით თავის ძმებს გამოჰკიდებია, სად არის ჩემი მეგრელი შვილიშვილებიო და ასე. მე, მაგალითად, პირადად შემიძლია ვთქვა, ოთხმოცი პროცენტი მე რაც წარმატებისთვის მიმიღწევია სოფელში, ის იყო აფხაზები, დაწყებული კომკავშირის რაიკომის მდივნიდან პარტიის რაიკომის მდივნის ჩათვლით.

კარგსა და ავში ერთად ვიყავით. კარგი დამოკიდებულება გვქონდა. რძალიც გვყავდა, სიძეც გვყავდა, იქითაც, აქეთაც. ჭლოუში ჩემი დეიდა რომ ცხოვრობდა, ჭლოუ აფხაზური სოფელი იყო, მეგრელები არ ვიცი ახლა იქ რამდენი ოჯახი იყო, იქნებოდა ერთი ათი, თორმეტი, არ ვიცი, რამდენი ოჯახი იყო, და ჩემი დეიდა რომ დაასაფლავეს, მოკვდა, აფხაზებმა, ორას კაცზე მეტი იყო თურმე სუფრაზე, სიტყვით გამოსვლა და ასე. ასე ვცემდით ჩვენ ერთმანეთს პატივს და გვიყვარდა ერთმანეთი. დღესაც, ხომ მოხდა ასეთი, ესე იგი, ომი ვუწოდოთ ამას, თუ კომერციული ომი, თუ ომი, ის აფხაზი, რომელიც მიყვარდა, ის მიყვარს. ეს თავს მოახვია აფხაზეთს მესამე პირმა., რად უნდა ლაპარაკი. ჩვენ ძმები ვიყავით, რძლობა, სიძე იქით, სიძე, როგორ იტყვიან?, აქეთ, ნათესაობა გვქონდა, რძალი მყავს, სიძე გვყავს და ასე. ჩემს ბიძაშვილსაც აფხაზი ეჯდა (ჰყავდა ცოლად), მაგალითად. შეკრებები იყო, სუფრები იყო.

ჩემი სოფლის დაცემის დროს ხომ იქ ჩავრჩით ათას შვიდასი მოსახლე, ნაცნობმა აფხაზებმა ნაგვიყვანეს მე და სულიკო ღვადაში. ეს იყო კვარჭია. მაგრამ მითხრა ამ კვარჭიამ, მე თქვენი ოჯახი მიყვარს, თქვენ მიყვარხართ, მაგრამ თექვსმეტი ეროვნების იბრძვის თქვენს წინააღმდეგ და მეშინიაო, მეც დამიშავონო, და დაგაბრუნოთო უნდა უკან. ჩაგვსვა ჟიგულში და უკან უნდა დაგვაბრუნოს. ცენტრში რომ ვბრუნდებით, დიახ, იმ დროს ერთმა აფხაზმა, ახლა არ დავმალავ, დანა ამოიღო, გამოიღო, დიახ და გააჩერა მანქანა და მოგკლაო უნდაო ახლა, მითხრა. დიახ, რატომო, უთხრა, „რატომ“ არ უთქვამს აფხაზს, არ მოკიდოო ხელი, უთხრა იმ აფხაზმა, ის კარგი დეიდაა, ყველა აფხაზს უყვარს. დეიდა მარო, ნუ გეშინია, თუ ვინმე მოვა, უთხარი, რომ ბესიკ წვიჟბა იყო ჩვენთან. ვიღაც ბესიკ წვიჟბამ გადამარჩინა. ცოცხლად (ცოცხალი) დამტოვა და გამოვედით აქეთ. იქ ამ

აფხაზმა რომ გადამარჩინა, იქ ამ ოთარ ბარგანჯია გამოყვანაში დაგვეხმარა და გამოგვიყვანა კოჩარიდან ცოცხლად (ცოცხლები). პირიქით, ეს აფხაზები ბევრი იცავდა ქართველებს და ბევრი იყო რომ გამოიყვანა აფხაზებმა.

ქვეყნის შემიძლია ვილაპარაკო, მაგრამ ყველაფერი კიდევ არ გამახსენდება, ყველაფერი არ მახსოვს.

ახლა აქ არიან აფხაზები. აქ ორი-სამი ოჯახი არის ჩვენთან. ხომ მკურნალობენ აქ.

კიდევ გამახსენდა ახლა. ეს სულიკო რომ დაგვიავადდა, იმ დროს ჩემი ნინო შევიყვანეთ ღვადაში, სკოლაში. ღვადაში შევიყვანეთ და ღვადაში დაჰყავდა საწყალ ლალის იქით-აქეთ, სამი კილომეტრით იყო დაშორებული. როდესაც არაა მოსახვევამდე მიგვიყვანეს, ნინოს მასწავლებელი ოფილა, იბრძოდა თურმე ავტომატით და, ერთი სამი აფხაზები, დაცვები იდგნენ მოსახვევში, და ამათ მითხრეს, მაროო, ჩვენ დაგიცავთო, მაგრამ სნაიპერმა შეიძლებაო გესროლოსო ტყვია და მოგკლანო. და მოსახვევში რომ ვართ ახლა ჩვენ აქ, დიახ, ისე ერთი პატარა აფხაზი მოვიდა და, ესენი ჩვენ გვკლავენო, და ესეც მოგვეციოთო აქეთ, მაროს მე დავადგამო თავსო..., არაო, უთხრა ამ ქალმა, ამ ნინოს პედაგოგმა, ესო ჩემი ნინოს დეიდააო და დეიდა მარო ყველას გვიყვარსო ჩვენ და, დეიდა მარო, არ შეგეშინდესო, შენს თავს არ მოვაკვლევინებო დს გავათავისუფლოთო და გავუშვათო... და მერედარცმელია იყო ღულუნის, არ მახსოვს შვიდი, არ მახსოვს. შვიდი კაცი იყო, დააბრუნეს და ისინი ყველა დახრიტეს იქიტ, ისინი მოკლეს.

ასეთები მახსოვს, ????, ბარციცი, ხარიტონის ძე, რაიკომის მდივანი იყო, ცუგბა ვიაჩესლავი, ჩვენს ოჯახშიც არიან, სურა განაშლელი გვაქვს და, დანაპატიჟები. ნუ, სიყვარული იყო და პატივისცემა ერთმანეთის. სუფრაზე დაგვპატიჟებდნენ, აქეთ დავპატიჟებდით. საჩუქრები იცოდნენ, პატივისცემა იცოდნენ,

უფროს-უმცროსი იცოდნენ. ავტობუსში, არა?, უფროსი კაცი თუ იდგა ფეხზე, ვარიანტი არ არსებობდა, რომ არ დაეთმოთ და ასეთები, ზრდილობა ყველაფერი. რაც კარგია, იმას ვლაპარაკობ, ცუდი კიდევ არ მახსენდება. ახლაც ვიმეორებ, რომ თავს მოგვახვიეს ეს მესამე პირმა. და ისინიც შეცდნენ. მაგრამ ჩვენიც არ იყო მთლად ანგელოზი. მხედრიონი რომ შემოვიდა, იმ დროს ცხენისწყალზე გადაწვეს თოთხმეტო ოჯახი და იქიდან დაიწყო ცეცხლის გახსნა. მერე, ჩვენი სოფლის შემადგენლობაში შემოდიოდა ქეთევანი. და ბავშვი მწყემსავდა საქონელს. მწყემსავდა ბავშვი საქონელს და დაიჭირეს ეს ჩვენებმა, ჩვენმა მხედრიონელებმა დაიჭირეს და ამ ბავშვმა უთხრა, რომ არ მომკლათო და სადაც არისო ჩვენების პოზიციაო, იმასო გეტყვითო თქვენ ყველაფერსო. მაგრამ არ დაინდეს და მაინც მოკლეს ჩვენებმა ეს ბავშვი და იქიდან დაიწყო, გაიხსნა ცეცხლი, ქეთევანიდან. თვითონ მერე ჩიქოვანის დედა, ალიოშა ჩიქოვანის დედა აფხაზი იყო და თვითონ მათ მოკლეს, ნური ყალიჩავა მოკლეს, როცა შედიოდა იმაში, კოჩარაში, მაშინ.

ცხენისწყალზე იყო დაწყებითი სკოლა და იქ ყოველთვის შეხვედრა გვქონდა, საახალწლო შეხვედრა, სიტყვებით გამოსვლა, რაღაცა, სიმღერა, ცეკვა. იყო ერთმანეთის სიყვარულიც.

აფხაზურის სწავლა გვინდოდა, ვსწავლობდით სასიყვარულო სიტყვება, „მე შენ მიყვარხარ“ და ასეთებს. მეგრულსაც. მეგრული იმათ იცოდნენ უმრავლესობამ, ჩვენ გვიჭირდა აფხაზურის სწავლა. ლალიმ იცოდა. ლალიმ რაც იცოდა, ის მეც ვიცი ყველაფერი, ყველა. ჩვენ აქ არ გვიმღერია, ოცდასამი წელი ყოველთვის ნერვიულობის მეტი არაფერი არ გვახსოვს, თორემ მე ლალიმ რაც იცოდა – გიტარა, ჩონგური და ფანდური, მე ყველაფერი ვიცი.

– რას მღეროდით?

– „დიდოუ ნანა,
არ იტირო, ნანა, შვილო,
დაჭრილი გული არ ამიტკივო,
ძუძუ გამშრალი მაქვს რძისგან,
არაფერი არ მითბრა...“

ყველა სიმღერები ვიცი და ახლა დამავიწყდა. „ახლა, ჩონგურო, ვილაპარაკოთ შენი და ჩემი გაჭირვება“... მეგრული სიმღერები მე ყველა ვიცი : „აქეთ ჩელა, იქით ბუსკა...“

„გოგო, შენ არ შეგეშინდეს,
არავისში მე არ გაგცვლი,
მალე შევასრულო უნდა
ბუნების განაჩენი...“

მეგრული სიმრერები ყველა ვიცოდი. ჩონგურზე მე ვუკრავდი, მაგრამ ახლა არ მაქვს იმისი თავი რაღაცა. „საქართველო დაქარგულია, ბაღჩადაა გარდაქმნილი...“, ეს სიმღერები...

„წყალში ეგდო, იხრჩობოდე,
გული მქონდეს შეწუხებული,
აი ამიტომ შეგიცოდებ,
აი ამისთვის გაჭირვებული“.

ეს სიმღერაც ვიცოდი. ყველა ვიცი, ჩონგური ვიცი ძალიან კარგად, მაგრამ ახლა არ მახსოვს. გადაღლილი ვარ, ალბათ, თორემ... ნერვიულობამ ალბათ მომისწრო აქეთ-აქეთ.

– აფხაზურად იცოდით?

– აფხაზურად არა. აფხაზური არა, სვანურს ვსწავლობდით. აფხაზურად ჯოჯი მოდიოდა და მღეროდა. ჯოჯიმ უფრო აფხაზებთან მეტი კავშირი ჰქონდა. სიმღერაც იცოდა აფხაზურად.

– მეგრულ საჭმელებს რას აკეთებდნენ თქვენთან?

– მეგრული საჭმელები: ხაჭაპური, საცივი, ხარჩო, ლობიო, მჟავე, ამათ... ფხალი ნიგვზით შეზავებული, ღომი, ყველი, მჭადი,

ვარენიკები, კვერი, კვერი მოხარშული... ქვეყნის, ქვეყნის.

– აღდგომას?

– აღდგომას – კვერცხი, ჩვეულებრივად, ყველა ოჯახში ღებავდნენ. გოჭი, რა თქმა უნდა. აღდგომა ჩვენ სოფელში ვიცოდით, ნუ, ქალაში და ყვრლგან იცოდნენ, მაგრამ იმ დროს ცხოვრება გვქონდა, ახლა სადაა ცხოვრება.

აღდგომას, მაგალითად, სამეზობლოში ვქეიფობდით ბავშვები, მეზობლები შევგროვდებოდით და გარეთ, ქუჩაში, ვქეიფობდით და ჩვეულებრივად კვერცხს ვღებავდით, გოჭი იყო, ხაჭაპური იყო, ესენი ყველაფერი, საცივი... ჰქონდა ოჯახებს და იყო საშუალებაც. ყველაფერი ეყარა (ბლომად იყო).

ბავშვობაში მახსოვს, რაზმეულის სეკრება იყო, რაიონში ვგროვდებოდით... ახალ წელს კომუნისტების დროს ეკლესიაში არავინ დადიოდა, ხომ იცი?! ამის ნებას არ იძლეოდნენ. ოჯახებში ნათლავდნენ იმ დროს და მამალს დაკოდავდნენ. მამალს დაკოდავდნენ და ჩემი დედა ქრისტეშობის დღეს გვიშვებდა ნათლიასთან. ოჯახით და საჩუქრებით მივდიოდით. აქეთაც გვატანდნენ და ასე იყო სიყვარული. კარგი ტრადიცია იყო ეს.

ახლა არაფერი არა. ყოველთვის პრობლემებზე ფიქრობ, მეტი არაფერი, და ყველა აგრესიული და ყველა განერვიულებულია.

იმ დროს კიდევაც მეზობელთან შესვლა კიდევაც გიხაროდა და კიდევაც გეცალა. აქეთაც მოდიოდნენ და ახლა ვისთვის გცალია, მითხარი, ვისთვის გცალია?

ნათლია მყავდა, მაგრამ ჩემს დედას და მამას ვემდუროდი: მოხუცებული ამირჩიეს ნათლიად. ეს არ შეიძლებოდა ასე. ის ბავშვი რომაა პატარა, ახალგაზრდა ნათიას მოანათვლინე, ბიჭო, ის. მოხუცებულები იყვნენ, ღმერთო მაპატიე. ნათლია როგორ არ მიყვარდა, ჯიქიები მყავდა ნათლიები, მაგრამ მოხუცებული იყვნენ. მაგრამ უყვარდათ ჩემს დედას და მამას, სიყვარული იყო.

მეზობლებთან სხვა ურთიერთობა იო. ლალი იტყოდა, ლალი, ცხენისწყალში ტიტვლად გოგოც და ბიჭიც, ის მახსოვსო, ტანს დავიბანდითო, მაგრამ იქ არაფრის კადრება არ იყოო. პატარები რომ ვიყავით მაშინ.

დღესასწაულებს აღვნიშნავდით, მართლა კარგად აღვნიშნავდით. ბავშვები ვგროვდებოდით, ვცეკვავდით, ვმღეროდით, აკარდიონი, დოლი, მუსიკა. მე, მაგალითად, აკარდეონი მქონდა, გარმოშკაც ვიცოდი. აქ ოცდასამი წელი პირი არ გაგვიხსნია საწყალ ლალის და მე. ერთხელ მოვიდა სოხუმში ის კაცი, თქვენ უნდა გადაგიღოთო ოჯახის სიმღერა, ჩავიწეროთო უნდა. მასიურად ოჯახი ვმღეროდით ყველა. ლალის ჰქონდა არაჩვეულებრივი ხმა რაღაცა. ის არ იყო, ჩონგურს რომ ააწყობდა და გიტარას, აგეტირებოდა. რაღაც ისეთი ტკბილი ხმა ჰქონდა იმ ჩონგურს და გიტარას და იმან მასავლა ყველა, გაჭირებულმა, იმ ლალიმ. ჰოდა შევგროვდებოდით გოგოები. ათი-თხუთმეტი დღე არ მეცალა მეზობელთან რომ შევსულიყავი იქით. რატომ და პირობები როგორც აქ არ მაქვს, ისეარ მქონდა. წყაროზე დამქონდა სარეცხი, ამაღამ მე და ლალი გიჟებივით ვიყავით (ვიდექით) იქ. დღისით ხან სამუშაო, სამსახური, ჩაის კრეფა და მაინც შუადღეს შევგროვდებოდით, ჩონგური, ფანდური, გიტარა, ყავის სმა, მღერა, ცეკვით დავიშლებოდით (დავეხსნებოდით). მერე იყვნენ საჩხერელები და ვანელები ჩვენთან, ცხოვრობდნენ ორმოცდათერთმეტია თუ თორმეტში გადასახლებული. გადმოასახლეს აქეთ. იქ ორასი ოჯახი ოთხას ოჯახამდე მოვიდა (იქცა). საწყალი ესენი, ორმოცდაათ და ოც კაცს დააპურებდა ამათი ოჯახი, ისეთი მშრომელი იყვნენ. შვიდ კილომეტრს ფეხით დადიოდნენ, დიახ და, ყველამ ორსართულიანი სახლები, ყველამ სახლები აისენეს, დიახ. ისეთი პატივისცემა და სიტყვარული იყო ჩვენ შორის და ამ საჩხერელებსა და ვანელებს შორის, ჭურს როდესაც მოხდიდნენ თავს,

მივიდოდით და ქათამს და გოჭს დაგვიკლავდნენ და ასეთ პატივს გვცემდნენ. საღამოს ისინი არ იყო, რომ სამსახურიდან დაბრუნდებოდნენ იმ ჩაის კრეფიდან, ამალამ გრიალებდნენ სადღაც თერთმეტ საათამდე. ცეკვა და აკორდეონი და დოლი ის და მხიარულობდნენ და იყვნენ.

კოჩარაში შვიდი ათას ხუთასი კაცი ცხოვრობდა, საქართველოში მესამე სოფელი იყო თავისი შემოსავლით და ერთი მოკვდა ინფარქტით, მახსოვს, მეტი კაცი არ მომკვდარაამდენიდან და არ დაავადებულა, იმ დროის ამბავი მაქვს (ვყვები), ინფარქტით. მარტო ერთი. ისიც, ახლა რომ მედიცინაა, ისე რომ ყოფილიყო განვითარებული და ამდენი ოპერაცია, დიდხანს იცხოვრებდა ეს პაპავა საწყალი. ასეთი ამბავი იყო იქ. ჰოდა მერე ჩაბარდა, სტრატეგიული მნიშვნელობის სოფელი იყო. ჩავრჩით იქ.

ტრადიციები გვქონდა. დაბრუნდება ის ტრადიციები, ესაა საქმე. მაგრამ ისიცაა, იმ ძველმა თაობამ გაიარა, . აჰ, არ ვიცი. ახალს ასწავლოს უნდა, მაგალითიც აჩვენოს უნდა, მაგალითი. მაგრამ არაა (ხომაა), რომ კარგი ახალგაზრდებიც გვყავს ჩვენ, სულ ნიჭიერები, სულ ფენომენები, ნიჭიერი და კარგები. დიახ, მაგრამ იმისი პირობებიც არ გვაქვს აქ ჩვენ, მაგალითად, ეს ტრადიციები რომ აქ განვავითაროთ, ამის პირობები სად გვაქვს ჩვენ?!

***

1. მა ირო მოინტერესუდ მუშენ ჭიხვივუნდეს ცხენეფ ჭიაკოკონობა სერს. მა ქოპკკიოხი

ჩქიმ ბების დო ბებიქ ათეჯგურა ამბდე მიწუ: ჭიაკოკონობა სერს აუცილებერო ოკო გინოსხაპას არძოქ დაჩხირს. მაზაკვალეფი ოკო გეთიფჭუათ. თე სერს მოულა მაზაკვალეფი დო გეთმოსხაპუნა ცხენებს, ფაჭაჭის მოკიდუნა ხეს. თელ სერს გილერულენა ცხენეფით. ოჭმარეშო თე ცხენეფი შუალდირ რენა. ასე სი გიჩქუ მუშენ ჭიხვინუნა ცხენეფი თელ სერს.

***

თარგმანი

1. მე ყოველთვის მაინტერესებდა, რატომ ჭიხვინებდნენ ცხენები ჭიაკოკონობა ღამეს. მე ვკითხე ჩემს ბებიას და ბებიამ ასეთი ამბავი მითხრა: ჭიაკოკონობა ღამით აუცილებლად უნდა გადაახტეს ყველა ცეცხლს. ეშმაკები უნდა ამოვიწვათ. ამ ღამით მოდიან ეშმაკები და შეახტებიან ცხენებს, ფაფარს მოჰკიდებენ ხელს. მთელ ღამეს დარბიან ცხენებით. დილისთვის ეს ცხენები დაღლილები არიან. ახლა სენ იცი, რატომ ჭიხვინებენ ცხენები მთელ ღამეს.

***

2. ჯგირ ხანას ბრელი გილეშ რუსეთშა და გიმოჩანდეს ჩქინ თხირ დო მანდარნას. მანგარ ფარას იშიბდეს. ართ მარგალ კოჩიქ გეგნოჭყვიდ რუსეთშა ულა და გიმაჩაომალო მიდეღ მუშ საქონელი (თხირი, მანდარნა, დაფი). მერაგად უჩაშის ოღალარ ფასშე და მითოხე მატარებელს, ანგარიშენს მუზმაშა გიმოჩანს

მუშ საქონელს დო მალას დირთუ ბრელ ფარათ, ბაღანებს გახარენს, მანქანას ხოლო ქიიცედენს... მარა სორე?! თე კოჩის უცორდ შუმა. გიმოჩანს მუშ საქონელს, ფარა უღ დო ჯგირ ცხოვრება ხოლო უცორს. დღაშით მუშენს, ონჯუას რესტორანშა მეურს, სქვამ ცირეფი ხოლო გოძირ და უარქ ვარაგადუ. მუს ღოლა?! ფიქრენს, ონჯღორე რე ვარია ქოუწუე, მუს იფიქრენა?! მარგალურ პატ ოკო გოფცევა და რე ჩქინ ბოში ართ ამბეს... ქომორთ დროქ და ოკო დირთას... დირთუ, მარა სორე ფარა... ვარე... ონდეთ დოშაყარუ ყუდეშა ოულარ (დართინალ) ფარა. მითოხე ცოდა მატარებელს და არჩქილე მუჭო „რაგადანს“ მატარებელი: „შვიტი-მიტი“,„შვიტი-მიტი“... ვიშო მიშ დოხარგილო თინწკუმა მატარებელ იძახუდ: “ხარგინ-მარგინ“, “ხარგინ-მარგინ“... მუშ რაიონის სადგურს გაჩენდ მატარებელქ, ქიგმართ ჩქინ გასტროილორქ და მატარებელქ უწუ „შვიტოოოოო“.

***

თარგმანი

2. კარგ დროს ბევრი დადიოდა რუსეთში და ყიდდნენ ჩვენს თხილსა და მანდარინს. მაგარ ფულს შოულობდნენ. ერთმა მეგრელმა კაცმა გადაწყვიტა რუსეთში წასვლა და გასაყიდად ნაიღო თავისი საქონელი (თხილი, მანდარინი, დაფნა). მოელაპარაკა უფროსს ნასაღებ ფასზე და ზის მატარებელში, ანგარიშობს, რამდენად გაყიდის თავის საქონელს და მალე დაბრუნდება ბევრი ფულით, ბავშვებს გაახარებს, მანქანასაც იყიდის... მაგრამ სადაა?! ამ კაცს უყვარდა სმა. გაყიდის თავის საქონელს, ფული აქვს და კარგი ცხოვრებაც უყვარს. დღისით მუშაობს, საღამოს რესტორანში მიდის, ლამაზი გოგოებიც ნახა და უარი ვერ თქვა. რას იზამ?! ფიქრობს, სირცხვილია თუ არა, რომ ვუთხრაო, რას

იფიქრებენ?! მეგრული პატივი უნდა ვცეო და არის ჩვენი ბიჭი ერთ ამბავში... მოვიდა დრო და უნდა დაბრუნდეს... დაბრუნდა, მაგრამ სადაა ფული... არაა... ძლივს მოაგროვა სახლში წასასვლელი (დასაბრუნებელი) ფული. ზის საწყალი მატარებელში და ესმის, როგორ „ლაპარაკობს" მატარებელი: „შვიტი-მიტი",„შვიტი-მიტი" (შვიტი–სტვენა, შვიტინა–არარსებული) ... იქით რომ მიდიოდა დატვირთული, მატარებელი იძახოდა: "ხარგინ-მარგინ", "ხარგინ-მარგინ" (ხარგილ – დატვირთული). მისი რაიონის სადგურში გაჩერდა მატარებელი, ჩამოვიდა ჩვენი გასტროლიორი და მატარებელმა უთხრა „შვიტოოოოო".

***

3. გაჩენდ ავტობუსგქ და გიმელ ართ ციგანიშ ოსურქ ჭიჭე ბაღანათი. ბედო ჩქიმ მეტიქ მითინქ ვა შეხვად შარას. რუსულ-ქორთულ-მარგალურო მიწუ: – მაკითხე ვორექ დო ნამ მხარე ვიდა, მი ცხოვრენს თე მხარეს? მუ ხალხ რე? მუს ფთხინს და ქუდვოგურუე სოფელის შარა. მა მეტ მუ მოკოდ დო ურაგადუქ: პირველ ოჯახშა ვემნორთა (თექ მოხუცებულ ცხოვრნდ და სქუალფი ქალაქის ღუნდ დო აშუქრინედ), მაჟია ოჯახიშ გემნურქუ (ჩქიმ ოხორე რე), ქოუნი, ოჯახიშ უნჩაშ კოჩის ვე მუძ ბრელ დღა, ლეხი რე დო ვამიორკათ მუთ უცოურს (თქვა ქოიჩქუნა მუ მიცორს: ჯგირ ოშუმალ და ოჭკუმალი, სხაპუა და ბირა), მასმა მეზობელი ელექტრიკ რე დო ქუნი – ვორწყექ დაჩხირს, ვამიჩქ მუშა უჩქ, დენს ვეკმიჭვას, ართ ჟირ მარას ვემუშუას.

გოუტე დო მა ომუშებშა მიდავრთი. ართ შური მიღ ყუდეშა ქიმევრთე. სუმ საათშო გინოვჭიდი ყუდეშა დორთა. შარას ქეშეფხვად ჩქიმ ნაჩინებ ჩაჩანქ დოხარგელო დო მადლობა ხოლო გეგნომხად.

გემნოვრთ ყუდეშა და მუს ვორწექ? ჩქიმ დიდა, ოსური და სქუა ქოღვარღვალანა. მა ითამ მუთუნ ვა მიჩ თეშ ვოკითხუქ,

მუქ მოხვად? მითინ ყეს რენო, ღურუო? მუთუნს ვემეჩიებუნა. სტოლს ონწყუნა, ართის ქოთომ ჭვილ მოუღ, მაჟიას – ხაჭაპურ, მასმას – ღვინ და უძახუნა მეზობელებს, (აიშახ ირო მოჩხუბუდეს, მუშენ შუნქია, ყუდეს საქმეს ვაკეთენქია). ათეცალ ცოფას ვორექ და თაშ მოქცუდეს თელ ვით დღას.

გოთანდ მაჟია დღაქ. ჩქიმ მეზობელ იალონშა მირულე შუკას მუდგარენ ქაღარდით. ვოკითხუქ -სო მეურქ იალონშა-მაქ? უნჩაშშა მეურქ, მუდგარენ ჯგირო ვა ვორექ და ჟირ მარა ოკო გეფჭოფე შვებულება, დოფშურდი, ოკე დიფსვანჯე. მართალო მთელ მარას ცუდეშე ვეგმურთუმ. ართშა ქიმეფრთი და ქოფთხი მუდგარენიშ კეთება, ითამ გემეფუჭ ყუდეს, მარა მუთუნით ვამაცუნ. მართალო მანგარო გეჭოფ ნერვებქ, ვა ჭკუმუნდ, ვა რულდუ დო მეცოდ და ქოუნი, ვენერვიულა, თი მაკითხე მა მოიჯღონ, მუთუნ ვაგაღოლე და მეუ ომშებშა-მაქ. გეხანგ დო დახე დოპიცვილ. ართ თუთას ვამრაგადუდ. ოდნდეთ ოკმარიგეს.

***

თარგმანი

3. გაჩერდა ავტობუსი და ჩამოვიდა ერთი ბოშა ქალი პატარა ბავშვით. ბედად ჩემ მეტი არავინ შეხვდა გზაზე. რუსულ-ქართულ-მეგრულად მითხრა: – მკითხავი ვარ და რომელ მხარეს წავიდე, ვინ ცხოვრობს ამ მხარეს? რა ხალხია? რას მთხოვს და ვასწავლო სოფლის გზა. მე მეტი რა მინდოდა და ვეუბნები: პირველ ოჯახში არ შეხვიდე(იქ მოხუცი ცხოვრობდა და შვილები ქალაქში ჰყავდა და შეეშინდებოდა), მეორე ოჯახში შეხვალ (ჩემი სახლია), უთხარი, ოჯახის უფროს კაცს არ აქვს ბევრი დღე, ავადმყოფია და არ მოაკლოთ რაც უყვარს (თქვენ იცით, რა მიყვარს: კარგი სასმელი და საჭმელი, ცეკვა და სიმღერა), მესამე

მეზობელი ელექტრიკია და უთხარი – ვხედავ ცეცხლს, არ ვიცი რაზე იცის, დენზე არ მიიწვას, ერთი-ორი კვირა არ იმუშაოს.

გავუშვი და მე სამუშაოდ წავედი. ერთი სული მაქვს, სახლში მივიდე. სამი საათისთვის გადავწყვიტე სახლში დაბრუნება. გზაზე შემხვდა ჩემი ნახნობი ბოშა დატვირთული და მადლობაც გადამიხადა.

შევედი სახლში და რას ვხედავ? ჩემი დედა, ცოლი და შვილი იცრემლებიან. მე ვითომ არაფერი არ ვიცი, ისე ვეკითხები, რა მოხდა? ვინმე ავადაა, მოკვდა? არაფერს არ მეუბნებიან. მაგიდას (სუფრას) აწყობენ, ერთს ქათამი შემწვარი მოაქვს, მეორეს – ხაჭაპური, მესამეს – ღვინო და უძახიან მეზობლებს, (აქამდე სულ მეჩხუბებოდნენ, რატომ სვამო, სახლში საქმეს არ აკეთებო). ასეთ ყოფაში ვარ და ასე მექცეოდნენ მთელი ათი დღე. გათენდა მეორე დღე. ჩემი მეზობელი ალიონზე გარბის შუკაში რაღაც ქაღალდით. ვეკითხები – სად მიდიხარ ალიონზე-მეთქი? უფროსთან მივდივარ, რაღაც კარგად არ ვარ და ორი კვირა უნდა უნდა ავიღო შვებულება, დავიღალე, უნდა დავისვენო. მართლა მთელ კვირას სახლიდან არ გამოსულა. ერთხელ მივედი და ვთხოვე რაღაცის გაკეთება, ვითომ გამიფუჭდა სახლში, მაგრამ არაფრით არ წამომყვა. მართლა მაგრა აიყვანა ნერვებმა, არ ჭამდა, არ ეძინა, და შემეცოდა და ვუთხარი, არ ინერვიულო, ის მკითხავი მე გამოგიგზავნე, არაფერი არ დაგემართება და წადი სამუშაოდ-მეთქი. გაგიჟდა და კინაღამ მომკლა. ერთ თვეს არ მელაპარაკებოდა. ძლივს შეგვარიგეს.

***

4. ართ მეზობელ მაჟიაწკმა ტრიპაჩენდ, მუთუნშა ვამუშქურე, სერით ბალკონს ვოჯანუქ, მურიცხებს ვკოროცხუნქ დო უკულ სუფთა ჰაერს ჯგირო მარულუაფუნია, სი მუშა იშქვიდუქ დინახალე ყუდეს? მაჟიას მუთუნ ვაუპასუხ, მარა გურს ქიფიქრ: მა

სი ქუგოძირანქ, მუჭო ვა გოშქურუნია. ართ სერს ჩე პროსტინას გაეხვია დო ქიმიუტყობ გარე დოლურაფილს, ქუმუხვატუ და სახელი ქუდუძახ. გაკურცხინ დო მუშ წოხოლე ართო ჩე კოჩ ქოძირ, აშკურნ დო გემნოსოფ ყუდეშა ღვარათ: ქიმმეხვარით, ღურელეფ ქიმმაკითხესია.

***

თარგმანი

4. ერთი მეზობელი მეორესთან იკვეხნიდა, არაფრის არ მეშინია, ღამიტ აივანზე ვწევარ, ვარსკვლავებს ვითვლი და მერე სუფთა ჰაერზე კარგად მეძინებაო., შენ რატომ იხრჩობი შიგნით სახლში? მეორეს არაფერი არ უპასუხია, მაგრამ გულში იფიქრა: მე შენ გაჩვენებ, როგორ არ გეშინიაო. ერთ ღამეს ზენარში გაეხვია და მიუახლოვდა მალულად გარეთ დაძინებულს, მოუღიტინა და სახელი დაუძახა. გაელვიძა და მის წინ მთლად თეთრი კაცი დაინახა, შეეშინდა და შევარდა სახლში ღრიალით: მომეშველეთ, მკვდრებმა მომაკითხესო.

***

5. მეზობელეფქ აკონტუკეს ართიანთი. ვაურაგადუდეს ართიანს ბრელ სანს. შხვა მეზობელეფქი გინოჭყვიდეს თინეფიშ ეკორიგება და ქოთხუეს თი სოფელს მაცხოვრებელ თიცალ კოჩის, ნამუს არძო პატის ცენდ. მართალო ართ-ართის ყუდეს მანგარ ოჟკუმალეფ განწყუეს, ოშმალ ხოლო უჯგუშ. გეკიშაყარეს, ქიმკუდოხოდეს და დიჭყეს ართიანიშ ხვამუა. საქმექ თიშა ქიმერთ, ასე ნაჩხუბარებქ ართიანი ოკო დოხვამან. გემწოდირთ ართიქ დო თიჯგურა თოფურცალო სიტყვებ ქოთქუ, არძა ყოროფათ ღვარღვალანდ. ასე მაჟიას დრო ქომართ. შხვა შარა

ვარე, ოკო დოხვამას. ხვამანს ათეჯგურო: მუთ ნინას ორაგადე, თინა მართალო მა ქეშემხვადას, დო მუთ გურს გილუ, თინა სი ქორღოლამდასია. ათაშ ქეშერიგეს თე მეზობელებქი.

***

თარგმანი

5. მეზობლებმა დახოცეს ერთმანეთი. არ ელაპარაკებოდნენ ერთმანეთს დიდხანს. სხვა მეზობლებმა გადაწყვიტეს მათი შერიგება და სთხოვეს იმ სოფლის მცხოვრებ ისეთ კაცს, რომელსაც ყველა პატივს სცემდა. მართლაც ერთ-ერთის სახლში მაგარი საჭმელები გააწყვეს, დასალევი უფრო უკეთესი. შეგროვდნენ, მიუსხდნენ და დაიწყეს ერთმანეთის დალოცვა. საქმე იქამდე მივიდა, ახლა ნაჩხუბრებმა ერთმანეთი უნდა დალოცონ. წამოდგა ერთი და ისეთი თაფლივით სიტყვები თქვა, ყველა სიყვარულით იცრემლებოდა. ახლა მეორის დრო მოუვიდა. სხვა გზა არაა, უნდა დალოცოს. ლოცავს ასეთნაირად: რაც ენას ათქმევინე, ის მართლაც მე შემხვდეს, და რაც გულში გაქვს, ის შენ შეგემთხვესო. ასე შერიგდნენ ეს მეზობლები.

***

6. ჩქიმი დიდა (მერი ფიფია) ხშირო გიშნანდ: ჩქიმი მუმა გალის რაიტაბაკიშ უნჩაშ რდუ და ჩინდა გილეშეს სტუმარები სოხუმშე. მუაჩქიმს ომსახურუდ მანქანა დო ყუდეს მიდგუდეს ტელეფონი. სოფელს მანქანაში ხუმას გეგონდენდესი, მეზობელეფი იჩიებდეს, ლადი მოურსია. მა ფშუ, – იჩიებგდ დიაჩქიმი, – სტუმარო ნესტორ ლაკობა მოურდუა.

ჭიჭე ვორდი, მარა ვამიჩქუ მუშენ მოშქურუდუ, მარა ვფიქრენდი, თე ცოფა ბრელ ხანს ვეციდუ, მოშქურუდუ. ამდღად

დღაცალო ფშუ, ართ მეზობელქ ტყობას ქუმორთ და ჩქიმ მუმას უწუ, სქან ოჭოფშა მოულანია ჭუმან დო დიტყობია. ლადის უთქუალ, მა ოჭოფალს მუთუნს ვა ვაკეთე დო მიდამჲუნეს და, ვართ თით მოხვად მუთუნ. იფრელს ქიგარკვიენა და დიფრთუქ ყუდეშავა. მართალო ქუმორთეს მაჟია დღას, მუაჩქიმქ მუკოქუნელო ქდოხვად, ასე ხოლო თოლის წოხოლე ვორწეხ: უჩა ტყეების პლაშით სქვამას მიკოქუნელი მუჭო იჲუნეს. ბაღანეფი ეკვონგარდით, მარა უკოხოლე ვამკუჯინო თეშ ქიმდოდოხოდ მანქანას. მაჟია დღას ქუმართ ართ კოჩიქ, ენაჯუნალო ღურუს ქოგუნდ ეფერქ, გამკოჟვილ ტელეფონ, ჩქიმ უკულაშ ჯიმაქ უწუ, ენა ბაბჷშ რე დო მუშინ სოფუნქია.

თი კოჩიქ თეშ დიჭყუ ძიცა, მაშქურინეს, და მიწუეს, თენა ანწ დღას ვედერსაჭირებუნანია. მუჭო უკულ გებქით, თი კოჩის ოუჭფაფუაფ მუაჩქიმ, ადგილი ნოკობუე, მარა, ართ მარაშ უკულ მუ ხოლო ოუჭოფუნა.

***

თარგმანი

6. ჩემი დედა (მერი ფიფია) ხშირად იხსენებდა: ჩემი მამა გალის რაითამბაქოს უფროსი იყო და ჩვენთან დადიოდნენ სტუმრები სოხუმიდან. მამაცემს ემსახურებოდა მანქანა და სახლში გვედგა ტელეფონი. სოფელში მანქანის ხმას რომ გაიგონებდნენ, მეზობლები ამბობდნენ, ლადი მოდისო. მე მახსოვს, – ამბობდა დედაჩემი, – სტუმრად ნესტორ ლაკობა მოდიოდაო.

პატარა ვიყავი, მაგრამ არ ვიცოდი, რატომ მეშინოდა, მაგრამ ვფიქრობდი, ეს ყოფა დიდხანს არ იქნებოდა, მეშინოდა. დღევანდელ დღესავით მახსოვს, ერთი მეზობელი მალულად მოვიდა და ჩემს მამას უთხრა, შენს დასაჭერად მოდიანო ხვალ და

დაიმალეო. ლადის უთქვამს, მე დასაჭერს არაფერს არ ვაკეთებ და თუ წამიყვანენ, არც იმით მოხდება რამე. ყველაფერს გაარკვევენ და დავბრუნდები სახლშიო. მართლა მოვიდნენ მეორე დღეს, მამაჩემი ჩაცმულად დახვდა, ახლაც თვალის წინ ვხედავ: შავი ტყავის ლაბადით ლამაზად ჩაცმული როგორ წაიყვანეს. ბავშვები მივსტიროდით, მაგრამ უკან არ მოუხედავს, ისე ჩაჯდა მანქანაში. მეორე დღეს მოვიდა ერთი კაცი, შესახედავად მკვდარს ჰგავდა ისეთი, გამოგლიჯა ტელეფონი, ჩემმა უმცროსმა ძმამ უთხრა, ეს ბაბუასია და რატომ გამოგლიჯეო? იმ კაცმა ისე დაიწყო სიცილი, შეგვეშინდა, და გვითხრა, ეს ანი არასდროს არ დაგჭირდებათო. როგორც მერე გავიგეთ, იმ კაცს დაუჭერინებია მამაჩემი, ადგილი ნანდომება, მაგრამ ერთი კვირის მერე ისიც დაუჭერიათ.

***

7. ართ კოჩის დიდაქ დოულურ დო მუჭო წესი, გინოფორუა უღუდ. მეზობელქ ოშ მანათ დოუჭარ. მაჟია მარას თე მეზობელს უღუდ კამპანია, ბოშიქ ოსულ ქიმიცონ. ქიდაპაიჯ, მუ რაგად ოკო. გოშალ რვეულ და ოშ მანათ რე ჭარილი. მუ ქიმინას? მუქ ხოლო ოშ ოკო მიდელას. გურქ ეკაწუხ და იჩიებ: მურე, ბო, ართ მარათ მუმასხუაო?

***

თარგმანი

7. ერთ კაცს დედა მოუკვდა და როგორც წესი გადაფარვა (ფულის შეტანა ჭირისუფლის დასახმარებლად) ჰქონდა. მეზობელმა ასი მანეთი ჩაუწერა. მეორე კვირას ამ მეზობელს ჰქონდა ლხინის სუფრა, ბიჭმა ცოლი მოიყვანა. დაპატიჟა, რა თქმა უნდა. გაშალა რვეული და ასი მანეთია ჩაწერილი. რა ქნას?

მანაც ასი უნდა ნაიღოს. გული ჭეუწუხდა და ამბობს: რაა, კაცო, ერთი კვირით მასესხაო?

***

8. დღას ვენირზანიათია, იჩებუდ დიაჩქიმი და ათეცალ ამბები მიწუეს (მართალ ამბე რენია): ართ ძღაბ იჩიებუდ, მა ღურელებშა ვამოშქურუნუა, მუ დრო ვარდასი, შემლებ მიდაბრთე სასაფლაშავა. შუასერ ყოფე დო ართის უთქუალ, ასე ქეშვილებულიაო? ქოვა უთქუალ. თინწკმა მეუ ასე სასაფლაშა დო თექ გოღა თხორეს ჩქინ მეზობელ თიშ საფლას კეტ ქიგიოციკე დო დირთია. ჯგირია უთქუალ და მიდურთუმ. მიკილ ბრელ ხანქ დო ვე დირთუ, აშქურინეს დო მიადრთეს ოძირაფშა, მუქ მოხვად. ქიმერთეს დო მუ ძირეს, გურგოხარცქილ ქიგესვანჯ. ქიმურთუმ დო მართალო კეტ ქიგუციკუაფ, მარა ედირთუდუ თი დროს კაბას ვა გუტებ, ქელაცუნაფე კაბაშ წვანდი, სერ რდუ დო ვაძირ, აშქურინ დო გურქ გოუხორც და დოღურ.

***

თარგმანი

8. არასდროს არ დანიძლავდეთო, ამბობდა დედაჩემი და ასეთი ამბები გვითხრა (ნამდვილი ამბავი არისო): ერთი გოგო ამბობდა, მე მკვდრების არ მეშინიაო, რა დროც არ უნდა იყოს, შემიძლია წავიდე სასაფლაოზეო. შუაღამე ყოფილა და ერთს უთქვამს, ახლა შეგიძლიაო? კიო, უთქვამს. მაშინ, წადი ახლა სასაფლაოზე და იქ გუშინ რომ დამარხეს ჩვენი მეზობელი, იმის საფლავზე ჯოხი ჩაასე და დაბრუნდიო. კარგიო, უთქვამს და წასულა. გავიდა დიდი ხანი და არ დაბრუნდა. შეეშინდათ და წავიდნენ სანახავად, რა მოხდა. მისულა და მართლა ჯოხი დაურჭვია,

მაგრამ რომ დგებოდა იმ დროს კაბას არ გაუშვია, ჩაჰყოლია კაბის ნვეტი, ღამე იყო და ვერ ნახა, შეეშინდა და გული გაუსკდა და მოკვდა.

***

9. ართიშ ჯიმა მეცუნა ჯარშა. რე ართ ამბე: მეზობელეფი, ნათესები, ამხანაგეფი ისოფუნა. ცუნაფა მაჟია დღაშა გეგნოდვეს დო არზაქ მუშ მუშ ყუდეშა მიდართ. თე ჯარშა მიმაულარქ, ჭიჭე ქიმკირულუანქია დო დას ქოუწუ, ჩქიმი ამხანეფ ქუმართას და, გიმოკურცხინევა. ვამკურთუმ ბრელ ხანს, უძახ, გედ, გედ მალას, გიკურცხინე, ამარ მეულანია. გემწოსხაპ და მუს ორწყე: დიდა ღეჯ მეურეს და უკახალე ვითოჟირ თუ აკოთხოზ. გეხანგ ბოშიქ, გეკათხოზ მუშ დას, დახე დოცვილ.

***

თარგმანი

9. ერთის ძმა მიჰყავთ ჯარში, არის ართი ამბავი, მეზობლები, ნათესავები, ამხანაგები წრიალებენ. ნაყვანა მეორე დღისთვის გადადეს და ყველა თავ-თავის სახლში წავიდა. ამ ჯარში წამსვლელმა, ცოტას წავუძინებო, და დას უთხრა, ჩემი ამხანაგები თუ მოვიდნენ, გამაღვიძეო. არ გასულა დიდი ხანი, ეძახის, ადექი, ადექი ჩქარა, გაიღვიძე, აგერ მიდიანო. წამოხტა და რას ხედავს: დედა ღორი მიდის და უკან თორმეტი გოჭი მისდევს. გაგიჟდა ბიჭი, გამოეკიდა თავის დას, კინაღამ მოკლა.

***

10. მა ფშუ, ზოთონჯიშ დოთუნდუ, ოჭმარეს იალონშა გემორღვანდეს ჩქიმ ბიძა, გედით, ბაღანეფი, მალას, ქოძირით მუ

გარგანჯია თირ რენია... მა თეშ მიმეწონ თე სიტყვაქ „გარგანჯია“, მუთ მიმეწონეფ თის გარგანჯიას უძაბუქ. მუდგარენ ძალას მარძენს, ქედეკვირით აბა: იბგარგანჯათ...

***

თარგმანი

10. მე მახსოვს, ზამთარში დათოვდა. დილით ალიონზე წამოგვყრიდა ჩემი ბიძა, ადექით, ბავშვებო, ჩქარა, ნახეთ, რა ბრიალა თოვლი არისო... მე ისე მომეწონა ეს სიტყვა „გარგანჯია“, რაც მომეწონება, გარგანჯიას ვეძახი. რალაც ძალას მაძლევს, დააკვირდით აბა : იბგარგანჯათ (– ვიბრდღვიალოთ, ვიგიზგიზოთ).

გოგოხია ინეზა, 66 წლის, ოჩამჩირე – თბილისი

(ჩაიწერა მარინა ჯღარკავამ)

– გათხუალაშა სო ცხოვრენდი, ინეზა?

– ჭლიუ. ჭლოუ აფხაზურ სოფელი რე, ცხოვრენა მარგალეფ ხოლო.

– მუ გვარ რექ?

– გოგოხია.

– მეგობარ მიცუნს გოგოხია, გალშე. ჭლოუ გალიშ რაიონ რენო?

– ვარ, Очамчирский район.

– ნამ წანაშ დინაბად რექ?

– პიისიატოვო, Пятидесятого..

– Молодо выглядите, хочу сказать.

– Шестьдесят шесть გუვათე шестьдесят семь -შა ინვორექ. Третьего Февраля буду шестьдесят семь.

– დიდა გიცუნდ აფხაზა, ვარო?

– ო, დიდა ჯოპუა რდ ჩქიმ, აფხაზა რდ.

– აფხაზური მუჭო გიჩქუდ?

– ჩქიმ და დო ჯიმალეფშე არძოშ უჯგუშ აფხაზურ მა მიჩქუდ. მარა უკულ გეფთხინ, იშო გუმოჭყორდგ, ვაბრაგადანდინ... ასე ჩქიმ ჯიმა რაგადანსგნ, ტოლბაშო ქუდახუნუენ, წყარცალო რაგადანს, მუშენ და ექ უკვე თექ ქაშასქედ მუდგა რენინ,.. მარა უმოსო რუსულო რაგადანა. აფხაზურ მართალ ძნელ დაგურაფალრე.

– ჩქი ფინანსთა სამინისტროს აფხაზურ გაზეთ „აფსნი კაფშ" მაფდეს გიშაჭარილ. თინა ხოლო ქიმემტეს უკულ. ქორთულ ალფავიტით ჭარუნდეს აფხაზეფ.

– ჩქიმ დიდას შქვიტ კლას აფ ნათებუ, грузински ინეფი რდუა,

ასოეფი. ჩქიმ ბიძია უკლაში, დედაშ ჯიმა ჯარსგ რდგნ, აფხაზურო ჭრაგნდ, მარა ბუკვეფირდ ქორთული. დო ჯიმას უჭარუნდ წერილს დო ბღურუდით ძიცას ჩქგ. ო, გიმაციგანითია მა თქვა, მა შქვიტ კლას მაფუნია თებულია თქუანდ ცოდა დედა. ჩქიმ ბებიქ ხვალე ქგდოსქგდ, ბაბ ჩხუპშა მიდეცონეს. შქვით სქუალეფ ხვალე მორგდ ბებიქ ცოდაქ. ჩქიმ დიდაშ დიდაქ.

– ტექ მედინ, ვარო, ბაბუქ?

– ო, ტექ მედინ. ბოლო წერილქ მორთუა, ნანავა, მიწინდ ჩქიმ ბებ, კურსკშე. ოდო ართ წანას მოსკოვს ვორდით დო კურსკის ქუმოფხვადი. იბდით მუდგარენ ოსურეფ საქონელშა... დო ათაქ დიიდ მუდა ქიგედქ, ოდო Братская могила დო ბაღანეფ, სკოლაშ მოსნავლეფ, ქოხუშუნა თეს დო ზოთონჯი რდ. ოდო გოხუშეს ბაღანებქგნ, ქიდებკგნ კნიშკა ინომძუდ სუმკაშა დო გესებჭარ. დღას ვაგმოჭყორდუ, ვითოჩხორო ქორთუშ ინარდ თექ ბრაცკაია მაგილას. ეგება ჯოპუა რენდა სოთინ, მუშენდა ჩქიმ ბების ნარაგადი აფუდუ, მარა ვაბძირ დო... ვითოჩხორო ქორთუ რდგ, ართ სომეხი რდგ, დანაცენ არძა რუსეფი. სომეხეფ ეშმაკეფ ვარენანო, მიკიჩუანდეს დუდის დო ჩქგნ ქორთუეფ მუსხი რე ღურელ.

– სკოლა რუსულო ათეო?

– ო, რუსულო მაფნა ჩქი თებულ არძას. ჩქინნკგმა ქორთულ ვარდ. ჭლოუს ქორთულ სკოლა სო რდუ. Абхазский до четвёртого, потом русский.

– ქორთუეფ ვაცხოვრენდეს ჭლოუს თუ ცხოვრენდეს?

– ქორთუეფი ფხაკაძე, სოგრაძეეფი რდეს, მარა გააფხაზებული რდეს. ქორთულ შურო ვაუჩქუდეს. ო, კირთაზეეფი. ჯახა. უკულ ხუხუეფ ცხოვრენდეს, ხუხუეფ. ართ რიად უღუდე ჟი , სახუხუორდ თექ რო არძაქ თექ აშასქგდ თინეფქ, თექ რდეს. ქალუდურთეს თინეფს დო გვალო ჯგირო რენა. მიქგთ თინეფს ალუდგრთგნ, ჯგირო რენა. აფხაზეფ მუნეფ ცუნა, აფხაზას

აცუნუნა დო თაშ. ასე გალშე ხოლო მეუნა აფხაზეფს ძაღაბეფ ოსურო, გალარეფ. მარგალიშ მეტ ვარენია მითინ მუნაცონაფალია, თქუანა.

– ურთიერთობა იცუას ოკო.

– იცუას ოკო, მიდაქ, კვიციანქ თქუნ დღანო, ქორთუეფ დო აქაზეფის შქას, მარა რუსეფ ასე ხოლო ... თექ საზღვარს თექ შურ დო გურით ოკო ქორცას პატი დო ჟგირ მუდათ გეგნოიონას, მარა ღეჯეფ გერენა შქას დო ვსიო პრავერიაიუტ და კანცა იფრელ... ენა მეშენ ვარ, სი თეზმახანს მუშენ დოსქედ, სი ავრე სქან პროპუსკიქ მუშენ რე პრასროჩენი, თენა, თინა დო აჭირენა დო უკულ აფხაზა ქიმეურს დო მიდუღანა რუსეფს საბუთებს დო გეგნაზარენა უკულ. ათაშ ორთუნა.

– ეთეშ ვაქიმინესო ?! რუსეთიშ ამბე რე თენეფ ირფელ.

– მუთუნფერო, კვიციან გვალო გურს ელმორაგადანს, მუთუნფერო რუსის ვაკო ათავრე ... ასე ხოლო ხო გეგნუკილეს, ლეჩენიაშა გილეშესჷნ ვსიო, перекрыли. ო, ასე თი კვინწინხეს ხო აფუდ მაულარ, ხუთ დეკემბერს თაქ ოკო რდუკო დო ექიმს დურეკია ოდო потерпи-а, после нового года может лучше будит-უა მუთუნია.. დო მუდავა, პუტინქ აუკრძალ თავრე თინეფიშ გინულა, მუშენდა თევრე იდან, რუსეთშა... ექ ირფელ პლატნი რე, სასწაულ პასეფ რე. გეპატიტ ცეს მკურნალობა, ბინებს გუმაჩანს ხალხ. აქ უფასე რე, მოულუნა დუდი აშო. ოდო მეურს ჩხუპი, ვაი დო ვუი, მიაკათუნა თექი. თექ ხოლო უღუნა ხომ ჯანდაცვაჯგუა მუდგარენ, მიაკათუნა, მარჩე მი ლეცენიეს ბესპლატნა მიკეთეენა. ა, ჩქიმ ბიძისქუაშ ძლაბირდ თაქინ, იფრელ ჭარილ აფ, რუსულ ფარათ შქვითოს ანთას მანათგრდ ტენეფშა გინორიცხილ. შქვითოშ ანთას მანათ ჭიჭე რენო?! დახე მილიონშა ორკ ჭიჭე.

– გათხოვებამდე სად ცხოვრობდი, ინეზა?

– ჭლოუ. ჭლოუ აფხაზური სოფელია. ცხოვრობენ მეგრელებიც.

– რა გვარი ხარ?

– გოგოხია.

– მეგობარი მყავს გოგოხია, გალიდან. ჭლოუ გალის რაიონია?

– არა, ოჩემჩირის რაიონი.

– რომელ წელს ხარ დაბადებული?

– ორმოცდაათის.

– ახალგაზრდულად გამოიყურებით, მინდა ვთქვა.

– სამოცდაექვსი გავათავე, სამოცდაშვიდში ვდგავარ (გადავედი).

– დედა გყავდა აფხაზი, არა?

– ჰო, დედა ჯოპუა იყო ჩემი, აფხაზი იყო.

– აფხაზური როგორ იცოდი?

– ჩემი ღა და ძმებიდან ყველაზე უკეთესი აფხაზური მე ვიცოდი. მაგრამ მერე რომ გავთხოვდი, დამავიწყდა იქით, რადგან არ ვლაპარაკობდი... ახლა ჩემი ძმა რომ ლაპარაკობს, თამადად რომ დასვა, წყალივით ლაპარაკობს, რატომ და ეს უკვე იქ ჩარჩა რაც არის,.. მაგრამ უმეტესად რუსულად ლაპარაკობენ. აფხაზური მართლა ძნელი სასწავლია.

– ჩვენ ფინანსთა სამინისტროში აფხაზური გაზეთი „აფსნი ყაფში" გვქონდა გამოწერილი, ისიც მიგვიტოვეს მერე. ქართული ასოებით წერდნენ აფხაზები.

– ჩემს დედას შვიდი კლასი ჰქონდა დამთავრებული. ქართული ისინი იყოო, ასოები. ჩემი ბიძა უმცროსი, დედის ძმა, ჯარში როცა იყო, აფხაზურად სწერდა, მაგრამ ასოები იყო ქართული. და ძმას სწერდა წერილას და ვკვდებოდიტ სიცილით ჩვენ. ჰო, დამცინეთო მე თქვენ, მე შვიდი კლასი მაქვსო დამთავრებული,

იტყოდა საცოდავი დედა. ჩემი ბებია მარტო დარჩა, ბაბუა ომში წაიყვანეს. შვიდი შვილი მარტომ გაზარდა ბებიამ საწყალმა.

– იქ დაიკარგა, არა, ბაბუა?

– ჰო, იქ დაიკარგა. ბოლო წერილი მოვიდაო, შვილოო,– მეტყოდა ჩემი ბებია,– კურსკიდან. ჰოდა ერთ წელს მოსკოვში ვიყავი და კურსკში მოვხვდი. წავედით რაღაც ქალები საქონელზე... და აქ დიდი ის დგას, საძმო საფლავი, და ბავშვები, სკოლის მოსწავლეები, ხვეტენ ამას და ზამთარი იყო. ჰოდა, გახვეტეს ბავშვებმა, დავიკავე წიგნაკი, მედო ჩანთაში, და ამოვიწერე. არასდროს არ დამავიწყდება, ცხრამეტი ქართველის ის იყო იქ, საძმო საფლავში. იქნებ ჯოპუა არის სადმე, რატომ და, ჩემს ბებიას ნათქვამი ჰქონდა, მაგრამ ვერ ვნახე და... ცხრამეტი ქართველი იყო, ერთი სომეხი იყო, დანარჩენი ყველა რუსები. სომხები ეშმაკები არ არიან? მიიმალავდნენ თავს და ჩვენი ქართველები რამდენია მკვდარი.

– სკოლა რუსულად დაამთავრე?

– ჰო, რუსულად გვაქვს ჩვენ დამთავრებული ყველას. ჩვენთან ქართული არ იყო. ჭლოუში ქართული სკოლა სად იყო. აფხაზური მეოთხემდე , მერე რუსული.

– ქართველები არ ცხოვრობდნენ ჭლოუში თუ ცხოვრობდნენ?

– ქართველები ფხაკაძე, სოგრაძეები იყვნენ, მაგრამ გააფხაზებული იყვნენ. ქართული საერთოდ არ იცოდნენ. ჰო, კირთაძეები. დიახ. მერე ხუხუები ცხოვრობდნენ, ხუხუები. ერთი რიგი ჰქონდათ ზემოთ, სახუხუო იყო. ყველა იქ ჩარჩა ისინი, იქ იყვნენ. ამოუდგნენ (გვერდით) იმათ და ძალიან კარგად არიან. ვინც იმათ ამოუდგა, კარგად არიან. აფხაზი ისინი ჰყავთ, ქალები (ცოლები). აფხაზებს მიჰყვებიან და და ასე. ახლა გალიდანაც მიჰყავთ აფხაზებს გოგოები ცოლად, გალელები. მეგრელის მეტი არააო არავინ შემოსაყვანი, იტყვიან.

– ურთიერთობა იყოს უნდა.

– იყოს უნდა, იმან, კვიციანმა რომ თქვა ამ დღეებში, ქართველებს და აფხაზებს შორის, მაგრამ რუსები ახლაც... იქ საზღვარზე ამას სულით და გულით უნდა გცეს პატივი და კარგი იმით გადაგიყვანოს, მაგრამ ღორები დგანან შუაში და ყველაფერს ამოწმებენ მოლომდე ყველაფერს... ეს რატომ არა, შენ ამდენხანს რატომ დარჩი, შენ აქეთ შენი საშვი რატომ არის ვადაგასული. ეს, ის და აჭირებენ და მერე აფხაზი მივა და წაართმევს რუსებს საბუთს და გადააცილებენ მერე. ასე აკეთებენ.

– ისე არ ქნეს?! რუსეთის ამბავია ესენი ყველაფერი.

– არანაირად, კვიციანი მთლად გულში მელაპარაკება (გულის სათქმელს მეუბნება), არანაირად რუსს არ უნდა აქეთ... ახლაც ხომ გადაუკეთეს, სამკურნალოდ რომ დადიოდნენ, მორჩა, გადაკეტეს. ჰო, ახლა იმ კვიწინიას ქალს ხომ ჰქონდა მოსასვლელი, ხუთ დეკემბერს აქ უნდა ყოფილიყო და ექიმს დავურეკეო და მოითმინეო, ახალი წლის მერე შეიძლება უკეთესი იქნესო რამეო... და ისო, პუტინმა აუკრძალა აქეთ იმათი გადმოსვლა, რატომ და იქეთ წავიდნენ, რუსეთში... იქ ყველაფერი ფასიანია, სასწაული ფასებია. ჰეპატიტ ცეს მკურნალობა, ბინებს ყიდის ხალხი. აქ უფასოა, მოაქვთ თავი აქეთ. ჰოდა მიდის ჩხუბი, ვაი და ვუი, უვარდებიან (მიუვარდებიან), მდლისთვის მკერნალობას უფასოდ გვიტარებენ. აი, ჩემი პიძაშვილის გოგო რომ იყო აქ, ყველაფერი დაწერილი აქვს, რუსული ფულით შვიდასი ათასი მანეთი იყო ამათთვისგადარიცხული. შვიდასი ათასი მანეთი ცოტაა?! კინაღამ მილიონს აკლია ცოტა.

ცაცუა ნანა, 53 წლის; სოხუმი – მოსკოვი

მაშ ასე, პირველი ამბავი ასეთია: ეს იყო დიდი ხნის უკან, სამოციან წლებში სამურზაყანოში. ავტობუსი ოამირე-ოქუმი გამოვიდა ოჩამჩირის ავტოვაგზლიდან, გაიარა გარკვეული მანძილი და შემოუხვია აჩიგვარასთან, გზა უნდა გააგრძელოს ოქუმისაკენ, მოუახლოვდა სოფელ მუხურს და შემთხვევით გაიტანა იხვი. რადგან მუხური პატარა სოფელია, იხვის პატრონმა წაუსწრო ავტობუსის მძღოლს დანაშაულზე. მძღოლი იყო ხუტა ქუთელია, ცნობილი თავისი ოხუნჯობით მთელ სამურზაყანოში. მძღოლი იძულებული იყო მანქანა გაეჩერებინა და იხვის პატრონს დალაპარაკებოდა. იხვის პატრონი კი საშუალო ასაკის ქალი იყო და ჩხუბი დაუწყო მძღოლს: – ხუტა, სი ჭირიშ გონიმინდელი, მურე აკეთი? (–ხუტა, შე ჭირის გასაჟლეტო, რაა რომ გააკეთე?). ჩხუბობს ეს ქალი და არ ცხრება. ხუტა ამ ქალს ვერ აჩერებს და ეუბნება: – ნუმ კვაკვალანქი ოსური. ფარას მერჩანქი (– ნუ კაკანებ, ქალო, ფულს მოგცემ). ეს ქალი მაინც არ ცხრება. ხუტა ისევ ფულს სთავაზობს. ეს ქალი მაინც არ ცხრება და ხუტას ეუბნება: – ხუტა, რაიკომს გიჩოუვლენქია (– ხუტა, რაიკომში გიჩივლებო). ხუტამ უპასუხა: – სულიკო, მუ რე, სი გახარებული, თე სქანი კვატა პარტიულ ხომ ვარდუა? (– სულიკო, რაა, შე გახარებულო, ეს შენი იხვი პარტიული ხომ არ იყოო?).

ამ პირველ ეპიზოდში ეს ასაკოვანი ქალი ამბობს: – ჩქიმი სათანაფო კვატა ანაყუ ღირუნია (– ჩემი საალდგომო იხვი ძალიან ძვირი ღირსო). აქ აღსანიშნავია სიტყვა „ანაყუ“ ანუ ძვირადღირებული.

ძალიან მომწონს ასეთი გამოთქმა: „ჭუჭელს ჭუჭელი ელაფალუნსია“, ესე იგი: ჯინჭარს ჯინჭარი ამოეზრდებაო, ასე ამბობენ სამურზაყანოში ცუდ ადამიანზე, რომელიც სიცუდეში თავის

წინაპარს ემსგავსება. დათომ მასწავლა სიტყვა „ტომბა“: ტომბა გურაფილი. ესე იგი, კარგი ტვინის პატრონი, კარგად ნასწავლი.

– ანუ ღრმად ნასწავლი... ეს თუ გაგიგია: „ტომბა გაგეფაშ დინახალე“... ანუ „ღრმა გაგების შიგნით“. ხუმრობით ვამბობდით ახალგაზრდობაში, ჟარგონული გამოთქმა იყო.

– „ტომბა“ ჟარგონია?

–არა, „ტომბა“ ღრმას ნიშნავს. ფრაზაა ჟარგონული.

– ღერღილი ოქუმურად არის „ჭყვინჭყვი“.

„მატატიეფი ქუგოიგებუნო“? (–„მატატიები“ გაგიგია?) ეს ჩუსტებია.

„გეხეზირი რექო?“ ეს იცი რას ნიშნავს? მოსკოვში გავიგე ოქუმელებისგან. ნიშნავს: მზად ხარ ან ვარ ნასასვლელად. ეს თუ გაგიგია: მუ ვღოლა თე ვალალეფსი?(– რა ვუყო ამ უსაქმურებს?). „ვალალეფი“ – უსაქმურები, უტვინოები. უფრო დარმოედებს (რუს. –მუქთახორა) ნიშნავს. ეს თუ გაგიგია? – „გილესერგელუ თე საგვა“ (– დაეთრევა ეს უვარგისი).

– „საგვა“ რას ნიშნავს?

– „საგვა“ ნიშნავს უფრო ალბათ „ღურელიში შური“ (– მკვდრის სული), უვარგის ადამიანს, უფრო ალბათ დოყლაპიასთან არის ახლოს, მაგრამ დოყლაპია უფრო სხვაა.

ამ დილით კიდო ერთი სიტყვა გამახსენდა. ეს შენ ტოჩნო (რუს. – ნამდვილად, ზუსტად) არ გეცოდინება. ეს სიტყვა „ყანთარი“. „ყანთარი“ ნიშნავს ლიფჩიკს. „ჩუანი“ (–ქვაბი) გეცოდინება. ერთმა შენმა მოგვარემ, ნაგვაზაოდან არის ჩემი მეგობარი, მაგან მასწავლა „მერმეწა“. მე მოსკოვში ვისწავლე ეს სიტყვა. მეტი ჯერ, ვერაფერს ვერ ვიხსენებ.

– „მერმეწა“ ცუდს ნიშნავს, ყროლს, აყროლებულს... ასეა მეგრულ-ქართულ ლექსიკონებში.

– ეს ჯღარკახე ამ სიტყვას ხშირად ხმარობს და საკმაოდ კარგი

მნიშვნელობით, საკმაოდ კარგ ხალხზე ამბობს ამ სიტყვას. ჩემი მეგობარი ჯღარკახე მეუბნება, ნაგვაზაოში „მერმენწას" ყოველთვის კი არა აქვსო უარყოფითი მნიშვნელობა.

– რას ნიშნავს ნაგვაზაოში ეს სიტყვა?

– ნუ, ყოველთვის კი არა აქვს ამ სიტყვას ნეგატივი. საერთოდ ვერ წამომედგინა ასეთი ლექსიკონი – მეგრულ-ქართული. ლექსიკონი это далеко не показатель величия мингрельского (– ეს შორსაც არაა მეგრულის სიდიადის მაჩვენებელი). შენ თუ იცოდი „ანაყუ" და „ჭყვინჭყვი"? გამნარყი ქოიჩქუნო მუ რე? (–„გამნარყი" იცი რა არის?). „გამნარყი" არის რჯული. სამურზაყანოში უშვილო ქალს ეძახიან „ბურჭი"...

– ქართულად ბერნია.

– ეს გამოთქმა? –„ თენა რუსული ნაქარღადი რე" (–ეს რუსული ნაქაღალდარია)... ანუ რუსულად აქვსო სკოლა დამტავრებული. ასე ლაპარაკობენ ოქუმსა და ბედიაში რუსულ სკოლადამთავრებულებზე.

მეორე ეპიზოდი: ეს იყო მე-20 საუკუნის 70-იან წლებში. მაშინ აბაშის რაიკომის მდივანი იყო გურამ მგელაძე, რომელიც რაიონში ატარებდა აგრარულ რეფორმას. როცა მომდევნო შემთხვევაში მოინახულა რაიკომის მდივანმა სუჯუნის, დიდი ისტორიული სოფელია, სასილოსე ნაკვეთი, დაინახა, რომ მეგრელი გლეხი გოგია ძალიან გვიან, 2 საათზე, მიდიოდა ყანის დასამუშავებლად. მგელაძემ გაკვირვება ვერ დამალა და ამ გლეხს უთხრა, ამხანაგო გოგია, რა დრო არისო ახლა? გოგია არ დაიბნა და რაიკომის მდივანს უპასუხა: რაია, ბატონო, შენც არ მოგწონს ეს დროო?

ოქუმში, ცენტრში, საქართველოს მენშევიკური მთავრობის საგარეო საქმეთა მინისტრის ჩხენკელის სახლი იყიდა ვინმე ბოჩია გოგოხიამ, სოფელ ფახულანიდან. ჰყავდა 7 ბიჭი და ახლა

ჰყავს 6, ერთი დაიღუპა აფხაზეთში 93-ში. მოკლედ ეს ამბავი მოხდა 1986 წელს. ოჯახი ემზადებოდა საქორწინოდ. ორი ოქუმელი დადიან გალის ბაზარში და საქორწილოდ ყიდულობენ პრავიზიას (რუს. – პროდუქტებს). დადიან და მასხრობენ: ბოჩია გოგოხიაქი მოიჩინესია, პამიდორი თე ფასშა გაგმოჩათია (– ბოჩია გოგოხიამ დაგვაბარაო, პამიდორი ამ ფასად გაყიდეთო). გამყიდველებიც ალალი გულით მასხრობენ და რალაცას ფასს უკლებენ, რალაცას კიდე – არა. და ასე დადიან და იყიდეს ბევრი რამე. ბოლოს მიადგნენ ერთ-ერთ კაცს – გამყიდველს, რომელსაც უთხრეს: ბოჩიაქი მოიჩინუ, კინტირი ათე ფასშა გაგმოჩია (–ბოჩიამ შემოგითვალა, კიტრი ამ ფასად გაყიდეო). თურმე ეს გამყიდველი ბაზრის კარგად ნაცნობარა ამ ოქუმელ ბოჩია გოგოხიას და ამ ნათქვამზე, მასხრობაზე, სერიოზულად გაბრაზდა და ამ მყიდველებს ყვირილი დაუწყო და ეუბნება: ბოჩია გოგოხიაქია მუშ ჯას, ხის გადასამუშავებელ ქარხანაში მუშაობდა ეს ბოჩია, გემკაჯინასია დო ჩქიმი კინტირი მა მითინიში ოკითხე ვამილუნია (– ბოჩია გოგოხიამო თავის ხეს ,..., მიხედოსო და ჩემი კიტრი მე არავისი საკითხავი არ მაქვსო). ეს ბიჭები, მყიდველები, იგუდებიან, ის გამყიდველი მამაკაცი ჩხუბს აგრძელებდა და არ ცხრებოდა.

ასეთი გამოთქმა თუ გაგიგია, „სი კუბაკი, დირსიკი ოსური“? დათო ამბობს ხშირად ამ ვირაჟენიეს (–გამოთქმას). „დირსიკი კუბაკი“ ნიშნავს ჟადნი (რუს.–ძუნწ) ადამიანს. დათომ მხოლოდ მეგრული იცის და თანაც დოგაფილი მარგალურს რაგადანს (– დაგებულ მეგრულს ლაპარაკობს). აი ქართულში დიდი პრობლემები აქვს. ასე აბობს: „დამწვარი ქათამი“, იმის მაგივრად, რომ თქვას „შემწვარი ქათამი“. კიდო ამბობს „შემერცხვა“, ვერ ვასწავლე „შემრცხვა“.

კიდევ ერთი ასეთი ეპიზოდი, ეს დათომ მომიყვა. ეს იყო რუსეთში 90-იან წლებში. დათო მივიდა ბაზარში პრავიზიის საყიდლად

და ამ ბაზარში დათოს ცოტა უშნოდ შეხედეს აზერებმა. დათო გაბრაზდა და მეგრულად შეიგინა. დათოს ეგენი რომ აზერები ეგონა, თურმე ეგენი თურქები ყოფილან. რომელიღაცა ამ თურქებიდან მიხვდა დათოს მეგრულ გინებას და დათოს ჰკითხა, სენ ლაზი ხარო? რომ გაიგო რომ დათო მეგრელი იყო, ეს ლაზი მივიდა ამ თურქებთან და დათოს გულისთვის დედა უტირა მაგ თურქებს.

მეგრული არ მახსოვს კი არა, ძალიან მთხოვს ჩემი ორგანიზმი იმენა მეგრულს. ერთხელ ჩემმა გრიშა ბიძიამ, სტუდენტი რომ ვიყავი და ჩამოვედი თბილისიდან, მითხრა, ხომ ამჩნევო, რომ მეგრელი ყველაზე უკეთესი ხარო. მაშინ ეს არ მესმოდა. ახლა ცაში დავფრინავ, რომ მეგრელი ვარ.

ეგ ლექსი თუ გაგიგია:

„ოქუმი დო ჩქიმი რეფი,
ჩქიმი ფიჩორიშ მინდორეფი,
ნაბადა დო ჩქიმი კარე,
ჩქიმი გოთანაშ ოჭუმარე,
დებჯერაო, გოლვაფირო,
შხვაში რე დო ჩქიმი ვარე?!“
(– ოქუმი და ჩემი რეფი,
ჩემი ფოჩორის მინდვრები,
ნაბადა და ჩემი კარავი,
ჩემი გათენების დილა,
დავიჯერო, შემოგევლე,
სხვისია და ჩემი არ არი?!)

ავტორი არ ვიცი. ერთმა ზუგდიდელმა მეგობარმა მასწავლა და მითხრა, გური ოტობაიასი არისო, მარა დაზუსტებით არ ვიცი. ჩვენ ოქუმელობაზე ყოველ წელიწადს ეს გიმნად გვაქვს შერჩეული.

დოლბაია მადონა, 58 წლის;
სოხუმი – ფოთი

ამბობენ, წლებთან ერთად სიჩუმე ხდებაო ადამიანის მეგობარი, ასე ყოფილა. ხშირად მახსენდება ჩემი ბავშვობა და ჩემი სოხუმუ. ალბათ იმიტომ, რომ ყველაზე მეტად ამ დროს ვიყავი უდარდელი და ლაღი. წარსულის მოგონებების ყველაზე ზღაპრული სურათი ბებისთან ურთიერთობაა. რატომღაც მეგრულსაც ბების ენას ვეძახდი, ასე მეგონა, ამ მითიურ ენაზე მარტო ბებიები და ბაბუები საუბრობდნენ. ისინი რომ არა, ალბათ ალბათ არ მეცოდინებოდა ეს ულამაზესი ენა. რამდენჯერ უთქვამს ბებოს, – ქიდეკვირი, ბები, მუ სქვამს ვრაგადანთი: ცუდე დინოდგუ, ჩხოუ დინორე, ჯა გედგუ... ქარწყექო? ოშნერო ირაგადე ართი სიტყვა (– დააკვირდი, ბებო, რა ლამაზად ვლაპარაკობთ: სახლი დგას, ძროხა დგას (შიგნით), ხე დგას... ხედავ? ასნაირად ითქმის ერთი სიტყვა). არადა მართალი იყო.

კიდევ მახსენდება ბებიის შელოცვები, – ნაჟამა ხო ვარექ, ბები, (– მონაჟამი ხომ არ ხარ, ბები), – და იწყებოდა გაუგებარი ბუტბუტი. „ნაჟამას“ ლოცვა რას მახსოვს, მაგრამ კარგად მაგონდება ერთი შელოცვიდან სიტყვები: „მონჯირელი, მოხუმპორი, ორდოშურამს შურ გეშუოთი“ (– მოწოლილი, მოკვნიტე, სულსნრაფს სული ამოუგდე), მხოლოდ ვერ ვთარგმნი. ერთი კი ვიცი, ამ ლოცვის მერე ამას ვიწყებდი, რაც ჩემი მარადიული პრობლემა იყო ბავშვობაში.

მახსენდება, როგორ ვაბრაზებდი და გულს ვტკენდი ბებოს.

ჩემთან მოდიოდა ცემი თანაკლასელი ნანა, რომელიც ბავშვობიდან ატარებდა მანქანას. იმ დროში ეს იშვიათობა იყო და ნანაც ხშირად მოდიოდა მეზობლის დიდი სატვირთო მანქანით და ვარტყამდით წრეს ჩემს ქუჩას. არ ვიცი, სად იყვნენ მილიციელები...

და იწყებოდა ბების ტირილი: ათე ძღაბი მესიაკონი რე, ირფელის ვფუჩაფულენქ. სო რე თეშ დიდა, ვარა ბები ვა უნსო (– ეს გოგოყველაფრის მცოდნეა. სადაა ამისი დედა, ან ბებია არ ჰყავს)?

როგორ არ გიცოდებდით, ბებო. მერე იძახდა: მირდუთ დო გავენუნა თქუა ხოლო მოთალები, დო ქოძორუნთ, მუ მწარე ოფე ბებიშ არდება (– გაიზრდებით და გეყოლებათ თქვენც შვილიშვილები, და ნახავთ, რა მწარე ყოფილა ბებიის აგდება). ჩემო ბებო, ამდღა მითინს ვა უკვენს თე ამბე, ამდღა არძა ოსურს გიაუნსი მანქანები. მა დო ნანა ქოვორეთი ასე ბებეფი დო ხშირად გითმოიშინანქი. მართალო მონატრუქი, ჩქიმი სქვამი ბები (– დრეს არავის არ უკვირს ეს ამბავი, დღეს ყველა ქალს დაჰყავს მანქანები. მე და ნანა კი ვართ ახლა ბებიები და ხშირად გიხსენებ, მართლა მენატრები, ჩემო ლამაზო ბებია)...

კიდევ რამდენ დალექილ ამბავს გამახსენებს სიჩუმე...

სარჩევი

წინასიტყვაობა 3
წიფიანი რომანი 9
წიფიანი ლევან 13
დადვანი ნინო 13
ჯაფარიძე ნანო 30
დადვანი ანანო 30
კვარაცხელია ნონა 35
ლაშხია ეთერი 42
კალანდია მადონა 49
ბჟალავა ჟანა 50
იოსელიანი ვენერა 50
დადვანი დიანა 50
ქვარცხავა მზია 50
ქაჯაია-ქორჩილავა ნანი 50
ციმინტია-ქვარცხავა ჯულიეტა 50
ბეროშვილი ნარგიზა 50
ცანავა-ოჩიგავა ჟუჟუნა 50
ქვარცხავა მზია 53
მარგიანი-აკაბა ნაირა 54
დადვანი ლაზარე 58
ჯაჭვლიანი ანტისა 60
პაკელიანი გულო 63
გიგანი რუსუდან 75
ხალვაში ზოია 79
გელენავა მანანა 99

ოკუჯავა რევაზი 142
გვაგვალია მზია 161
სასანია სოსო 164
კვარაცხელია ნონალი 170
კვარაცხელია გია 177
ქირია ლელა 182
შამუგია თალიკო 184
ბენია გიგა 186
ლემონჯავა ხათუნა 187
ქვარცხავა-ვახანია ალიტა 191
ზაქარაია მარიკა 194
ნინუა-ჰამილტონი რუსიკო 196
ხუბუა ნონა 202
ვეკუა ნონა 221
კირთაძე მარგო 245
შელია მარო 275
მანანა ხვინგია 290
გოგოხია ინეზა 302
ცაცუა ნანა 308
დოლბაია მადონა 313

გოგლაურას მთა დალის ხეობაში

გველიან...

ჩამქრალი ოდაბადე...

აფხაზეთო ჩემო...

წიგნზე მუშაობისას...

საინტერესო ადამიანებთან...

მარგიანების ბაღში...

გელენავების სახლი ოჩამჩირეში

მარინე კაკაჩია

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი.

ქეთევან მარგიანი

ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი; არის ავტორი 90 სამეცნიერო პუბლიკაციისა და ხსოვნის წიგნისა **„დალელთა იმედი“**, თანაავტორი – წიგნებისა: 1. **გლოტალიზაცია ქართველურ ენებში**, 2. **კოდორული ქრონიკები**, 3. **ქართველური სახელები.** ჰყავს ორი შვილი – ნინო და ანანო დადვანები.

მარინა ჯღარკავა

თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელი. ლექციებს კითხულობს სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. ინტერესთა სფერო – ქართველური ზმნა.